

גיטין מותרין

קמא

דף סד: סה.: סו.: סז.:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה נו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(חי"מ שמז שמח)

תורה אור
תהילים קי (א) לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְדוָד לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ:
יחזקאל כ (ו) בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת:
במדבר חקת כא (לד) וַיֹּאמֶר יְדוָד אֶל מֹשֶׁה אַל תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל עַמּוֹ וְאֶת אַרְצוֹ וְעָשִׂית לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂית לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:
בראשית לך לך יד (יג) וַיָּבֹא הַפָּלִיט וַיַּגֶּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא הָאֱמֹרִי אֲחִי אֶשְׁכֹּל וַאֲחִי עָנֵר וְהֵם בַּעֲלֵי בְרִית אַבְרָם:
תהלים לז (לב) צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ: (לג) יְקֹוָק לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ וְלֹא יַרְשִׁיעֶנּוּ בְּהִשָּׁפְטוֹ:
דברים האזינו לב (מא) אִם שָׁנוֹתִי בָּרָק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלַמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם:
איוב כג (ז) שָׁם יָשָׁר נוֹכַח עִמּוֹ וָאֶפָּלְטָה לָנֶצַח מִשֹּׁפְטִי:
תהילים לד (יז) פְּנֵי יְדוָד בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם:
תהילים קה (ד) דִּרְשׁוּ יְדוָד וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד:
דברים עקב יא (יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר יְקֹוָק אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְקֹוָק אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: ס
תהילים קנ (ו) כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ:
תורה נו
במדבר כח (כו) וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַידוָד בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
אסתר א (כב) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְאֶל עַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ לִהְיוֹת כָּל אִישׁ שֹׂרֵר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ: פ
שמות יח (כא) וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת:
מלאכי א (יא) כִּי מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבוֹאוֹ גָּדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם וּבְכָל מָקוֹם מֻקְטָר מֻגָּשׁ לִשְׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי גָדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם אָמַר יְדוָד צְבָאוֹת:
קהלת י (יז) אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ בִגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי:
שמות כי תשא ל (כג) וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן בְּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם:
עובדיה א (כא) וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַידוָד הַמְּלוּכָה:
יחזקאל לג (ז) וְאַתָּה בֶן אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ אֹתָם מִמֶּנִּי: (ח) בְּאָמְרִי לָרָשָׁע רָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: (ט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ לָשׁוּב מִמֶּנָּה וְלֹא שָׁב מִדַּרְכּוֹ הוּא בַעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ: ס

מפלתן של רשעים הוא ע"י ירושת א"י. ע"י המשכת קדושת א"י. בבחי' **שב לימיני וכו'** כנ"ל [א]. וא"י **צבי היא לכל הארצות** (יחזקאל כ' [ב]). **ונכנסתי בקולית של מת.** היינו שרצה לתקן קולות הנ"ל. **ורצתי אחריו שלש פרסאות.** היינו בחי' התפלה. שהם ג' תפילות. ועל ידם מתנוצץ אור ג' אבות. שהם בבחי' רגלי הכסא [ג]. כדי להמשיך אור א"י שהיא בחי' **צבי** הנ"ל. **וצבי לא הגעתי וקוליות לא כלתה.** שלא השיג בחי' א"י [ד]. ביטול קולות הנ"ל. **וכשחזרתי לאחורי.** היינו אחר גמר תפילתי. שאז פוסע האדם לאחוריו ג' פסיעות [ה]. **אמרו לי של עוג מלך הבשן היא.** ואין כל אדם יכול לתקן קולות כאלו. כי אחיזתו בימין. ואפי' משה רבינו היה ירא מפניו. עד שהבטיחו הקב"ה **אל תירא אותו** כמובא בזוהר (שם)[ו]. **ובשביל זה.** בחי' רשע כעוג. נקרא פליט. כמ"ש (בראשית יד) **ויבא הפליט** זה עוג (ב"ר לך לך פ' מב [ז] וע' נדה סא. ובתוספות שם [ח] וע' מ"ר דברים פ"א [ט]). שרצה שיהרג אברהם ויושא את שרה [י]. והוא בבחי' [יא] **צופה רשע לצדיק** אברהם וכו'. **ה' לא יעזבנו בידו.** בבחי' **ותאחז במשפט ידי.** והקב"ה כבש משפטו ממנו זמן רב. עד זמן מרע"ה [יב]. ובשביל זה נקרא פליט. בבחי' (איוב כג) **ואפלטה לנצח משופטי.** שנפלט[יג] מהמשפט זמן כביר: [יד]**וע"ז.** הצדיקים שהם עושי טוב. זוכים לפני ה'. כי קודם כריתות הרשעים. [טו]היו **פני ה'** מכוסה ומוסתר בעושי רע כדי להכריתם. בבחינות (תהלים לד) **פני ה' בעושי רע להכריתם.** ועכשיו תיכף כשרואים בכריתות רשעים. תיכף נתגלה פני ה' לעושי טוב : וזהו (שם קה)[טז] **בקשו פניו תמיד.** כי ע"י תמיד. שהוא בחי' א"י [יז]. כמ"ש (דברים יא) **עיני ה' אלקיך בה תמיד**[יח]. על ידי א"י. תזכו למצוא **פני ה'.** כי ע"י א"י תזכו לראות בהכריתות רשעים כנ"ל :

וזהו בחי' כלליות מלאך סנד"ל במלאך מט"ט שר הפנים. כלליות עשיה ביצירה. ע"י שכופלין הפסוק **כל הנשמה** [כ] (כמובא בכוונות)[כא]. בכל נשימ' ונשימה צריך להלל את ה' (בראשית רבה פ' יד [כב]). וע"י עין הרע נכפל הנשימה. כנראה בהוש. כשיש לאדם עין הרע. אזי מגהק [כג] ופותח פיו לקבל נשימה כפולה. וכשהנשימה כפולה. גם ההלל צריך לכפול כנ"ל. ובפרט שצריך להלל ולהודות לה'. שהציל אותו מעין הרע הזאת. והוא רואה **בהכרת רשעים.** וזהו בחי' מט"ט שר הפנים מאיר לעשיה. היינו שעושי טוב זוכין לפני ה' כנ"ל. ע"י כריתות הרע עין שגרמו לכפילת הנשימה : (ע"כ לשון רבינו ז"ל) כד

נו [כד] (במדבר כח) **וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו :**

א כי יש בכל אחד מישראל בחי' מלכות. וכל אחד לפי בחינתו כן יש לו בחינות מלכות [כו]. יש שהוא שורר בביתו [כז]. ויש שהוא מושל ביותר. וכן יש שהיא[כח] מושל על כל העולם. כל אחד לפי בחי' המלכות שיש לו. בבחינות **שרי אלפים. ושרי מאות. ושרי חמשים**[כט]**. ושרי עשרות** (שמות יח): **ובחינות** המלכות הזאת שיש בכל אחד. היא [ל]באיתגליא ובאתכסיא. באתגליא. היינו הממשלה שיש לכ"א לפי בחינתו. שהוא מושל על אלו האנשים באתגליא. כפי בחי' המלכות שלו כנ"ל. ובאתכסיא הוא. כי גם יש לכל אחד לפי בחינתו בחי' מלכות באתכסיא. דהיינו שאף שבאתגליא נראה שאין לו שום ממשלה על אלו האנשים. עם כל זה באתכסיא ובהעלם גדול. הוא מושל על אלו האנשים. כי נשמתם הם תחתיו. ונכנעים תחתיו. וגם זאת הבחינה של מלכות באתכסיא היא לכל אחד לפי בחינתו. בבחי' **שרי אלפים ושרי מאות וכו'**. ויש אחד שבאתגליא אין לו שום ממשלה. ואעפ"כ באתכסיא ובהעלם גדול. הוא מושל על כל הדור. ואפי' על כל צדיקי הדור [לא]. כי כל נשמותיהם הם כולם תחת ממשלתו ומלכותו. וכולם נכנעים וכפופים אליו. רק שהוא בהעלם גדול. בבחינות (מלאכי א') **בכל מקום**[לב] **מוקטר ומוגש**[לג] **לשמי.** שאף שהם עובדים ע"א. על כל זה בהעלם גדול הם כולם נכנעים אליו יתברך ועובדים אותו יתברך. רק שהוא בהעלם גדול. כמו כן זאת הבחינה של מלכות באתכסיא. שאף שבאתגליא אין לו שום ממשלה. עם כל זה בהעלם גדול. הוא מולך עליהם. והם כולם תחתיו ונכנעים אליו :

ב וצריך כל אחד לבלי להשתמש עם בחינות המלכות שיש לו להנאתו ולצרכו. שלא תהיה בחינות המלכות אצלו כעבד למלאות תאוותו. רק שתהיה בחי' המלכות בבחי' בן חורין. בבחי' (קהלת י') **אשריך ארץ שמלכך בן חורין.** שהמלכות יהיה אצלך בן חורין. לבלי להשתמש בו להנאתך : וזה בחי' **מרדכי.** בחי' **מר דרור** [לד] (חולין קלט ע"ב)[לה]. שהמרות. היינו המלכות. יש לה דרור וחירות. שלא להשתמש בה להנאתו ולצרכו. כי אם להש"י. בבחינות (עובדיה א') **ויהיתה לה' המלוכה.** דהיינו להשתמש עם המלכות לעבודת הש"י. דהיינו להזהיר ולהוכיח את כל הנשמות שנכנעים אליו. כל אחד ואחד לפי בחינות המלכות שיש לו באתגליא ובאתכסיא. הן אם הוא מושל בביתו. צריך להזהיר ולהוכיח את בני ביתו. ואם יש לו ממשלה יותר. מוטל עליו להזהיר יותר ויותר אנשים. לפי בחי' המלכות שלו :

ג וצריך להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות. שלא תהיה בבחינות (פסחים פז ע"ב)[לו] הרבנות מקברת את בעליה. כי כל אחד לפי בחי' המלכות שיש לו. הוא בחי' צופה. שמוטל עליו להזהיר ולהוכיח את האנשים שהם משרשו. שיש לו בחי' מלכות עליהם. ואם הוא מזהיר ומוכיח אותם. אזי הוא עושה את שלו. ומציל את נפשו. כמו שנאמר (יחזקאל ג') **צופה נתתיך לבית ישראל וכו'. ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו וכו'. הוא בעונו ימות ואתה את**

א באות א'
ב פסוק ו' ופסוק טו
ג עיין זוהר ויצא קנו. דוד שיצא מיהודה השלים את תיקון ד' רגלי הכסא
ד בתרלד - וקולית
ה עיין שיש"ק ח"ב אות ערב וח"ו אות לא
ו מתרצו - תפלתי
ז יומא נג: וש"ע או"ח סימן קכג א'.
ח שם באות ח'
ט תוס' ד"ה זה עוג – מקשה הרי גם סיחון נפלט מהמבול
י דברים רבה פרשה א' פסקא כה
יא מובא בפרש"י שם
יב תהלים לז לב
יג במדבר כא לה ויכו אותו ואת בניו וכו'
יד מתרצו - שנמלט
טו בלוח התיקון תרלד כתב שכאן צריך להיות אות ד
טז גם בדפו"ר ותרלד - היו. ומתרלו - הי'.
יז ובדברי הימים–א טז יא * עיין מדרש שוחר טוב שם [מזמור קה]. [ועיין לעיל תורה לו אות ז' שם ציין בתרלו גם ראשית חכמה תשובה פ"ו. ועיין לעיל תורה מד ולקמן סוף תורה רלד]
יח כך הגרסא גם בדפו"ר ותרלד. ומתרלו - תמיד עיני ה אלקיך בה (כמ"ש בפסוק) ועיין לעיל תורה מד סוף דף נד: גם שם נקט בה תמיד כמו כאן
יט תהלים קנ ו'
כ כמודפס בכל בסדורים בפסוקי דזמרא. והביאור עיין פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ה ד"ה הללויה הללו אל בקדשו. שהוא סוד השם כה"ת ועיין כאן פל"ח
כא שם אות ט' ודברים רבה ב' לז
כב עיין אבניה ברזל סז הובא בשיש"ק ח"א תקס. ועיין משנה בנדה סג. ואלו הן הווסתות מפחקת וכו' ולא נזכר מגהקת. ועיין פרישה או"ח צו אות א' ובפרש"י ברכות כד סע"א
כג בדפו"ר כאן (צילום 104 טור ד) נדפס מתורה קפב עד תורה קצב ואחריה תורה סד ואחריה קצג קצד ואחריו סח סט ע סג עא עב סב קצה עד רז ואח"כ נז נח נט ואח"כ מתורה רח עד תורה רכ ואחריה רפב (חלק ממנה) ואחריה מתורה רכא ועד תורה רנט ואח"כ תורה עז עח עט פ ואחריה עג עד עה עו ואחריה נו (צילום 138 טור ד)
כד תורה זו נאמרה בשבועות שנת תקסה (תי"מ) שחל ביום ב' ג' (פל"ח). עיין חיי מוהר"ן כד. ועיין שיחות הר"ן קפט והערת הרב קפלן שם אות שעב ושעד
כה עיין סוף תורה ל' שזה ניכר בקולו של האדם. ועיין תורה עב תנינא שתלוי בשפלות שאותה מקבל מצדיק הדור עי"ש
כו לשה"כ באסתר א' כב בדפו"ר ותרלד ומתרלו- שהוא
כז בתרלד- חמישים. ובלהו"ת שם- חמשים
כח מתרצו - באתגליא
כט עיין תורה ע'
ל בתקפא לא ברור ונראה- מקים
לא בתרלד- ומיגש. בלוה"ת שם- ובכל מקום מוקטר מגש לשמי
לב שמות ל' כג
לג ומגילה י:
לד ויומא פו:

נפשך הצלת. אבל אם אינו מזהיר ומוכיח אותם אזי העונש עליו (כ"ש שם)[א], וע"כ הרבנות מקברת את בעליה. וע"כ צריך לראות להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, דהיינו שיראה שיוכל להזהיר ולהוכיח אותם: **אך** איך אפשר לו להזהיר ולהוכיח אותם, כי אינו יודע מה שצריך להם, וגם אינם אצלו להוכיח אותם. וע"כ צריכין לזה דעת, כדי לידע איך להוכיחם. ולבא לדעת הזה הוא ג"כ על ידי אריכות[ב] ימים בעצמו. וזה שאומרים העולם שאינו יודע מחייו, כי עיקר הידיעה הוא מחיים, מאריכות ימים: **כי** לבא לאריכות ימים הוא על ידי עסק התורה. כי אורייתא שמא דקב"ה[ג] (תיקון יוד דף כה ע"ב [ד]), וכמו כשצריכין לקרות את אחד [ה]קורין אותו בשמו, כן כשצריכין לקרות את חי החיים, כדי להמשיך ממנו חיים ואריכת[ו] ימים, צריך לקרות אותו בשמו כביכול, ושמו הוא התורה כנ"ל. נמצא שע"י עסק התורה, קורין את האריכות ימים [ז]. וע"כ מוזהר המלך על עסק התורה ביותר מכל העולם, מחמת שהוא צריך לקרות את האריכות ימים לתוך המלכות כנ"ל. וזה שכתוב בפרשת המלך, (דברים יז) **והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען יאריך ימים על ממלכתו**. וזה **וקרא בו כל ימי חייו**. וקרא בו דייקא, היינו שע"י עסק התורה הוא קורא את החיים כנ"ל. וזה **ימי חייו**. ימי חיו דייקא, כי כשמקבלין את החיות, צריך לקבלם במדה. כי בלא מדה וצמצום א"א לקבל את החיות מהש"י, מחמת [ח]רבוי אור, כי [ט]רבוי השמן גורם כיבוי הנר [ז], ע"כ צריך לקבל החיות במדה, וזה זוכין ע"י עסק התורה. כי התורה היא שמו של הקב"ה, והשם הוא הכלי של הדבר, שבהשם הזה נגבל החיות של הדבר הזה [י], כמ"ש (בראשית ב) **נפש חיה הוא שמו**, שבהשם נגבל הנפש והחיות של כל דבר. וע"כ כשקורין את האדם בשמו, הוא מזומן תיכף אצלו, מחמת שבהשם נגבל כל הנפש והחיות שלו. וכן התורה הוא שמו של הקב"ה, היינו ששם נגבל החיות מחי החיים. כי התורה היא בחי' מדות, כי יש בהתורה אותיות ותיבות ופסוקים ופרשיות וסדרים, שהם בחי' מדות, שבהם נגבל החיות במדה. וע"כ ע"י התורה שהוא שמו של הקב"ה, שהוא בחי' מדות, יכולים לקבל את החיות. כי ע"י התורה קורים את החיים, וממשיכין[יא] את החיות לתוך המדות, שהם בחי' ימים. וז"ש (תהלים לט) **ומדת ימי מה הוא**[יב], היינו שהתורה שהיא בחי' מה, כמ"ש (דברים ו') **מה העדות והחוקים והמשפטים** [יג], היא בחי' מידות[יד] וימים כנ"ל. שעל ידה קורין את החיות לתוך המדות והימים, שבלא זה לא היה אפשר לקבל את החיות מחמת ריבוי אור. **וזה וקרא בו כל ימי חייו**, שע"י התורה קורא את החיות לתוך הימים והמדות כנ"ל. וע"כ צריך לעסוק בתורה בפה דייקא, כי כשצריכין לקרות את אחד בשמו צריך לקרותו בפה דייקא, ואי אפשר לקרותו בשמו במחשבה בעלמא, כן אי אפשר לקרות את חי החיים בשמו, כ"א ע"י הפה, ולא ע"י המחשבה לבדה. וזה שאמרו חז"ל (עירובין נד.) **כי חיים הם למוצאיהם**[טו] [יו], למוציאיהם בפה. למוציאיהם[יז] בפה דייקא, שע"ז זוכה לחיים כנ"ל. נמצא ע"י עסק התורה, ממשיכין אריכת[יח] ימים, ואז זוכה לדעת. כי הדעת והשכל הוא בעצמו החיות, כמ"ש (קהלת ז') **החכמה תחיה את בעליה**[יט], כי השכל הוא עיקר החיות. ועי"ז הדעת יכולים לקרב ולהוכיח את מי שצריכין להוכיח:

כי יש שני הסתרות. וכשהשי"ת נסתר בהסתרה אחת ג"כ קשה מאוד למוצאו, אך אעפי"כ, כשהוא נסתר בהסתרה אחת, אפשר לייגע ולחתור עד שימצא אותו יתברך, מאחר שיודע שהש"י נסתר ממנו. אבל כשהשי"ת נסתר בהסתרה תוך הסתרה, דהיינו שההסתרה בעצמה נסתרת ממנו, דהיינו שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, אזי אי אפשר כלל למצוא אותו, מאחר שאינו יודע כלל מהשי"ת[כא]. וזה בחי' (דברים לא) **ואנכי הסתיר**[כב] **אסתיר**, דהיינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשם יתברך נסתר [כג]. ואזי בוודאי אינו יכול למצוא אותו יתברך, מאחר שאינו יודע כלל שצריך לבקש אותו יתברך, כי אינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, כי ההסתרה בעצמה נסתרת כנ"ל. אבל באמת, אפילו בכל ההסתרות, ואפי' בההסתרה שבתוך הסתרה, בוודאי גם שם מלובש השם יתברך [כד]. כי בוודאי אין שום דבר שלא יהיה בו חיות השם יתברך, כי בלעדי חיותו לא היה לו קיום כלל. וע"כ בוודאי בכל הדברים ובכל המעשים ובכל המחשבות, מלובש שם השם יתברך בכיכול. ואפילו אם חס ושלום עושין דבר עבירה, שהוא שלא כרצון השי"ת, עכ"ז בוודאי יש שם חיות השם יתברך, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול. והתורה היא החיות של כל דבר, נמצא שבכל הדברים ובכל המחשבות, אפילו מחשבה דיבור ומעשה של עבירה חס ושלום, יש שם ג"כ התלבשות התורה, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול, בבחי' הסתרות: **כי** עבר ושנה נעשה לו כהיתר כשארז"ל (יומא פ"ו ע"ב), דהיינו שעל ידי העבירות הוא מהפך **דברי אלקים חיים** [כה], ועושה צרופים אחרים בתורה, עד שנעשה מאיסור היתר, כמ"ש (ישעיה ה) **הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע וכו'**. נמצא שאפילו בתוך העבירות מלובש שם חיות השם יתברך, דהיינו אותיות התורה, רק שהוא בהעלם, דהיינו שמחמת העבירות, הפך הצירופים של התורה עד שנעשה מאיסור היתר כנ"ל, עבר ושנה נעשה לו כהיתר, וזה בחי' הסתרה אחת. וכשהשי"ת נסתר ממנו בהסתרה אחת, דהיינו בחי' הנ"ל שנעשה לו כהיתר, גם כן קשה מאוד למוצאו, מאחר שכבר נעשה לו כהיתר, אבל עם כל זה אפשר לייגע ולחתור עד שימצא אותו ית"ש, מאחר שעכ"פ יודע שנעשה לו כהיתר. ע"כ אף שהשי"ת נסתר

תורה אור

דברים יז (יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְדֹוָד אֱלֹהָיו לִשְׁמֹר אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם: (כ) לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:

בראשית ב שופטים (יט) וַיִּצֶר יְדֹוָד אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמָיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:

תהלים לט (ה) הוֹדִיעֵנִי יְדֹוָד קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי:

דברים ו ואתחנן (כ) כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְדֹוָד אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:

משלי ד (כב) כִּי חַיִּים הֵם לְמֹצְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא:

קהלת ז (יב) כִּי בְצֵל הַחָכְמָה בְצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ:

דברים לא (יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

ירמיה כג (לו) וּמַשָּׂא יְדֹוָד לֹא תִזְכְּרוּ עוֹד כִּי הַמַּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ וַהֲפַכְתֶּם אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְדֹוָד צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ:

ישעיה ה (כ) הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר:

[א] עיין שבת נד: נה: וע"ז ד. יח. סוכה כט. סנהדרין כ. וכז: קג. שבועות לט:

[ב] גם בדפו"ר ותרלד - אריכות, ומתרצו- ארכית

[ג] גם בדפו"ר דקב"ה, ומתרלו - דקוב"ה

[ד] בדפים שלנו דף כו. גם עיין זוהר האזינו דף רצח סוע"ב

[ה] בתקפא נראה קירין בכל הג' דפוסים (כנראה פגם בדפוס)

[ו] גם בדפו"ר ותרלד- ואריכת מתרלו - ואריכות

[ז] עיין תניא ספל"ג

[ח] גם בדפו"ר ותרלד- רבוי, ומתרלו - ריבוי

[ט] גם בדפו"ר ותרלד- רבוי, ומתרלו - ריבוי

[י] חובת הלבבות שער י' אהבת ה' פ"ז (ד"ה ואם אתה חפץ אחי) ובספר המשלים לר"י גקטליא אות פג

[יא] עיין לק"ה דברים הבאים בסעודה ד' ו', ועיין שער הגלגולים הקדמה כג

[יב] בתרלד- וממשיכים

[יג] בדפו"ר הוא, בתרלד ומתרלו - היא (כלשון הפסוק)

[יד] אע"פ שמה לשון שאלה מצינו כעין זה בזהר ועיין לעיל תורה מט מי עם זאת עולה ועיין באה"ל מדוע דווקא שאלת הרשע רומז לתורה

[טו] בדפו"ר מידת ימים, מתרלו – מדות וימים

[טז] במהדורת משך הנחל כאן ובתורה יא אות א' מנוקד בסעות צ' בקמץ

[יז] משלי ד' כב (ועיין לעיל תורה יא אות א', ותורה טו אות ה')

[יח] בתרלד- למוציאם. אך תוקן בלוח התיקון שם

[יט] גם בדפו"ר ותרלד - אריכת, מתרלו - אריכות

[כ] בתרלד- החכמה תחיה וכו' (ותיבות את בעליה נמחק)

[כא] גם בדפו"ר מהשי"ת, בתרלד ומתרלו - מהש"י

[כב] גם בדפו"ר- הסתיר, בתרלד ומתרלו - הסתר (כלשון הפסוק) ועיין לעיל תורה לו אות א' דף נ. שגם שם כתב כך רבינו, אבל עיין לקמן סוף אות ג' שכתב הסתר.

[כג] בעש"ט עה"ת פ' בראשית אות עב, ופ' וילך אות ד' ואות יא

[כד] בעש"ט וילך אות י'

[כה] לשה"כ ירמיהו כג לו. ועיין בעש"ט עה"ת בראשית אות נב

תורה אור
ישעיה מד (יט) וְלֹא יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בָמוֹ אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל גֶּחָלָיו לָחֶם אֶצְלֶה בָּשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד:
ירמיה כג (לו) וּמַשָּׂא יְדֻד לֹא תִזְכְּרוּ עוֹד כִּי הַמַּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ וְהַפַּכְתֶּם אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְדֻד צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ:
משלי א (כא) בְּרֹאשׁ הֲמוֹיוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים בָּעִיר אֲמָרֶיהָ תֹאמַר: (כב) עַד מָתַי פְּתָיִם תְּאֶהֱבוּ פֶתִי וְלֵצִים לָצוֹן חָמְדוּ לָהֶם וּכְסִילִים יִשְׂנְאוּ דָעַת:
משלי לא (כו) פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ:
אסתר ב (יא) וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מָרְדֳּכַי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים לָדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּהּ:
בראשית מא (נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֵת כָּל בֵּית אָבִי:
ירמיהו נא (ל) חָדְלוּ גִבּוֹרֵי בָבֶל לְהִלָּחֵם יָשְׁבוּ בַמְּצָדוֹת נָשְׁתָּה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים הִצִּיתוּ מִשְׁכְּנֹתֶיהָ נִשְׁבְּרוּ בְרִיחֶיהָ:
דברים לא (יח) וְאָנכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
דברים ו ואתחנן (כ) כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְדֹוָד אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:

ממנו, וכבר נעשה לו העבירות כהיתר, עכ"ז אפשר [א]**שישוב אל לבו** [ב] זה בעצמו, דהיינו מה שנפל והגיע לבחי' נעשה לו כהיתר, ויבקש ויהתור עד שיצא מזה, מאחר שעכ"פ יודע מזה שנעשה לו כהיתר. אבל דע, שיש עוד בחי' הסתרה בתוך הסתרה. דהיינו שההסתרה בעצמה נסתרת, שאינו יודע כלל שהשי"ת נסתר ממנו, דהיינו שאינו יודע כלל שנהפך אצלו האיסור להיתר, רק כל הדברים רעים דומות לו למישור גמור ח"ו. היינו אם ח"ו אחר שעבר ושנה, עושה יותר עבירות ח"ו, אזי נסתר ממנו אפי' זאת שידע שנעשה לו כהיתר, רק שאינו יודע כלל משום נדנוד איסור, והכל הוא ישר בעיניו. וזה בחי' הסתרה שבתוך הסתרה, שההסתרה בעצמה נסתרת כנ"ל. ובאמת גם בתוך ההסתרה שבתוך ההסתרה, גם שם מלובש השם יתברך, דהיינו אותיות התורה [ג], כי בלעדו אין חיות לשום דבר כנ"ל, רק שעל ידי ריבוי העבירות הפך **דברי אלקים חיים** [ד] לגמרי, עד שנהפך אצלו מחכמות התורה לפתיות, עד שאינו יודע כלל אפילו זה בעצמו שנעשה לו כהיתר כנ"ל, שזה בחי' הסתרה שבתוך הסתרה כנ"ל. ע"כ צריך לגלות ההסתרות הנ"ל, וזה ע"י שממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, שהוא בחי' דעת כנ"ל. ועל ידי זה הדעת יוכל לידע **שאפי'** בתוך ההסתרה בעצמה, ואפילו בתוך ההסתרה שבתוך הסתרה, גם שם מלובש השם יתברך דהיינו התורה. ומאחר שיודע שאפי' בתוך ההסתרות יש שם השי"ת, מזה בעצמו נתגלין ההסתרות, ונעשה מהם תורה. ואפילו מהסתרה שבתוך הסתרה נעשה תורה. כי באמת גם שם מלובש השם יתברך, היינו תורה כנ"ל, רק מחמת שלא היו יודעין שהשם יתברך נסתר שם, זה בעצמו הוא בחי' ההסתרות, ותיכף כשיודעין שהשם יתברך נסתר שם, על ידי זה בעצמו נתהפכה ההסתרה שבתוך הסתרה[ה] ונעשה ממנו[ו] דעת, והוחזרה התורה שנסתר כאן לדעת, מאחר שיודע שהשם יתברך נסתר שם. וכיון שנחזר ההסתרה שבתוך הסתרה לדעת, ונעשה ממנו[ז] תורה, אזי התורה בעצמה מוכיחה אותם, בבחי' אורייתא מכרזת קמייהו **עד מתי פתיים תאהבו פתי** (זוהר שמיני לו. אחרי נח. נשא קכו.). כי באמת התורה מכרזת וצועקת ומוכיחה תמיד, כמ"ש (משלי א) **בראש הומיות תקרא וכו' עד מתי פתיים תאהבו וכו'**, רק שאינו שומע קול הכרוז של התורה מחמת ההסתרות הנ"ל, ומאחר שנתגלו ונחזרו ההסתרות ונעשה מהם תורה ע"י הדעת כנ"ל, אזי תיכף כשנעשה מהם תורה, התורה בעצמה מוכיחה אותם **עד מתי פתיים וכו'** כנ"ל : וז"ש (שם לא) **פיה פתחה בחכמה**, שעל ידי החכמה ודעת הנ"ל, שע"ז מגלין ההסתרות ועושין מהם תורה כנ"ל, על ידי זה **פיה פתחה**, היינו בחי' אורייתא מכרזת קמייהו, שהתורה בעצמה פותחת פיה ומוכיחה אותם כנ"ל: נמצא שעל ידי עסק התורה, שעל ידה ממשיכין אריכות ימים לתוך המלכות, כי על ידה ממשיכין החיות לתוך הימים והמדות כנ"ל, ועל ידי זה זוכין לדעת כנ"ל. על ידי זה יכולין להוכיח אפילו את הרחוקים מאוד[ח] מהשם יתברך בבחי' הסתרה שבתוך הסתרה, כנ"ל :

וזה פי' (אסתר ב) **ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים וכו'. מרדכי**, זה בחי' המלכות כנ"ל. **ובכל יום ויום**, זה בחי' התורה, שעל ידה ממשיכין החיות להימים והמדות כנ"ל. **חצר בית**, זה בחי' חיצוניות ופנימיות, היינו מחשבות ודבורים[ט], שבכולם נסתר הש"י שם, אף המחשבות והדיבורים של הרחוקים מהשם יתברך. וזה **חצר בית הנשים**, מלשון שנשו וקפצו [י] ממקומו של עולם, שנתרחקו מהשי"ת. ויש שכבר היו קצת אצל השם יתברך, אך שכבר שכחו אותו יתב'. וזה הנשים, לשון שכחה, [יא](כמ"ש בראשית מא) **כי נשני אלקים וכו'**, שכבר שכחו את השם יתברך. ויש שגם עתה זוכרים את השם יתברך, אך **שנשתה גבורתם** [יב], ואין **לאל ידם** [יג] להתגבר על יצרם. ובשביל זה נקראים בשם נשים, מחמת ג' בחי' הנ"ל [יד]. בחי' שנשו וקפצו וכו', ויש שהם[יה] בבחי' שכחה וכו', ויש שהם בבחי' נשתה גבורתם כנ"ל. ועל ידי כל זה הם רחוקים מהשם יתברך, והש"י נסתר מהם בבחי' הסתרות הנ"ל. ומרדכי היינו בחי' המלכות, הוא יכול להוכיח ולהזהיר אותם, על ידי עסק התורה, שהוא בחי' ימים ומידות[יו] כנ"ל. שעל ידי זה זוכין לדעת, שעל ידי הדעת הזה מגלין ההסתרה שבתוך הסתרה ועושין ממנה תורה כנ"ל, ואזי אורייתא מכרזת קמייהו כנ"ל . וזה **לדעת את שלום אסתר**, שעל ידי זה עושה[יז] דעת מהסתרה שבתוך הסתרה, שהיא בחי' אסתר, בחי' **הסתר אסתיר** [יח]. וזה **ומה יעשה בה**, שעושה מההסתרה בחי' **מה**, היינו תורה, כמ"ש **מה העדות וכו'** כנ"ל. כי מזה בעצמו שיודע שגם בתוך ההסתרה שבתוך הסתרה יש שם השם יתברך, מזה בעצמו נעשה דעת, דהיינו תורה, ואזי אורייתא מכרזת קמייהו כנ"ל : וזה בעצמו בחי' התוכחה שמוטל עליו להזהיר ולהוכיח כנ"ל, כי גורם על ידי הדעת שהתורה תוכיח אותם כנ"ל. וע"י התוכחה הזאת הוא ממשיך אריכות ימים לתוך המלכות שלא תהיה בבחי' הרבנות מקברת את בעליה, שזהו כשאין מוכיח את האנשים שיש לו ממשלה עליהם וכו' כנ"ל. אבל ע"י עסק התורה הנ"ל, שעי"ז ממשיך חיים ואריכות ימים בחי' דעת וכו', עד אשר אורייתא מכרזת קמייהו ומוכיחה אותם, נמצא שיוצא ידי תוכחה, אזי אין הרבנות והמלכות מזקת לו כנ"ל, כי ממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, ע"י

[א] גם בדפו"ר ותרלד- שישוב, ומתרלו - שישיב (כלשון הפסוק)

[ב] לשה"כ ישעיהו מד יט

[ג] בזוהר (ויקרא עג. ואמור צ:) קב"ה ואורייתא חד (ובלק"ה השכמת הבקר א' ב')

[ד] לשה"כ ירמיהו כג לו

[ה] מתרצו- ההסתרה

[ו] גם בדפו"ר ותרלד- ממנו, ומתרלו - ממנה

[ז] בדפו"ר- ממנה, בתקפא ותרלד- ממנו, ומתרלו - ממנה

[ח] גם בדפו"ר- מאוד, ומתרלו - מאד

[ט] גם בדפו"ר- ודבורים, ומתרצו - ודיבורים

[י] עיין חולין צא ופרש"י שם למה נקרא גיד הנשה שנשה (קפץ) ממקומו ועלה. [ועיין כאן פל"ח סוף אות ד' שרבנו רמז כאן לגיד הנשה דייקא] * הובא בפרש"י בראשית לב לג

[יא] עיין סנהדרין קב סוף ע"ב מנשה שנשה קה ושהנשי את ישראל פרש"י ששכח הקב"ה והשכיח את ישראל.

[יב] * לשה"כ ירמיהו נא ל' [וע"ש פרש"י]

[יג] לשה"כ בראשית לא כט

[יד] עיין פל"ח אות ד' שמבאר מדוע הן ג' בחי' והרי לעיל דיבר רק משתי הסתרות

[טו] בתרלד- מהם

[טז] גם בדפו"ר- ומידות מתרלו- ומדות

[יז] בתקפא – עושת, בדפו"ר ותרלד- עושה

[יח] תיבת שלום לא באר ועיין פל"ח אות ה' ובאה"ל אות א'

התוכחה כנ"ל. נמצא שע"י אריכות ימים שהוא בחי' דעת שממשיכין ע"י התורה, עי"ז בעצמו ממשיכין אריכות ימים הנ"ל לתוך המלכות כנ"ל :

ד ודע שהתורה המלובש תוך ההסתרה שבתוך הסתרה, היא תורה גבוה דייקא, היינו סתרי תורה. כי מחמת שהיא צריכה להתלבש במקומות נמוכים כאלו, היינו אצל אלו שעברו הרבה עד שנסתר מהם בהסתרה שבתוך הסתרה, ע"כ חשב השם יתברך מחשבות לבלי להלביש שם פשטי תורה, לבל יוכלו הקליפות לינק משם הרבה [א], ויהיה הפגם גדול מאוד. על כן הוא מסתיר ומלביש שם תורה גבוה דייקא, סתרי תורה, שהיא תורת ה' בעצמה [ב], כדי שלא יוכלו הקליפות לינק משם הרבה, בבחי' (שמות יב) **ועברתי בארץ מצרים** אני ולא מלאך אני ולא השליח אני ה' ולא וכו' [ג]. כי בארץ מצרים ששם מקום הקליפות מאוד, על כן שם דייקא מלובש ומוסתר השם **יתברך בעצמו** [ד], **היינו תורת ה' ממש** [ה], סתרי תורה. ע"כ דייקא מההסתרה שבתוך הסתרה כשחוזר ומהפכה לדעת נעשה ממנה דייקא תורת ה' ממש. כי שם נסתר תורת ה' סתרי תורה כנ"ל :

ה וכנגד מלכות דקדושה, יש מלכות הרשעה, היינו מלכות המן עמלק [ו], כמה שכתוב (במדבר כד) **ראשית גוים עמלק** [ז]. **וזה לעומת זה** [ח], כי מלכות דקדושה הוא בחי' **מאסף לכל המחנות** (שם יוד), כמ"ש (קהלת יב) **סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא**. זה בחי' מלכות, כמה שכתוב (אבות פ"ג) אלמלא מוראה של מלכות. היינו שמלכות דקדושה היא בחי' **סוף דבר** [ט], בחי' **מאסף לכל המחנות** דקדושה, בחי' מחנה דן שהוא **מאסף לכל המחנות** [י]. כי דינא דמלכותא דינא {גיטין י: ב"ק קיג. [יא]}. ומלכות דס"א הוא מאסף ממון, כי מחמת שהוא ירא שלא יוציאו **בלעו מפיו** [יב], היינו הנצוצות הקדושות שיש אצלו, על כן הוא מתגבר ומאסף ממון שהם נצוצי הקדושה. כי הם בחי' הגוונין עלאין שיש בזהב וכסף [יג] ונחושת שהם הממון. וזה בחי' תאוות עשירות [יד], שהיא בחי' מלכות [טו]. וע"כ עמלק שהוא מלכות הרשעה. רודף את מחנה דן, שהוא בחי' מלכות דקדושה כנ"ל. כמ"ש (דברים כה) **ויזנב בך וכו' ולא ירא אלקים**, דהיינו בעת שאין להם כח מלכות דקדושה שהיא בחי' **ירא אלקים** כנ"ל. כי מלכות המן עמלק, הוא היפוך מלכות דקדושה. כי מלכות דקדושה הוא בחי' **מאסף לכל המחנות** דקדושה. ומלכות המן עמלק שהוא מלכות הרשעה הוא בחי' מאסף ממון כנ"ל. כי מתגבר בתאוות ממון כדי לתפוס כל הנצוצות הקדושה כנ"ל. אך אע"פ כן אינו מועיל לו כלל. כי יש כח במלכות דקדושה שהוא בחי' מרדכי, להוציא מאתו כל הממון וכל הנצוצות הקדושים שבלע : **וזה** שאמרו רז"ל (מגילה יוד ע"ב) **כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת** [טז] זה מרדכי. היינו שמרדכי שהוא בחי' מלכות דקדושה כנ"ל נתן לו חכמה ודעת כנ"ל. וזה **טוב לפניו**, בחי' התורה, כי אין **טוב** אלא תורה (אבות פ"ו). **ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס** [יז] זה המן. היינו שהמן שהוא בחי' מלכות דס"א כנ"ל, הוא מאסף ממון כנ"ל. וזה [יח] **לתת לטוב לפני אלקים**, בחי' התורה. שמרדכי שהוא בחי' מלכות דקדושה, מוציא ממנו כל הממון וכל הנצוצות, ונעשה מזה תורה כנ"ל. כי מרדכי מוציא ממנו כל העשירות [יט], בבחי' (איוב כ) **חיל בלע ויקיאנו**. ועושה מזה תורה שנקראת **אשת חיל** [כ]:

ו ולפי הגדלת הדעת כן הפרנסה בנקל. כי פרנסה בנקל תולה בדעת, כמ"ש (במדבר יא) **שטו העם ולקטו** בשטותא {זוהר בשלח ד' סב. סג:}. כי כל מי שחסר דעת ביותר, הוא יגע וטרח אחר הפרנסה ביותר : וגם[כא] לפי הגדלת הדעת כן נתרבה השלום. כי שלום תלוי בדעת, כמו שכתוב (ישעיה יא) **וגר זאב עם כבש וכו' כי מלאה הארץ דעה** . שיהיה שלום נפלא בעולם, שיוכלו לגור ביחד שני הפכים, מחמת גודל הדעת שיהיה אז. כי על ידי הדעת נגדל השלום, כי נתבטל הכעס והאכזריות על ידי הדעת. כי כעס ואכזריות הוא מהעדר הדעת, כמו שכתוב (קהלת ז) **כעס בחיק כסילים ינוח** [כב]. וכל מה שמתרבה הדעת מתרבה הרחמנות [כג] והשלום, וע"כ הפרנסה בנקל [כד], בבחי' (תהלים קמז) **השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך** :

ז וזה בחי' שבועות. כי שבועות הוא בחי' שכל גדול וגבוה מאוד, שהוא חסד עליון [כה] ורחמים גדולים [כו]. כי גודל הרחמים תלוי בגודל הדעת כנ"ל. כי בשעת מתן תורה נראה להם כזקן מלא רחמים {מכילתא פ' בשלח, ופ' יתרו, והובא בפירש"י פ' יתרו [כז]}. וזקן הוא בישוב הדעת [כח], ובזה תלוי גודל הרחמים כנ"ל, וע"כ שבועות הוא חסד עליון ורחמים גדולים : וזה בחינות המקוה של שבועות שהיא בחינות מקוה של שער החמשים, שהוא שער העליון מנון שערי בינה [כט](כ"ש בכוונות שבועות [ל]) שהוא בחינות שכל ודעת עליון, בחי' חסד עליון ורחמים גדולים כנ"ל : וע"כ המקוה מושיע [לא]בכל הצרות, כמו שכתוב (ירמיה יד) **מקוה ישראל מושיעו בעת צרה** [לב]. כי הוא חסד עליון שמושיע מכל הצרות. וע"כ המקוה מטהר מכל הטומאות, כמ"ש (יחזקאל לו) **וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו'**.

תורה אור

שמות בא יב (יב) וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְדֹוָד:

במדבר בלק כד (כ) וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד:

במדבר י (כה) וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי דָן מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם וְעַל צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדָּי:

קהלת יב (יג) סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם:

דברים כי תצא כה (יח) אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים:

קהלת ב כו) כִּי לְאָדָם שֶׁטּוֹב לְפָנָיו נָתַן חָכְמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה וְלַחוֹטֶא נָתַן עִנְיָן לֶאֱסוֹף וְלִכְנוֹס לָתֵת לְטוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים גַּם זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ:

איוב כ (טו) חַיִל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ מִבִּטְנוֹ יֹרִשֶׁנּוּ אֵל:

משלי לא (י) אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא וְרָחֹק מִפְּנִינִים מִכְרָהּ:

במדבר בהעלותך יא (ח) שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן:

ישעיה יא (ו) וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּם:

קהלת ז (ט) אַל תְּבַהֵל בְּרוּחֲךָ לִכְעוֹס כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ:

תהילים קמז (יד) הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ:

ירמיה יד (ח) מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה לָמָּה תִהְיֶה כְּגֵר בָּאָרֶץ וּכְאֹרֵחַ נָטָה לָלוּן:

יחזקאל לו (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

א כעין זה עיין תורה לג אות ג'

ב * עיין ע"ז יט: ולעיל תורה כב אות י' [בתורה כב שתורת ה' בחי' תורה שסביבות המצוה ועי"ש אות יא שזה בחי' ירידה טרך עליה ועיין תורה נט תנינא שהיא בחי' יקרה מאד שעל ידה הולכים מדרגא לדרגא ובחי"מ סימן טו מבואר שזה רק ע"י א"י ועיין באיבי הנחל תורה כ' שבחו"ל הירידה מסוכן שלא יפול לגמרי, ועיין לק"ה ברכת המזון ד' כ' מעלת הכסופין על העשיה עצמה]

ג דרשת ההגדה של פסח על הפסוק

ד עיין לק"ה ר"ח ג' ב'

ה כדאיתא בזוהר ויקרא עג. קב"ה ואורייתא חד

ו המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים באסתר ט' כד. והוא אגג מלך עמלק בשמואל–א טו ח'

ז ראשית רשעתם עיין זוהר בשלח דף סה.

ח קהלת ז' יד

ט עיין זוהר פנחס רע"מ דף רנו:

י במדבר י' כה ופרש"י שם בשם ירושלמי ערובין פ"ה הלכה א' ועיין זהר ויחי רמג.

יא ועיין רמב"ם גזילה ואבידה פ"ה ועי"ש הל' יח באיזה מלך מדובר ועיין תרומת הדשן סימן שמא עפ"י רשב"ם ב"ב נה. טעם החיוב כי אדעתא דהכי אנו קובעים דירה תחתיהם ומקבלים עלינו עולם ומשאם. ועיין חת"ס יו"ד סימן שיד וכן דעת רוב הפוסקים האחרונים שהוא דין תורה. ועיין זוהר רע"מ משפטים קיח.

יב לשה"כ ירמיהו נא מד

יג תורה כה אות ד'

יד שהיא עיקר ההסתרה הנ"ל עיין לקוטי עצות ערך ממון אות לא

טו עיין לעיל תורה ל' אות ד' שונא בצע מסטרא דמלכות

טז קהלת ב' כו

יז המשך הפסוק הנ"ל

יח המשך הפסוק הנ"ל

יט עיין אסתר ח' ב'

כ * משלי לא י' [כמבואר בפרש"י שם שהיא התורה]

כא מתרצו - גם

כב ובפסחים סו: הכועס חכמתו מסתלקת

כג לעיל תורה לא אות א' ולקמן תורה קה קיט ותורה ח' תנינא אות ב'

כד עיין תורה נט ע"י כעס נהפך חומה דהיינו עשירות לחימה.

כה עיין עץ חיים שער טו פ"ה. (מקומו באריך תחת הגרון לפני התחלקות הכתפים והוא יומא דאזיל עם כולהו יומין) ועיין תורה לג אות אות ד' ואות ה' עה"פ יומס יצה ה' חסדו שהיא אהבה שבדעת והיא תורה דעתיקא סתימאה.

כו עיין תורה קה ועיין שער הכוונות שבועות דרוש א'

כז שמות כ' ב', ועיין שער הכוונות הנ"ל

כח סוף מסכת קינים זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם. מדרש אגדת בראשית פרק מ' נמצא גם בראשית חכמה גידול בנים – זקן וזקנה שאין בהם דעת אני קראתיו קטן וקדושין לב – זקן נוטריקון זה קנה חכמה

כט מוהרנ"ת בתקפא

ל שער הכוונות שבועות דרוש א' הנ"ל

לא כן הגרסה בכל המהדורות בכל ולא מכל כדלקמן

לב עיין יומא דף פה: ושם הוא ירמיה יז יג ולא יד ח' שהביא רבנו.

כי אין יסורין[א] בלא עון וכו' (שבת נה), וע"כ המקוה שמושיע מכל הצרות ומכל היסורים[ב], הוא מטהר מכל הטומאות ומכל החטאים: וזה בחי' **מן** בחי' מקוה של שער ה**נון**, שהוא בחי' דעת גדול, כי המן בחי' דעת: **וזה בחי'**, (שבת קד) מאמר פתוח נאמן פשוט. מאמר פתוח, זה בחי' התגלות הדעת. כי הדיבור הוא התגלות הדעת, כמ"ש (משלי ב) **מפיו דעת ותבונה**. ובמצרים שהיה הדעת בגלות [ג], כמ"ש (שמות ו') **ושמי ה' לא נודעתי להם**, היה גם הדיבור בגלות [ד](זהר וארא כה:), בבחי' **כבד פה וכבד לשון** (שם ד'). וכשיצאו ממצרים **שיצא** הדעת מהגלות, **יצא** ונפתח הדיבור [ה]. וזה בחי' מאמר פתוח, שנפתח הדיבור ונתגלה הדעת. ועל ידי התגלות הדעת, נתפשט נאמנות הש"י, וניכר שהוא נאמן מבטיח ועושה. וזה בחי' נאמן פשוט שנתפשט נאמנותו כנ"ל. אבל במצרים שהיה הדעת בגלות, לא נתפשט ונתגלה נאמנותו. וזה שפרש"ו **ושמי ה' לא נודעתי להם**, לא נכרתי במדת אמיתית[ו] שלי. שעל ידי שלא נתגלה הדעת במצרים, ע"ז לא ניכר נאמנותו כנ"ל, כי החסד תלוי בדעת כנ"ל: **וזה** בחי' **אנכי** [ז] יהיבא כתיבא נאמנים אמריה (שבת קה). שעל ידי נתינת התורה נפתח המאמר ונתגלה הדעת כנ"ל, ועי"ז נתפשט נאמנותו כנ"ל, וזה בחי' נאמנים אמריה, בחי' נאמן פשוט מאמר פתוח כנ"ל: וזה בחי' **מן** ר"ת **מ**אמר **נ**אמן, בחי' מאמר פתוח נאמן פשוט כנ"ל, כי המן הוא בחי' דעת גדול כנ"ל. וע"כ **אכלו בני ישראל את המן ארבעים שנה** [ח] כי בן ארבעים לבינה (אבות פ"ה):

ח וזה שארז"ל (קידושין לח) **את המן אכלו ארבעים שנה** והלא ארבעי' שנה חסר ל' יום אלא עוגה שהוציאו ממצרים טעמו בה טעם מן. כי באמת המן שהוא בחי' הדעת, היה ראוי שיאכלו אותו מ' שנה בשלימות, כי ארבעים הוא בחי' בינה ודעת כנ"ל. דהיינו תיכף שיצאו ממצרים ונתגלה הדעת, היה ראוי שיאכלו המן תיכף, וע"ז תרצו רז"ל, עוגה שהוציאו ממצרים, היינו המצות, טעמו בהם טעם מן. כי השלום תלוי בדעת וכנ"ל, ומחלוקת הוא היפך הדעת. אך יש מחלוקת שהוא לשם שמים [ט], שהוא באמת דעת גדול מאוד, יותר מהדעת של שלום [י]. כי באמת זה המחלוקת היא אהבה ושלום גדול, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל ע"ב) **את וחב בסופה** [יא] לא זו משם עד שנעשו אוהבים זה לזה. וזה שאמרו רז"ל (אבות פ"ה) מחלוקת שהוא[יב] לשם שמים סופה להתקיים, היינו שבאמת היא אהבה כנ"ל. וזה סופה להתקיים, בחי' אהבה, כמ"ש **את וחב בסופה** כנ"ל. וזה בחי' **משה**, כי משה הוא בחי' הדעת [יג] שהוא בחי' מחלוקת לשם שמים. וע"כ **משה** הוא ר"ת **מ**חלוקת **ש**מאי ה**ילל** [יד], שהם בחי' מחלוקת לשם שמים [טו]. וע"כ היה גאולת מצרים ע"י משה [טז], כי עיקר הגאולה ע"י הדעת, כמ"ש (שמות טז)[יז] **וידעתם כי ה' הוציא אתכם וכו', למען ידעו וכו'** (ויקרא כג). וזה בחי' **עוגה** דהיינו **מצות, שהוציאו ממצרים**. כי מצה היא בחי' מחלוקת, כמ"ש (ישעיה מא) **אנשי מצותך יחיו כאין**. וזהו שהוציאו ממצרים, שהוציאו דייקא, כי במצרים שהיה הדעת בגלות, בוודאי לא היה מחלוקת לשם שמים, כי זה תלוי בדעת כנ"ל. וזה עוגה שהוציאו ממצרים, היינו שהמצה שהיא בחי' מחלוקת, **שהוציאו ממצרים**, ששם היה הדעת בגלות, **טעמו בהם טעם מן**. כי לאחר שהוציאו בחי' המחלוקת מן הגלות מצרים, היה בהם טעם מן שהיא בחי' דעת גדול, שהיא בחי' מחלוקת לשם שמים כנ"ל [יח]: **וזה** בחי' (שמות טז) **לחם מן השמים** הנאמר במן, לשון מלחמה, כמ"ש (תהלים לה) **לחם את לוחמי**, בחי' מחלוקת. היינו שהמן שהוא הדעת, הוא בחי' מחלוקת לשם שמים כנ"ל. וע"כ דתן ואבירם שחלקו על משה שהוא הדעת, פגמו ג"כ בהמן, **והותירו ממנו** (שמות רבה פ' א' ופ' כה [יט] והובא בפירש"י בשלח [כ]). כי המן הוא בחי' הדעת בחי' משה כנ"ל: **וז"ש** בזוהר הקדוש (תצוה דף קפג ע"ב) כי מצה היא אסוותא, כי מצה שהיא בחי' מחלוקת לשם שמים, בחי' דעת, בחי' שלום כנ"ל, הוא רפואה. כי שלום הוא רפואה, כמ"ש (ישעיה נז) **שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו**. כי עיקר החולאת ח"ו הוא מחמת העדר השלום, היינו מחלוקת היסודות, שיסוד א' מתגבר על חבירו [כא], ושלום הוא רפואה: **וזה** שנקרא מצה לחם עוני (דברים יו), כי אין עני אלא מן הדעת (נדרים מא). וזה בחי' חולה כמ"ש (שמואל ב יג) **מדוע אתה ככה דל בן המלך**. ומצה היא אסוותא כנ"ל, וזה לחם עוני שהיא[כב] רפואה להעוני כנ"ל:

ט ולבא למחלוקת לשם שמים, צריך לזכך ולטהר את השמים, שלא יהיה בבחי' **אלביש שמים קדרות** (ישעיה נ'). ולזכך ולטהר את השמים היא על ידי אנחה באמת. כי יש בלב רוח הדופק שהיא מתחלת התולדה, והוא נושא עליו כל הליהות[כג] וכל הדמים וכל המיצות [כד](שקורין זאפטין). והרוח הדופק הזה, הולך ונוקש בכל האיברים, וע"י הליכתו ונישובו בהם, הוא מנענע ומנשב ומנפץ אותם מן העיפוש, שלא יתעפשו ולא יתקלקלו, כמו הרוח המנשב בים, שהוא מנפץ ומנשב ומהפך ומגיס המים שלא יתעפשו ולא יתקלקלו. ועיקר נישוב הרוח הדופק בהידים. כי מחמת שהידים עסקניות [כה], צריך לנשב ולנפץ אותם ביותר. וע"כ הדאקטר כשמניח ידו על הדפק, יודע כל ענין החולה [כו]. מחמת ששם בידים עיקר הילוך הרוח הדופק של הלב, שהוא נושא הכל עליו כנ"ל. וצריך שילך זה הרוח הדופק תנועה מסודרת כתיקונו וכסידורו: ויש נחש, שעל ידה בא **עצבות רוח** [כז]. היינו בחי' ל"ט מלאכות [כח]שהוא זוהמת הנחש [כט], עי"ז בא עצבות רוח. וע"י עצבות רוח אין הרוח דופק כסידורו, ואזי נעשים האברים[ל] כבדים, מחמת שאין רוח הדופק מנשב בהם כסדר. ואזי הידים בבחי' (שמות יז) **וידי משה כבדים**. כי עיקר הכבידות בהידים, ששם עיקר רוח הדופק כנ"ל.

א דפו"ר ותרלד - יסורין. בתקפא היסירין (כנראה שנמחק הו')
ב דפו"ר ותרלד - היסורים. בתקפא היסירים (כנראה שנמחק הר')
ג עיין לעיל תורה כא אות יא הגלות אינו אלא לפי חסרון הדעת. ולקמן תורה קה ותורה רנ, ובלק"מ תנינא תורה י' ותורה יז.
ד עיין לעיל תורה מה ותורה עח.
ה עיין שיחות הר"ן סימן פח.
ו בתרלד- אמיתות, בדפו"ר- לא ברור אם הוא ו' קצר או יוד.
ז שמות כ' ב'
ח * שמות טז לה
ט עיין תורה סד אות ד'
י עיין תורה סא אות ה' ע"י מחלוקת שב בתשובה. ועיין ערכין טז: שר"ע אהב את רבי רבי יוחנן בן נורי על שהיה מוכיח אותו. וכשאין דעת עיין כתובות קה: שהמוכיח הוא שנוא. ועיין ב"מ פד. רבי יוחנן יצא מדעתו מצער על שאיבד את ריש לקיש שהיה מקשה כד קושיות בכל הלכה שאמר לו. ועיין ב"ק קיז. שר"י שמח ברב כהנא שהקשה לו קושיות.
יא במדבר כא יד
יב בתרלד- שהיא
יג תורה ו' אות ז', תורה טו אות ז' עי"ש גם בהערות ציון לכהאריז"ל, תורה כ' אות י', תורה כא אות יא, תורה לו אות ב', תורה מג, תורה קטו, תורה ה' תנינא אות ז', ט', טו, תורה כו תנינא. תורה עב תנינא.
יד **כמובא במגלה עמוקות אופן עד**
טו אבות פ"ה משנה יז
טז במדבר כ' טז
יז בתקפא (שמות יז) ובתשכט תוקן
יח עיין תורה נח עה"פ ויאמר משה הוא הלחם, שמשה רבינו בחי' לחם הלחם מן השמים.
יט בפרשה א' פסקא כט, ובפרשה כה פסקא י'. ובתנחומא בשלח כד ותצוה ז'.
כ שמות טז כ'
כא כנ"ל לעיל סוף תורה יד [דף כ סוף ע"א] וכן בספר בוצינא דנהורא לרבי ברוך ממזבוז עמ' יז בהדורת תש"י. ובעמוד העבודה (קסובר) דרוש המחשבה לד (עמ' רפ מהדו' ברוקלין תשסד) ועיין עיין שערי קדושה א' א'. ומשנת חסידים מסכת ההרכבה פ"א אות א' שם מבואר שהיא מחלוקת הרע שביסודות על הטוב שבהם.
כב גם בדפו"ר ותרלד – שהיא ומתרלו - שהוא
כג בתרלד- הליחית
כד בדפו"ר - שקורין (זאפטין)
כה משנה שהרות פ"ז מ"ח גמרא שבת יד. סוכה כו: נדה נח. ועיין ע"ח שער כב פ"ג מ"ק. שרש הדינים בזרועות כי הם סוד מנצפ"ך כפולים בימין ושמאל לכן הקליפות נאחזות שם. ושם בשער לא פ"ב. וז"ס שארז"ל ידים עסקניות.
כו עיין משנת חסידים מסכת גמ"ח פ"א אותיות ג' עד ו'
כז * עיין משלי טו [יג] ישעיהו נג, סג [צ"ל נד ו' וסג י'] [עיין קהלת יעקב ערך עצב שעצב נקרא יסוד דקטנות ונקרא נחש. ועיין תורה קפט]
כח בתרלד- שהיא
כט עיין לקמן תורה ח' תנינא אות ח' דהיינו קלקול המדמה עי"ש ועיין כלבו על ההגדה בפיוט אילו קרבנו להר סיני וכו' שבהר סיני נתבטל הספק מלבם.
ל גם בדפו"ר האברים, ומתרלו - האיברים

וזה בחי' **עצבון ידים** [א], כי עיקר מזיק העצבות רוח להידים כנ"ל. וכשהאברים[ב] כבדים אזי מכבידין יותר על הרוח הדופק, ונחלש עוד יותר. וע"י שנחלש יותר הרוח הדופק, נעשים האברים[ג] כבדים עוד יותר. וכן ע"י שנעשים האברים[ד] עוד יותר כבדים, נחלש הרוח הדופק עוד יותר ויותר. וכן חוזרת חלילה, עד שיוצאת נפשו חס ושלום. וע"י האנחה, הוא מחיה ומבריא את הרוח הדופק, וניצול מהעצבות רוח. וחוזר הרוח הדופק ומנשב כסדר בכל האברים, ובפרט בהידים. ועי"ז מזכך את השמים, **כי הידים הם בחי' שמים**, אש ומים [ה], שהם בחי' יד ימין ויד שמאל [ו]: **וזה** (איכה ג) **נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים**. שצריך לישא את הלב, היינו הרוח הדופק שבלב, אל הידים כנ"ל. וזה **אל אל בשמים**, כי מזה נזדכך השמים כנ"ל: **וזה** בחי' (דברים לב) **כי אשא אל שמים ידי**, שצריך לישא את הידים, שיהיה נעשה מהם בחי' שמים כנ"ל : וכשמזכך את הידים בחי' שמים ע"י אנחה, שעל ידה נושא הרוח שבלב אל הידים, ועי"ז נזדככין הידים והשמים כנ"ל, אזי הוא בחי' מחלוקת לשם שמים. כי כל הדיבורים מקבלין מן השמים, כי שם כל הדיבורים, כמ"ש (תהלים קיט) **לעולם ה' דברך נצב בשמים**. והדבורים[ז] שמקבלין מן השמים מקבלין מן הרעמים. בחי' (שם יח) **ירעם בשמים ה'**, בחי' (איוב לז) **ירעם אל בקולו נפלאות**. נמצא שמקבלין הדיבורים מהידים, כי הן הן בחי' שמים, ששם כל הדיבורים. ועיקר הקבלה ע"י בחי' רעמים, היינו בחי' רוח הדופק, שנתתקן ע"י אנחה, שעל ידו נתנשאים הידים לשמים. כי הרוח הדופק שהולך ומנשב ומנפץ הכל ועיקר בהידים, זה בחי' רעמים, בחי' **ירעם בשמים ה'** כנ"ל. כי הידים הן [ח]בחי' שמים כנ"ל. ושם כל הדיבורים בחי' **לעולם ה' דברך**[ט] **נצב בשמים** כנ"ל, נמצא שמקבלין הדיבורים מהידים. וזה בחי' **כאשר דבר ה' ביד** הנאמר במשה [י] ובשאר נביאים [יא]. כי שם כל הדיבורים ומשם מקבלין אותם כנ"ל: וכל הדיבורים שמקבלין משם, היינו מבחי' ידים, בחי' שמים, בחי' רעמים, אין לגנות את המקבל, אף אם אין הלכה כמותו, מאחר שקבלם מן השמים. וע"כ באמת אלו ואלו **דברי אלקים חיים** [יב] {ערובין יג:}. ומה שאין הלכה כמותו, זה א"א לנו להבין ולהשיג [יג], כי זה בחי' רעמים, שמשם קיבל הדיבורים, שעליהם נאמר **ירעם** [יד]**ה' בקולו נפלאות**. דהיינו שהם באמת **נפלאות תמים דעים** [טו], וא"א לנו להשיג זאת, כי זה בחי' דרכי ה' שא"א להשיג, היינו בחי' צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו [טז] רשע ורע לו, שאפי' משה רבינו ע"ה לא השיג זאת, וע"ז ביקש (שמות לג) **הודיעני נא את דרכיך** (יז). כי צדיק וטוב לו, זה בחי' הצדיק שהלכה כמותו. צדיק ורע לו זה בחי' הצדיק שאין הלכה כמותו. רשע וטוב לו זה בחי' הרשע שמקורב להצדיק שהלכה כמותו. רשע ורע לו זה בחי' הרשע שמקורב להצדיק שאין הלכה כמותו [יח]. ואפילו משה לא השיג זאת, כי הם בחי' דרכי ה', בחי' רעמים, שהם **נפלאות תמים דעים**, שא"א להשיג [יט]. ועל כן כשמקבלים דיבורים מן השמים, מבחי' ידים, בחי' רעמים כנ"ל, אין לגנות אותו, אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחי' מחלוקות[כ] לשם שמים, שבאמת אלו ואלו **דברי אלקים חיים**, רק שאי אפשר להשיג זאת. כי הוא **נפלאות תמים דעים**, בחי' רעמים כנ"ל : **וזה** פירוש (איוב כו) **ברוחו שמים שיפרה**[כא] **חוללה ידו נחש בריח, הן אלה קצות דרכיו ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו מי יתבונן. ברוחו שמים שפרה**, היינו בחי' הרוח הדופק הנ"ל המנשב בידים שהם בחי' שמים כנ"ל. וזהו בחי' **ברוחו שמים שפרה**, כי ע"י הרוח הדופק הנ"ל, הוא מזכך ומשפר השמים שהם הידים, בבחי' **נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים** כנ"ל : וזה **חללה ידו נחש בריח**, שעי"ז עושה חלל בהידים שהיו כבדים וסתומים על ידי העצבות רוח שהוא זוהמת הנחש כנ"ל: ואזי כשמבטל בחי' זוהמת הנחש, והרוח הדופק מנשב כסדר, ואזי נתנשאין הידים, ונזדכך השמים, ואזי מקבלין מהם דבורים בחי' מחלוקת לשם שמים, שזה בחי' דרכי ה', כי באמת אלו ואלו **דברי אלקים חיים** כנ"ל. וזה **הן אלה קצות דרכיו**, היינו שזה בחי' דרכי ה', בחי' צדיק וטוב וכו', שא"א להשיג כנ"ל, בחי' רעמים שהם **נפלאות תמים דעים** כנ"ל. וזה **ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו מי יתבונן**, היינו שבאלו הדיבורים שמקבלין מן השמים הנ"ל, אין בהם שום גנות, ואסור לגנות את המקבל אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחי' דרכי ה', בחי' רעמים, שא"א להבין ולהשיג כנ"ל. וזה **ומה שמץ דבר וכו'**, היינו שאין בהם שום גנות, אף אם אין הלכה כמותו, כי **ורעם גבורותיו מי יתבונן**, כי מי יוכל להבין רעם גבורותיו, שהם **נפלאות תמים דעים**, בחי' **ירעם** [כב]**ה' בקולו נפלאות**. כי באמת אלו ואלו **דברי אלקים חיים**, רק שזה א"א להשיג, כי הוא בחי' דרכי ה' כנ"ל : **וזה פי' וביום הביכורים**[כג], זה בחי' מלכות, כמ"ש (תהלים פט) **אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ. בהקריבכם מנחה חדשה לה'**, זה בחי' תורה חדשה [כד], תורת ה', שנעשה ע"י בחי' המלכות הנ"ל : **בשבועותיכם**, זה בחי' הדעת כנ"ל, בחי' מן, בחי' מקוה של שבועות, שהוא מקוה של שער הנון כנ"ל. וע"כ נקרא שבועות **עצרת** [כה] מלשון מלכות, כמ"ש (שמואל א ט) **זה יעצור בעמי** (כו): **מקרא קודש יהיה לכם**, זה בחי' רוח הקודש [כז] בחי' רוח הדופק הנ"ל. היינו שצריכין לקרות את הקודש בחי' רוח הדופק הנ"ל, כדי להנצל מזוהמת הנחש, ל"ט מלאכות, עצבות רוח כנ"ל. **כל מלאכת עבודה לא תעשו,**

תורה אור

בראשית ה (כט) וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרְרָהּ יְקֹוָק:
איכה ג (מא) נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם:
דברים האזינו (מ) כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם:
תהלים קיט (פט) לְעוֹלָם יְקֹוָק דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם:
תהלים יח (יד) וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם יְקֹוָק וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קֹלוֹ בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ:
איוב לז (ה) יַרְעֵם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת עֹשֶׂה גְדֹלוֹת וְלֹא נֵדָע:
שמות וארא ט (לה) וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹוָק בְּיַד מֹשֶׁה: פ
מלכים ב יז (כג) עַד אֲשֶׁר הֵסִיר יְקֹוָק אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל פָּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד כָּל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים וַיִּגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל אַדְמָתוֹ אַשּׁוּרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: פ
ירמיה כג (לו) וּמַשָּׂא יְדֹוָד לֹא תִזְכְּרוּ עוֹד כִּי הַמַּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ וַהֲפַכְתֶּם אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְדֹוָד צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ:
איוב לז (טז) הֲתֵדַע עַל מִפְלְשֵׂי עָב מִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים:
שמות כי תשא לג (יג) וְעַתָּה אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה:
איוב כו (יג) בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה חֹלֲלָה יָדוֹ נָחָשׁ בָּרִיחַ: (יד) הֶן אֵלֶּה קְצוֹת דרכו דְּרָכָיו וּמַה שֵּׁמֶץ דָּבָר נִשְׁמַע בּוֹ וְרַעַם גבורתו גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן: ס
תהילים פט (כח) אַף אָנִי בְּכוֹר אֶתְּנֵהוּ עֶלְיוֹן לְמַלְכֵי אָרֶץ:
שמואל–א ט (יז) וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת שָׁאוּל וַיְדֹוָד עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעְצֹר בְּעַמִּי:

א * בראשית ה' כט
ב מתרלו - וכשהאיברים
ג מתרלו - האיברים
ד מתרלו - האיברים
ה חגיגה יב. זוהר ח"ב דף קסד: וח"ג דף רז.
ו ספר הלקוטים להאריז"ל כי תצא פרק כא
ז בתרלד ומתרצו - והדיבורים
ח גם בתרלד- בחי', ומתרצו- בבחי'
ט בתרלד- דבריך
י שמות ט לה במדבר יז ה', וכז כג, יהושע יד ב', וכא ח' מלכים–א ח' נג
יא עיין מלכים–ב יז כג
יב לשה"כ ירמיהו כג לו
יג עיין באה"ל האריך תורה ח' אות לו.
יד גם בדפו"ר ותרלד- ירעם ה' בקולו, בלוה"ת תרלד ובתרלו- ירעם אל בקולו, ומתרצו- ירעם (ה') אל בקולו (כי בפסוק כתוב ירעם א-ל וכמו שכתב רבינו לעיל)
טו * איוב לז טז
טז עיין קהלת ז' טו ובמדרש רבה שם הביאור על יש צדיק אובד בצדקו ורשע מאריך ברעתו, להיינו שמהרשע על הלדיק אינה קושיא, אבל בברכות ז. הקושיא על הלדיקים בעלמם שאחד טוב לו ולחבירו רע וכן על הרשעים שלאחד טוב ולשני רע.
יז **עיין ברכות ז.** [עי"ש דעת ר"מ שלא השיג ודעת רבי יוסי שכן השיג]
יח ל"ע שלא קשה כלל על רשע וטוב לו אע"פ שלא מקורב לשום לדיק, ועיין תורה ח' אות ג' שם מבואר.
יט עיין חיי מוהר"ן אות כד שכל התירוצים על זה ואפילו של המקובלים בעלי רוח הקדש אינם כלום כי היא קושיא שאין עליה תירוץ בשכל אנשי. ועיין כללי הגמ' לב"י על ספר הליכות עולם שער ה' פ"א אות ו', ומהר"ל באר הגולה באר חמישי, והחיד"א בפתח עינים ערובין יג: וספר המעלות לשלמה לרפאל לניאדו, שדנים בזה וכל אחד בדרכו מבאר אבל בכולם משמע שרק אחד מאלו הוא אמת ולא אלו ואלו.
כ גם בתרלד- מחלוקות, בדפו"ר- מחלוקת ומתרלו - מחלוקת
כא בתרלד- שפרה
כב גם בתרלד- ירעם ה' בקולו, בדפו"ר- ירעם ה' מקולו, בלוה"ת תרלד ובתרלו- ירעם אל בקולו, ומתרצו – ירעם (ה') אל בקולו (כי בפסוק כתוב ירעם א-ל)
כג בתקפא אות ו' עם ניקוד חולם וביום הביכורים (כנראה שהיה חסר אותיות רגילות)
כד * עיין ויקרא רבה פרשה יג ז' [ועיין בעש"ט עה"ת בראשית סוף אות לה ולק"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד' לה]
כה עיין משנה בכורים א' ג', ועין ויקרא רבה כח ג' שבעה שבועות שבין פסח לעצרת. ועוד הרבה בלשון חז"ל ועיין זוהר ח"ג דף צז: בגין כך איקרי עצרת דאית ביה ביטול יצה"ר.
כו **עיין זוהר** [רע"מ] **פנחס רנו:** [מאי עצרת כמד"א זה יעצור בעמי, אבל עי"ש שמדובר בשמיני עצרת]
כז עיין לק"ה חו"מ חובל בחבירו ג' יט

תורה אור

בראשית ה (כט) וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרָרָהּ יְהוָה:

תורה נז

ירמיה כג (כט) הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְהוָה וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע:

משלי ד (כב) כִּי חַיִּים הֵם לְמֹצְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא:

דברים יז (יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל:

דברים כי תבוא כח (סא) גַּם כָּל חֳלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְקֹוָק עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ:

שיר השירים ב (ה) סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: (ו) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וימינו [וִימִינוֹ] תְּחַבְּקֵנִי:

איוב כד (כב) וּמָשַׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ יָקוּם וְלֹא יַאֲמִין בְּחַיִּין:

שמואל–ב כג (כ) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אֲרִאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאריה [הָאֲרִי] בְּתוֹךְ הַבּאר [הַבּוֹר] בְּיוֹם הַשָּׁלֶג:

לבטל זוהמת הנחש, ל"ט מלאכות, עצבון ידים, כמה שכתוב (בראשית ה) **זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו**. הכל כנ"ל :[א]

נז [ב] (סנהדרין צח) **שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא וכו' אמר להן לכשיפול השער הזה ויבנה, ויפול ויבנה, ויפול, ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא :**

(רש"י) **השער** הזה, של ארם שבארם היה באותה השעה [ג]: ואין מספיקין לבנותו, פעם שלישית:

(לשון רבינו ז"ל) **שאלו** את רבי יוסי בן קסמא אימתי יבוא בן דוד וכו' :

א דע כי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נברא ממנו מלאך (חגיגה יד). וכל דיבור ודיבור נחלק לכמה [ד]נצוצות, בבחי' (ירמיה כג) **כפטיש יפוצץ סלע** [ה]. כמו כן נבראו כמה וכמה מלאכים לפי רוב הנצוצות. ודיבור הכולל את הנצוצות נברא מלאך, שהוא שר וראש על המלאכים שנבראו מן הנצוצות, והם מהנהו. וכל מלאך ומלאך הוא ממונה על איזהו דבר. ואפילו כל אילנות ועשבים יש עליהם ממונים, כמה שאמרו חז"ל (ב"ר פ' יוד [ו]) אין לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה וכו'. וכל מלאך מקבל חיותו מהדיבור ומשפיע לתוך הדבר שנמנה עליו, היינו לאיזה עשב או דבר אחר שהוא ממונה עליו. ושני הכוחות האלו, היינו כח שיש למלאך לקבל, וכח להשפיע, מכונים בבחי' ידיים[ו]. ביד ימין מקבל חיותו, וביד שמאל משפיע. בבחינות ומכה אותו ואומר לו גדל [ז], והכאה היא בחי' שמאל. נמצא שכל הרפואות תלויים בתורה, בבחינות (משלי ד) **ולכל בשרו מרפא**. כי התורה נותנת כח למלאכים, והמלאכים משפיעים לעשבים, ועשבים מרפאים בכח התורה. ומי שפוגם באמונת חכמים, ופורץ גדרם, אזי אין רפואה למכתו. בבחינות (שבת קי) דלמא חוויא דרבנן טרקי', שאין לו אסוותא. כי הפורץ גדרם, עי"ז מסיר הידים מן המלאכים, לפי בחינות הסרתו מדרך דברי רבנן. וזהו (דברים יז) **לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל**, לפי בחינות הסרתו, אם סר מן[ח] דברי רבנן לימין [ט], בזה סר ימין המלאך, ואין לו כח לקבל. ואם סר לשמאל, בזה סר יד שמאל מהמלאך, ואין לו כח להשפיע. וכשנפגם איזהו יד המלאך, אזי אין לזה האדם אסוותא. כי זה העשב שבו תלוי רפואתו, אין לו כח לרפאות, כי אין משפיע לו : וזה בחי' [י] **מכה אשר לא כתובה** בתורה זהו מיתת ת"ח [יא], היינו המיתה שת"ח ממיתין איזהו אדם. כי חולאת הבאה לאדם על שעבר על דברי רבנן, אין לו רפואה, והוא מת מן החולאת, זה המיתה באה ע"י מכה אשר לא כתובה בתורה. כי דברים שלא נכתבו בתורה נמסרו לחכמים, ואנחנו מצווים לשמוע מהם. ויש מי שמזלזל דבריהם, ואין מאמין דבריהם, מחמת שנדמה לו שמדאורייתא אינו כן, ועל ידי זה נחלה במכה שאין לו רפואה ומת בה. ויש יסורין של אהבה [יב], השולטין על האדם שהוא צדיק, והוא מוכה ביסורין, ואין רפואתו תולה ברפואת עשבים. כי הוא איש צדיק, ולא פגם ידי המלאך, והידים הם שלימים. וזה (שיר השירים ב) **כי חולת אהבה אני שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני**. היינו חולת אהבה, יכולה היא לשלוט על איש אחד, ואין רפואתו תולה בהידים הנ"ל. כי הידים בבחינתו הם שלימים, בבחי' **שמאלו תחת וכו'** : **וזהו** (ברכות ה ע"ב) כשבא ר' יוחנן לתנא שנחלה ביסורין, ואמר לו חביבין עליך יסורין, אמר לא וכו', אמר לו הב לי ידך וכו' [יג]. כי ר' יוחנן סבר שאלו יסורין הן יסורין של אהבה, וזהו ששאל אותו חביבין עליך יסורין, ששאל אותו אם חביב עליו היסורין, היינו אם יסורין של אהבה הם. והשיב לו לא וכו'. וכששמע ר' יוחנן שהיסורין לא של אהבה הן, חשב דילמא פגם פגם[יד] חם ושלום בידים הנ"ל, ובשביל זה אין לו רפואה. וזה שאמר לו הב לי ידך, כדי שידע אם פגם בדברי רבנן הם ושלום כנ"ל, ותיכף כשיהב לו ידא אוקמוהו, כי לא היה יסורין של אהבה, ולא פגם בידים, בשביל זה היה יכול לחיות ולקום מחליו : **וזהו** (איוב כד) **וּמָשַׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ יָקוּם וְלֹא יַאֲמִין בַּחַיִּין**. כי על ידי שאין מאמין בתלמידי חכמים הנקראים חיים, כמה שאמרו חז"ל (ברכות יח) **ובניהו בן יהוידע בן איש חי** [טו], צדיקים אפילו במיתתם נקראים חיים, על ידי זה, הוא נופל בחולאת אשר לא יאמין בחייו. היינו שאין שום אדם מאמין שיחיה מחולי זה, כי אין רפואה למכתו כנ"ל. ותקונו, שיקום[טז] אמונה הנפולה, ויאמין אמונת חכמים. וזהו **יקום ולא יאמין בחיין**, היינו זה שלא האמין בחכמים הנקראים חיים, יקים זאת האמונה הנפולה. ועל ידי זה יקום מחולאת הזאת שלא האמין עד עכשיו שום אדם שיש לו שום רפואה על מכתו, ועל ידי אמונתו יתרפא. כי על ידי אמונת חכמים, מתקן בחינות ידים של מלאכים, והם מקבלים ומשפיעים כוחות לעשבים לרפואתו. וזה **וּמָשַׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ**, היינו שהמלאכים הנקראים אבירים [יז], כל

[א] בדפו"ר נדפס כאן הקיצור של תורה נב ואחריה תורה נג . תורה נז נדפס בדפו"ר בצילום 121 טור ד עיין סוף תורה נה

[ב] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. והיא מכתב ידו כמבואר בסופה, ובכוונה ציין לשון רבינו לקמן כי משם מתחיל לשונו כדמוכח מדפו"ר. עיין פל"ח תורה זו שהיא נאמרה פסקא פסקא ולא בבת אחת ויש בזה ספורים נפלאים כיצד שנתגלגל אמירת כל ענין ממנה.

[ג] גרסת רש"י בעין יעקב– של רומי שברומי היה באותה שעה. ובגמ' שלנו– של עיר רומי שבעיר רומי היה אותו שער. (ועיין תורה לג' אות ב' ולה סוף אות א' מאחז"ל היכן אלקיך בכרך גדול של רומי ואילו בתורה קטו גרס בכרך גדול של ארם)

[ד] גם דפו"ר נצוצות, מתרצו - ניצוצות

[ה] * עיין שבת פח:

[ו] פסקא ו' והגרסא שם מזל ברקיע ובהשמטות הזהר בראשית דף רנא. גרס ממונה עליו מלמעלה. וגרסת רבינו מלאך עיין זהר חדש סתרי אותיות בראשית דף יד. ועיין תורה ט' אות ב' ועין כוזרי מאמר ה' אות יב

[ז] גם דפו"ר ידיים, מתרצו - ידים

[ח] * שם

[ט] גם בדפו"ר ותרלד- מן דברי, ומתרצו- מדרך דברי

[י] עיין הכתב והקבלה דברים כח יד בשם הגר"א ימין שלא תוסיף ושמאל שלא תגרע.

[יא] * דברים כח סא

[יב] מאמר מפורסם ומקורו לא ידוע וראיתי מציינים לזוהר שמות י: ד"ה דהא זמנא חדא שאיל עי"ש זוהר המאור בפירוש הבהיר מש"כ בשם זהרי חמה. וראיתי ששאלו את הגאון ר' ישעיה פיק ברלין ואת הנודע ביהודה ואמרו שלא נמצא במאמרי חז"ל. והמהדיר לפנים יפות ירושלים תשעו כתב שהמקור הקדום ביותר הוא בספר של נכד הסמ"ע שנת תנד.

[יג] הפירוש עיין פרש"י ברכות ה.

[יד] ביאור הענין עפ"י הסוד עיין שער מאמרי רז"ל להאריז"ל מסכת ברכות. ובמשנת חסידים מסכת גמ"ח פ"א אות ח'. גם עיין סוף תורה קיג

[טו] גם בתרלד- דילמא פגם פגם חס ושלום, בדפו"ר- דילמא פגם ח"ו, ובלוח תיקון של דפו"ר-דילמא גם פגם ח"ו, ומתרלו - דילמא פגם חס ושלום

[טז] שמואל–ב כג כ'

[יז] בתשכט- שיקים

[יח] * עיין יומא עה: [כמ"ש לחם אבירים אכל איש]

מאמר וביום הביכורים

מספה״ק ליקוטי מוהר״ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בשבועות שנת תקסה (חי״מ נט) שחל ביום ב׳ ג׳ (פל״ח).
עיין חיי מוהר״ן כד. ועיין שיחות הר״ן קפט והערת הרב קפלן שם אות שעב ושעד

פתיחה

בתורה נה דיבר רבינו מצדיק ורע לו וכאן מדבר מצדיק שהלכה כמותו
הנושא העיקרי כאן הוא להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, דהיינו להאיר דעת בשתי בחינות המלכות,
בהמלכת הש״י עלי, ובמלכות שיש לי על אחרים.
יסוד התורה הזו וחוט הסובב בה וקושר כל פרטיה כאחד, נראה שהוא סוד הדעת הגדול שממשיכים צדיקים
גדולים, להחיות את המלכות הנופלת להסתרה שבתוך ההסתרה,
דהיינו דעת הנמשך מהכתר, שהוא בינה עילאה, שער החמישים, ששם נפלאות תמים דעים, שם הכל אחד
פשוט, ורק משם אפשר להמשיך דעת נפלא, שעל ידו השלום הגדול בין כל ההפכים, עד שבכוחו לגלות אור
מציאות הש״י אפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה, שעי״ז נהפכת ההסתרה לתורת ה׳, שמוכיחה אותו ע״י
שמגלה לו שמה שחשב לחושך והסתרה וריחוק הגדול ביותר, מתברר שהיא בעצמה (בעצמה דייקא כמבואר
בתורה רו) קרבת ה׳ נפלאה, ממש דביקות נפלאה אלא שהיא נעלמת כיון שהיא בבחי׳ אחור באחור.

ליקוטי הלכות

או״ח ח״א דף יז: נטילת ידים שחרית א אות א ע״י נטילת ידים זוכה לדעת

או״ח ח״א דף קב ברכת השחר א אות א וזהו הנותן לשכוי בינה בינה דייקא. כי עיקר המתקת הגבורות שנמתקין ונתהפכין לדעת שהוא בחינת חסד כנ״ל הוא על ידי הבינה כי משם דינין מתערין ועל ידה נמתקין וזה בחינת (תהלים פ״ט) מי גבר יחיה וכו׳. מי זה בחינת בינה כמו שכתוב (איוב ל״ח) מי נתן לשכוי בינה כמו שכתוב בזוהר הקדוש כי ה׳ צבאות יעץ ומי יפר היינו כשממשיך הארת הבינה לתוך הגבורות שזה בחינת חיים ואריכות ימים כנ״ל וזה מי גבר יחי׳. על ידי זה ימלט נפשו מיד שאול סלה, כי על ידי זה נתהפכה ההסתרה לדעת ואורייתא מכרזת קמיידהו לשוב בתשובה ועל ידי זה ממלט נפשו מיד שאול על ידי התשובה

או״ח ח״א דף ריד קריאת התורה א אות א קריאת התורה שקורא את חי החיים לתוך המלכות ולכן י׳ פסוקים דייקא כדי לבנות קומתה בעשר ספירות ורק פרשת עמלק יש בה ט פסוקים כי אין השם שלם עד שימחה עמלק. תמה מדוע המן נעשה קטגור לושתי שהיא רשעה כמוהו אלא כדי לכבוש אצלם את מלכות דקדושה אבל זה היה מפלתו ודייקא שע״י נתגלה תורה חדשה בחי׳ המגילה שדימוה חז״ל לתורה בכל דיניה בכתיבה ושרטוט וקריאה רק בפורים מתקיים הקריאה של ט פסוקים דהינו פרשת עמלק כי אז היתה מפלתו ע״י אסתר דייקא ועי״ז נשלם החיסרון בתוספת מרובה מאד שעי״ז נעשה המגילה שקורין אח״כ וזהו קיימו וקבלו כי אז נשלם התורה שהיתה חסירה. לכן קורין ג׳ כי תיקון המלכות ע״י שלום שהוא תרי הפכים ושלישי מכריע

או״ח ח״ב דף ז: נטילת ידים א ד׳ אותיות

או״ח ח״ג דף נ: ערובי תחומין ב ב׳ אותיות שבת היא בחי׳ המשכת החיים לתוך המלכות הבנתי משיחת רבינו שכל פסיעה שאדם הולך ממקום למקום הוא בא בכל פעם בעולמות אחרים וע״כ אסור לצאת בשבת שאז בחי׳ נתינת התורה בחי׳ המשכת הדעת אסור לצאת חוץ מאותן אלפים פסיעות בחי׳ אלפים קומות בחי׳ אלפים שנה שקדמה התורה לעולם כי במופלא ממך אל תדרוש שזה רבוי השמן קלקול הדעת

או״ח ח״ג דף פד: ראש חודש ג ח׳ אותיות נמצא שבוודאי ההסתרה האף שהיא ירידה גדולה מאחר שנסתר אלקותו לגמרי ח״ו על מכל זה מאחר שכל זה נעשה על ידי בחינת ריבוי אור נמצא שבאמת מלובש שם דייקא אור גדול ונורא מאד ואדרבה כשמגיעין לתכלית הירידה שאין ירידה למטה ממנה ח״ו אזי דייקא סמוכין אליו יתברך בתכלית הקירוב כי בתכלית הירידה והסתרה ח״ו שם מלובש הוא יתברך בעצמו כנ״ל. ועל כן אזי דייקא יכולין להתקרב אליו יתברך ולחזור בתשובה. אך צריך לזה דעת גדול לידע זאת ולכוין השעה שמגיעין לתכלית ההסתרה ולדעת שאזי דייקא מקורבין לאליו מאד שעל ידי זה מהפכין ההסתרה לדעת כנ״ל. כי כשאין יודעין זאת תוכל להתגבר ההסתרה ח״ו ויעבור השעה שהיה יכולין להתקרב אליו יתברך. על כן צריכין חכם גדול במעלה גדולה מאד שיזכה לדעת הנ״ל עד שיוכל לגלות ההסתרה שבתוך הסתרה להפכה לדעת דייקא אז יקרב את ישראל לאביהם שבשמים ויחזירם בתשובה כנ״ל וזה בחינת יציאת מצרים שהיה על ידי משה מרבינו עליו השלום. כי ישראל הגיעו אז לתכלית הירידה עד שלא היו יכולים

בו אייר תשעא. הגהה בסלו תשפו

לתמהמה שם אפילו רגע אחת כמו שכתוב ולא יכלו להתמהמה ואם היו משהין שם עוד שעה קלה היו כמעט נשארין שם ח״ו. וזה בחינת קידוש החודש שהיו יושבין ועוסקין בזה חכמים גדולם ונוראים מא שהיו בקיאין בסוד העיבור כי צריך לזה חכמה גדולה ובקיאות גדול מאד בבחינת הדעת של משה כנ״ל כי קידוש החודש הוא בחינת התגלות ההסתרה בעת שהיא בתכלית הפגם כנ״ל. כי הלבנה היא בחינת מלכות ופגימת הלבנה היא בחינת הסתרה שמשם יניקת הסטרא אחרא כידוע. והיא מתמעטת והולכת עד המולד שאזי היא בתכלית ההסתרה והמיעוט ובאמת אזי היא בתכלית ההתקרבות אל השמש כי בעת המולד היא סמוכה להשמש התכלית ההתקרבות והשמש הוא בחינת דעת הנמשך מחי החיים בבחינת שמש ומגן ה׳ אלקים. וזהו בעצמה פגימתה ומיעוטה בתכלית המיעוט והחושך מחמת שסמוכה מאד אל השמש שעל ידי זה ריבוי אור השמש מכהה אותה ואינה יכולה להאיר כידוע. ובאמת אזי תיכף בעת שהגיעה לתכלית המיעוט שאז סמוכה מאד להשמש אזי תיכף מתחילה להתמלאות והיא בחינת המולד כמובא. וזה שכתב רבינו נ״י ששורש התשובה בראש חדש. כי ראש חדש שהוא בחינת התגלות ההסתרה כנ״ל אזי אורייתא מכרזת קימיהו. ועל כן אז הוא התעוררות התשובה לכל באי עולם ואפילו לפושעי ישראל שהם בתכלית הסתרה וע״כ עושין יו״כ קטן בער״ח

או״ח ח״ג דף רנא פורים א ז׳ אותיות (ג) תשובת המשקל שילך דייקא באותן דרכים כדי להשיב גם את בחי׳ סט״א לשרשה ולהעלות גם את דרך השמאל כי עי״ז מעלה החיות משם דהינו נצוצות הקדושים שנפלו לשם ע״י עונותיו ואזי נעשה מכל העוונות והדרכים ההם תורה חדשה בבחי׳ חיל בלע ויקיאנו שנעשה מזה אשת חיל תורה חדשה וכן כתב רבינו במ״א שמעוונות ישראל שיזכו לעתיד לבחי׳ תשובה אמיתית אזי יהיה נעשה מהם תורה חדשה (ה) ע״כ צריך לכתוב את המגילה דייקא כי כתיבה היא ביד ועל כן צריכין לכותבה דוקא כדי להביא הדיבורים אל הידים לקבלם מהידים ממש כנ״ל. וזה בחינת כתוב זאת זכרון בספר דהיינו מלחמת עמלק ומרמז על הגאולה כמו שאמרו רז״ל. כתוב דייקא. זכרון דייקא. כי מלחמת עמלק ונצחונה ששב ונעשה מזה בחינת זכרון כנ״ל צריך להביא זאת לתוך הכתב להמשיך הדיבורים אל הידים ולקבלם משם כנ״ל. כדי להפך הדבר מהיפך אל היפך. כי עיקר אחיזתו ויניקתו מהידים בחינת וידי משה כבדים שכתוב במלחמת עמלק. וזה בחינת הקול קול יעקב והידים והידים ידי עשו. והידים דייקא. כי עיקר אחיזתו כנ״ל בזמן שאין הקול קול יעקב כנ״ל. ועל כן צריך לחזור ולשוב תשובת המשקל ממש ולחזור להרים הידים כנ״ל. ולקבל משם הדיבורים שזה בחינת כתב כנ״ל. וזה בחינת כתיבת המגילה דייקא כנ״ל. נמצא שהתשובה ההגונה כשזוכה לבחינת כתב שימשיך דיבורים על ידי הרמת הידים ויקבלם מן הידים בבחינת כתב כנ״ל. וזה בחינת (ישעיה.מ״ד) יכתוב ידו לה׳ אלו בעלי תשובה יכתוב ידו דייקא. שזה עיקר בחינת תשובת המשקל כנ״ל:

יו״ד ח״א דף קלד: הכשר כלים ג ה׳ אותיות מבאר בהרבה דוגמאות שעיקר תיקון הכל הוא כפי תיקון הכלים (א) וזה בחי׳ אכילה בקדושה שצריך לאכול עפ״י התורה דייקא וע״כ אסור להנות מעוה״ז בלא ברכה כי ע״י הברכה קורין את חי החיים וממשיכין ממנו חיות ע״י הדיבור של הברכה אל תוך המאכל ועי״ז יש כח במאכל להחיות את האדם וזה לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי ע״י הברכה מתעורר בחי׳ פי ה׳ אבל מאכלים אסורים הם משברי כלים א״א לקבל על ידם האור בהדרגה וכן להפך הקדש הוא ריבוי אור (ה) וזה שאמר יעקב לעשו עם לבן גרתי ותריג מצות שמרתי פירוש שהיה לי כלים לקבל אפילו אור גדול כל כך כהלובן העליון שורשו של לבן ועי״ז ויהי לי שור וחמור שהוצאתי ממנו העשירות והאשת חיל וכן כ״ש שעליך שאתה יונק ומקבל ממנו שלא תוכל לי

אה״ע דף נה: גיטין א אות א כי אשה כל חיותה מבעלה ואם תיפרד ממנו אזי ח״ו יתגבר הסט״א מאד עליה ועל כן צוותה התורה שיכתוב לה ספר כריתות ספר דייקא בחינת תורה, וכמו שלמדו רז״ל מפסוק זה: וכתב לה ספר כריתות שדינו כספר לענין כמה דברים, היינו שהגט שהוא ספר כריתות הוא בחינת תורה המלובשת ונעלמת בתוך בחינת ההסתרה, ועל ידי שכותבין ונותנין לה הגט מגלין החיות והתורה המלובשת בתוך ההסתרה, ועל ידי זה נמשך לה חיות לתוך בחינת ההסתרה, ואזי יכולה ליפרד מבעלה בהיתר ולא תרד נפשה לשאול לבחינת סטרא דמותא ח״ו על ידי ההסתרה והפירוד כי כבר האיר לה חיות ודעת לתוך ההסתרה בעצמה, ועשה מן ההסתרה והפירוד בעצמו תורה דהיינו גט שהוא בחינת תורה המלובשת בתוך ההסתרה כנ״ל, ועל כן כותבין בגט כדת משה וישראל היינו בחינת תורה כנ״ל: ועל כן עיקר הגט הוא שמו ושמה, כי כמו שבבחינת כלליות מלכות ישראל צריך להמשיך החיות כל ידי התורה שהיא שמא דקודשא בריך הוא שעל ידה נמשך החיות משמו לשמה כביכול, כי התורה היא בחינת שמו ושמה, היינו שמו יתברך ושם מלכות ישראל כי שמו משותף בשמינו, היינו התורה שהוא שמא דקודשא בריך הוא הוא עצמו בחינת שם המלכות, כי עיקר השם הוא בחינת מלכות כמובא כמו שכתוב: ויעש דוד שם, וכל אחד מישראל יש לו אות בתורה שהוא בחינת שמו, כי שמות בני ישראל שהם כלליות המלכות

אה״ע דף עו יבום ב ו׳ אותיות עיקר קיום העולם שיהיה נעשה בכ״פ יותר כלים שבקדושה לקבל חיותו ית׳ שלא יהיה רבוי אור וע״כ חייב אדם להעמיד תולדות כדי להקים שם להגדיל בחי׳ השם דהינו כלים ומידות אבל מי שלא מניח זרע צריך תיקון לנפשו שלא תבד ותחזור לבחי׳ תוהו וע״כ אשתו דווקא צריכה תיקון היבום כי הפגם מגיע למלכות (ב) וזה בחינת איסור עריות שהאיסור הוא בכל הקרובות, כי מחמת שהם סמוכים בשרשם אי אפשר להמשיך חיות וקיום העולם על ידם, כי צריך להמשיך מרחוק דייקא (דהינו שהיא תקבל מבעל רחוק דיקא) כדי שתוכל לקבל האור שלא יהיה ריבוי אור וכולי כנ״ל: (ה) היבום בחי׳ דעת של שלום כי הולדה בחי׳ שלום כי איש ואשה שני הפכים והיו לבשר אחד דהיינו שלום ומשה היה פרוש כי הוא בחי׳ שלום של מחלוקת ומרים לא השיגה זאת לכן דברה עליו ונאמר עליה ואביה ירוק ירק בפניה כי פגמה בבחי׳ יבום

אע״ה דף צ סוטה א אות א

אה״ע דף צא אונס ומפתה א אות א

חו״מ ח״ב דף רסט מאבד ממון חברו ומסור ג ד׳ אותיות

חו״מ ח״ב דף רבע נזקי ממון ב אות א

שיחות השייך לתורה זו

מאמר ״וביום הבכורים״, (ליקו״מ ח״א) סימן נ״ו, נאמר בשבועות תקס״ה: (חיי–מוהר״ן סי׳ נ״ט; וכ״ה בסכ״ד דלהלן).

עיין חיי מוהר״ן אות קפד וימי מוהרנ״ת ח״א אות ט׳ שם מספר על העתקת וסידור הכת״י של לקוטי מוהר״ן הראשון בחורף שנת תקסה שנשלם סמוך לשבועות, ובשבועות לא היה מוהרנ״ת אצלו, אבל כמה ימים אח״כ בא אליו לברסלב לכרוך את הספר, ורבנו דבר עמו הרבה וגילה לו הי׳ פרקים של תיקון הכללי, ורמז לו על הייסורים שעובר הצדיק, שאע״פ שמוכרח לגלות סודות כדי לקרב את ישראל להקב״ה, אעפ״כ נענש על זה, והם דרכי ה׳ שא״א להבינם.

וזה לשונו בימי מוהרנ״ת – חלק ראשון סוף אות ט – וְהָיִיתִי שָׁם (אחר שבועות) בְּשַׁבָּת–קֹדֶשׁ וּבְכָל הַשָּׁבוּעַ עַד יוֹם חֲמִישִׁי, כִּי נִתְעַצֵּל הַכּוֹרֵךְ הַנַּ״ל וְלֹא גָּמַר הַכְּרִיכָה עַד יוֹם הַנַּ״ל שֶׁאַחַר שַׁבָּת הַנַּ״ל וּבְכָל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ הַזֹּאת דִּבֵּר עִמִּי הַרְבֵּה וְכָל דְּבָרָיו לְחַזֵּק אוֹתִי הַרְבֵּה בְּשִׂמְחָה וְאָמַר לִי, אֲפִלּוּ הַחוֹלֶה הַמַּטָּל עַל עֶרֶשׂ דְּוַי מְחַזְּקִין אוֹתוֹ הָרִבֵּה וְאוֹמְרִים לוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ וְיִתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל עֹז וְכֵן בֶּאֱמֶת חוֹזֵר הַחוֹלֶה לְאֵיתָנוֹ וּבְרִיאוּתוֹ עַל יְדֵי שֶׁמְּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וּמַבְרִיא אֶת עַצְמוֹ וְאֵינוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר עַצְלוּת וּכְבֵדוּת חָלְיוֹ, כִּי עַל יְדֵי זְרִיזוּתוֹ וְהִתְחַזְּקוּתוֹ חוֹזֵר לִבְרִיאוּתוֹ בֶּאֱמֶת כְּדִבְרִים הָאֵלֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם דִּבֵּר עִמִּי הַרְבֵּה מִעְנְיַן הִתְחַזְּקוּת לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר גַּם דִּבֵּר עִמִּי אֵז בְּאוֹתוֹ הָעֵת וְסִפֵּר לִי מִגְּדֶל צַעֲרוֹ וִיסוּרָיו בְּלִי שִׁעוּר, וְעִצָּם הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵהַיְלָדָה שֶׁל בִּתּוֹ תִּחְיֶה שֶׁהָיְתָה אָז חוֹלָה בְּיוֹתֵר מֵחֳלִי הַ״מָּוְלָעִן״ [אַדֶּמֶת] אוֹ ״פָּאקִין״ [אֲבַעְבּוּעוֹת] וְאָמַר שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ בְּלִבּוֹ כָּל גְּנִיחָה וּגְנִיחָה שֶׁל הַתִּינוֹק וְשֶׁהוּא מְרֻצֶּה הַלְוַאי וְהָיָה לוֹ חֳלִי הַ״מָּאוֶלְעִן״ בִּשְׁבִיל הַתִּינוֹק:

**וְאָמַר שֶׁהוּא דַּרְכֵי הַשֵּׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין הֵינוּ שֶׁיֵּשׁ דַּרְכֵי הַשֵּׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִינָם שֶׁהֵם בְּחִינַת צַדִּיק וְטוֹב לוֹ צַדִּיק וְרַע לוֹ וְכוּ׳ (בְּרָכוֹת ה אֲשֶׁר בְּאוֹתוֹ הַשָּׁבוּעוֹת דִּבֶּר מִזֶּה בְּהַתּוֹרָה וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים הַנִּדְפָּס בְּסִימָן נ״ו עַיֵּן שָׁם, וְאָמַר שֶׁהֵיסּוּרִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּחִינַת דַּרְכֵי הַשֵּׁם וְסִפֵּר אָז מֵעִנְיַן מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי בְּ״שִׁבְחֵי הָאֲר״י ז״ל״, שֶׁפַּעַם אַחַת הִפְצִיר אוֹתוֹ הָרִבֵּה הָרַב רַבִּי חַיִּים וִיטַאל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁיְּגַלֶּה לוֹ סוֹד אֶחָד, וְלֹא רָצָה הָאֲר״י כִּי אָמַר שֶׁהוּא סַכָּנָה גְּדוֹלָה לְפָנָיו וְהִפְצִיר אוֹתוֹ הָרַב רַבִּי חַיִּים וִיטַאל הָרִבֵּה, וּמֵחֲמַת זֶה הָיָה מַכְרֵחַ לְגַלּוֹתוֹ כִּי אָמַר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם כִּי אִם לְתַקֵּן נִשְׁמַת הָרַב רַבִּי חַיִּים וִיטַאל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה נִמְצָא כְּשֶׁהָרַב רַבִּי חַיִּים וִיטַאל הִפְצִיר אוֹתוֹ הָיָה מַכְרֵחַ בֶּאֱמֶת לְגַלּוֹת הַסּוֹד לְפָנָיו, וְאַחַר כָּךְ תֵּכֶף כְּשֶׁגִּלָּה זֶה הַסּוֹד נַעֲשָׂה בְּנוֹ חוֹלֶה וְנִפְטַר מֵחֲמַת זֶה רַחֲמָנָא לִצְלַן וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת כִּי הֲלֹא הָיָה מַכְרֵחַ לְגַלּוֹת הַסּוֹד מֵחֲמַת הַפְצָרַת רַבִּי חַיִּים וִיטַאל כַּנַּ״ל וְאַף עַל פִּי כֵן נֶעֱנַשׁ עַל זֶה אַךְ זֶה הוּא בְּחִינַת דַּרְכֵי הַשֵּׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִינָם וְסִפֵּר אָז כָּל זֶה לְעִנְיַן יִסּוּרָיו וְיוֹצְאֵי חֶלְצָיו שֶׁכָּל יִסּוּרָיו הוּא מֵחֲמַת שֶׁעוֹסֵק לְקָרֵב אוֹתָנוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וַהֲלֹא כַּוָּנָתוֹ בֶּאֱמֶת לַשָּׁמַיִם, וּבְוַדַּאי רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת שֶׁיַּעֲסֹק בְּתִקּוּנֵנוּ לְקָרְבֵנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּרְצוֹנוֹ וְכוּ׳, וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים וְעֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ מֵחֲמַת זֶה דַּיְקָא אַךְ זֶה הוּא דַּרְכֵי הַשֵּׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲבִינָם כְּלָל בְּשׂוּם אֹפֶן וְאָמַר אָז שֶׁזֶּה יוֹדֵעַ עַל עַצְמוֹ זְכוּת, שֶׁגַּם כְּשֶׁבָּאִין לְפָנָיו וּמְסַפְּרִין לוֹ צַעַר מִתִּינוֹק אַחֵר שֶׁנֶּחֱלָה חַס וְשָׁלוֹם כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל עָלָיו, יֵשׁ לוֹ גַּם בֵּן צַעַר וְיִסּוּרִים כָּאֵלֶּה מַמָּשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִנֶּכְדּוֹ הַנַּ״ל שֶׁמַּרְגִּישׁ כָּל גְּנִיחָה וּגְנִיחָה שֶׁל הַתִּינוֹק (שֶׁקּוֹרִין קֶרְעכְץ) בְּלִבּוֹ כַּנַּ״ל:

ועיין חיי מוהר״ן אות כד – **פעם** אחת באנו אליו אני וחברי רבי נפתלי סמוך לשבועות תקס״ה ואמר לנו שעתה אינו יודע כלל. רק זאת נודע לי בעיתים הללו, שעל–ידי לשון הרע שבעולם אין הצדיקים יכולין להיות ענוים וכו׳ – כמבואר בסימן קצ״ז, ויותר מזה אינו יודע. ואמר בפירוש כמה שאתה אינך יודע, כך ממש אני איני יודע עכשיו כלום. ואמר שעכשיו הוא מתנהג בפשיטות שעומד בבוקר ומתפלל תפילתו, ואחר–כך הוא לומד קצת, ואחר–כך הוא אומר תהילים, ואחר–כך אוכל אכילתו ומניח עצמו לישון קצת, ואחר–כך הוא עומד ומפרש שיחתו קצת לפני השם יתברך ברחמים ותחנונים, ויש לי רחמנות עלי ״און אוך האב אויף מיר רחמנות״. ואלו הדיבורים שיש לו רחמנות על עצמו אמר בתמימות ובלב נשבר, עד שכל מי ששמע אלו הדיבורים ראה והבין גודל הרחמנות העצום שיש לו על עצמו, כאילו היה רחוק בתכלית הריחוק מהשם יתברך חס ושלום וכו׳. וסיפר לנו אז שהלם לו שהיה שבועות, והיינו כולנו כדרכינו בכל שנה להתקבץ אליו על חג השבועות, ולא היה יכול לומר תורה כלל, והיה מבזה ומייסר אותנו מאוד, ואמר כי הכל בשבילנו שמחמת עוביותינו וכו׳ אינו יכול לומר תורה, (כמבואר אצלינו שהתורה של הצדיק נעשית מהאנשים הבאים ומתקבצים אליו), והוכיח אותנו מאוד, ועל–ידי זה נתעוררנו כולנו בתשובה גדולה. ואחר–כך אמר תורה נפלאה ונוראה מאוד. והמובן מדבריו היה, שנתגלה לו בחלום גם התורה שאמר אז.

אחר–כך היינו אצלו בחג השבועות, ואמר אז תורה נפלאה על פסוק ״וביום הביכורים״ – בסימן נ״ו, המתחלת: ״כי יש בכל אחד מישראל בחינת מלכות״. אחר שאמר התורה הַנִּזְכָּר–לְעֵיל, ושם מדבר מענין בחינת מלכות שיש בכל אחד מישראל וכו׳, ויש מלכות באתגליא ובאתכסיא וכו׳, ויש אחד שאף–על–פי שבאתגליא אין לו שום ממשלה, אף–על–פי–כן באתכסיא וכו׳. אחר–כך אמר בפירוש על עצמו: ״לכם נדמה שאין לי ממשלה כי אם עליכם, ובאמת אני מושל אפילו על כל צדיקי הדור, רק שהוא באתכסיא״:

אחר אמר שהענין המבואר בסוף התורה הַנִּזְכָּר–לְעֵיל המדבר מדרכי ה׳ שאי–אפשר להבינם שהם בחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים, שאף–על–פי שזה הצדיק הלכה כמותו, וזה אין הלכה כמותו, אף–על–פי–כן אלו ואלו דברי אלקים חיים. וזה הדבר אי–אפשר להבין כלל, כי הם בחינת רעמים וכו׳. אחר–כך בלילה דיבר מזה קצת בשיחתו הקדושה עם העולם, ואמר שאף–על–פי שנמצא בספרי המקובלים תירוץ על קושיא הזאת וכיוצא בזה, כי הם רוצים לתרץ מה שזה מקל וזה מחמיר, שזה מחסד וזה מגבורה וכו׳. על–כן באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, עיין בדבריהם. ואמר רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה: אף–על–פי–כן באמת אלו התירוצים אינם כלום למבין קצת. ואמר בזה הלשון: ״מיר לאז עמיצר זאגין א תירוץ״ – ״יחגור אחד מתניו לומר תירוץ על קושיא זאת בפני״, כי באמת אינו תירוץ כלל. כי זה אומר שהדבר כשר ומותר לאכול, וזה אומר להיפך שאסור לאוכלו. ואיך אפשר להבין בשכל שדברי שניהם אמת, מאחר שכל אחד אומר הדין בהיפך מחברו וכו׳. וכונתו היתה שהתירוצים על קושיות כאלו אין בהם ממש. לא מיבעיה התירוצים שבספרי המחקרים שבודאי אין בהם כלום. וכמבואר בדברינו במקום אחר, שבשביל זה אסר רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה לעיין אפילו בספרים של המחקרים הכשרים, מחמת שמביאין קושיות חזקות גדולות על דרכי ה׳, ומאריכין בקושיותם, ואחר–כך רוצין לתרצה, והתירוץ חלוש מאוד ובנקל לסותרו. ועל–כן מי שמעיין בהם ורוצה לתרץ הקושיות על–ידי שכל, יוכל לבוא לאפיקורסות גדול. כי מבין אחר–כך שהתירוץ אינו כלום, ונשאר בקושיא. על–כן אסור לעיין בהם כלל, רק לסמוך על אמונה לבד. וכשבא חס ושלום בדעתו איזה קושיא בענינים אלו, צריך לידע שאי–אפשר לתרצה, כי אי–אפשר לנו לדעת ולהשיג

בשכלנו האנושי דרכי ה' וְכוּ', רק לסמוך על אמונה לבד. להאמין שבודאי באמת הכל נכון וישר. רק שבשכלנו אי–אפשר להבין דרכי ה'. וכמבואר זה בדברי רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה הרבה. אלא אפילו קצת התירוצים המובאים בספרי המקובלים האמיתיים, שהיו צדיקים קדושים בעלי השגה ורוח הקודש, אף–על–פי–כן אי–אפשר לתרץ הקושיא על–ידי התירוצים, כנראה בחוש שהתשובה נשאר מעל, וצריכין רק לסמוך על אמונה, וכן על שאר קושיות כיוצא באלו, כגון הידיעה והבחירה, שמובא גם–כן שרוצים לתרצה, ומי שיש לו עינים יראה שאין יכולין להבין התירוץ כלל בשכלנו. על–כן אין לנו ליכנוס בזה כלל לתרץ קושיות כאלו. וכן הקושיא המובאה בעץ החיים בתחילתו, שרוצה בעל ה"שערי גן עדן" לתרצה, ומי שיש לו שכל כל שהוא, יראה שהתירוץ הוא ולא כלום. כי סוף כל סוף מסיים שם שלמעלה משם אסור להרהר. אם כן טוב אשר יפה לתרץ הקושיא בתחילה עם זה התירוץ: שאסור לנו להרהר כלל מה לפנים מה לאחור. ולמה לנו ליכנוס בחקירות של עולם התוהו כאלו, ולבסוף לא יתרצו כלום. ומי יודע אם ישוב בשלום. טוב להישאר תיכף באמונה לבד. כי חקירות כאלו כמו הידיעה והבחירה וכיוצא בהן, ובפרט הקושיות שבתחילת עץ החיים, אי–אפשר לתרצם בשכל אנושי כלל, ואסור ליכנוס בהם כלל. רק צריכין לידע שאי–אפשר לתרצם בשכל אנושי בשום אופן, רק לסמוך על אמונה לבד, "כי כגבוה שמים מארץ, כן גבהו דרכיו מדרכינו, ומחשבותיו ממחשבותינו":

ועיין נפלאות בדברי רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה בסימן כ"א על מאמר רבותינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה: "לעתיד לבוא צדיקים יושבים" וְכוּ', שביאר שם איך אלו המבוכות הַנִּזְכָּר–לְעֵיל נמשכין משכל המקיף שאי–אפשר להשיגו עכשיו בשום אופן. וכן בהתורה בא אל פרעה בסימן ס"ד, שמבואר שם שיש קושיות שהם למעלה מהזמן, שאי–אפשר לתרצם, כי אם ירצה לתרץ אותם יוקשה אחר–כך עוד קושיא, שתהיה חזקה יותר מבתחילה, עד שיכול ליכנוס בקושיות ותירוצים שלמעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקושיות והתירוצים שיש שם וְכוּ', עיין שם היטב. וכן בכמה מקומות בספרים שלו הקדושים, וכן מה שכתוב שם בליקוטי תנינא סימן נ"ה דבר נאה ומתקבל שאמר רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה, שמה שקשה קושיות על השם יתברך, בהכרח שיהיה קשה קושיות שא"א להבינם, כי אם לאו רק יתנהג כפי חיוב דעתנו בלי קושיות עליו, אם כן יהיה דעתו כדעתנו חס ושלום. על–כן בהכרח שיהיה עליו יתברך קושיות גדולות שאי–אפשר לנו להבינם בשום אופן. כי דעתו בהנהגותיו מרומם ונתעלה ונשגב מאוד מדעתנו וְכוּ', עיין שם. וכן בכמה מקומות. הכלל שבכל מקום שמדבר רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה מחקירות וקושיות כאלו אינו רוצה לתרצם בשום מקום, רק כל דבריו הם שהוא זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה בחכמתו הנפלאה מגלה תורה נפלאה בדרך נפלא ונורא מאוד, ומראה לעיניים ומבאר לדעת ולהראות מהיכן אלו הקושיות נמשכין, שמחמת זה אי–אפשר לתרצם וליישבם בשום אופן, וכוונתו להראות לדורות שאסור ליכנוס בחקירות אלו, כי אי–אפשר ליישבם בשום אופן, ועל–כן "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים". ראה דרכיו וחכם, ותבין נפלאות ה'. איך מי שרוצה להסתכל על האמת יבין מדעתו שאי–אפשר ליישב קושיות כאלו בשום שכל, ואפילו בדרכי המקובלים האמיתיים, רק לסמוך על אמונה. אשרי הזוכה לזה. ועיין מה שכתבתי מזה בהלכות ברכות השחר הלכה ג': **(ע"כ חיי מוהר"ן, סימן כ"ד).**

ואגב שזכיתי לעסוק בהתורה הזאת הַנִּזְכָּר–לְעֵיל, האיר השם עיני לפרש סיום הפסוק "וביום הביכורים" שנאמרה זאת התורה בשבועות על זה הפסוק, אבל לא זכינו לשמוע ביאור הפסוק בעצמו על–פי התורה הזאת, רק אחר–כך שמעתי מפיו הקדוש קצת ביאור רק על התחלת הפסוק "וביום הבכורים" – שהוא בחינת הולדת הנפש וגידול הנפש כמבואר שם; "מקרא קודש" – זה בחינת שהכבוד שהוא בחינת קודש, כמו שכתוב "ונקדש בכבודי" – קורא וְכוּ', עי"ש בספר: **(ליקו"ה חו"מ ח"ב, הל' חובל בחבירו ג, יט;** ראה שם כיצד ר' נתן מבאר את המשך הפסוק**).**

סיפר רבי נחמן מטולטשין זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה, שראה פעם את התפילה המיוסדת על תורה נ"ו "למה פניך תסתיר" איך שהתפילה מחוקה מרוב דמעות ששפך בה מוהרנ"ת, והכיר בה רק בגלל התיבות "למה פניך תסתיר", שהיו גדולות ובולטות, שבה פתח והתחיל את התפילה: **(שיש"ק ח"ב, סעיף תשל"ג).**

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד, לְבַלְּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַהֲנָאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ וְכוּ', וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, בְּחִינַת מָר דְּרוֹר (חַיֵּי קל"ט) **שֶׁהַמְּרוּת, הַיְנוּ הַמַּלְכוּת, יֵשׁ לָהּ דְּרוֹר וְחֵרוּת, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לַהֲנָאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ.** (סעיף ב')

כתב הרב החסיד רבי יעקב קלמנוביץ (מלמד) זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה, שבשם מרדכי עצמו מרומז ענין זה כי מרדכי הוא בחינת אותיות מר דכי, והיינו "מר" – לשון מלכות, כמבואר בפנים, ו"דכי" לשון נקי (= דכי בארמית טהור), והיינו שהמרות והמלכות שלו נקי וטהור ללא פניות, ואינו משתמש עמו חלילה להנאתו ולצרכו: **(מעדני מלך).**

מענין הסתרה והסתרה שבתוך הסתרה המבואר בתורה (בסעיף ג') וְכוּ', שמעתי בשם הרב החסיד רבי לוי יצחק בנדר זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה, שענין זה סובב גם [ובבחינה אחת יותר] על אלו העוסקים בתורה ובתפלה, אך מתגאים ואינם מבקשים ודורשים באמת להתקרב להשם–יתברך, שיש ובהם נמצא גם–כן בחינת הסתרה שבתוך הסתרה, כי חושבים הם שהם בעלי מדרגות בעבודת השם–יתברך ובתורה וְכוּ', ולהם קשה לגלות אף כשיש התעוררות, כיון שהם בבחינת הסתרה יותר מאלו הרחוקים לגמרי כי לא יאבו לקבל: **(– מעדני מלך).**

בביאור הכתוב (קהלת ב, כו): "כִּי לְאָדָם שֶׁטּוֹב לְפָנָיו נָתַן חָכְמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה, וְלַחוֹטֶא נָתַן **עִנְיָן** לֶאֱסוֹף וְלִכְנוֹס" וגו' המבואר בתורה (בסעיף ה'), שמעתי מהרב החסיד רבי לוי יצחק בנדר זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה, שכמו שבקדושה יש **"ענין"** שנתהפך הכל לטובה כדברי רבינו זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה (ליקו"ה ועל"ת בב"מ, וראה עוד שיחה"ר ג'), כמו כן לצד הסטרא–אחרא יש להם גם "ענין", וכל מעשיהם ודיבורם ומחשבותם הוא לענין זה, היינו, **"ענין** לאסוף ולכנוס ממון": **(– מעדני מלך).**

בהמבואר בתורה (שם סעיף ו'): "ולפי הגדלת הדעת כן הפרנסה בנקל" – אמר הרב החסיד רבי לוי יצחק בנדר זִכְרוֹנוֹ–לִבְרָכָה שבכוונת רבינו הקדוש לבאר, שמאחר שכל ענין הָמָן הוא לאסוף ממון, מה נעשה אנחנו, ומהיכן ניקח פרנסה לצרכינו, על כן אמר, שהפרנסה דקדושה תלוי בדעת, שהיא היא התורה הקדושה, וזהו "לאיש שטוב לפניו נתן

חכמה ודעת״, טוב היינו תורה ״כי אין טוב אלא תורה״ (ברכות ה, וש״נ), וזהו ״לאיש **שטוב** לפניו״ – היינו בחינת התורה המבואר במאמר, ״נתן חכמה ודעת״ – שממנה באה הפרנסה: **(– מעדני מלך).**

*

הקדמה וביאור לפי סדר אותיות התורה

יסוד התורה הזו וחוט הסובב בה וקושר כל פרטיה כאחד, נראה שהוא סוד הדעת הגדול שממשיכים צדיקים גדולים, להחיות את המלכות הנופלת להסתרה שבתוך ההסתרה,

דהיינו דעת הנמשך מהכתר, שהוא בינה עילאה, שער החמישים, ששם נפלאות תמים דעים, שם הכל אחד פשוט, ורק משם אפשר להמשיך דעת נפלא, שעל ידו השלום הגדול בין כל ההפכים, עד שבכוחו לגלות אור מציאות הש״י אפילו בההסתרה שבתוך ההסתרה, שעי״ז נהפכת ההסתרה לתורת ה׳, שמוכיחה אותו ע״י שמגלה לו שמה שחשב לחושך והסתרה וריחוק הגדול ביותר, מתברר שהיא בעצמה (בעצמה דייקא כמבואר בתורה רו) קרבת ה׳ נפלאה, ממש דביקות נפלאה אלא שהיא נעלמת כיון שהיא בבחי׳ אחור באחור/[ב].

מהלך התורה הוא ביאור עניין המלכות שנפלה להסתרה וכיצד הצדיק ממשיך לה דעת להוציאה משם ע״י דעת נפלא שבכוחו לסבול כל ההפכים שבעולם ולעשות שלום ביניהם. (אלא שבמשך התורה מדבר כל פעם על הפכים אחרים שצריך לעשות שלום ביניהם)

ומתחיל באות א׳ ב׳ מבאר שיש לכל אחד מלכות שצריך לתקן אותה ראשית היא המלכות על עצמו שצריך להנהיג אותה להיות ממליך על עצמו תמיד בכל רגע רק את הש״י וכן המלכות שיש לו על אחרים כגון בני ביתו או יותר אפילו רק באיתכסיא צריך להנהיג אותם להמליך את הקב״ה כנ״ל ולא ח״ו להנהיגם להנאתו.

ובאות ג׳ מבאר באריכות גדולה עניין המלכות שלעצמה היא חסרה ונוטה לשכחה (כי המלכות בחי׳ נוק׳, ונשים הוא לשון שכחה) וצריכה תמיד חיות חדש, וזה ע״י עסק התורה, שהיא שמותיו של הקב״ה ועל ידה קורא לו ית׳ שהוא מקור החיים. והחיות היא דעת. כי המלכות בלא דעת, נופלת עד הסתרה כזו שנסתר ממנה שהיא בהסתרה, שבתחילה נדמה לאדם שאין לו כח ואח״כ מתרגל ונעשה לו כהיתר עד שנעשה לו מישור, כי נתהפכו אצלו כל צרופי התורה הנגלית ונעשו הסתרה וצריך לצדיק שיאיר לו דעת גדול שעל ידו יודע לראות אור בחושך. וזה בחי׳ ובכל יום יום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה.

ובאות ד׳ מבאר שכשזוכה לדעת כזה אזי נהפך ההסתרה בעצמה לתורת ה׳ תורה גבוה מאד סתרי תורה שמוכיחה אותו בדרך נעלמת ע״י התנוצצות של כסופים וגעגועים אליו ית׳. וזה בחי׳ מש״כ ביציאת מצרים ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך דהיינו התורה שנעשתה מההסתרה של קליפת מצרים. (והיא האור הנפלא שהאיר עליהם בליל הסדר שמכוחו יצאו ממצרים וספרו מט ימי תשובה עד מתן תורה)

ובאות ה׳ מבאר שעיקר ההסתרה והע״ז שעומד לעומת המלכת הקב״ה היא קליפת המן עמלק היא תאוות ממון. ויש כח למרדכי להוציא הנצוצות שבלע וגרם להסתרה ולעשות מהן תורה ודעת לישראל

ובאות ו׳ מבאר שהפרנסה תלויה בדעת כמבואר בזוהר שטו העם ולקטו (כי רק ע״י דעת יודע שבהסתרת הפרנסה מסתתר הקב״ה ומפרנס גם בלא השתדלות)

ובאות ז׳ מבאר המשך הנ״ל באות ד׳ שבמצרים הדבור והדעת היה בגלות וכשיצא זכו למצה ומן שהן בחי׳ דעת גדול אבל עיקר התגלות הדעת היא בשבועות שמתגלה שער הנ׳ שזה בחי׳ מקוה שמטהר מכל הטומאות (אולי ע״כ המקוה ארבעים סאה בחי׳ ארבעים לבינה כמבואר שם שע״כ אבלו את המן ארבעים שנה כי דעת קשור לבינה כאבות אם אין דעת אין בינה ואם אין בינה אין דעת)

ובאות ח׳ מבאר שדעת בחי׳ שלום הפך המחלוקת אבל יש דעת גדול עוד יותר שהוא מחלוקת אבל לשם שמים בחי׳ מצה ומריבה ומן שהוא לחם מן השמים לשון מלחמה ומריבה לשם שמים שזכו לה ע״י שיצא הדעת מגלות מצרים בחי׳ שלום גדול שהוא רפואה לכל המחלות.

ובאות ט׳ מבאר שע״י הדעת שביאר באות ג׳ שזוכים לו ע״י עסק התורה, אפשר לזכות לדעת גדול יותר להוציאו ממצרים, דהיינו מעצבות ועבדות של ל״ט מלאכות, ע״י אנחה (בחי׳ ויאנחו בנ״י) שעל ידה מושך אריכות חיים ודעת ללב, ומהלב מתפשט לידים ע״י רוח הדופק, ומבטל מהן זהמת הנחש (שהוא הספק שבלב קליפת עמלק) ומתעלין הידין מל״ט מלאכות לויהי ידיו אמונה לבחי׳ שמים ועי״ז אמונתו ותפלתו שלימה ואזי מקבל דבורי אמת מהקב״ה. ומי שמקבל דבורים ע״י דעת כזה דבריו דברי אלקים חיים, אבל שתיהיה הלכה כמותו לזה צריך זכות יותר ואותה א״א לבאר כי היא מנפלאות תמים דעים.

[ב] **רש״י** (בראשית ב׳ כג) מביא מדרש שאדם הראשון בא על כל בהמה וחיה, **וצ״ע מדוע** חיפש לו בת זוג? והרי בת זוגו דבוקה בצידו, כי נבראו דו פרצופים אחור וקדם, ונראה שהייתה לו הסתרה על האפשרות של ניסור, כי זה בחי׳ תשובה. כמובא במדרש שרק בשבת גילה לו קין את סוד התשובה.

ורבי אברהם בן נחמן מטולטשין בבאה״ל על תורה ח׳ מבאר שהצדיק שעסק יותר בתפילה לבד מעסקו בתורה הוא הזוכה שתיהיה הלכה כמותו (וכן מצינו בדוד המלך שאמר על עצמו ואני תפלה עליו דייקא נאמר וה׳ עמו ופרשה הגמ׳ שהלכה כמותו בכל מקום)
עוד מבאר שם רבינו שצדיק שהלכה כמותו טוב לו ולמקורבים אליו אפילו רשעים ואילו צדיק שאין הלכה כמותו רע לו ומקורבים אליו.
ובזה נסגר המעגל שביאר בתחילה עניין המלכות שנפלה להסתרה שבתוך ההסתרה והצדיק ממשיך לדעת לגלות את הש״י בהסתרה בעצמה וכאן מבואר שהכוונה לרשע המקורב לצדיק שהלכה כמותו, ומשמע שצדיק שאין הלכה כמותו אע״פ שזוכה לדבורים מהשמים אבל הדעת הזה להעלות את המלכות מהסתרה נוראה לתכלית הקרוב אליו ית׳ זה אין לו. ולכן הרשע המקורב אליו רע לו.
ואולי אפ״ל שהחילוק בין הדעת של צדיק שהלכה כמותו לדעת של צדיק שאין הלכה כמותו היא כמו החילוק בין דעת שהיא מחלוקת לשם שמים לדעת סתם. ורק הגדול יותר יכול להפוך את ההסתרה שבתוך הסתרה לתורת ה׳ לכן המקורב לצדיק שהלכה כמותו טוב לו כי זוכה לתשובה ואילו לרשע המקורב לצדיק שאין הלכה כמותו רע לו כי לא זוכה לתשובה.
נמצא שעצם ההתקרבות לצדיק האמת שהלכה כמותו היא טובה גדולה אפילו לרשע וכן מבואר בכמה תורות בלק״מ /[ג]:

מדוע היו צריכים דעת גדול בשבועות, אחרי מ״ט ימי הכנה לשבועות שאז כבר היו במדרגת צדיקים
אנכי נוטריקון נאמנים אמריה נתפשט נאמנותו– דהיינו שע״י הדעת שיצא מהגלות, יכול היה משה כבר עוד יותר להאיר להם דעת, שעל ידו נהפך עוד יותר מהסתרה לתורת ה׳ ממש, דהיינו השגות אלוקות בלב, עד שפסקה זהמתם מכח זה. וכנ״ל שבמתן תורה נהפכו מצדיק שבכוחות עצמו, בחי׳ מט שערי תשובה, שזה עדיין עם זהמת הנחש, לצדיק גמור כאדם הראשון קודם החטא, והזהמה היא הסתרה שבהסתרה, כמבואר בכלבו על ההגדה ד״ה אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה, שבאר שבהר סיני בטל הספק מלבם, והיינו שבטל זהמת הנחש, דהיינו בחי׳ הסתרה נוראה כלפי מדרגת קודם החטא, וכדי להפוך אותה לתורת ה׳, היה צריך דעת עצום של שער הנ׳ שנתגלה בהר סיני כזקן מלא רחמים, הארת אריך אנפין, בחי׳ חסד עליון ורחמים גדולים כנ״ל. כי התגלות ה׳ היא בחי׳ תורת ה׳ ממש, כמבואר לעיל באות ד׳ ש״ועברתי בארץ מצרים״ אני ולא מלאך, הכוונה לתורת ה׳ ממש, דהיינו שההסתרה שהיו בה במצרים נהפכה לתורת ה׳ ממש. והכל בכח משה.
ובזה מבואר הסתירה שכתוב בפרשת חקת (במדבר כ׳ טז) שישראל אמרו לאדום ״ונצעק אל ה׳ וישמע קולנו וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים״ ואילו בהגדה דרשו ועברתי אני ולא מלאך. **אלא** הכוונה שרק מכח הדעת שהאיר משה בישראל ביציאת מצרים, עי״ז נהפך אצלם ההסתרה לתורת ה׳ ממש, דהיינו שהמלאך משה רבנו הראה להם שהקב״ה בעצמו נמצא במצרים, והתברר שהוא בעצמו מסתתר בהסתרה עצמה כנ״ל, שזה בעצמו הדעת, לדעת שהוא נמצא מאד גם בהסתרה הגדולה ביותר, נמצא שהקב״ה שלח את משה המלאך לגלות לנו שבמצרים בעצמה, בעצם ההסתרה נמצא כבר הקב״ה בעצמו.

סיכום של מוהרנ״ת בלק״ה

הלכות ראש חדש הלכה ג אות (א)

עַיֵּן מַאֲמָר ״וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים. לְהָאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ וְכוּ׳״, עַיֵּן שָׁם כָּל הַמַּאֲמָר בְּסִימָן נוּ:
וְהַכְּלָל, שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת אֶל הַמַּלְכוּת. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁהִיא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֶׁעַל יְדֵי קוֹרִין אֶת חֵי הַחַיִּים וּמַמְשִׁיכִין חִיּוּת וַאֲרִיכוּת יָמִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְעִקַּר הוּא שֶׁמַּמְשִׁיכִין הַחִיּוּת לְתוֹךְ הַכֵּלִים וְהַמִּדּוֹת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת וּמִדַּת יָמַי מַה הִוא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּחִינַת שֵׁם שֶׁהוּא כְּלִי אֶל הַחִיּוּת לְהַגְבִּיל הַחִיּוּת שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִבּוּי הַשֶּׁמֶן גּוֹרֵם כִּבּוּי הַנֵּר חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲזַי כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין חִיּוּת מֵחֵי הַחַיִּים, דְּהַיְנוּ דַּעַת וְחָכְמָה, כִּי הַחָכְמָה תְּחַיֶּה, אָז יוֹדְעִין שֶׁאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ ה׳ יִתְבָּרַךְ וְעַל יְדֵי שֶׁיּוֹדְעִין זֹאת, עַל יְדֵי זֶה בְּעַצְמוֹ נִתְהַפְּכָה הַהַסְתָּרָה לְדַעַת מֵאַחַר שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ שָׁם ה׳ יִתְבָּרַךְ. וַאֲזַי כְּשֶׁנִּתְהַפְּכָה הַהַסְתָּרָה לְדַעַת, דְּהַיְנוּ תּוֹרָה, אֲזַי אוֹרָיְתָא מַכְרֶזֶת קָמֵיהּ, עַד מָתַי פְּתָיִים וְכוּ׳ וַאֲזַי כָּל הָרְשָׁעִים מִתְעוֹרְרִין בִּתְשׁוּבָה וּבָזֶה מַמְשִׁיכִין חִיּוּת אֶל הַמַּלְכוּת, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּכְשֶׁמְּגַלִּין הַתּוֹרָה וְהַדַּעַת הַמְלֻבָּשׁ בְּתַכְלִית הַהַסְתָּרָה, מְגַלִּין תּוֹרָה גָּבוֹהַּ מְאֹד, כִּי שָׁם דַּיְקָא מְלֻבָּשׁ תּוֹרָה גָּבוֹהַּ מְאֹד דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ סִתְרֵי תּוֹרָה שֶׁהִיא, כִּבְיָכוֹל, ה׳ יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ בְּלִי לְבוּשׁ בִּבְחִינַת וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ אֲנִי וְלֹא וְכוּ׳. שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁהָיָה שָׁם הִתְגַּבְּרוּת הַסִּטְרָא אָחֳרָא הָיָה שָׁם דַּיְקָא מְלֻבָּשׁ ה׳ יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת

[ג] **עיין תורה לח** אות ו׳ שהזוכה לאור התפלין דהיינו דביקות מהארת הבינה שעל ידה זוכה ליראה ובושה אזי כל המביט בו זוכה ליראה ובושה דהיינו בינה דהיינו דעת כנ״ל.

ועיין תורה ד׳ דעת היא בחי׳ בה׳ אהלל דבר באלקים אהלל דבר דהיינו סבילת הפכים בחי׳ עוה״ב וזוכים לה ע״י הצדיק בחי׳ משה בחי׳ אתה הארת לדעת ועי״ש ע״י הסתכלות וצדקה ווידוי לפניו

ועין תורה יט אות ב׳ שבהסתכלות על הצדיק זוכה לתשובה שלימה

ועיין תורה סו תנינא שע״י הסתכלות על הצדיק זוכה לראות עד כמה צריך לשוב בתשובה.

הַכְנָעַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, מַלְכוּת עֲמָלֵק, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁרוֹדֵף אֶת מַחֲנֵה דָּן, עַיֵּן שָׁם. וְהַדַּעַת שֶׁנַּעֲשֶׂה כַּנַּ"ל הוּא בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת מִקְוֶה שֶׁל שָׁבוּעוֹת, בְּחִינַת מַצָּה, בְּחִינַת מֹשֶׁה, עַיֵּן שָׁם. וּשְׁלֵמוּת הַדַּעַת בִּבְחִינַת מַצָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם, נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֲנָחָה, שֶׁהוּא מְתַקֵּן הַכְּבֵדוּת הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ, דְּהַיְנוּ ל"ט מְלָאכוֹת, עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שֶׁצָּרִיךְ לִקְרוֹת אֶת הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ הַחָכְמָה שֶׁהִוא הַחִיּוּת, אֶל בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וַאֲזַי "כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" בְּחִינַת בִּטּוּל הַל"ט מְלָאכוֹת כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם כָּל זֶה הֵיטֵב:

ועי"ש היטב אות ב' ג' ד' דברים נפלאים בעניין הריחוק שנעשה תכלית הקרוב אלא שהוא רבוי אור המכבה את הנר אבל ע"י שמקבלים דעת מהצדיק מתבטל הסתרה ונעשה דעת גדול וזה סוד חצות וסוד המולד הלבנה ויציאת מצרים דייקא בתכלית הנפילה שם למט שערי טומאה.

הקדמה בעיון יותר

התוכחה

התוכחה היא אריכות ימים למלכות, שלא תהא מקברת את בעליה ע"י שיתחייב בחטאי אותם שהם משרשו ותחתיו, אבל כדי להוכיח צריך דעת, שידע מה ואיך להזהירם, וכדי שישמעוהו אותם שאינם אצלו, והדעת הזו היא בחי' אריכות ימים מחי החיים, ממשיכים אותה ע"י עסק התורה, כי התורה היא שמותיו ית', וכשמדבר תורה ומוציא שמותיו ית' בפיו, קוראהו בשמו והוא בא לתוך כלי וצמצומי מידות התורה שעוסק בה.
(וזהו חיים הם למוציאהם בפה שעי"ז נעשה מדת ימי מה היא שהתורה הנקראת מה, באה מחי החיים לתוך מידות)
ועי"ז זוכה לשכל ודעת לראות פנימיות, ואזי אפילו בהסתרה שבתוך הסתרה יודע שיש אלוקות, בחי' ומשה נגש אל הערפל כי שם האלקים (ואולי זה גם בחי' לימוד זכות על רשע בתורה רפב)

ג' סוגי שכחה

אותם שצריך להוכיחם יש בהם ג' סוגי שכחה, והן ג' סוגי הסתרות, דהיינו שיש שֶׁנָּשְׁתָּה גבורתם, ויש שֶׁנָּשו וקפצו ונתרחקו, ויש ששכחו לגמרי. וזה בחי' עבר ושנה ובחי' נעשה לו כהתר, ואח"כ עושה יותר עבירות. דהיינו שבתחילה לא נסתר ממנו האמת אבל מתגבר יצרו, ואח"כ נסתר האמת ונעשה לו כהתר, אבל יודע שהוא בהסתרה, ואח"כ גם זה שהוא בהסתרה נסתר ממנו.

המוכיח

והמלך, דהיינו המוכיח הראוי, ע"י עסק התורה כנ"ל זוכה לדעת, ועי"ז כל הסתרה שיש, נעשית אצלו תורה.
(דהיינו ע"י עסק התורה בפה קורא את חי החיים ואזי זוכה לדעת שהש"י נסתר **שם** ועי"ז הש"י דהיינו התורה הנסתרת **כאן** מתגלית)
כי ע"י שנשתה גבורתם הפכו צרופי התורה לפתיות והסתרה, וע"י שהמלך מגלה שההסתרה בעצמה היא תורה, נעשה ממנה דעת, וכשיודע שהש"י נסתר שם, נעשה מהדעת תורה והתורה מכרזת עד מתי.
והתורה הזו היא גבוה מאד, והיא מכרזת אצל אותם שמשרשו ותחתיו, ומוכיחה אותם "עד מתי פתיים תאהבו פתי", ובזה הוא יוצא מצוות התוכחה.

המלך המוכיח והעם, קומה אחת

והפירוש כי באמת התורה הזו דייקא, מכרזת תמיד, אבל רק כשאצל המלך מתבטלות ההסתרות, ונעשות תורה, אזי נופל ערלת האזן אצל אלה שתחתיו, ומתחילים לשמוע את התוכחה.
כי המלך והעם הם קומה אחת, וכשבראש הקומה יש דעת שהופך ההסתרה לתורה, אזי בכל הקומה מתפשט הדעת הזו, להיות אזן לשמוע תוכחת התורה הזו.
ומבואר שע"י התקשרות לצדיק אמיתי גדול, זוכה לשמוע קול התורה המוכיחה עד מתי פתיים תאהבו פתי.
כי ע"י שהצדיק זוכה לדעת גבוה כזה של שלום בין הפכים, עושה שלום בין הסתרה וידיעה ונהפך אצלו ההסתרה לאלוקות ותורה, ואזי ממילא אצל העם שלו גם משתלשל בחי' דעת לתפוס תוכחה בתוך חושך העוה"ז, להרגיש לצעוק איה מקום כבודו.

עיקר ההסתרה

מידיעת ההפכים שהמן עמלק עומד כנגד מרדכי ומשה, משמע שעיקר ההסתרה שבתוך ההסתרה, היא בתאוות ממון, בתאווה להיות מאסף ממון, ששם עיקר העצבון ידים, וכמבואר היטב בתורה כג.

תורה גבוהה

תורה גבוה הכוונה שלא מתלבשת בצמצומי אותיות, אלא היא בחי' שעצם האמת מאיר כמקיף, בבחי' "מרחוק נראה לי ה'", וזה בעצמו התוכחה כראוי, שהאדם מתוך עצמו מתחיל להתבייש במעשיו ופתיותו.
והדעת הזו היא השכל, בחי' החכמה תחיה, היא החיים האמיתיים, והיא מבטלת כל הסתרה, כי א"א לדעת הזו אלא ע"י התגברות על הסתרה, כי היא השכל הנעלם בכל דבר.

וא״א להשיג אותה אלא ע״י תורה בפה, שקורא לחי החיים להצטמצם בצמצומי מידות התורה שלומד, ולהאיר לו הדעת הזו, שהיא לראות שֵׂכֶל נעלם, בתוך עולם הזה המעלים אותו.

באות ד מבאר רבינו שדייקא בארץ מצרים שם נסתר תורת ה׳ ממש דהיינו סתרי תורה,
משמע שע״י הדעת, שזוכה לדעת שאין הסתרה, כי גם היא בעצמה אלוקות, עי״ז נהפכת ההסתרה לתורת ה׳ ממש.
ואולי זה בחי׳ הבת מלך שנסתרת בהר של זהב ומבצר של מרגליות שהוא הלא טוב בחי׳ מאסף ממון, עמלק דייקא, שם בתכלית ההסתרה נעלמת התורת ה׳ ממש.
ומבואר כאן שהגילוי צריך להיות ע״י עסק התורה בפה דייקא, שחי החיים יאיר לו דעת למצא אותה דייקא היכן שלא מוצא אותה דהיינו בהסתרה עצמה.
אבל א״א לחפש אותה במצרים ועמלק עצמו, כי זה דייקא נמצא גלוי לעין, דהיינו שאין טעם ללכת למבצר של זהב עצמו לחפש אותה, אלא לעסק התורה ואזי כשתתגלה התורה, ימצא אותה בעמלק שבתוכו בעצמו, שהרי מצרים ועמלק יש בכל מקום, דהיינו כל הגשמיות וההסתרה שהיא כל העוה״ז שמעלים את הבת מלך בכל מקום ובכל דבר.

עיין לק״ה ר״ח הלכה ג׳ מוהרנ״ת הנ״ל מבאר סוד תורת ה׳ שהיא דייקא במצרים, ושזה בחי׳ תורה רו טעיתי כשה אובד, שכבר שמתרחק בעצם הוא מתקרב, אלא שכבר אינו מכיר את הקול הקורא לו, ומוהרנ״ת מבאר שזה בחי׳ סוד העיבור ונקודת חצות.

ולפ״ז נ״ל לבאר שהריחוק שנעשה ע״י שנשתה גבורתם ועבר ושנה ועוד נשו וקפצו שנעשה להם כהתר עד ששכחו לגמרי ועשו יותר עבירות, זה מהלך שתחילתו רוח שטות שעל ידו נעשה (בבחי׳ דיבור שיצא מפיו שהלא טוב יקח אותך) בחי׳ כניסה למעגל של ״לכי מעטי עצמך״, מעגל דייקא ולא קו ולא סתם ריחוק.

(**משמע** שמצרים זה בחי׳ ההר של זהב, זה תכלית הריחוק, ודייקא שם הוא מצא אותה, אבל לא הגיע לשם אלא אחרי זמן רב, שהוא כל בחי׳ הט״ו ימי התרחקות, בחי׳ הליל שהוא עד חצות, שבו מתחיל הלילה, ואע״פ שנראה כאילו במקרה דווקא אז מצא אותה, אבל באמת דייקא אז הוא תכלית ההתרחקות, שהוא תחילת ההתקרבות בחי׳ נקודת חצות סוד המולד (סוד העיבור הוא לדעת מתי המולד קודם המולד, דהיינו כשהלידה היא בעיבור))

ואם תשאל מה נפ״מ הרי תחילת ההתרחקות היא בגלל שלא ראה אור, ובסופה גם לא רואה אור, ומה החילוק מדוע זה נקרא קרוב וזה ריחוק? **הביאור** הוא שבתחילה סיבת החושך הוא רבוי הלבושים שעל התורה (דהיינו תורה הנגלית נבלות תורה של מעלה), אבל בסוף סיבת החושך הוא רבוי המרחק מהתורה, אבל היא בעצמה בלא לבוש (תורת ה׳ ממש דהיינו דבקות וגעגועי הנשמה אליו ית׳, אבל בלא שום מהלכי שכל, והבנה כי היא תורה של צרופים הפוכים, שנהפכו ע״י חטאיו) דהיינו שחטאיו גרמו לו להיות בבחי׳ אחור אליו ית׳, אבל זה בעצמו יש בו קרוב יותר, כי אחור באחור הוא דביקות ממש בכותל אחד, אלא שזה מצב שמופקע לגמרי מפָּנִים, לכן במצב כזה רק צעקת איה מועיל. (וזה בחי׳ אדה״ר שאשתו היתה דבוקה לו מאחריו ואעפ״כ חיפש אשה אצל כל הבהמות וחיות)

ואם תשאל ומה נפ״מ על מה הלבוש, על התורה, או עלי, הרי למעשה יש מחיצה? **התירוץ** הוא שכדי להסיר הלבושים שעל התורה, צריך לעסוק בתורה בתיקון המידות וכולי האי ואולי, עד שיזכה לקרוב פב״פ, אבל לבטל את השכחה צריך ניסור ממש, דהיינו בחי׳ איה, דהיינו רק לבקש ולחפש ולצעוק ,כי רק כשכבר יודע שבעצם הוא דבוק בו ית׳, אלא שזה אחור באחור, אזי אפשר לדבר על ניסור.

(ואולי אפ״ל ששתי הבחי׳ האלה הוא בחי׳ המלך והעם שהמלך עוסק בתורה והעם עוסק בביקוש וצעקה וזה בחי׳ אזמרה ואיה שרבינו הדגיש שהן השתי תורות שתמיד צריך ללכת עמהן)

ואם תשאל נמצא שיותר קל להתקרב מריחוק גדול מאשר לגלות אמת כשקרוב. **אין זה כך**, כי המקום הרחוק הוא חול וסכנה גדולה ליפול ממנו לגמרי, כי אע״פ ששם כל הנדרש הוא רק לחפש, אבל על זה יש מניעות עצומות, כי האדם אז נמצא בתוך ההסתרה והגשמיות עצמם, בבחי׳ החלל הפנוי, אבל קודם הריחוק, הוא עוסק בתורה ובמצוות, שאע״פ שעוסק רק בלבושי התורה, אבל זה לא גשמיות, אלא רגלי הקדושה וכמבואר בתורה נד.

עוד אולי אפ״ל שזה משל לסכנת הכניסה למצרים עמ״נ לחפש את הבת מלך כנ״ל, שזה בחי׳ כניסה למעגל של לכי מעטי עצמך וידוע טבע הסיבוב לזרוק לצדדים שלכן הרוקדים אוחזים היטב זה בזה כידוע.

נמצא לכאורה שאת הזכות לזכות לתורת ה׳ ממש יש רק לצדיק הגמור שיכול להיכנס בצינור הסט״א ולא יאונה לצדיק כל רע או לרשע שהתרחק מאד ובדיעבד יכול לזכות אם ירצה מאד.

ואולי אפ״ל שיש בחי׳ כניסה לזה לכתחילה ע״י ריקוד, דהיינו שזו מעלת הריקוד שמכניס עצמו למהלך הסיבוב, ויכול עי״ז לזכות למקיף האמת מבינה.

אבל באמת עיקר הכניסה האמיתית לזה היא כשתופס שבעצם הוא כבר מרוחק מאד דהיינו כשמשפיל עצמו ותופס שבאמת הוא צריך להיות הרבה יותר ממה שהוא ואז מטבעו כבר צועק איה היכן מה שאני באמת צריך להיות דהיינו איה השגתך בבחי׳ יותר אמיתית יותר דביקות יותר זכרון דקדושה ובתפיסה כזו מיד אני יכול להרגיש כבר בחי׳ טעיתי כשה אובד בקש עבדך, דהיינו להרגיש שאני כבר בנקודת חצות, בחי׳ מולד תכלית הריחוק, ובהרגשה אמיתית כזו אפשר להמשיך הארת שם אהי–ה המבואר בתורה ו׳ בחי׳ הסיעתא דשמיא לבעל תשובה הנ״ל הארת תורת ה׳ ממש.

נראה לפ״ז שתורת ה׳ ממש היא בחי׳ בינה בחי׳ עולם התשובה בחי׳ הסיעתא דשמיא שמקבל בעל תשובה שמאיר לו אור האמת בחי׳ בינה בחי׳ עוה״ב דהיינו שדייקא הריחוק שבגללו לא מסתייע חזור לבד מהפתח שנפל ממנו כמבואר בגמרא מנחות כט לכן זוכה לסיוע והארה גבוה כל כך שזה בעצמו בחי׳ המולד הנ״ל

וכאן מתחיל סכנה חדשה של רבוי אור, שבאמת הדרשנים מדברים ממנה עפ״י הלק״ה ששבירת הכלים נעשה ע״י רבוי אור כי רבוי השמן מכבה את הנר, אבל נראה לי שאמנם ביארו את הלמעשה, אבל לא ביארו סיבת הקושי, ולכן גם אחר הזהרתם עדין רובא דעלמא נופל בזה.
והכוונה שכשזוכה להתעוררות דהיא הסיעתא דשמיא לשב הנ״ל, אזי מיד רוצה לקבל על עצמו עבודות למעלה ממדרגתו/[ד], ועל זה מזהיר מוהרנ״ת שלא יקבל על עצמו אלא קצת שיכול לעמוד בו. ונל״ל שצריך לדעת שבאמת זו סתירה גמורה למהות האור הזה, ולכן זה לא פשוט כלל, כי יכול לאבד אותו עי״ז, לכן נ״ל שבאמת צריך לרצות יותר ויותר, ולדבר מזה שבאמת רוצה כמה שיותר, ואולי גם יקבל על עצמו כמה שיותר, אבל למעשה את הרוב יקבל בתנאי, ואיזה דבר שמבין שיוכל להחזיק בו גם אח״כ שהוא העיקר, אותו יקבל בלי תנאי.

עד כאן ההקדמה

*

תורה נו

כדרכו פותח רבינו את התורה בפסוק שבו רמוז כל השגתו

(במדבר כח) וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה׳ בשבועותיכם מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו :

הפסוק שבו פתח רבנו תורה זו מדבר מקרבן יום הביכורים והצווי לעשותו יו״ט ובסוף התורה מבאר כיצד רמוז בו ראשי פרקי התורה הזו, דהיינו

וביום הבכורים זה בחי׳ מלכות שנפלה להסתרה, **בהקריבכם מנחה חדשה לה׳** זו התורת ה׳ שנעשית מההסתרה ע״י בחי׳ **בשבועותיכם** דהיינו הדעת הגדול של שער הנ׳ שזוכים לו ע״י בחי׳ **מקרא קדש יהיה לכם** דהיינו רוח הדופק ע״י אנחה מנשב בידים ומוציא אותן מבחי׳ **כל מלאכת עבודה** שהיא זהמת הנחש לט מלאכות עצבון ידים.

אות א

לבאר את הפסוק הנ״ל, מבאר רבינו שלכל אחד מישראל יש מלכות על נשמות שמשרש נשמתו, ונשמתם הם תחתיו ומקבלים ממנו, דהיינו שממליכים אותו עליהם, והמלכות הזו מחייבת אותו להחזירם בתשובה.
והעניין הוא כי זה ממהות המלך לתקן מלכות דקדושה דהיינו להמליך את הקב״ה על עצמו ועל כל העולם.
וכח המלכות דקדושה שלו היא דבר שנתחדש במתן תורה/[ה], כי כל עניין המלכות הזו, היא להאיר את אור נשמתו עליהם, שזה בחי׳ חלקו בתורה, כמבואר בתורה לד הנ״ל, וכן בתורה קפח מבואר שחלק נשמתו הוא חלק תורתו שלמד בעיבור וצריך להחזיר לעצמו ע״י הצדיק, ועיין שם ובתורה עב תנינא שזוכה לזה ע״י הצדיק כי בהסתכלות הצדיק עליו מאיר בו שפלות, דהיינו השגה בהש״י המביאה אותו לשפלות ומכוחה מקבל מלכות וגדולה כפי שרש נשמתו להמליך את הקב״ה על עצמו ועל אלה שתחתיו, בבחי׳ אתה תחזה שרי עשרות ומאות ואלפים כ״א כפי מדרגתו בשפלות כן זוכה לגדולה.

[ד] **עיין שיחות הר״ן** אות כז

[ה] **כמבואר בתורה לד** כנ״ל וכן תורה זו שמדברת משבועות ופורים שהן שתי בחי׳ קבלת התורה מתן תורה ביראה ובפורים הדר קבלוה באהבה לכן דייקא בה מדבר מעניין הממשלה שיש לכל אחד שצריך להשתמש בה להחזיר את הממליכים אותו בתשובה.

בסוף התורה בביאור הפסוק הנ״ל מבאר שיום ביכורים רומז למלכות כמ״ש בתהלים פט על מלך המשיח אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ, והעניין הוא **כי יש בכל אחד מישראל בחי׳ מלכות** כח למלוך שגורם לאחרים להמליכו עליהם, **וכל אחד לפי בחינתו** בחי׳ נשמתו **כן יש לו בחינות מלכות**[ו] על יותר אנשים: ורבנו הולך ומונה ג׳ סוגים את הפחות ביותר[ז] ואת הרב ביותר ואת שביניהם. **יש שהוא שורר בביתו** [ח][ט] דהיינו על אשתו (ובניו)[י], **ויש שהוא מושל ביותר** דהיינו יותר מאשתו ופחות מכל העולם, **וכן יש** אחד שהוא צדיק שרש כל נשמות ישראל **שהיא**[יא] **מושל על כל העולם**, ומדרגה אמצעית הנ״ל שאמרנו היא **כל אחד לפי בחי׳ המלכות שיש לו**, ומדרגות המלכות הנ״ל הן **בבחינות** מה שאמר יתרו למשה ואתה תחזה וכו׳ **שרי אלפים, ושרי מאות, ושרי חמשים, ושרי עשרות (שמות יח)** לפי המבואר לעיל, הכוונה שמשה יראה למי יש מצד נשמתו כח מלוכה על עשר, יימנה אותו לשר עשרות דהיינו על עשרה בני אדם, ומי שיש לו כח מלוכה על מאה ימנה אותו שר מאות וכו׳. ועיין תורה עב תנינא שם מבאר שאתה תחזה הפירוש שמשה ע״י הסתכלותו בכל אחד המשיך לו שפלות וכמה שפלות שהיה יכול להמשיך לו לפי הכלים שלו, כן היה גדולתו למלוך על יותר אנשים, עי״ש:

ובחינות המלכות הזאת שיש בכל אחד, היא באיתגליא[יב] **ובאתכסיא.**

באתגליא, היינו הממשלה שיש לכ״א לפי בחינתו, שהוא מושל על אלו האנשים באתגליא, כפי בחי׳ המלכות שלו כנ״ל.

ובאתכסיא הוא, כי גם יש לכל אחד לפי בחינתו בחי׳ מלכות באתכסיא. דהיינו שאף שבאתגליא נראה שאין לו שום ממשלה על אלו האנשים כי לא יודע מהם, וגם לא נמצאים אצלו כלל, **עם כל זה באתכסיא ובהעלם גדול, הוא מושל על אלו האנשים, כי נשמתם הם תחתיו, ונכנעים תחתיו**[יג] ונראה פשוט שכל כח המלכות באיתגליא הוא מכח האיתכסיא. **וגם זאת הבחינה של מלכות באתכסיא היא לכל אחד לפי בחינתו, בבחי׳ שרי אלפים ושרי מאות וכו׳.**

ויש אחד שבאתגליא אין לו שום ממשלה ביחס לגודל נשמתו[יד], **ואעפ״כ באתכסיא ובהעלם גדול, הוא מושל על כל הדור, ואפי׳ על כל צדיקי הדור, כי כל נשמותיהם הם כולם תחת ממשלתו ומלכותו, וכולם נכנעים וכפופים אליו, רק שהוא בהעלם גדול, בבחינות** מה שאמר הנביא עזרא הסופר[טו] על הקב״ה **(מלאכי א׳) בכל מקום**[טז] **מוקטר ומוגש**[יז] **לשמי, שאף שהם**

[ו] **עיין סוף תורה ל׳** שזה ניכר בקולו של האדם. ועיין תורה עב תנינא שתלוי בשפלות שאותה מקבל מצדיק הדור עי״ש

[ז] **עיין סנהדרין כ:** (ובפרש״י שם) ששלמה המלך אחר שהשליכו אשמדאי מכסא מלכותו היה מלך על מקלו או טליתו או כלי לשתיית מים שלו בלבד. ורבינו לא החשיב זה למלוכה כי אין בה חיוב תוכחה.

[ח] לשה״כ באסתר א׳ כב

[ט] **אולי אפ״ל** בזה רמז רחוק ששורר בביתו הוא צווי של אחשורוש על כל העולם להיות איש שורר בביתו דהיינו על אשתו שהיא המלכות החותה ביותר שצריך להיות לאדם וצווי זה לתקן את כשלונו בזה כלפי אשתו שרצה שתבוא בכתר בלבד. ואע״פ שכוותו היתה למלכות דסט״א למלאות תאוותו אבל אפשר ללמוד מכאן לכל אחד שצריך להיות שורר בביתו להביא את אשתו לפחות אל הקב״ה לכל הפחות בכתר בלבד כידוע שכתר רומז לרצון דהיינו אפילו אם לא מצליח להביאה למעשים לשם שמים אבל לכל הפחות להביאה לרצות לשם שמים. והכי נמי כל אלה שיש לו מלכות עליהם.

[י] **ביתו זו אשתו** (משנה יומא א׳ א׳ וסוטה ח׳ ד׳) אבל לקמן סוף אות ב׳ שביתו היינו בני ביתו וקצת צ״ע כי מצד נשמתו מבואר בספרים שבניו לא משרש נשמתו אלא אשתו תלמידיו וחבריו. מאידך את בניו מצווה לחנכם והם מצווים לשמוע בקולו הרי יותר יש לו אחריות עליהם, אלא שזה לא מצד הנשמות, אלא מצד ההלכה. וגם רואים בחוש אנשי חינוך שיש להם כח מלוכה גדול פעמים רבות יש בכוחם להחזיר רבים בתשובה ואעפ״כ לא את בניהם.

[יא] בדפו״ר ותרלד ומתרלו- שהוא

[יב] מתרצו - באתגליא

[יג] **וצ״ע** במה מתבטא המלכות באתכסיא? ובפשטות נראה שיש גם מלכות באתכסיא ממש מצד שרש הנשמות שמושפעים ממנו בהעלם גמור, אבל נראה שיש גם בחי׳ ממוצעת שיודעים ממנו והוא לא יודע מהם, כידוע בחוש שכל אחד יש לו איזה אדם שמרגיש צורך להביט בו ולהתחזק ממנו בעצם ההסתכלות ואפילו עצם נוכחותו מחזק אותו כי מרגיש שהוא מעליו באיזה בחי׳.

[יד] **הכוונה לצדיק** הדור כפי שמבאר בהמשך ואומר שאין לו מלכות כלל באתגליא אע״פ שבאמת יש לו כמה חסידים אלא שביחס לזה שהוא שרש נשמות ישראל ובאיתכסיא כל העולם תחתיו לא נחשב המעט חסידים למלכות באיתגליא כלל.

[טו] **עיין מגילה טו.** מלאכי זה עזרא

[טז] בתקפא נראה בכל הג דפוסים שבידינו מקים כי הו׳ או הי׳ מחוק בחלקו התחתון ולא ברור וצריך לבדוק בעוד דפוסים

[יז] בתרלד – ומיגש, ובלוה״ת שם תוקן- ובכל מקום מוקטר מגש לשמי

עובדים ע״א, על כל זה בהעלם גדול הם כולם נכנעים אליו יתברך ועובדים אותו יתברך, רק שהוא בהעלם גדול כמבואר בלק״ה ע״ת ה׳. **כמו כן זאת הבחינה של מלכות באתכסיא, שאף שבאתגליא אין לו שום ממשלה** וגם חולקים עליו דהיינו כנ״ל שעע״ז, **עם כל זה בהעלם גדול, הוא מולך עליהם, והם כולם תחתיו ונכנעים אליו** אולי הכוונה שאת גדולתם מקבלים ממנו :

אות ב

וצריך כל אחד לבלי להשתמש עם בחינות המלכות שיש לו להנאתו ולצרכו. שלא תהיה בחינות המלכות דהיינו הכח שניתן לו שאחרים יכנעו תחתיו **אצלו כעבד** דבהפקירא ניחא ליה/[יח] **למלאות תאוותו** שימליכו אותו/[יט] וישרתוהו, **רק שתהיה בחי׳ המלכות בבחי׳ בן חורין. בבחי׳ (קהלת י׳)**/[כ] **אשריך ארץ שמלכך בן חורין, שהמלכות יהיה אצלך בן חורין, לבלי להשתמש בו להנאתך** והתאוות לבך אלא בת חורין להשתמש בה כפי חיוב השכל דהיינו להמליך את הקב״ה ולעשות רצונו :

וזה בחי׳ מרדכי הצדיק/[כא] וגם רמוז בשמו **מרדכי, בחי׳ מר דרור** [כב]/[כג] כמו שדרשו בגמ׳ **(חולין קלט ע״ב)**/[כד] כי התרגום על מר דרור הוא מרי דכי/[כה]. דכי בארמית טהור. ולפי רבנו רומז לצדיק שמשתמש במרותו ומלכותו בטהרה/[כו] ע״י שהיא דרור אצלו לעשות בה חיוב השכל ולא עבד לתאוות ליבו. **שהמרות, היינו המלכות, יש לה דרור וחירות, שלא להשתמש בה להנאתו ולצרכו, כי אם להש״י, בבחינות (עובדיה א׳)**/[כז] **והיתה לה׳ המלוכה. דהיינו להשתמש עם המלכות** למשול על הסרים למשמעתו שיחזרו **לעבודת הש״י, דהיינו להזהיר ולהוכיח את כל הנשמות שנכנעים אליו, כל אחד ואחד לפי בחינות המלכות שיש לו באתגליא ובאתכסיא, הן אם הוא מושל בביתו, צריך להזהיר ולהוכיח את בני ביתו, ואם יש לו ממשלה יותר, מוטל עליו**

[יח] **כמבואר בגיטין יג.** עבדא בהפקירא ניחא ליה, דהיינו הפקירא דניאוף, שעל כן מעדיף שפחה כנענית על בת ישראל כי זילא ליה שכיחה ליה פריצה ליה. וכן במשנה אבות ב׳ ז׳ מרבה שפחות מרבה זימה מרבה עבדים מרבה גזל

[יט] **דהיינו גאווה** והיינו ניאוף הנ״ל כמבואר בתורה יא ובתורה קל שניאוף וגאווה תלויים זה בזה

[כ] **קהלת פרק י** (טז) אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ: (יז) אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכְלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי:

פרש״י (טז) אי לך ארץ שמלכך – בזמן שמלכך ודייניך מתנהגים בנערות: (יז) בגבורה ולא בשתי – שעוסקין בגבורת החכמה והבינה ולא בשתיית יין:

רבי אברהם פריצול – ...וירמוז הפסוק ג״כ למשכילים אשרי מי שמלכו המולך עליו הוא השכל בן חורין שהתאוות הגופניות לא יטרידוהו:

[כא] **נקט מרדכי** דייקא כמבואר לקמן ד״ה ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר הנשים כי הוא דייקא הדוגמא לצדיק המוכיח ומגלה דעת בתוך ההסתר אסתיר כפי שיתבאר שם.

[כב] שמות ל׳ כג

[כג] **שמות פרק ל** (כג) וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם:

[כד] **חולין קלט:** – מרדכי מן התורה מנין דכתיב (שמות ל–כג) מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא:

תורה תמימה עה״ת /ביאורים/ אות <מח> **פירש״י** (בגמרא) מניין לגאולת מרדכי, דמתרגמינן מירא דכיא, וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים לאנשי כנה״ג, עכ״ל. **והדברים** צריכים באור, ונראה באור הענין ע״פ האגדה דמגילה י: דדריש שם על הפסוק דישעיה נ״ה תחת הנעצוץ יעלה ברוש, תחת הנעצוץ זה המן וכו׳, יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר בשמים ראש ומתרגמינן מירא דכיא, ע״כ, ור״ל שהצדיקים מכונים בשם בשמים ע״ש הכתוב בשה״ש נרדי נתן ריחו, ומרדכי הוא ראש לצדיקי הדור ההוא, ואולי דריש מרי מלשון מר, שהיה ראש גם לסנהדרין כמבואר במגילה: **ולולא** פירש״י היה נראה לפרש דכונת הגמרא מוסבת לענין אחר, והוא לפי המבואר בגמרא מגילה שם דעיקר שמו של מרדכי היה פתחיה, א״כ קשה למה שינה את שמו העברי בשם שאין לו מקור בעברית, והוא יותר נוטה לשמות האומות, כמו מרודך, ומפרש דגם שם מרדכי יש לו רמז בתורה, דהוא מלשון מר דרור בעברית. ועיקר הדבר ששינה שמו יש לזה טעמים וענינים שונים שאין כאן המקום לבאר, וע״ע לפנינו בפ׳ נצבים בפסוק ואנכי הסתר אסתיר:

[כה] **כך גרסת** הגמ׳ במגילה אבל באונקלוס ובסנהדרין התרגום מירא דכיא. אבל תרגום יונתן וירושלמי הוא מור בחיר

[כו] **טהרה** היא תיקון הברית כמבואר בסוף תורה ב׳ ועיין תורה רמב שניאוף הוא אבי אבות הטומאה וזהו שמרדכי הצדיק נקרא על שם הטהרה כי צדיק הוא מאן דנטר ברית הפך הבעל גאווה הנ״ל שהוא בחי׳ ניאוף כנ״ל

[כז] **עובדיה פרק א** (כא) וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה:

רש״י – והיתה לה׳ המלוכה – לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מעמלק: (כי עמלק בן אליפז נכדו של עשו)

להזהיר יותר ויותר אנשים, לפי בחי׳ המלכות שלו : משמע שגם אותם שמולך עליהם באיתכסיא צריך להזהירם וכפי שיבאר לקמן.

אות ג

עתה יבאר כיצד אפשר להוכיח את אותם שיש לו ממשלה עליהם באיתכסיא. כי לעיל דיבר מהחיוב להוכיח את הנכנעים תחתיו ועתה יזכיר את הגמ׳ ביומא שכשלא מוכיח, אזי הרבנות מקברת את בעליה. ומבאר אותה עפ״י שבת נה כי נענש תחתם, ואע״פ ששם מדובר במלכות באיתגליא, כמבואר בסנהדרין מג: שרק הנגלות לנו אבל הנסתרות לה׳. מבאר שגם המלכות באתכסיא יש בה בחי׳ שמקברת את בעליה, מצד היותה מלכות שמהותה חסרון וכליון מצד עצמה, וצריכה תמיד להיות מקבלת חיות מלמעלה, על כן התוכחה שבאיתכסיא, היא ע״י עסק התורה, שע״י שקורא בתורה קורא לו ית׳, וממשיך חיות מחי החיים, וזוכה לדעת שהיא בחי׳ החכמה תחיה, ועי״ז מתנוצץ גם לנכנעים תחתיו באיתכסיא הדעת הזו, ויודעים שהש״י נמצא בהסתרה, שעי״ז ההסתרה מתבטלת, ונעשה ממנה תורה, שמוכיחה אותם וכפי שיתבאר.

וצריך להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, שלא תהיה בבחינות הנאמר בגמ׳ **(פסחים פז ע״ב** ויומא פו:**)**[כח] **הרבנות מקברת את בעליה**[כט] הגמרא הכוונה לדיין ושמא יטעה בדין ויתחייב בנפשו אבל רבנו מבאר עפ״י הגמ׳ בשבת נה שמקצרת את חייו אם לא מוכיח את הנכנעים תחתיו כי נענש תחתיהם. **כי כל אחד לפי בחי׳ המלכות שיש לו, הוא בחי׳ צופה, שמוטל עליו** להשגיח על מעשיהם של אלה שתחתיו **להזהיר ולהוכיח את האנשים שהם משרשו, שיש לו בחי׳ מלכות עליהם. ואם הוא מזהיר ומוכיח אותם, אזי הוא עושה את שלו, ומציל את נפשו, כמו שנאמר (יחזקאל ג׳)**[ל] **צופה נתתיך לבית ישראל וכו׳, ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו וכו׳, הוא בעונו ימות ואתה את**

[כח] **פסחים דף פז:** אמר רבי יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ארבעה מלכים בימיו שנאמר חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים וגו׳. **פרש״י** – – קבר, האריך ימים מהם, על ידי שמתנשאים ברבנות הם מתים:

יומא דף פו: והרשות מקברת את בעליה ערום נכנס לה וערום יצא ממנה ולואי שתהא יציאה כביאה. רב כי הוה נפיק למידן דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אזיל ולואי שתהא ביאה כיציאה רבא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי [דף פז.] בצבו נלון נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אזיל ולואי שתהא ביאה כיציאה.

פרש״י – והרשות – הרבנות: מקברת בעליה – שנאמר (שמות א) וימת יוסף תחילה, ואחר כך כל אחיו: ולואי שתהא יציאה – ממנה בלא חטא כביאה: לקטלא אזיל – לישא עונש חטא, שמא ישגה בדין, ועל עצמו אמר כן:

[כט] **בפשטות** כפי שיבאר משמע שהתוכחה היא המשכת חיים למלכות. וקצת קשה לפי שמבאר בהמשך שהמלכות מקברת את בעליה זה כשלא מוכיח את אלה שתחתיו אזי נענש תחתיהם, נמצא שאין זה המשכת חיות אלא רק שמציל עצמו מקיצור החיים. והתירוץ שכיון שבאן לא מדבר ממלכות באיתגליא אלא באיתכסיא לכן כאן התוכחה אינה כפשוטו אלא בבחי׳ המשכת אריכות ימים כפי שיבאר.

[ל] **יחזקאל פרק ג** (יז) בֶּן אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי: (יח) בְּאָמְרִי לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה לְחַיֹּתוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: (יט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ:

רש״י (יז) צופה נתתיך – למה אתה שותק הלא כצופה שמעמידים על המגדלים לראות אם יבאו גייסות לעיר יתקע בשופר להזהיר את העם שיתכנסו ויתחזקו כן נתתיך להזהירם להשמר מן הפורענות שלא אביאנו עליהם:

נפשך הצלת. אבל אם אינו מזהיר ומוכיח אותם אזי העונש עליו (כ״ש שם)[א]**, וע״כ הרבנות מקברת את בעליה** כי קשה לעמוד בחיוב התוכחה הזו. **וע״כ צריך לראות להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, דהיינו שיראה שיוכל להזהיר ולהוכיח אותם :**

אך איך אפשר לו להזהיר ולהוכיח אותם, כי אינו יודע מה שצריך להם, וגם אינם אצלו להוכיח אותם.

וע״כ צריכין לזה דעת כפי שיבאר, **כדי לידע איך להוכיחם. ולבא לדעת הזה** שעל ידה יוכל להוכיח גם את אלה שאינם אצלו **הוא ג״כ על ידי אריכות**[ב] **ימים בעצמו. וזה שאומרים העולם** על מי שאין בו דעת הנ״ל **שאינו יודע מחייו, כי עיקר הידיעה הוא מחיים, מאריכות ימים :**

כי לבא לאריכות ימים הוא על ידי עסק התורה. כי אורייתא שמא דקב״ה[ג] **(תיקון יוד דף כה ע״ב)**[ד]/ה\, **וכמו כשצריכין לקרות את אחד** [ו]**קורין אותו בשמו, כן כשצריכין לקרות את חי החיים, כדי להמשיך ממנו חיים ואריכת**[ז] **ימים, צריך לקרות אותו בשמו כביכול, ושמו הוא התורה כנ״ל. נמצא שע״י עסק התורה, קורין את האריכות ימים.**

וע״כ מוזהר המלך המלך בה׳ הידיעה דהיינו שרש נשמות ישראל שכולם תחתיו **על עסק התורה ביותר מכל העולם, מחמת שהוא צריך לקרות את האריכות ימים לתוך המלכות כנ״ל. וזה שכתוב בפרשת המלך, (דברים יז)**/ח\ **והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען יאריך ימים על ממלכתו.**

וזה וקרא בו כל ימי חייו. וקרא בו דייקא, היינו שע״י עסק התורה הוא קורא את החיים כנ״ל.

וזה ימי חייו. ימי חייו דייקא כי ימים הם מידות, **כי כשמקבלין את החיות, צריך לקבלם במדה. כי בלא מדה וצמצום א״א לקבל את החיות מהש״י, מחמת** [ט]**רבוי אור, כי** [י]**רבוי השמן גורם כיבוי הנר** [יא]/יב\, **ע״כ צריך לקבל החיות במדה, וזה זוכין ע״י עסק התורה. כי**

[א] עיין שבת נד: נה. נו: וע״ז ד. יח. סוכה כט. סנהדרין כ. וכז: קג. שבועות לט:

[ב] גם בדפו״ר ותרלד - אריכות, ומתרצו- אריכת

[ג] גם בדפו״ר דקב״ה, ומתרלו - דקוב״ה

[ד] בדפים שלנו דף כו.

[ה] **תיקוני הזוהר דף כו. –** וממשיך ואמר כי **שי״ן סְלִיק אַתְווֹי ש״ס** ג׳ אותיות שי״ן מלאה עולה כמספר ש״ס, כי ש׳ רומזת על הנה״י דאימא שכל אחד כלול ממאה, והם נכנסים בס׳ שהוא סוד ו״ק שכל אחד כלול מעשרה שהם ביחד ששים, לזה רומזת האות ס׳, ותצרף את **ה׳ דְּיַד כֵּהָה** שהיא המלכות סוד תפלין של יד, הרי ביחד **שס״ה** הרומז על קומה שלימה, דהיינו המוחין דאימא וז״א ומלכות, הרי בתפלין נרמז מספר שס״ה כנגד שס״ה לאוין שהם מבחינות ירא״ה, שצריך לירא לעבור עליהם, **וְרמ״ח פִּקּוּדִין דִּכְלִילָן בְּרמ״ח תֵּיבִין דִּקְרִיאַת שְׁמַע בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיָּין** ורמ״ח מצות עשה שכלולות ברמ״ח תיבות של קריאת שמע בארבע פרשיות (כנ״ל דף כה ע״ב), **הָא תרי״ג** הרי ביחד הם תרי״ג מצות, ולכן מצרף את השס״ה של התפלין עם רמ״ח של קריאת שמע, כי כלל גדול בידינו שאין קריאת שמע בלא תפלין שהם ענין אחד, ולכן צריך לקרות קריאת שמע עם התפלין, **עֲלַיְיהוּ אִתְּמַר** על התרי״ג מצות נאמר **זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר** ומפרש דבריו **שְׁמִ״י עִם י״ה** מספרם **שס״ה** כנגד השס״ה לאוין שהם במוחין, לכן הם יחד עם י״ה שהם כנגד חו״ב, **זִכְרִ״י עִם ו״ה** מספרם **רמ״ח** כנגד הרמ״ח עשין שהם בחסדים המתפשטים בו״ק, לכן הם בצירוף ו״ה, **וְכֻלָּא תרי״ג** וכולם יחד הם תרי״ג מצות, ואמר כי **אוֹרַיְתָא אִיהִי שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** כל התורה היא שמו של הקב״ה שהוא השם הוי״ה, לכן מצרפים את ד׳ אותיות הוי״ה למנין תרי״ג. (שע״ר וז״מ ומפרשים)

[ו] בתקפא נראה קירין בכל הג׳ דפוסים (כנראה שהו׳ מחוק)

[ז] גם בדפו״ר ותרלד- ואריכת מתרלו - ואריכות

[ח] **דברים פרק יז** (יח) וְהָיָה כְשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: (יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְדֹוָד אֱלֹהָיו לִשְׁמֹר אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם: (כ) לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:

חתם סופר עה״ת– לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו, רפ״ב דכתובות מבואר דהמלך שמהלך בדרך ופוגע עושי מצוה צריך המלך להטות מיני דרך לפנות מקום לפניהם כי אין חכמה ואין עצה נגד ה׳, וכ׳ בהפלאה שם דת״ח חמיר מכבוד המלך ות״ח א״צ לפנות מקום לעושי מצוה, וכ׳ תוס׳ ר״פ שבועת העדות דכבוד ת״ח עדיף מכבוד מלך משום תורתו דילי׳ היא ומשו״ה יכול למחול משא״כ מלך אין כבודו דילי׳ אלא של צבור לכן אינו יכול למחול כי לאו דילי׳ הוא ע״ש עוד אקדים מ״ש הרמ״ע דאין כבוד תורה בירושה לבנו ורק הנשיאים מהלל ואילך שהי׳ ממלכות בית דוד הי׳ נשיאותם בירושה מטעם מלכות לא מטעם תורה כי נשיאת התורה אינו בירושה לבנו אחריו [מובא בשו״ת ח״ס חא״ח סי׳ י״ב]:

[ט] גם בדפו״ר ותרלד- רבוי, ומתרלו - ריבוי

[י] גם בדפו״ר ותרלד- רבוי, ומתרלו - ריבוי

[יא] חובת הלבבות שער י׳ אהבת ה׳ פ״ז (ד״ה ואם אתה חפץ אחי) ובספר המשלים לר״י גקטליא אות פג

[יב] **צ״ע באיזה** בחי׳ יש כאן כיבוי הנר דלכאורה חסרון הכלי רק מונע קיבול השפע ולא כמו השמן שמכבה ממש. והכוונה כי פתילת הנר מחלקת את השמן לחלקים דקים שעי״ז יוכל האש לשלוט בהם ולהבעירם כי רבוי השמן אין האש יכולה להשתלט עליו ולכן הנר

התורה היא שמו של הקב״ה, והשם הוא הכלי של הדבר, שבהשם הזה נגבל החיות של הדבר הזה [יג], **כמ״ש (בראשית ב) נפש חיה הוא שמו, שבהשם נגבל הנפש והחיות של כל דבר. וע״כ כשקורין את האדם בשמו, הוא מזומן תיכף אצלו, מחמת שבהשם נגבל כל הנפש והחיות שלו. וכן התורה הוא שמו של הקב״ה, היינו ששם נגבל החיות מחי החיים. כי התורה היא בחי׳ מדות, כי יש בהתורה אותיות ותיבות ופסוקים ופרשיות** פתוחות וסתומות **וסדרים** נד פרשות, **שהם בחי׳ מדות, שבהם נגבל החיות במדה. וע״כ ע״י התורה שהוא שמו של הקב״ה, שהוא בחי׳ מדות, יכולים לקבל את החיות. כי ע״י התורה קורים את החיים, וממשיכין**[יד] **את החיות לתוך המדות, שהם בחי׳ ימים. וז״ש (תהלים לט) ומדת ימי מה הוא**[טו]**, היינו שהתורה שהיא בחי׳ מה, כמ״ש (דברים ו׳) מה העדות והחוקים והמשפטים** [טז], **היא בחי׳ מידות**[יז] **וימים כנ״ל. שעל ידה קורין את החיות לתוך המדות והימים, שבלא זה לא היה אפשר לקבל את החיות מחמת ריבוי אור. וזה וקרא בו כל ימי חייו, שע״י התורה קורא את החיות לתוך הימים והמדות כנ״ל.**

וע״כ צריך לעסוק בתורה בפה דייקא, כי כשצריכין לקרות את אחד בשמו צריך לקרותו בפה דייקא, ואי אפשר לקרותו בשמו במחשבה בעלמא, כן אי אפשר לקרות את חי החיים בשמו, כ״א ע״י הפה, ולא ע״י המחשבה לבדה. וזה שאמרו חז״ל (עירובין נד.)[יח] **כי חיים הם למוצְאֵיהֶם** [יט], **למוציאֵיהֶם בפה.** [כ]**למוצִיאֵיהֶם בפה דייקא, שעי״ז זוכה לחיים כנ״ל.**

נמצא ע״י עסק התורה, ממשיכין אריכת[כא] **ימים, ואז זוכה לדעת** סתם דעת הכוונה חיבור עימו ית׳. **כי הדעת והשכל הוא בעצמו החיות, כמ״ש (קהלת ז׳)**[כב] **החכמה תחיה את בעליה**[כג] כמבואר בכהאריז״ל[כד] שהחיים הם מהארת החכמה, **כי השכל הוא עיקר החיות** עיין תורה ס׳ שעבודת ה׳ בלא שכל, נקרא שינה, ושינה היא אחד בס׳ ממיתה. **ועי״ז הדעת יכולים לקרב ולהוכיח את מי שצריכין להוכיח** באיתכסיא :

לא בוער ונכבה והכי נמי בעניין השפע החיות מהש״י צריך כלי האותיות כדי לחלק את החיות לחלקים קטנים שיוכל הלב לסבול, אבל בלא כלי, אזי אין הלב מסוגל כלל לקלוט את החיות הזו, ואין לו חיות מאותה חיות, והוא כמו נר שללא תוספת חיות, אזי הוא נכבה, הכי נמי זה נכבה מתוספת חיות רוחנית ואין רק חיות הגשמית.

[יג] עיין לק״ה דברים הבאים בסעודה ד׳ ו׳ ועיין שער הגלגולים הקדמה כג

[יד] בתרלד- וממשיכים

[טו] בדפו״ר הוא, בתרלד ומתרלו - היא (כלשון הפסוק)

[טז] אע״פ שמה לשון שאלה מצינו כעין זה בזהר ועיין לעיל תורה מט מי עם זאת עולה ועיין באה״ל מדוע דווקא שאלת הרשע רומז לתורה

[יז] בדפו״ר מידת ימים, מתרלו – מדות וימים

[יח] **עירובין נד.** – א״ל שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומיך קרי פתח פומיך תני כי היכי דתתקיים ביך ותוריך חיי שנאמר (משלי ד–כב) כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפה.

[יט] משלי ד׳ כב (ועיין לעיל תורה יא אות א׳ ותורה טו אות ה׳)

[כ] בתרלד- למוציאם

[כא] גם בדפו״ר ותרלד - אריכת, מתרלו - אריכות

[כב] **קהלת פרק ז** (יב) כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ:

רבי אברהם פריצול (על קהלת נכתב בשנת ה׳רפה) – כי בצל החכמה וכו׳, אפשר כונת הפסוק ככה כי מי שינוח ויחפוץ לחסות בצל החכמה בודאי ימשך מהצל ההוא השכלי שינוח בצל הכסף כמו שקרא לאבות השלמים בהשתדלם בדעות ובמושכלות אמר ואברם כבד מאד במקנה ובכסף ובזהב ויתרון גדול למי שיש לו דעת או ויתרון זה מהחכמה על הכסף הוא לדעת שהחכמה תחיה את בעליה בגוף ותחיה ג״כ לקנות ההשארות מה שהכסף לבדו אינו משלים הנפש החסרה אם לא תשתדל בעסק השכלי:

[כג] בתרלד- החכמה תחיה וכו׳ (ותיבות את בעליה נמחק)

[כד] **עץ חיים** – שער לח פרק ז מ״ת – והגורם לנגע זו הוא הצרעת אשר תרגומו סגירו ופי׳ סגירו דנהורא עלאה שהם מוחין דז״א דמצד אבא חכמה עלאה שלא נתגלו בז״א הוא גרמת הצרעת שהוא אחיזת החצונים. וז״ס שארז״ל שהמצורע חשוב כמת כי כבר נתבאר אצלינו בענין האבלות כי הסתלקות מוחין עלאין דז״א דמצד אבא הוא גרמת המיתה וז״ס ימותו ולא בחכמה כי סיבת המיתה הוא לסבת חסרון החכמה שהם המוחין כנ״ל כי החכמה תחיה את בעליה ובהסתלקותה המיתה מצויה שהוא היפך ותמורת החיים ולהיות כי גם מצורע הוא ענין הסתלקות המוחין של החכמה כנ״ל לכן הוא חשוב כמת

כיצד ע״י הדעת מתקיימת התוכחה נ״ל עומק העניין כי דעת הוא חיבור, והוא מכח החכמה שהיא השגת רוממותו ית׳ על דרך השלילה כמבואר בתורה פג תנינא עפ״י ״אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני״ ובאר רבינו שזו החכמה דהיינו עד כמה שמשיג שהיא רחוקה ממנו, ומהשגת רוממות זו נעשה החיבור אליו בחי׳ הדעת (חיבור הבינה לחכמה וחיבור ההבנה הזו אל המידות שזו תכונת הדעת לחבר חו״ב למידות דהיינו מח ללב) ובשיש דעת אזי כל המגמה הכללית של האדם היא פונה אליו ית׳, ואזי כל צירוף מתפרש על דרך העבודה של התקרבות ועשיַת רצונו ית׳, הפך העוון הנ״ל שהפך את הצרופים, כי גרם לרוח שטות, פגם הדעת, דהיינו הפניית עורף אליו ית׳, וממילא כל האותיות נהפכו לצרופים שליליים.
עוד גם דעת היא שפלות כמבואר בויקרא רבה א׳ טו ת״ח שאין בו דעת נבלה טובה ממנו, שהכוונה מי שהוא לא כמשה רבנו שהחזיק עצמו לא ראוי להיכנס למשכן, נמצא שהדעת שהיא חיבור בבחי׳ וידע אדם וכו׳, זה דייקא מתוך ביטול ושפלות שעי״ז מפנה את כל כח החיבור שלו להתחבר אליו ית׳, שזה חיבור של נתינה בלבד, דלא כהגויים דכל מה שעושים לעצמם מתכוונים.

וצ״ע כיצד מעביר את הדעת הזו אל אותם שצריך להוכיח אותם באיתכסיא/[כה], ואולי כיון שהם משרש נשמתו אזי כשזוכה לדעת הזה אזי ממילא כל אותם שמשרש נשמתו זוכים להתנוצצות הדעת ועי״ז להרהורי תשובה וצ״ע. או כיון שהדעת הזו שהיא החכמה תחיה וכו׳ היא האריכות ימים שנמשך למלכות כנ״ל, אזי נמתק הדין וההסתרה מהמלכות גם אצל כל אותם שתחתיו, וכנ״ל כיון שהוא שרש נשמתם.
ולקמן בהקדמה ל״ומרדכי מתהלך לפני חצר הנשים״ הצענו עוד פירוש שבעצם ראית הצדיק שעובד במסירות נפש, ממילא אותם שתחתיו כיון שמרגישים תחתיו מקבלים ממנו ולומדים ממנו להתאמץ גם במקום שנדמה שאין לאל ידם, וזה בעצמו הדעת שעל ידה מתבטל ההסתרה כמבואר לקמן. כי באיתכסיא אע״פ שאולי יש גם בחי׳ של איתכסיא גמורה, אבל בעיקר הכוונה שהם מכירים אותו, אלא שמשפיע עליהם דעת לא בדיבור ישיר, אלא באיתכסיא ממה שלומדים ממעשיו שרואים או שומעים עליו.

עד כאן דיבר מהמלך שצריך להחזיר את השומעין לו בתשובה, וכאן מדבר על אותם שצריך להחזיר בתשובה, ומבאר שתי מדרגות בזה/[כו], כי צריך להחזיר אותם בתשובה למעשים שנעשו אצלם להיתר, אבל יודעים שהם לא בסדר וגם צריך להחזיר אותם למעשים שנסתר מהם לגמרי שיש עליהם חיוב לעשותם, דהיינו שיש הסתרה על ההסתרה. (הכל נקרא חזרה כי בשרש הן אחד חלק אלוק׳)
ולכל יהודי יש מדרגות בעבוה״ש שנסתרות ממנו בהסתרה אחת, כי עבר ושנה ונעשה לו כמו היתר וקשה לו להתגבר על יצרו בזה וליבו נוקפו, ויש מדרגות שהן היתר גמור דהיינו שלא יודע שהן שייכות גם לו, וגם בזה יש שנדמה לו שהן שייכות רק לצדיקים גדולים ולא שייך לו כלל, ואפילו לא כוסף אליהם, ויש מדרגות שלגמרי נסתר ממנו שאפשר כך לעבוד את הש״י.
וזה שייך אצל כל אדם בין שהוא מקיים את כל הש״ע בדקדוק ובין שהוא ח״ו אפילו מתחת לש״ע שיש אפילו דברים מפורשים בש״ע שלא יודע שחייב בהם, ויש שיודע וסובר שאין בכוחו לקיים. ומאידך גם אצל עובדי הש״י גדולים ונוראים יש מדרגות נסתרות מהם, והעניין כי אליבא דאמת כל איזה רצון הש״י הוא חיוב לעשות (עיין תורה מט תנינא/[כז] ותורה ה׳ תנינא אות טו/[כח]), ואין סוף לגדולתו, וככל שמחֲכים מבין שעדיין לא התחיל לעבוד אותו ית׳ לפי גדולתו. דהיינו חכמה שהיא לפי מה שמשיג ש״היא רחוקה ממני״ כמבואר בתורה פג תנינא.

[כה] **אמנם אפשר** גם לפרש שכל המהלך הוא באדם עצמו שעוסק בתורה כדי להיות מולך על יצרו ומדותיו ומוכיח את עצמו וממילא הדעת שזוכה מאירה גם במדותיו אבל פשטות המלך של התורה הוא שהמנהיג והמונהג הם נבדלים עד כדי שלא נמצאים אצלו ולא יכול להוכיחם בפירוש.

[כו] **ולקמן בד״ה** ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר הנשים מבאר רבינו עוד סוג שלישי של הסתרה ובאר הפל״ח שם שהיא השרש לשתי ההסתרות שמבואר כאן. כי שרש הנפילה להסתרה מתחיל ממה שאדם נדמה לו שאין לו כח לעשות איזה דבר של מצוה ועי״ז נמנע עד שנופל להסתרה אחת כשמתרגל שלא לעשותה אע״פ שיודע שחייב בה, ועי״ז אח״כ נופל לעוד הסתרה שבתוך הסתרה.

[כז] **תחילת תורה מט** – לְפִי גְּדֻלּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְעִצָּם רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּתִנּוּעָה קַלָּה בָּעֶלְמָא וּבְהִסְתַּכְּלוּת בָּעֶלְמָא, שֶׁאֵינוֹ בָּרָאוּי לְפִי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, הָיָה רָאוּי לָבוֹא עַל הָאָדָם מַה שֶּׁרָאוּי, חַס וְשָׁלוֹם חַס וְשָׁלוֹם,

[כח] **תורה ה׳ תנינא** אות טו – אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ גָּדוֹל בָּאֱמֶת, כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְאֵיזֶה עֲבוֹדָה, הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחָכְמוֹת וְלַעֲסֹק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּפָשִׁיטוּת. וְצָרִיךְ אֲפִלּוּ לְהִתְנַהֵג וְלַעֲשׂוֹת דְּבָרִים, שֶׁנִּרְאֶה כְּמִשֻּׁגָּע בְּשִׂכְלִיל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, בִּבְחִינַת (מִשְׁלֵי ה): ״בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָּמִיד״, שֶׁבְּשִׂכְלִיל אַהֲבַת הַשֵּׁם צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַנִּרְאִין בְּשִׁגָּעוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִצְווֹתָיו וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי צְרִיכִין לְהִתְגַּלְגֵּל בְּכָל מִינֵי רֶפֶשׁ וְטִיט בְּשִׂכְלִיל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם וּמִצְווֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְלָאוֹ דַוְקָא מִצְוָה מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רָצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִקְרָא מִצְוָה. כִּי יֵשׁ תַּרְיַ״ג מִצְווֹת, וְאֵלּוּ הַתַּרְיַ״ג מִצְווֹת יֵשׁ לָהֶם עֲנָפִים רַבִּים, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רָצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ נַחַת לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת מִצְוָה, וְצָרִיךְ לְגַלְגֵּל עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי רֶפֶשׁ וְטִיט, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה רָצוֹן וְנַחַת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: הובא בלקוטי עצות תמימות אות ב׳ והוסיף שם עפ״י המבואר בפנים – אז הוא בחינת בן יקיר וחביב מאד לשם יתברך. והשם יתברך חומל עליו ומניחו לחפש בגנזיא דמלכא הגנוזים וצפונים ביותר, עד שזוכה שיתגלה לו ההשגה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו וכו׳, וזוכה לסתרי תורה ולהעלות המשפט, שנפל עד התהום, ולתקנו.

ורבינו מבאר כאן שכל איזה רצונו ית׳ שנסתר ממני, זה בחי׳ שנשתנה הצירוף של המצווה הזו ונתהפך ממשמעות שמחייבת לעשות, למשמעות שלא מחייבת לעשות. כגון למשל הכתוב לא תנאף אפשר שישתנה, לא, תנאף/[כט], והצירוף הזה שנצטרף מאותיות המצווה היפך ממנה זה המונע אותי מלהשיג אותה, נמצא שהמניעה בעצמה היא גם אותיות התורה (לשון הוראה), אלא שנחלף הצירוף. לכן אין הסתרה בעולם שאי אפשר למצא בה את הש״י, כי היא בעצמה אותיות התורה והתורה והקב״ה אחד.

כי יש שני הסתרות. וכשהשי״ת נסתר בהסתרה אחת ג״כ קשה מאוד למוצאו, אך אעפי״כ, כשהוא נסתר בהסתרה אחת, אפשר לייגע ולחתור/[ל] עד שימצא אותו יתברך, מאחר שיודע שהש״י נסתר ממנו.

אבל כשהשי״ת נסתר בהסתרה תוך הסתרה, דהיינו שההסתרה בעצמה נסתרת ממנו, דהיינו שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, אזי אי אפשר כלל למצוא אותו, מאחר שאינו יודע כלל מהשי״ת[לא] דהיינו שלא יודע שצריך לחפש את הקב״ה.

וזה בחי׳ (דברים לא)/[לב] ואנכי הסתיר[לג] **אסתיר, דהיינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשם יתברך נסתר** [לד]**/[לה]. ואזי בוודאי אינו יכול למצוא אותו יתברך, מאחר שאינו יודע כלל שצריך לבקש אותו יתברך, כי אינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, כי ההסתרה בעצמה נסתרת כנ״ל** ואזי הוא מחזיק עצמו לצדיק, כי נסתר ממנו שיש לו על מה לשוב בתשובה. **אבל באמת, אפילו בכל ההסתרות, ואפי׳ בההסתרה שבתוך הסתרה, בוודאי גם שם מלובש השם יתברך** [לו]**/[לז]. כי בוודאי אין שום דבר שלא יהיה בו חיות השם יתברך, כי בלעדי חיותו לא היה לו קיום כלל.**

וע״כ בוודאי בכל הדברים ובכל המעשים ובכל המחשבות, מלובש שם השם יתברך כביכול. ואפילו אם חס ושלום עושין דבר עבירה, דהיינו כל איזה דבר **שהוא שלא כרצון**

[כט] **עיין זוהר** ח״ב דף צג: שבתורה פסיק טעמא כדי להתיר במקום מצווה ע״ש

[ל] **חתירה לשון במחתרת** דהיינו בסתר ובחז״ל הוא על תשובה שיש עליה קטרוג כגון במעשה שחתר לו הקב״ה חתירה למנשה לקבל תשובתו בפסיקתא דרב כהנא כד יא.

[לא] גם בדפו״ר מהשי״ת, בתרלד ומתרלו - מהש״י

[לב] **דברים פרק לא** (יז) וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: (יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים: (יט) וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

[לג] גם בדפו״ר- הסתיר, בתרלד ומתרלו - הסתר (כלשון הפסוק) ועיין לעיל תורה לו אות א׳ דף נ. שגם שם כתב כך רבינו, אבל עיין לקמן סוף אות ג׳ שכתב הסתר.

[לד] בעש״ט עה״ת פ׳ בראשית אות עב, ופ׳ וילך אות ד׳ ואות יא

[לה] **בעל שם טוב על התורה** – פרשת וילך אות ד. ואנכי הסתר אסתיר פני וגו׳, שמעתי מאא״ז זללה״ה ואנכי הסתר אסתיר, כי כשהאדם אינו יודע שיש הסתרה, בוודאי אינו טוב, שסובר שהוא צדיק גמור ואינו שב בתשובה, אבל כשיודע שיש הסתרה ומרגיש בנפשו, אז הוא נכנע מלפני השם יתברך ומבקש מלפניו, וזהו ואנכי הסתר, פירוש, ההסתרה עצמה אני אסתר, ולא יוודע שהוא הסתרה: (דמ״א בליקוטים לפ׳ צו, בפ״י דכ״ח ע״ג, צ״פ ד״ב ע״א ודנ״א ע״ג, כ״פ דל״ה ע״א):

שם אות יא. שמעתי מהרב המוכיח שאמר משם הבעל שם טוב זצוק״ל, שזו ענין התוכחה ואנכי הסתר אסתיר, שההסתרה גופו אצלו בהסתר, ואינו מאמין על כל פנים באמונה שוודאי טוב גנוז בה, כי כשהוא על כל פנים מאמין באמונה שוודאי טוב גנוז בה, הגם שאינו מבין הטוב, מכל מקום נמתק הדין ממנו, והוא סוד ז) דינא קשיא ודינא רפיא:

ומרגלא היה בפומיה שמאוד אני מפחד ונרתת, מזה ההסתרה הנקראת הסתר אסתיר, יותר מההסתרה גופה: (תשואות חן פ׳ ויחי)

בעל שם טוב על התורה – פרשת בראשית אות עב. החיות רצוא ושוב מטעם הנהגת הספירות, שיש קטנות ראשון וקטנות שני וגדלות ראשון וגדלות שני, ובאדם נקרא גם כן כך, כמו בעולם שנה נפש, ותקנה לזה שמעתי ממורי ביאור פסוק אחור וקדם צרתני כי בקטנות נקרא אחור ובגדלות נקרא קדם, ונקשר מדרגת אחור אל הקדם, כשיבא אל הגדלות, יחד שניהם עולין יפה, ועין במקום אחר ודפח״ח, בחינה ב׳ כי כל זה אם ירצה לבא למדריגתו הגדולה אז נקשר כאמור, אמנם בינו לבינו שיש כמה אנשים שנשארו בבחינת הקטנות, וכאשר שמעתי זה, ממורי, לכך עצה היעוצה כאשר שמעתי ממורי גם כן זה אם יודע שהוא במדרגת הקטנות, ונותן הדעת להעלות מדרגה זו, שהוא גם כן במדות עליונות, אז נמתק על ידי מנצפ״ך וטוב לו וכו׳, הרי בחינה ב׳, אמנם יש עוד בחינה שלישית, שנופל בגדר השכחה, ואינו יודע לייחד ולהעלות מדרגה זו וכמ״ש ביאור (בפ׳ רצא) ואנכי לא ידעתי, שאם ידעתי לא ישנתי וכו׳ ר״ל שאם ידע לייחד מדה זו [סא] לא היה נקרא שינה, וכמו ששמעתי ממורי זלה״ה גם כן ואנכי הסתר אסתיר (בפ׳ רלך) ר״ל שאסתיר ממנו [סב] ולא ידע שהוא בהסתרת פנים וכו׳ ודפח״ח: (כתונת פסים דל״ה ע״א):

[לו] בעש״ט וילך אות י׳

[לז] **בעל שם טוב על התורה** – פרשת וילך אות י. הבעל שם טוב הקדוש זכותו יגן עלינו אמר אנכי מצוי תמיד אפילו בבחינת הסתר אסתיר בכמה הסתרות: (צרור החיים דמ״ב ע״ד):

השי"ת, עכ"ז בוודאי יש שם חיות השם יתברך דהיינו שכל חכמה ודעת כנ"ל, **אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול.**

והתורה היא החיות של כל דבר, נמצא שבכל הדברים ובכל המחשבות, אפילו מחשבה דיבור ומעשה של עבירה חס ושלום, יש שם ג"כ התלבשות התורה, אך שהוא בהעלם ובצמצום גדול, בבחי' הסתרות :

והסיבה שבכל ההסתרות נסתר ונעלם חיות התורה כי העבירה היא היפוך הצרופים נמצא שחיות התורה נמצא שם אלא שנמצא שלא כסדר דהיינו בצרופים הפוכים **כי עבר** פעם אחת **ושנה** פעם שניה **נעשה לו** האיסור הזה **כהיתר** כמו היתר **כשארז"ל (יומא פ"ו ע"ב)**[לח]/לט\, **דהיינו שעל ידי העבירות הוא מהפך דברי אלקים חיים** [מ]/מא\, **ועושה צרופים אחרים בתורה, עד שנעשה מאיסור היתר, כמ"ש (ישעיה ה)**/מב\ **הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע וכו'.** כגון הצווי "לא יהיה לך אלקים על פני", קורא אותם לא, יהיה לך אלקים על פני, דהיינו שהפסיק שאחרי לא מהפך הכוונה שלא תאמר לא, אלא ח"ו כן יהיה לך אלקים על פני. נמצא שהם אותן צירופי אותיות שמלובש בהם אלוקות, אבל כיון שנהפך אצלו הפך הכוונה, נסתר ממנו הפירוש הנכון, ונדמה לו שזה הפירוש האמיתי, ועי"ז נעשה לו כהיתר.

נמצא שאפילו בתוך העבירות מלובש שם חיות השם יתברך, דהיינו אותיות התורה, רק שהוא בהעלם, דהיינו שמחמת העבירות, הפך הצירופים של התורה עד שנעשה מאיסור היתר כנ"ל, כי **עבר ושנה נעשה לו כהיתר** שנדמה לו שמותר, **וזה בחי' הסתרה אחת. וכשהשי"ת נסתר ממנו בהסתרה אחת, דהיינו בחי' הנ"ל שנעשה לו כהיתר, גם כן קשה מאוד למוצאו, מאחר שכבר נעשה לו כהיתר, אבל עם כל זה אפשר לייגע ולחתור עד שימצא אותו ית"ש, מאחר שעכ"פ יודע שנעשה לו כהיתר**/מג\. **ע"כ אף שהשי"ת נסתר**

לח וקדושין כ.

לט **יומא דף פו:** מה אני מקיים ככלב שב על קאו וגו' כדרב הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, הותרה לו סלקא דעתך, אלא אימא נעשית לו כהיתר (כלומר מתוך שחוזר על העבירה ונתרגל בה דומה היא בעיניו כהיתר, שאינו עולה על לבו כלל שעבירה היא).

מהרש"א – אלא מה אני מקיים ככלב שב כו'. יש לעיין בזה מאי קאמר אלא מה אני מקיים דהא כפשטיה יש לקיים בשונה ממש באולתו ועובר בפעם שנית וי"ל דאם נפרש כן לא הוה דומה לכלב ששב על קיאו דמשמע שהקיא כבר, אבל עבר פעם שנית דומה לכלב שמקיא פעם שנית, ולמאי דמוקי לה בשנה בה הותרה לו יהיה דומה שפיר ככלב שב על קיאו ואינו מאוס לו מקיאו, כן השונה כבר באולתו בעבירה שוב אין העבירה מאוסה לו, עוד דהיינו שהותרה ודומה לו כדבר היתר ודו"ק:

מ לשה"כ ירמיהו כג לו. ועיין בעש"ט עה"ת בראשית אות נב

מא **ירמיה פרק כג** (לו) וּמַשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ עוֹד כִּי הַמַּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ וַהֲפַכְתֶּם אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ:

בעל שם טוב בראשית פרשת בראשית אות נב. ויהי מבדיל בין מים למים. כי תכלית בריאת האדם בעולם הזה הוא בעסק לימוד התורה ועשיית המצוות כמו שכתוב בתיקונים תיקון מ' וכן הוא בתיקון תלתין ויהי מבדיל בין מים למים הכא רזא לאתעסקא באורייתא דבעל פה ולאפרשא בין איסור והיתר טומאה וטהרה וכו', וזה מן השכינה שנקרא הלכה איסור טמא ופסול וכו', אמנם כל אלו בבחינות ששה קצוות זעיר אנפין, שיש ימין ושמאל דהיינו חסדים בימין וגבורות בשמאל, מה שאין כן למעלה בשלש ראשונות הכל אחדות אחד, ובזה ביאר מורי זלה"ה ש"ס (עירובין י"ג ב) אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין היינו בששה קצוות זעיר אנפין, **אבל למעלה בבינה שנקרא אלהים חיים הכל אחדות אחד, וזהו שאמר אלו ואלו דברי אלהים חיים:** (בן פורת יוסף דף ס"ט ע"ג)

מב **ישעיה פרק ה** (כ) הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר:

פרש"י – (כ) האומרים לרע טוב – מקלסין לעבו"ם ורע בעיניהם לעבוד הקב"ה שהוא טוב. שמים חשך לאור – דבר שהוא עתיד להביא עליהם חשך אומרים שיאיר להם. שמים מר למתוק – עון שהוא עתיד להביא עליהם פורענות מר אומרים שימתיק להם. ומתוק למר – עבודת הקב"ה המתוקה אומרים מרה היא:

מג **שיודע שנעשה** לו כהתר. הלשון צ"ע משמע קצת שיודע שאסור רק מחמת ההרגל נדמה לו שלא יוכל להתגבר על יצרו בזה, לכן לגביו זה מותר. אבל כוונת רבנו נראה לא כך אלא שנעשה לו כהתר הכוונה שנדמה לו שמותר ולא יודע כלל שזה אסור, ומה שנחשב הסתרה אחת כי עדיין לו ניתק עצמו מלעשות רצון הקב"ה, אלא שמצווה זו המסויימת נדמה לו שמותרת.

ממנו, וכבר נעשה לו העבירות כהיתר, עכ"ז אפשר [א]שישוב אל לבו [ב] זה בעצמו, דהיינו שיזכר שזה אסור וישוב אל לבו **מה שנפל והגיע לבחי' נעשה לו כהיתר, ויבקש ויחתור** אחר תשובה **עד שיצא מזה, מאחר שעכ"פ יודע מזה שנעשה לו כהיתר.**

אבל דע, שיש עוד בחי' הסתרה בתוך הסתרה. דהיינו שההסתרה בעצמה נסתרת, שאינו יודע כלל שהשי"ת נסתר ממנו, דהיינו שאינו יודע כלל שנהפך אצלו האיסור להיתר, רק כל הדברים רעים/[ג]\ דומות לו למישור גמור ח"ו. היינו אם ח"ו אחר שעבר ושנה, עושה יותר עבירות ח"ו, אזי נסתר ממנו אפי' זאת שידע שנעשה לו כהיתר דהיינו שנעשה מכהיתר להיתר ממש, **רק שאינו יודע כלל משום נדנוד איסור, והכל הוא ישר בעיניו. וזה בחי' הסתרה שבתוך הסתרה, שההסתרה בעצמה נסתרת כנ"ל.**

ובאמת גם בתוך ההסתרה שבתוך ההסתרה, גם שם מלובש השם יתברך, דהיינו אותיות התורה כדאיתא בזהר ויקרא עג שהתורה והקב"ה הם אחד, **כי בלעדו אין חיות לשום דבר כנ"ל, רק שעל ידי ריבוי העבירות הפך דברי אלקים חיים [ד]/[ה]\ לגמרי, עד שנהפך אצלו מחכמות התורה לפתיות/[ו]\, עד שאינו יודע כלל אפילו זה בעצמו שנעשה לו כהיתר כנ"ל, שזה בחי' הסתרה שבתוך הסתרה כנ"ל.**

לעיל בסוף ביאור עניין המלך נתבאר סוד הדעת שעל ידה מוכיח את אותם נשמות שהוא שרש להם ובארנו שהדעת בעצמו גורם להפוך את הצרופים.

ועתה יבאר שעצם הידיעה שהש"י מסתתר בתוך ההסתרה, ואפילו באותה הסתרה שמסתירה ממנו את ההסתרה נמצא הש"י, עצם הידיעה הזו היא גילוי ההסתרה/[ז]\ וצ"ע מה המשמעות של הִמצאותו ית' שם, ומה הביטוי לזה. ואולי אפשר לומר שהכוונה כגון שמירת עינים, כגון שיש איזה מדרגה בזה שנסתר ממני שהיא שייכת לי, דהיינו שמחמת העוון נתהפך הצירוף תורה שיש שם, ונעשה צירוף האומר שעבודה זו לא שייכת לי, דהיינו שהיא למעלה ממדרגתי/[ח]\, שעומק העניין מבאר רבינו שנסתר ממני שע"י עבודה זו אמצא אותו ית' ואתקשר אליו, דהיינו שההסתרה על העבודה הזו היא בעצמה בחי' הסתרה על הש"י הנמצא בעבודה הזו, וזה הפי' שעיקר הדעת המגלה את ההסתרה היא שיודע שהש"י נסתר ממני בתוך ההסתרה, דהיינו שע"י הדעת מגלה שבעבודה הזו כן יתחבר אליו. (הגה– צ"ע מהמבואר לקמן חצר בית מחשבה ודבור בהן ההסתרה)

ומבאר עוד שכשההסתרה נהפכת לדעת אזי נעשה מההסתרה תורה. דהיינו עצם הידיעה שהש"י נמצא בהסתרה דהיינו שנמצא שעבודה זו שחשבתי שלא שייכת לי, כי הוא ית' כביכול לא נמצא שם לפי מדרגתי, עכשיו כשמתגלה לי שגם בעבודה הזו הוא ית' נמצא אזי נתהפך הצרופים ומתגלה תורה, אלא שהיא גבוהה הרבה יותר כמבואר באות ד'. וצ"ל שאע"פ שלכאורה האותיות הן אותן אותיות, אבל החכמה והשגה המתלבשת בהן, דהיינו החכמה עילאה שהיא עצם הקשר עימו ית', זה הרבה יותר גבוה בצרופים המתגלים אחרי ההסתרה, ולקמן יתבאר שאין הכוונה שחזרו הצרופים למה שהיו אלא שדייקא הצרופים ההפוכים הם תורת ה' בחי' תורת הנסתר שאין לה הבנה במהלכי שכל כדי שלא תיהיה יניקה לקליפות אלא שהדעת

[א] גם בדפו"ר ותרלד- שישוב, ומתרלו - שישיב (כלשון הפסוק)

[ב] לשה"כ ישעיהו מד יט

[ג] **כל הדברים הרעים** – משמע שמדבר במי שמומר לכל התורה. אבל הוא הדין במומר לעבירה אחת כגון ק"ש שעל המטה, ואפילו רק איזה רצון בעלמא, שאין בו עבירה, אפילו שהתרגל לבטל מנהג, אלא שבאמת זה רצון הש"י, גם בזה שייך הסתרה והסתרה שבתוך ההסתרה. וצריך תוכחה לפי מדרגתו.

[ד] לשה"כ ירמיהו כג לו

[ה] **השם אלקים חיים** רומז לבינה כידוע (לעיל בעש"ט עה"ת בראשית נב) וכאן בפשטות הכוונה לתורה שממנה החיות, אבל רומז גם לזה שהחיות היא מבינה עילאה, וכמבואר בתורה א' שהחכמה תחיה מתגלה בבינה.

[ו] רומז כאן לפסוק שיביא לקמן עד מתיים פתיים

[ז] **עיין לק"ה עדות** ה' ט' מה שכתב שם שעיקר יצה"ר הוא שמחליש את האדם לחשוב שהקב"ה נסתלק ממנו וכו' ועיקר דרך התשובה שעשה משה באלול (תורה פב תנינא) והצדיקים האמיתיים והכרוכים אחריהם ממשיכים זה הדרך במה שיודעים ומודיעים וכו' לכל אחד אפילו לחוטא הגרוע שבעולם, שמלכותו ית' בכל משלה, ובודאי יש תקוה וכו' לכ"א לזכות לתשובה שלימה. וזה בחי' הנותן בים דרך שאפילו בתוך מצולות מים רבים מאד השוטפים על האדם כהמון גלי הים ממש בבחי' כל משבריך וגליך עלי עברו וכו' אעפ"כ תמיד יש דרך ונתיב לשוב אליו ית'. וכו' עי"ש.

[ח] **כגון המסופר** על ר' גרשון קיטובער שנפטר בשכונתו אדם מרוב תעניות שעשה וגער בו הרב שזה מחמת שניסה לחקות אותו בעבודת התעניות שלו למעלה ממדרגתו. ובוודאי לכל אחד יש עבודות גדולות של צדיקים שאינן שייכות לו דהיינו שאם יעשה אותן יביא לפירוד ממנו ית' ולא לחיבור. נמצא שבעבודה הזו לא נמצא התורה ובחי' הש"י השייך לו בעת הזו.

שהאירו לו מגלה לו את ה׳ בתוך ההסתרה הזו דייקא בבחי׳ התנוצצות געגועים אליו ית׳ המעוררים לבקשה וחיפוש וזו בעצמה התוכחה. מוכיחה אותם בבחי׳ עד מתי תאהבו פתי. משמע שהתורה הנמוכה אין לה את הכח הזה שא״כ הייתה מוכיחה אותם מעיקרא.

ע״כ צריך לגלות ההסתרות הנ״ל, וזה ע״י שממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, שהוא האריכות ימים הוא **בחי׳ דעת כנ״ל** תחילת אות ג׳. **ועל ידי זה הדעת יוכל לידע שאפי׳ בתוך ההסתרה בעצמה, ואפילו בתוך ההסתרה שבתוך הסתרה, גם שם מלובש השם יתברך דהיינו התורה. ומאחר שיודע שאפי׳ בתוך ההסתרות יש שם השי״ת, מזה בעצמו נתגלין ההסתרות, ונעשה מהם תורה. ואפילו מהסתרה שבתוך הסתרה נעשה תורה. כי באמת גם שם מלובש השם יתברך, היינו תורה כנ״ל, רק מחמת שלא היו יודעין שהשם יתברך נסתר שם, זה בעצמו הוא בחי׳ ההסתרות, ותיכף כשיודעין שהשם יתברך נסתר שם, על ידי זה בעצמו נתהפכה ההסתרה שבתוך ההסתרה ונעשה ממנו[ט] דעת, והוחזרה התורה שנסתר כאן לדעת, מאחר שיודע שהשם יתברך נסתר שם.**

וכיון שנחזר ההסתרה שבתוך הסתרה לדעת, ונעשה ממנו׳ תורה, אזי התורה בעצמה מוכיחה אותם, בבחי׳ אורייתא מכרזת קמייהו עד מתי פתיים תאהבו פתי {זוהר שמיני לו, אחרי נח./יא**, נשא קכו.**/יב**}.**

כי באמת התורה מכרזת וצועקת ומוכיחה תמיד, כמ״ש (משלי א)/יג\ **בראש הומיות תקרא וכו׳ עד מתי פתיים תאהבו וכו׳, רק שאינו שומע קול הכרוז של התורה מחמת ההסתרות הנ״ל, ומאחר שנתגלו ונחזרו ההסתרות ונעשה מהם תורה ע״י הדעת כנ״ל, אזי תיכף כשנעשה מהם תורה, התורה בעצמה מוכיחה אותם עד מתי פתיים וכו׳ כנ״ל :** כי בתחילה העוון הפך הצרופים נמצא שאע״פ שהתורה מכרזת וקוראת לו עד מתי? אבל באזניו זה לא נשמע תוכחה, כי נתהפכו לו הצרופים שלה [למשמעות הפוכה].

וז״ש (שם לא)/יד\ **פיה פתחה בחכמה,** דהיינו שע״י החכמה ודעת מתבטל ההסתרה ואזי אזי התורה פותחת פיה בתוכחה **שעל ידי החכמה ודעת הנ״ל, שעי״ז מגלין ההסתרות ועושין מהם תורה כנ״ל, על ידי זה פיה פתחה, היינו בחי׳ אורייתא מכרזת קמייהו, שהתורה בעצמה פותחת פיה ומוכיחה אותם כנ״ל :**

נמצא שעל ידי עסק התורה, שעל ידה ממשיכין אריכות ימים מחי החיים **לתוך המלכות, כי על ידה** ע״י התורה **ממשיכין החיות לתוך הימים והמדות כנ״ל, ועל ידי זה זוכין לדעת**

ט גם בדפו״ר ותרלד- ממנו, ומתרלו - ממנה

י בדפו״ר- ממנה, בתקפא ותרלד- ממנו, ומתרלו - ממנה

יא **זוהר אחרי מות דף נח. – וְכָרוֹזָא כָּל יוֹמָא קָאֲרֵי עֲלַיְיהוּ** וכרוז מן השמים קורא עליהם כל יום שובו בנים שובבים, ואף על פי שאין האדם שומע אבל נשמתו שומעת ומעוררת את האדם, **וְנִשְׁמָתְהוֹן אִסְתְּהִידַת בְּהוֹן בְּכָל יוֹמָא וְלֵילְיָא** ונשמתם מעידה בהם יומם ולילה, **אוֹרַיְיתָא רָאמַת קָלִין לְכָל עֲבָר, מַכְרֶזֶת וְאוֹמֶרֶת** וכן התורה מרימה קולה לכל צד, ומכרזת ואומרת **עַד מָתַי פְּתָאיִם תְּאֱהֲבוּ פֶּתִי** פירוש עד מתי אתם אוהבים את הפתאות, ועוד מכרזת התורה **מִי פֶתִי** מי שאין בו תבונה, **יָסוּר הֵנָּה** יסור ממקומו ויבא הנה, וכן תקרא למי שהוא **חֲסַר לֵב** מכל וכל **אָמְרָה לוֹ, לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי וּשְׁתוּ בְּיַיִן מָסָכְתִּי** אם אין לכם משל עצמכם, בואו הנה ואכלו בלחמי ושתו היין אשר מזגתי אני, והוא ענין מליצה לומר הלא חכמת התורה היא נחמדת מאירת עינים וחוננת דעת להההוגים בה, וכאילו מכרזת ואומרת, כל הרוצה ללמוד יבא וילמוד, ואם צפון לבו משכל אני אשכילו דעה, (מלמוש). **וְלֵית מַאן דְּיַיקִין אוּדְנֵיהּ** אבל אין מי שיטה אזנו, **וְלֵית מַאן דְּיִתְעַר לִבֵּיהּ** ואין מי שיעורר את לבו לשים לב להתעוררות שמעוררים אותו מלמעלה.

יב **זוהר נשא דף קכו. – רַבִּי אַבָּא פָּתַח** לפרש מה שכתוב **לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יהו״ה וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ** פי׳ כל אברי הפנימיים גם הם יברכו את שם קדשו, והקדים ואמר **כַּמָּה אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּכְּלָא וּלְמִנְדַּע בְּפוּלְחָנָא דְּמָארֵיהּ** כמה יש לו לאדם להסתכל ולהתבונן במה שיודע, וללמוד מה שאינו יודע, כדי לדעת איך לעבוד לקונו, **דְּהָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא כָּרוֹזָא קָארֵי** כי בכל יום ויום קורא המכריז, דהיינו מלאך הממונה על זה מצד המלכות מכריז, **(ואף על פי שאוזן הגשמי אינה שומעת** את הכרוזים דלעילא, אבל נשמת האדם שומעת ומעוררת את האדם), **וְאָמַר, עַד מָתַי פְּתָאיִם תְּאֱהֲבוּ פֶּתִי** עד מתי תהיו שוטים שאוהבים פתיות, ועוד מכריז הקול **שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים** אתם בנים המורדים שובו אלי, **אֲרֻפֶּא מְשׁוּבוֹתֵיכֶם** למען שארפא ואסלח על המרידה שמרדתם בי, אבל **וְלֵית מַאן דְּיַיקִין אוּדְנֵיהּ** אין מי שיטה אזנו לשמוע ולציית אל המכריז, ולא יוכל האדם לטעון שלא שמעתי את הכרוז, כי הלא **אוֹרַיְיתָא קָא מַכְרְזָא קַמַּיְיהוּ וְלֵית מַאן דְּיַיְשֵׁגַח** גם התורה שהיא סוד התפארת שהוא תורה שבכתב, מכרזת לפניהם כדברים האלו, ואין מי שישגיח.

יג **משלי פרק א** (כ) חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה בָּרְחֹבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ: (כא) בְּרֹאשׁ הֹמִיּוֹת תִּקְרָא בִּפְתְחֵי שְׁעָרִים בָּעִיר אֲמָרֶיהָ תֹאמַר: (כב) עַד מָתַי פְּתָיִם תְּאֱהָבוּ פֶּתִי וְלֵצִים לָצון חָמְדוּ לָהֶם וּכְסִילִים יִשְׂנְאוּ דָעַת: (כג) תָּשׁוּבוּ לְתוֹכַחְתִּי הִנֵּה אַבִּיעָה לָכֶם רוּחִי אוֹדִיעָה דְבָרַי אֶתְכֶם:

יד **משלי פרק לא** (י) אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא וְרָחֹק מִפְּנִינִים מִכְרָהּ: .....(כו) פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ:

רש״י (י) אשת חיל – היא התורה. מי ימצא – אשרי הזוכה למצוא אותה. מפנינים – מרגליות:

מצודות דוד (כו) פיה פתחה – כל מאמריה המה בחכמה. ותורת חסד – לימוד של חסד על לשונה ר״ל מלמדת ומזרזת לעשות חסד עם הבריות: (כו) פיה – אין עסקה כ״א השתדלות החכמה ותשפיע לזולת אף בחסד בלי תשלום גמול אם לא מצאה ידו די חכמה לתתה לה תמורת חכמתה:

כנ״ל. על ידי זה הדעת **יכולין להוכיח אפילו את הרחוקים**[ט] **מאוד מהשם יתברך בבחי׳ הסתרה שבתוך הסתרה, כנ״ל :**

עתה יבאר כיצד רמוז הענין בפסוק במגילה שמרדכי הצדיק הוכיח את אסתר המלכה שהיא בחי׳ הנוק׳ בחי׳ כנסת ישראל המקבלת תוכחה מהצדיק הדור כי נפלה להסתרה שבתוך ההסתרה בחי׳ אסתר בתורה מנין דכתיב הסתר אסתיר ואע״פ שאסתר עצמה היתה צדקת נוראה נשמה מאצילות שאין בה שכחה כלל (בחי׳ אצלו ועימו בחי׳ איהו וגרמוהי חד) אבל בכלליות מצד היותה נוקבא אשת הצדיק הדור שעל כן באותו הדור השכינה נקראת על שמה כמבואר בחיי מוהר״ן/[ט], לכן רמזה לכלל ישראל שדייקא אז נפלו לשכחה נוראה בגלות בבל (עד שער הנ׳ של טומאה ע״י שנשאו נשים נכריות כידוע הסתרה שבתוך ההסתרה עד שעל שם זה נקראה צדקת הדור אסתר לשון הסתרה שבתוך ההסתרה כנ״ל אסתר מן התורה מנין) עד שגם אצל אסתר הצדקת נשתלשל בחי׳ דקה בזה שסברא שאין לאל ידה להושיע את ישראל ע״י שתקיים מצות מרדכי לבקש רחמים מהמלך. ומרדכי בדברי דין קשים הוכיח אותה ובזה חידש והשריש בתוך נשמות כל ישראל קבלת תורה עמוקה יותר, שעל ידה נתקיים קיימו וקבלו את התורה שבע״פ, שעליה היה להם עד אז מודעא רבה לאורייתא כמבואר בגמ׳ שבת פח. שטענו אנוסים היינו לקבל כי כפה עלינו הר כגיגית ועתה השריש בהם מרדכי לדורות את הדעת הזו שהקב״ה נמצא אפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה (שזה בחי׳ תורה שבע״פ לחפש עומק כוונת התורה שבכתב, שנתחדש בעיקר בבית שני אחרי שבטלה הנבואה והיינו חכם עדיף מנביא (ב״ב יב) כמבואר בר׳ צדוק צדקת הצדיק כי נבואה אינה אלא מה ששמע והחכמה מגלה תעלומות חכמה בת״ת שלמעלה מנבואה שהיא בנו״ה/[י]) שזה עיקר הדעת כמבואר כאן כשיודע שגם בתוך ההסתרה נמצא הש״י. שעי״ז הדר קבלוה ברצון. ובזה ניתן לישראל כח לעמוד בחושך ההסתרה שהתחיל בבית השני שפסקו בו הניסים ובטלה הנבואה, והדעת הזה היה הכנה שניתן כח לכנסת ישראל לעמוד בחושך הגלות הנוראה שאחריו עד ביאת משיח במהרה בימנו אמן/[יא].

ובזה אולי יתבאר הקושיא לעיל כיצד למעשה המוכיח מוכיח את אותם שתחתיו באתכסיא. דהיינו כיצד מאיר להם את הדעת הזו שזכה בה ע״י עסק התורה, שידעו שהקב״ה נמצא גם בתוך ההסתרה הגדולה ביותר, ובזה תתבטל מהם ההסתרה ואזי יתקיים החיוב שלו להוכיח אותם ע״י שמכוחו התורה תוכיח אותם. דמצינו במרדכי שהתוכחה היא רק עצם הצווי שצריך להתאמץ גם במקום שלא רואים שום אפשרות להצלחה. ולפ״ז תוכחת הצדיק היא לאו דווקא בדיבור אלא אפילו בעצם ראית הצדיק שרואה כיצד הוא עובד במסירות נפש עד כלות הכוחות ואין אצלו מקום כלל למחשבת אין לאל ידי שזו ראשית ההסתרה כמבואר לקמן עפ״י הפל״ח. ועיין לקמן באות ט׳ שזה בחי׳ רשע וטוב לו דהיינו שמקורב לצדיק שהלכה כמותו ורק מכח זה יש בכוחו להכניס דעת ברשעים עד שנקראים רשע וטוב לו המקורבים אליו.

ובזעיר אנפין כל אדם בבחי׳ המלכות שלו שזוכה לדעת ע״י עסק התורה דהיינו בחי׳ ביטול ושפלות שמכוחם נכסף לחיבור אליו דהיינו דעת ומכח זה יש לו יותר כח להתאמץ בעבודת ה׳ גם במקום שהיצר מנסה להחליש בטענת אין לאל ידי וכשבעצמו מתגבר ממילא גם אלה שתחתיו, מכח שיש להם איזה הרגשה במנהיגותו עליהם, מסתכלים עליו ולומדים ממנו/[יט] להתחזק לחפש אותו ית׳ גם במקום שנדמה שאין לאל ידם וכן במקום שנדמה להם שאין שם אלוקות כלל. אבל מסתמא העיקר הוא שמכח הצדיק שהלכה כמותו ניתן גם למקורבים אליו דעת להאיר דעת באלה שתחתיהם וגם בזה שייך הנ״ל רשע ורע לו שהוא תחת מי שלא מקורב לצדיק שהלכה כמותו.

וזה פי׳ (אסתר ב)/[כ] **ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים וכו׳** שע״י עסק התורה באותיותיה ופסוקיה דהינו מדות בחי׳ ימים מקבלת המלכות דעת וע״ז מקבלת כח הילוך להוכיח את כנסת ישראל להאיר להם שגם במחשבה ודבור של ג׳ סוגי הנשים נמצא הש״י. כי **מרדכי, זה בחי׳ המלכות כנ״ל.**

[ט] גם בדפו״ר מאוד ומתרלו - מאד

[יט] **חיי מוהר״ן** אות תקסג (קכ) שָׁמַעְתִּי מֵרַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁבִּימֵי אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיְתָה הַשְׁכִינָה נִקְרֵאת בְּשֵׁם שָׂרָה, וּבִימֵי יִצְחָק בְּשֵׁם רִבְקָה, וּבִימֵי יַעֲקֹב בְּשֵׁם רָחֵל וְלֵאָה (הִלְכוֹת בָּשָׂר וְחָלָב הֲלָכָה ב). וְכֵן מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ מֵעֵין זֶה:

[יא] **המון ביאורים** נאמרו בזה בספרים

[יח] **ואולי בזה יתבאר** מדוע הנס היה ע״י מרדכי, אע״פ שהגאולה השניה היתה ע״י עזרא הסופר שהיה אחרון הנביאים דייקא, כי עיקר הנס היה להשריש את העומק החדש של תורה שבתוך חושך לגלות אור בחושך שזה בחי׳ תורה שבע״פ שנתחדשה ביותר דייקא אחר שנתבטלה הנבואה והתחיל זמן התנאים שעליו אמר ר׳ צדוק שהוא בחי׳ חכם עדיף מנביא בחי׳ שמוצא עומק יותר בתורה ולא רק התגלות של נבואה בחי׳ דבר ה׳ גלוי. אלא עומק הכוונה במה שכבר נאמר ונכתב.

[יט] **כידוע בחוש** שכל אחד יש לו איזה אדם שמרגיש צורך להביט בו ולהתחזק ממנו בעצם ההסתכלות ואפילו עצם נוכחותו מחזק אותו כי מרגיש שהוא מעליו באיזה בחי׳. וכן בכל בית כנסת ובית מדרש יש עובדי ה׳ שהחלשים מהם מסתכלים ומתחזקים מהם.

[כ] **אסתר פרק ב** (יא) וּבְכָל יוֹם וָיוֹם מָרְדֳּכַי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים לָדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּהּ:

ובכל יום ויום, זה בחי׳ התורה, שעל ידה ממשיכין החיות להימים והמדות כנ״ל.

חצר בית, זה בחי׳ חיצוניות ופנימיות, היינו מחשבות החולפין בראשו דהיינו פנמיות **ודבורים**[כא] ששומע דהיינו חצוניות, **שבכולם נסתר הש״י שם**/[כב]\, **אף המחשבות והדיבורים של הרחוקים מהשם יתברך** גם בהם יש רמז שרומז להם הש״י לשוב אליו רק שכבר שכחו ולא מכירים את הקול/[כג]\.

וזה חצר בית דהיינו מחשבה ודיבור של **הנשים, מלשון שנשו וקפצו** [כד] **ממקומו של עולם** כמו שפרשי על גיד הנשה שנקרא כן על שם שקפץ ממקומו ע״י נגיעת המלאך שיעקב נלחם עימו, וזהו נשו וקפצו דהיינו **שנתרחקו מהשי״ת** בשתי הסתרות. **ויש שכבר היו**/[כה]\ **קצת אצל השם יתברך, אך שכבר שכחו אותו יתב׳** בהסתרה אחת. **וזה הנשים, לשון שכחה,** [כו]/[כז]\ כמבואר בגמ׳ שמשה רבנו קרא לבנו הראשון מנשה מלשון שכחה **(כמ״ש בראשית מא)**/[כח]\ **כי נשני אלקים וכו׳, שכבר שכחו את השם יתברך. ויש שגם עתה זוכרים את השם יתברך, אך שנשתה גבורתם** [כט]/[ל]\, **ואין לאל ידם** [לא] **להתגבר על יצרם** עיין פל״ח אות ד׳ שמבאר שזו התחלת הנפילה להסתרות הנ״ל מה שבתחילה נדמה לו שאין לוכח לאיזה מצוה או רצון הש״י ומזה נופל להרגל שלא לעשותה דהיינו הסתרה ראשונה וכו׳.

ובשביל זה נקראים בשם נשים שיש בו ב׳ משמעויות שהן ג׳ דהיינו לשון קפיצה ולשון שכחה ולשון חולשה כשלשון קפיצה נאמר לא על האדם אלא על גבורתו, **מחמת ג׳ בחי׳ הנ״ל** [לב]**. בחי׳ שנשו וקפצו וכו׳** לשון גיד הנשה כנ״ל, בחי׳ הסתרה בתוך הסתרה ונעשה היתר גמור, **ויש לגשהם בבחי׳ שכחה וכו׳** מלשון נשני אלקים כנ״ל, בחי׳ שיודעים אבל נתייאשו מהרצון עד שהתרגלו שלא לעשות ונעשה להם כמו היתר, **ויש שהם בבחי׳ נשתה גבורתם כנ״ל** לשון חולשה, בחי׳ שיודעים ורוצים אבל נדמה להם שאין להם כח לעשות/[לד]\. **ועל ידי כל זה הם רחוקים מהשם יתברך, והש״י נסתר מהם בבחי׳ הסתרות הנ״ל.**

[כא] גם בדפו״ר ודבורים, ומתרצו - ודיבורים

[כב] **צ״ע האם במעשים אינו מסתתר.** ובפרט אם הכוונה לרמזים הרי מבואר בתורה נד שגם במעשים רומז. ואולי מדבר מאותם שמעשה אבותיהם בידם. כי בתורה נד מדובר שרומז לאדם במחשבה דיבור ומעשה של עצמו ואילו כאן משמע בדיבור של אחרים. וצ״ע.

[כג] **עיין תורה רו** תעיתי כשה אובד ועיין תורה נד עניין הרמזים וצ״ע כוונת רבינו בזה לעניין שלנו כי לפי מה שנתבאר לעיל משמע שדיבר ממדרגה פשוטה יותר ולא בהבנת רמזים אלא שמחמת העוון נתהפכו הצרופים של מה שצריך לעשות בעבודת ה׳ וזה הסיבה שלא מבין מה לעשות ולא שומע את החיוב שלו לעשות אבל הבנת רמזים זו מדרגה שנסתרת גם ממי שאינו כל כך בהסתרה.

[כד] עיין חולין צא ופרש״י שם למה נקרא גיד הנשה שנשה (קפץ) ממקומו ועלה. * הובא בפרש״י בראשית לב לג

[כה] **שהיו קצת וכו׳ ושכחו** – צ״ע הרי גם אלה שנשו וקפצו היו ושכחו ומה החילוק ביניהם. מדוע לראשונים יש שתי הסתרות ולשניים הסתרה אחת. עוד גם מדוע אצל השניים נקרא שכחה הרי יודעים שאסור אלא שנתרגלו ונעשה להם כמו היתר אבל לא התר גמור כמו לראשונים. ואולי הכוונה כלפי הקב״ה אצל הסתרה אחת נקרא שכחה ואצל שתי הסתרות נקרא עזיבה. אבל כלפי המצווה עצמה אינו כן אלא בהסתרה אחת אין זו שכחה אלא רק בב׳ הסתרות שכח ונעשה לו מישור.

[כו] עיין סנהדרין קב סוף ע״ב מנשה שנשה קה ושהנשי את ישראל פרש״י ששכח הקב״ה והשכיח את ישראל

[כז] **סנהדרין דף קב:** מנשה שנשה יה, דבר אחר מנשה שהנשי את ישראל לאביהם שבשמים
רש״י – שנשה יה – ששכח הקדוש ברוך הוא: שהנשי – השכיח:

[כח] **בראשית פרק מא** (נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֵת כָּל בֵּית אָבִי:
רבנו בחיי (נא) כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי. מזה קורין ז״ל בית אביה של אשה בי נשא כלומר בית השכחה, על שם הכתוב (בראשית ב, כד) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, וכן האשה בבעלה:

[כט] * לשה״כ ירמיהו נא ל׳ [וע״ש פרש״י]

[ל] **ירמיה פרק נא** (ל) חָדְלוּ גִבּוֹרֵי בָבֶל לְהִלָּחֵם יָשְׁבוּ בַּמְּצָדוֹת נָשְׁתָּה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים הִצִּיתוּ מִשְׁכְּנֹתֶיהָ נִשְׁבְּרוּ בְרִיחֶיהָ:
פרש״י – נשתה – קפצה כמו גיד הנשה (בראשית לג) שנשה ממקומו:

[לא] לשה״כ בראשית לא כט

[לב] **עיין פל״ח** אות ד׳ דלעיל דיבר משתי הסתרות וכאן הן ג׳

[לג] בתרלד- מהם

[לד] **מדרגה זו מבאר הפל״ח** היא התחלת הסתרה שממנה נופל כי תחילה רק חושב שאין בכוחו לעשות ולא עושה ואח״כ מתרגל שלא לעשות ונעשה לו כהיתר ואח״כ מתרגל בזה עד שנעלם ממנו לגמרי החיוב ונעשה מישור והתר גמור. וצ״ע לכאורה טעם שרבינו לעיל נקט רק שתי הסתרות הטעם כי נשתה גבורתם לא נקראת הסתרה שהרי לא נסתר ממנו, אלא רק סובר שאין לו כח, מאידך יש כאן בחי׳ הסתרה שנסתר ממנו הכח שלו, דהיינו שגם בזה אפ״ל שעצם הידיעה שגם כשאין כח צריך להתאמץ יותר זה גילוי ההסתרה שמחזיר לו

ומרדכי היינו בחי׳ המלכות דהיינו מרכבה למלכותו ית׳ דהיינו למדרגה הנמוכה של הקב״ה שבה מאירים המדרגות העליונות יותר והיא הכלי שאוסף אותם ואז היא בבחי׳ דעת/[לה], **הוא יכול להוכיח ולהזהיר אותם, על ידי עסק התורה** שלומד ומוציא בפיו האותיות ותיבות ופסוקים וכו׳, **שהוא בחי׳ ימים [לו]ומידות כנ״ל** וקורא עי״ז לחי׳ החיים לתוך המלכות. **שעל ידי זה זוכין**/[לז] **לדעת, שעל ידי הדעת הזה מגלין ההסתרה שבתוך הסתרה ועושין ממנה תורה כנ״ל, ואזי אורייתא מכרזת קמייהו כנ״ל .**

נמצא שבכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים הפירוש שמרדכי עוסק בתורה הנקראת יום יום דהיינו תיבות ופסוקים ופרשיות התורה שהן מדות ועי״ש ממשיך חיות דהיינו חכמה ודעת לתוך המדות שבמלכות דהיינו מרדכי ועי״ז מאיר דעת הנ״ל בחצר בית דהיינו במחשבה ודיבור של ג׳ סוגי הנשים דהיינו ג׳ מיני הסתרה, והדעת היא שיודע שהקב״ה נמצא בכל מיני הסתרה אפילו הסתרה שבתוך הסתרה **וזה לדעת את שלום אסתר**/[לח]. **שעל ידי זה עושה[לט] דעת מהסתרה שבתוך הסתרה, שהיא בחי׳ אסתר, בחי׳ הסתר אסתיר** כי כשיודעים שהש״י נמצא בתוך ההסתרה כבר אין הסתרה אלא נעשה ממנה דעת, וכנ״ל שעיקר ההסתרה היא שנדמה לו על איזה עבודת ה׳ שהיא לא שייכת לו ולא תביא אותו להתחבר להש״י ע״י עשית רצונו, כי אע״פ שבאמת יש מדרגות שלא שייכות לו, אבל זה עיקר התגברות היצה״ר לומר לו על מדרגה השייכת לו שאינה שייכת לו וזה עיקר ההסתרה .

וזה ומה יעשה בה, שעושה מההסתרה בחי׳ מה, היינו תורה, כמ״ש מה העדות וכו׳ כנ״ל. כי מזה בעצמו שיודע שגם בתוך ההסתרה שבתוך הסתרה יש שם השם יתברך, מזה בעצמו נעשה דעת כנ״ל שהסתרה היא בגלל שנהפכו הצרופים ואזי נדמה לו שאיזה עבודת ה׳ לא שייכת לו כי היא לא תקרב אותו להש״י, אבל כשזוכה לדעת הנ״ל ויודע שגם שם נמצא הש״י דהיינו שהיא כן שייכת לו וכן תקרב אותו להש״י אזי חוזר ונתהפך הצרופים, **דהיינו תורה** דהיינו מה/[מ] כנ״ל, **ואזי אורייתא מכרזת קמייהו כנ״ל :**

וזה בעצמו בחי׳ התוכחה שמוטל עליו להזהיר ולהוכיח כנ״ל, כי גורם על ידי הדעת שהתורה תוכיח אותם כנ״ל. וע״י התוכחה הזאת הוא ממשיך אריכות ימים לתוך המלכות שלא תהיה בבחי׳ הרבנות מקברת את בעליה, שזהו כשאין מוכיח את האנשים שיש לו ממשלה עליהם וכו׳ כנ״ל. אבל ע״י עסק התורה הנ״ל, שעי״ז ממשיך חיים ואריכות ימים

את הבנת החיוב שלו להתאמץ גם בזה ולעשות דהיינו היפוך הצרופים בחזרה לתורה שתוכיח אותו שחייב לעשות. (מה מה שאמר הרב שרק כשכבר אין כח אז מתחילה העבודה האמיתית, דרוב העולם סוברים עכשיו עת לישון כדי שיהיה לי כח לעבוד והרב אומר להפך עכשיו מתחילה עבודה לשבר את האין כח ולעשות מתוך האין כח, אבל אם תלך לישון אזי כשתתחיל מחדש תצטרך עוד זמן רב עד שתוכל באמת להתחיל לעבוד דהיינו עד שלא יהיה לך כח ואז רק יתחיל עידן העבודה באמת)

[לה] **הכוונה** כי הצדיק מרכבתו של מקום והכלל שכל השפעה היא ע״י המדרגה הנמוכה של משיפיע שנעשית מדרגה הגבוהה אצל המקבל. נמצא שהצדיק כלפי העליונים הוא מלכות דהיינו מדרגה תחתונה וכלפינו הוא מלך דהיינו כתר ומדרגה עליונה. ולכן שניהם לשון מלכות כי כח המלך למלוך הוא מזה שממליך על עצמו את הקב״ה. ועיין לקמן אות ד׳ מלכות מאסף לכל המחנות ובאר שם הפל״ח שהכוונה למחנות העליונות ומכח זה מחלק שלל לתחתונות עי״ש דהיינו מכח שזוכה לדעת שהיא אור עליון שנאסף אליו עי״ז מאיר ומנוצץ דעת לאותם שתחתיו.

[לו] גם בדפו״ר ומידות מתרלו - ומדות

[לז] **צ״ע מי זוכים** הוא או הם או שניהם דהינו אולי שמכח שהוא ממשיך אריכות ימים למלכות שלו אזי נתפשט גם לאותם שהוא שרש להם. ולכאורה היה אפ״ל שדווקא כשהם שומעים ממנו תורה ואזי מעלה אותם בעיבור ומוריד להם דעת וכמבואר בתורה יג ותורה כ׳ אבל כיון שכאן מדובר בכל אדם כלפי אותם שתחתיו א״א לומר כך.

[לח] **תיבת שלום** לא בא רבינו ועיין פל״ח ובאה״ל לבאר עפ״י המבואר לקמן באות ו׳ בעניין הפרנסה בנקל ע״י שלום שזוכה ע״י דעת ודעת הוא הכח לסבול ולתפוס הפכים כמבואר בתורה ד׳ שתופס שאין חילוק בין חסד לדעת ועי״ז יודע שכל מאורעותיו לטובה ולכן כפי הדעת כן השלום כי שלום הוא תמיד בין הפכים כמבואר בתורה פ׳ וזהו לדעת את שלום אסתר דהיינו להאיר דעת ע״י השלום בהסתרה. וע״י שלום דייקא שכידוע הוא בחי׳ יסוד (בבחי׳ שלום בית) וכן ידוע שדעת ושיסוד קשורים (קניהס נקו ממעי) בבחי׳ סלוקא דיסודא עד או״א. (וכן המלכות והתפלה שהיו התורה נקו ממעי וכן תורת ה׳ שהיו נמלא נקו ממעי)

[לט] בדפו״ר ותרלד- עושה, ובתקפא - עושת

[מ] **עיין ויקרא רבה** א׳ טו מי שאין בו דעת נבילה טובה ממנו ומבואר שם שהכוונה למשה שהקב״ה קרא לו להכנס למשכן והחזיק עצמו אינו ראוי וזה הדעת ועל זה נאמר שמי שאין לו דעת כזו נבלה טובה ממנו. נמצא שדעת היא שפלות וענוה והיינו בחי׳ מה ונחנו מה מה כוחי. כח מה בחי׳ חכמה הנ״ל שהיא התורה כנ״ל. נמצא עיקר התוכחה היא ע״י שממשיך לאדם שפלות וענווה כי עיקר ההסתרה הנ״ל היא בחי׳ ענווה פסולה שאומר על מדרגות בעבודת ה׳ שאינן שייכות לו. לכן הדעת שהיא שפלות דקדושה היא תיקון והגילוי ההסתרה הזו.

בחי׳ דעת וכו׳, עד אשר אורייתא מכרזת קמייהו ומוכיחה אותם, נמצא שיוצא ידי תוכחה, אזי אין הרבנות והמלכות מזקת לו כנ״ל, כי ממשיך אריכות ימים לתוך המלכות, ע״י

התוכחה כנ"ל. נמצא שע"י אריכות ימים שהוא בחי' דעת שממשיכין ע"י התורה, עי"ז בעצמו ממשיכין אריכות ימים הנ"ל לתוך המלכות כנ"ל :

אות ד

עתה יבאר חידוש נפלא שלכאורה הוא הפך משמעות דבריו לעיל, כי נתבאר שמחמת העוון שהוא רוח שטות פגם הדעת נפל להסתרה אחר הסתרה, שתחילה נשתה גבורתו ונדמה לו שאין לאל ידו ונהפכו לו הצרופים של התורה מהחיוב לעשות ללאו דווקא ונמנע מאיזה רצון ה', ואח"כ נתרגל בזה ונעשה לו כהיתר, שיודע שאין זה רצון ה', אבל כיון שכבר התרגל, נהפכו לו הצרופים עוד יותר וקשה עליו לשוב, וכשנתרגל בזה עוד נתהפכו הצרופים לגמרי עד כדי הסתרה גמורה ונעשה לו כמישור ושכח לגמרי שיש רצון ה' בזה, דהיינו שנפל עד כדי הסתרה שבתוך ההסתרה, דהיינו מחשבה ודבור של כפירה כנ"ל שחושב ואומר ח"ו שהש"י לא נמצא במקומות אלה, וכנ"ל שמחמת פגם הדעת נעלם ממנו הש"י בדברים אלו. ועל זה נצטווה אותו אחד שיש לו השפעה עליו בנגלה או באתכסיא להוכיחו. וביאר רבנו שתוכחה באיתכסיא היא ע"י שהמוכיח עוסק בתורה בפיו נמצא קורא בשמותיו ית' וקורא לו ית' ונמשך עי"ז חיות מחי החיים אל המלכות שלו וחיות זו היא בחי' החכמה תחייה את בעליה דהיינו דעת. ומכח זה מאיר גם לאותו אחד שנתרחק כל כך איזה התנוצצות הדעת לדעת שגם במקומו באותם דברים שנדמה היה לו שאין שם אלוקות עכשיו מתנוצץ לו לדעת שיש ומכח הדעת הזו דהיינו עצם הדעת שיודע שגם שם מלובש אלוקותו ית' מזה לבד כבר נופלות כל ההסתרות ונעשה מהן בעצמן תורה, והיא מוכיחה אותו בבחי' אורייתא מכרזת קמידהו עד מתי פתיים תאהבו פתי.

וכאן מחדש רבנו חידוש נפלא שהתורה שנעשית מההסתרה ומוכיחה את אותו אחד שנתרחק כל כך אינה צרופי התורה שהיו שם ועתה חזרו ונהפכו בחזרה למה שהיו בתחילה דהיינו פשטי תורה אלא להפך שמכח הדעת הזו שהתנוצץ לו לחפש את הש"י בחושך הגמור, מגלה שם תורה גבוה מאד תורת ה' ממש כי הדעת הנ"ל לא החזירה אותו למצב שקודם העוון אלא רק גילתה לו שגם שם ודייקא במקום המרוחק ביותר הוא קרוב ביותר אליו ית' ובבחי' נעלמת קרוב הרבה יותר אליו ית' דהיינו אל תורת ה' ממש שהיא בחי' הוא ית' בעצמו בבחי' ועברתי בארץ מצרים אני ולא אחר. ולא אל נובלות התורה כפי שהן מתגלות קודם העוון שהם בחי' אלקותו בלבושים רבים.

ונראה עומק הכוונה שהדעת לחפש אותו ית' בחושך מגלה לו את התורה שיש בצרופים ההפוכים הנ"ל בעצמם שהפך ע"י העוון דהיינו שתורת ה' ממש היא הפך הצרופים של תורת הנגלה שהיא בחי' נובלות התורה בחי' מיתה כלפי עצם התורה תורת ה' ממש. נמצא דבר נורא שמחמת העוון נעשה לו התנוצצות והרגשה בתורת ה' ממש מה שלא היה לו קודם העוון.

ומבאר רבנו הטעם דלא תימה שהרויח ע"י העוון ריוח נקי אלא אדרבה עיקר הטעם שזוכה לתורה כזו היא מחמת שהוא נמצא במקום של יניקת הקליפות במקום שנחשב לכפירות לכן א"א שם לדבר מפשטי תורה כדי שלא ינקו החיצונים כח לחזק עצמם (בבחי' כל דעביד לגרמי עביד כגון תורה לשם חכמה הפך קרבת ה'). ועיין תורה יד שבמצב כזה האדם מלובש בבגדים צואים וצריך טרחה עצומה לפשטם. ועיין תורה פד שבאופן כזה א"א לו לגשת אל התורה הנגלית אל הטוב בעצמו. ועיין תורה רו תעיתי כשה אובד משל לשה שכל כך נתרחק עד שחזר ונתקרב, אלא שכבר שכח את קולו של הרועה. ועומק העניין מבאר רבנו בתורה יב תנינא שמקומות המטונפים מקבלים חיות מ"בראשית" מאמר הסתום, וכנ"ל כי א"א לחיותם ממאמר הנגלה כדי שלא ינקו הקליפות ממנו, לכן מקבלים חיות ממאמר נסתר, שמצד אחד הוא בעצמו נותן להם מקום למציאות, דהיינו הסתרת ה' (בחי' חלל פנוי) מחמת שהוא סתום, ומאידך מחמת שהוא סתום אין להם יניקה יותר מזה אלא רק כח להכניס ספק בלב ולא הוכחה לדרכם.

אבל מאידך מחמת שעצם העוון דייקא קרב אותו אל הרועה ואל תורת ה' ממש כנ"ל, זה גורם שאם צועק איה מקום כבודו ומחפש אותו בחושך של עצמו דייקא, דהיינו שמתגבר מאד על עצמו שלא להתייאש ולחפש אותו בחושך הגמור, אזי מתנוצץ לו הרגשה בלב מתורת ה' ממש, דהיינו מעצם קרבת ה', (כי תורת ה' ממש היא הוא ית' בעצמו שאין בו תפיסה כלל בבחי' אותיות בלבד לכן א"א לדבר ואפילו להרהר בהשגה זו, אלא רק איזה התנוצצות בעלמא שמתנוצץ בלב, בבחי' כח ההתפעלות ולא יותר) וכנ"ל באות ג' "מה נעשה בה", שההסתרה נהפכת ל"מה", לתורה שהיא בחי' "מה העדות"[א], בחי' "נחנו מה", אבל א"א לגלות לו תורה הנגלית, כי במצב שהוא עכשיו בבגדים צואים היא תפיל אותו יותר לגאווה וישות.

[א] **שהיא שאלת החכם** דייקא בהגדה כי חכמה כח מה בה כוחי בחי' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני שזו החכמה להשיג שהיא רחוקה ממני (תורה פג תנינא) ורבנו מכנה תורה זו שמתגלית מההסתרה בעצמה מה העדות דהיינו בלשון שאלה כי לא מתגלה לו העדות בעצמם אלא הצרופים ההפוכים דייקא שהם תורת ה' ממש כנ"ל בחי' מה כחי הפך ההבנה שיש בתורת הנגלה כי זה תורת ה' ממש להשיג רוממותו בבחי' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

ודע שהתורה המלובש תוך ההסתרה שבתוך הסתרה, היא תורה גבוה דייקא, היינו סתרי תורה. כי מחמת שהיא צריכה להתלבש במקומות נמוכים כאלו, היינו אצל אלו שעברו הרבה עד שנסתר מהם בהסתרה שבתוך הסתרה, ע"כ חשב השם יתברך מחשבות לבלי להלביש שם פשטי תורה, לבל יוכלו הקליפות לינק משם הרבה, ויהיה הפגם גדול מאוד. על כן הוא מסתיר ומלביש שם תורה גבוה דייקא, סתרי תורה, שהיא תורת ה' בעצמה [ב] ונראה שהם הצרופים הנ"ל שנתקלקלו ע"י העוון שנהפכו מפשטי אורייתא לסתרי תורה, תורת ה' ממש, שהיא תורה שאין לה הבנה בפשט, לכן אין ממנה יניקה, אבל היא כסופין והשתוקקות אליו ית' שבבחי' השוב והעלמה, בחי' צעקת איה, שהופכת כל ירידה לעליה, לבחי' דעת הנ"ל שה' עימי בחושך הגמור, **כדי שלא יוכלו הקליפות לינק משם הרבה, בבחי' (שמות יב)**/ג\ **ועברתי בארץ מצרים** [ד] ודייקו במדרש ועברתי **אני ולא מלאך**/ה\ **אני ולא השליח אני ה' ולא וכו'**/ו\ כי מרוב הטומאה והסתרה שבמצרים לא היה אפשר לשלוח לשם מלאך/ז\ שמא יטמא בטומאת ההסתרה של מצרים. **כי בארץ מצרים ששם מקום הקליפות מאוד**/ח\, **על כן שם דייקא מלובש ומוסתר השם יתברך בעצמו** [ט]/י\,

---

ב * עיין ע"ז יט: ולעיל תורה כב אות י' [בתורה כב שתורת ה' בחי' תורה שסביבות המצוה ועי"ש אות יא שזה בחי' ירידה כורך עליה ועיין תורה נט תנינא שהיא בחי' יקרה מאד שעל ידה הולכים מדרגא לדרגא ובחי"מ סימן טו מבואר שזה רק ע"י א"י ועיין באיבי הנחל תורה כ' שבחו"ל הירידה מסוכן שלא יפול לגמרי, ועיין לק"ה ברכת המזון ד' כ' מעלת הכסופין על העשיה עצמה]

ג **שמות פרק יב** (יב) וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְדֹוָד:

רבנו בחיי (יב) ועברתי בארץ מצרים. כל הפרשה היא סיפור משה ואהרן לכל עדת בני ישראל, ועל כן היה הכתוב ראוי לומר ועבר ה' בארץ מצרים, ועל כן יעשו חז"ל מדרש בזה, אמרו (ילקוט רמז קצט) ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך כלומר על ידי מלאך שלוח מאתו במגפות כענין דוד (שמואל ב כד, טז) וסנחריב (מלכים ב יט, לה):

ד ההמשך היא דרשת ההגדה של פסח על פסוק זה ונמצא שתורת ה' היא הש"י בעצמו

ה **ועברתי אני ולא מלאך** – וצ"ע מפרשת חקת (במדבר כ' טז) שישראל אמרו לאדום "ונצעק אל ה' וישמע קולנו וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים" אבל הכוונה שרק מכח הדעת שהאיר משה בישראל ביציאת מצרים, עי"ז נהפך אצלם ההסתרה לתורת ה' ממש, דהיינו שהמלאך משה רבנו הראה להם שהקב"ה בעצמו נמצא במצרים, והתברר שהוא בעצמו מסתתר בהסתרה עצמה כנ"ל, שזה בעצמו הדעת, לדעת שהוא נמצא מאד גם בהסתרה הגדולה ביותר, נמצא שהקב"ה שלח את משה המלאך לגלות לנו שבמצרים בעצמה, בעצם ההסתרה נמצא כבר הקב"ה בעצמו.

ו **עיין לק"ה פריקה וטעינה** ד' אות מב עפ"י תורה ב' תנינא מבאר שהכוונה אני ולא מלאך שהתגלה להם אז בחי' אחדותו הפשוט בלי שום התלבשות שהיא הגורמת לכל הטעותים

ז **משמע שמלאך** הוא בחי' תורה שבנגלה בחי' מותר ואסור כשר ופסול טהור וטמא, כמובא בזוהר שזו בחי' מלאך מט'ט. לכן שייך בה יניקת הקליפות.

ח **נקט ארץ מצרים** ולא נקט ארץ פרס אע"פ שהיא הגלות שבזמן אסתר ומרדכי. ונראה כי כל התורה כאן מדברת משתי בחינות קבלת התורה בחי' שבועות בבחי' כפיה ובפורים הדר קבלוה ברצון.

ועיין לעיל באות ג עה"פ מה יעשה בה מבואר שאסתר בחי' התורה הגבוהה שבהסתרה דייקא ולפ"ז לכאורה היה צ"ל שבארץ פרס מלבש ומסתר תורת ה' ממש דבפשטות קאי אמגילת אסתר שאין בה שום אזכרה אלא מעשה משנים קדמוניות ולעומת זה במצרים לכאורה לא נתגלה שום תורה אלא רק כשיצאו משם אל הר סיני

עוד צ"ע כי מצרים באמת מצד עצמה היתה בחי' שוק של כשפים כמבואר בתורה יא ממש הפך הניסים והתפילה הלעומת זה של כל קדושה כמבואר בתורה ז ואעפ"כ שם דייקא לא נפלו לשער הנ' של טומאה ואילו פרס שיכלו בה לעבוד את הש"י מי שרצה דווקא שם נפלו לישא נשים נכריות ולהטמא בהן בשער הנ' עד שכתוב שלכן לא יכול היה הש"י לגאלם כגאולת מצרים בבחי' אני ולא מלאך כי הוא שונא זימה

ונראה שגלות שבעים שנה היתה בבחי' ברור הנגה שהוא מרמה את האדם ולא בא אליו להדיא בכח הרע אבל שיעבוד מצריים היה הברור מהג' קליפות הטמאות ממש וכנגד הרע בעצמו הצליחו ישראל לעמוד בנסיון עד ההצלה ברגע האחרון אבל כנגד רמאות הנגה לא עמדו

ואעפ"כ הקב"ה בדרך נסתרת בכח הצדיק שההסתרה בעצמה היא שמולידה אותו כמבואר בכתבי האריז"ל בכונות פורים שיסוד דאבא אפשר שיתגלה בלא לבוש רק באופן הזה של בחי' תרדמה

ואולי גם לזה מרמז סוד התורת ה' ממש דהיינו לצדיק שהוא בחי' תורת ה' ממש כמובא משה הוא הדעת ומרדכי בחי' משה כמובא ששניהם בחי' יסוד אבא שזה בחי' בחי' קשר תמידי לחכמה עלאה דאצילות

ט עיין לק"ה ר"ח ג' ב'

י **לק"ה ראש חדש ג' ב'** – ב) וְזֶה בְּחִינַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַהַסְתָּרָה שֶׁמְּגַלִּין הַהַסְתָּרָה עַל יְדֵי שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁגַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ דַּעַת, כִּי דַּיְקָא אָז כְּשֶׁמַּגִּיעִין לְתַכְלִית הַהַסְתָּרָה וְהַיְרִידָה חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת הַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה אֲזַי דַּיְקָא מְגַלִּין הַהַסְתָּרָה וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה דַּעַת גָּדוֹל כַּנַּ"ל, כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעִין לְתַכְלִית הַיְרִידָה וְהַהַסְתָּרָה חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי דַּיְקָא מְקֹרָבִין לַה' יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּבְיָכוֹל, כִּי שָׁם בְּתַכְלִית הַהַסְתָּרָה וְהַיְרִידָה חַס וְשָׁלוֹם, שָׁם מְלֻבָּשׁ ה' יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, בְּלִי לְבוּשׁ כַּנַּ"ל.

היינו תורת ה' ממש [א], **סתרי תורה** כי התורה והקב"ה אחד. **ע"כ דייקא מההסתרה שבתוך הסתרה כשחוזר ומהפכה לדעת נעשה ממנה דייקא תורת ה' ממש. כי שם נסתר תורת ה' סתרי תורה כנ"ל**/ב\ :

אות ה

מבאר שכנגד מלכות הקדושה שאותה צריך להוציא מההסתרה ע"י הדעת, יש מלכות עמלק שהיא ההסתרה בעצמה, ועיקר הרע שבה הוא תאוות ממון, שהיא ע"ז נוראה שכוללת בתוכה את כל העבודות זרות כמבואר בתורה כג, ומבואר כאן שתאות ממון היא עיקר ההסתרה שבתוך ההסתרה, כי מחמת תאות ממון שתופסת את כל מהותו ומחשבתו לרוץ לאסוף ממון נשכח ונסתר ממנו הש"י בהסתרה שבתוך ההסתרה. ונעלם ממנו הדעת, וצריך לצדיק שיצליח לגרום לאיזה התנוצצות דעת במוחו, ועיין בספורי מעשיות מבעל תפלה שכת של תאות ממון היא הכת שקשה ביותר להחזיר בתשובה, וכאן מבואר כי היא תחת עמלק בעצמו.

וכנגד מלכות דקדושה הנ"ל באות ג' שצריך להמשיך לתוכה אריכות ימים היינו דעת בחי' החכמה תחיה מחי החיים, **יש מלכות הרשעה** המואסת ומבזה כל זאת, ועל כן הם נקראים דייקא מתים כחז"ל (ברכות יח: /ג\) הרשעים בחייהם קרויים מתים, **היינו מלכות המן עמלק** דהיינו המן

נִמְצָא שֶׁאָז דַּיְקָא יְכוֹלִין לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי אָז דַּיְקָא סְמוּכִין אֲלֵיהוּ מְאֹד מְאֹד. וְזֶהוּ בְּעֶצְמוֹ הַהַסְתָּרָה וְהַהֶפְקֵם, כִּי הַהַסְתָּרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַסִּטְרָא אָחֳרָא, יְנִיקָתָהּ רַק מִבְּחִינַת שְׁבִירַת כֵּלִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל יְדֵי רִבּוּי אוֹר, כִּי רִבּוּי הַשֶּׁמֶן גּוֹרֵם כִּבּוּי הַנֵּר חַס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁנִּסְתָּר לְגַמְרֵי וְאֵין יְכוֹלִין לְרָאוֹת וּלְהַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ כְּלָל מֵחֲמַת בְּחִינַת רִבּוּי אוֹר. נִמְצָא, שֶׁבְּוַדַּאי הַהַסְתָּרָה אַף שֶׁהִיא יְרִידָה גְּדוֹלָה מֵאַחַר שֶׁנִּסְתָּר אֱלֹקוּתוֹ לְגַמְרֵי חַס וְשָׁלוֹם, עִם כָּל זֶה מֵאַחַר שֶׁכָּל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּחִינַת רִבּוּי אוֹר. נִמְצָא, שֶׁבֶּאֱמֶת מְלֻבָּשׁ שָׁם דַּיְקָא אוֹר גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, וְאַדְרַבָּה, כְּשֶׁמַּגִּיעִין לְתַכְלִית הַיְרִידָה שֶׁאֵין יְרִידָה לְמַטָּה מִמֶּנָּה חַס וְשָׁלוֹם, אָזַי דַּיְקָא סְמוּכִין אֲלֵיהוּ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי בְּתַכְלִית הַיְרִידָה וְהַסְתָּרָה חַס וְשָׁלוֹם, שָׁם מְלֻבָּשׁ הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן אָזַי דַּיְקָא יְכוֹלִין לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְלַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, אַךְ צָרִיךְ לָזֶה דַּעַת גָּדוֹל לֵידַע זֹאת וּלְכַוֵּן הַשָּׁעָה שֶׁמַּגִּיעִין לְתַכְלִית הַהַסְתָּרָה וְלָדַעַת שֶׁאָזַי דַּיְקָא מְקֹרָבִין אֵלָיו מְאֹד, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְהַפְּכִין הַהַסְתָּרָה לְדַעַת כַּנַּ"ל, כִּי כְּשֶׁאֵין יוֹדְעִין זֹאת תּוֹבֵל לְהִתְגַּבֵּר הַהַסְתָּרָה חַס וְשָׁלוֹם, וְיַעֲבֹר הַשָּׁעָה שֶׁהָיָה יְכוֹלִין לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל כֵּן צְרִיכִין חָכָם גָּדוֹל בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה מְאֹד שֶׁיְּזַכֶּה לְדַעַת הַנַּ"ל עַד שֶׁיּוּכַל לְגַלּוֹת הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה לְהַפְּכָהּ לְדַעַת, וְדַיְקָא אָז יִקָּרֵב אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְיַחֲזִירֵם בִּתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל. **וְזֶה בְּחִינַת** יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהָיָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי יִשְׂרָאֵל הִגִּיעוּ אָז לְתַכְלִית הַיְרִידָה עַד שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לְהִתְמַהְמֵהַּ שָׁם אֲפִלּוּ רֶגַע אַחַת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, "וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ". וְאִם הָיוּ מַשְׁהִין שָׁם עוֹד שָׁעָה קַלָּה הָיוּ כְּמֵעַט נִשְׁאָרִין שָׁם חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה מְכַוֵּן אֶת הַשָּׁעָה וְהִמְתִּין עַד אֲשֶׁר הִגִּיעוּ לְתַכְלִית הַיְרִידָה וְאָזַי דַּיְקָא הָיָה מְגַלֶּה הַהַסְתָּרָה וְנִמְשַׁךְ דַּעַת וְאוֹר גָּדוֹל וְגִאֻלָּם אָז דַּיְקָא כַּנַּ"ל. **וְזֶה בְּחִינַת** רִדוּ שְׁמָּה. 'רִדוּ' דַּיְקָא שֶׁרָמַז לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ בַּגָּלוּת כְּמִסְפַּר הַהַסְתָּרָה וְנִמְשַׁךְ דַּעַת וְאוֹר גָּדוֹל וְגִאֻלָּם אָז דַּיְקָא כַּנַּ"ל. 'רִדוּ' רִדוּ שָׁמָּה. **וְזֶה בְּחִינַת** רִדוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. הֵינוּ כְּשֶׁמַּגִּיעוּ לִבְחִינַת רִדוּ הֵינוּ לְתַכְלִית הַיְרִידָה, אָזַי דַּיְקָא יִהְיוּ נִגְאָלִין כַּנַּ"ל. **וְזֶה בְּחִינַת** מָה שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ נֵרוֹ יָאִיר, עַל פָּסוּק, "תָּעִיתִי כְּשֶׂה אֹבֵד". וְכוּ' בְּסִימָן רו) שֶׁכְּשֶׁאָדָם נָבוֹךְ וְתוֹעֶה מְאֹד מְאֹד בְּדְרָכִים הַמְקֻלְקָלִים חַס וְשָׁלוֹם, לְפָעָמִים הוּא תּוֹעֶה כָּל כָּךְ עַד שֶׁמְּקֹרָב מְאֹד אֶל הַקְּדֻשָּׁה וְעַל יְדֵי נְסָיוֹן קַל יָכוֹל לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אַךְ מֻחְמָּת שֶׁנִּתְרַחֵק מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ זְמַן רַב, עַל כֵּן אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל הַבְּרוֹז, עַיִן שָׁם. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ חָכָם גָּדוֹל כַּנַּ"ל שֶׁיּוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג דַּעַת הַנַּ"ל וְיוּכַל לְכַוֵּן אֶת הַשָּׁעָה, הוּא יוּכַל לְקָרֵב אוֹתָם אָז דַּיְקָא כְּשֶׁמַּגִּיעִין לְתַכְלִית הַיְרִידָה כַּנַּ"ל, כִּי אָזַי סְמוּכִין מְאֹד אֲלֵיהוּ יִתְבָּרַךְ רַק שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל הַבְּרוֹז, אֲבָל עַל יְדֵי דַּעַת הֶחָכָם הַנַּ"ל הוּא מְגַלֶּה הַהַסְתָּרָה כַּנַּ"ל וַאֲזַי שׁוֹמֵעַ קוֹל הַבְּרוֹז בִּבְחִינַת אוֹרָיְתָא מַכְרֶזֶת קָמַיְהוּ כַּנַּ"ל:

[א] כדאיתא בזוהר ויקרא עג. קב"ה ואורייתא חד

[ב] **עיין לעיל באות ג'**, כתב שעבר ושנה נעשה לו כהתר כי שינה את הצרופים של התורה ומאיסור נעשה אצלו התר משמע שהתורה היא אותה תורה אלא שצרופי האותיות או התיבות נתחלפו אצלו וכאן משמע שדייקא התורה שצרופיה הם לא כסדר הנכון דייקא היא תורת ה' ממש וצ"ע.

ואולי אפ"ל כי תורת הנגלה היא נובלות תורה של מעלה כי דייקא הנגלה מסתיר את הפנמיות כגון שעוסק בשור שנגח את הפרה צריך מאמץ גדול כדי להיות דבוק ע"ז בנותן התורה כי הוא מתלבש בנגלה ופשט בחי' קש וחומר ולבנים שהם הקושיות וחומרות וליבון סוגיא אבל בתורה שנתהפכו בה הצרופים דייקא כיוון שבעצם היא מצד הנגלה הפך הרצון אבל מצד האותיות שבה היא קרובה יותר לנותן התורה כי שם האותיות לא מתלבשות בנגלה דהיינו שאמנם מצד הנגלה נראה שאין כלום והיא בחי' הסתרה אבל כשמחפש אזי דייקא שם יכול להתקשר יותר בקלות לבחי' האותיות שבה שהן בחי' הרצון. **וכמבואר** במהרש"א קדושין ל. ד"ה שהיו אומרים ויו דגחון חציין של אותיות. וזה לשונו שם– **אבל האותיות אינן מורים רק על שמותיו של הקב"ה שהוא הנסתר הגמור של התורה.**

לכן בלוחות כתר אותיות כתר בחי' רצון ועקב תיבות כי תיבה כיוון שיש בה יותר תפיסת נגלה היא בחי' עקב כלפי האות שהיא מגלה רצון. **ולכן יכול** להיות שדייקא מקורב שעדיין אינו יודע תורה יש לו יותר הרגשה בנותן התורה ממי שלמד ויודע.

[ג] **שם למדו** מהפסוק והמתים אינם יודעים וכו' ומהפסוק ע"פ ב' או ג' עדים יומת המת ועיין קהלת רבה ט' ד' וירושלמי ברכות פ"ב סוף הלכה ג' שם למדו מהפסוק כי לא אחפוץ במות המת

הרשע מזרע אגג מלך עמלק/[יד], **כמה שכתוב (במדבר כד)**/[טו] **ראשית גוים עמלק**/[טז] לעומת ישראל שהם מלכות דקדושה ונקראו ראשית כמ"ש (ירמיהו ב) "קדש ישראל לה' ראשית". ועיין זוהר בשלח סה. שעמלק נקרא ראשית כי הוא ראש לרשעים/[יז], שביציאת מצרים כשכל העמים פחדו מהקב"ה שומר ישראל, עמלק "לא ירא אלקים"/[יח] בא להלחם בהם. **וזה לעומת זה** [**יט**] עמלק שלא ירא אלקים, עומד לעומת מלכות דקדושה, שהיא "סוף דבר וכו' את האלקים ירא", כמבואר לקמן, **כי מלכות דקדושה הוא בחי' מאסף לכל המחנות (שם יוד)**/[כ] פשט הפסוק מדבר ממחנה דן, כדלקמן, וכדמיון ספירת המלכות שהיא סוף לכל הספירות ומקבלת מהן, **כמ"ש (קהלת יב)**/[כא] **סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא.** כי יראה **זה בחי' מלכות**/[כב], **כמה שכתוב (אבות פ"ג)**/[כג] **אלמלא מוראה של מלכות. היינו** שרמז בפסוק מקהלת הנ"ל **שמלכות דקדושה** שהיא בחי' יראה **היא בחי' סוף דבר** [**כד**]/[כה], **בחי' מאסף לכל המחנות דקדושה, בחי' מחנה** שבט **דן שהוא מאסף לכל המחנות** [**כו**]/[כז]. **כי דינא דמלכותא דינא {גיטין י:**

[יד] **כמבואר באסתר** פרק ט' כד– המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים. הוא אגג מלך עמלק בשמואל–א טו ח'

[טו] **במדבר פרק כד** כ' – וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד: ופרש"י – הוא קדם את כלם להלחם בישראל וכך תרגם אונקלוס ואחריתו להאבד בידם שנאמר תמחה את זכר עמלק:

[טז] צ"ע מה הראיה מראשית על מלכות

[יז] **כי הלכה** עשו שונא לישראל, אבל כל האומות אין זה חיותם, אלא נוסף למדה רעה שמחיה אותם, גם שונאים את ישראל, אבל עמלק זה כל מהותו לעמוד נגד הקדושה (ונרמז בסופי תיבות רק רע כל היום) ולקרר מיראת ה', וכמבואר בפרש"י עה"פ "אשר קרך בדרך" שזה כל מהותו עד כדי מסירות נפש ממש, כמשל הקופץ לאמבטי רותחת, שבוודאי יכווה, ובלבד שקצת יקרר אותה. ריצ"ח. **וצ"ע עיין לקמן** שעמלק מאסף ממון, משמע חיותו תאוות ממון, הרי שיש לו גם מדה רעה לבד משנאת ישראל, ואולי כי מלכות דקדושה בחי' שונא ממון, כמבואר בתורה ל' אות ד', ממילא שנאת ישראל שהם מלכות דקדושה ותאוות ממון הם עניין אחד, ששניהם לעומת המלכות דקדושה.

[יח] **דברים פרק כה** יח עי"ש פרש"י דהכוונה לעמלק

[יט] קהלת ז' יד

[כ] **במדבר פרק י** (כה) וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי דָן מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם וְעַל צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדָּי:

[כא] **קהלת פרק יב** (יג) סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם:

[כב] **הריצ"ח** (בשיעור ב' 12 דקות) "הכל נשמע" דייקא וכן "והאלקים עשה שיראו מלפניו" ר"ת שמוע, וכן "שכוחו וגבורתו מלא עולם" ר"ת שמוע, ומברכים על רעם דייקא שהוא בחי' שמיעה, כי לא נבראו רעמים אלא לישר עקמימות שבלב, כי יראה קשור לשמיעה דייקא (וכן קבלת עול מלכות היא בבחי' עבד וזהו ההלכה שעבד שנתחרש אינו שווה כלום וגרע מעיוור שיכול להיות שומר אלב עבד כיון שלא שומע את אדונו אין בו תועלת כלל)

[כג] **אבות פרק ג'** (ב) רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, הֱוֵי מִתְפַּלֵּל בִּשְׁלוֹמָהּ שֶׁל מַלְכוּת, שֶׁאִלְמָלֵא מוֹרָאָהּ, אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בָּלָעוּ.

[כד] עיין זוהר פנחס רע"מ דף רנו:

[כה] **עיין זוהר פנחס** רע"מ דף רנו: – שם רשב"י מאריך לבאר לבנו ר"א גודל מעלת ספירת המלכות ובתוך דבריו שם אמר – ובגין דא אתמר בה, (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהי"ם ירא ואת מצותיו שמור, איהי סוף מעשר ספיראן, ים סוף, שלימו דעלאין ותתאין: איהו תרעא לאעלא לכל חכמתא, לכל כנוי והוי"ה, ולאעלא בכל ספירה וספירה, ידיעה דכלא, ופחות מינה לית רשו לשום בריה לאשגחא לשום ידיעה בעולם, עלה אתמר (תהלים קיח כ) זה השער ליהו"ה צדיקים יבאו בו:

[כו] במדבר י' כה ועיין ירושלמי ערובין פ"ה הלכה א וזהר ויחי רמג.

במדבר פרק י – (כה) וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי דָן מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם וְעַל צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדָּי:

[כז] **ירושלמי עירובין** ה' א' כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וחרנה אמר בקורה מאן דמר כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר בקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם. מאן דמר בקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור ומאן דמר כתיבה מה מקיים בקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה. וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו הה"ד מאסף לכל המחנות לצבאותם. עכ"ל.

למ"ד שנסעו בקורה היה מחנה דן ראש לג' שבטים דן אשר ונפתלי שהם הדגל האחרון ואעפ"כ הוא נסע אחריהם ולמ"ד שנסעו כתיבה היה דגל מחנה דן בצפון כי הדגלים נמנו בסדר מזרח דרום מערב וצפון וכיון שהוא ראשון לרוח צפון הוא סמוך למערב והם נסעו למזרח

ועיין חזקוני שם – (כה) מאסף לכל המחנת – פרש"י לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה אובד דבר היה מחזירו לו, אתיא כמאן דאמר כתיבה היו מהלכין. כלומר הוא הולך ברוח צפון שהיה קבוע לו ומתוך שהיה מרובה באוכלוסין היו אוכלוסין מפוזרין אף על פני כל רוח מערב ומתוך כך היה מאסף ואם תאמר הרי דגל מחנה יהודה מרובה מדגלו אלא יש לומר שהיה מרובה באוכלוסין מאותו שהיה נוסע באחרונה. **מאסף לכל המחנות** – כל אדם אפילו משאר דגלים כשלא היה יכול ליסע בדגל שלו היה מתאסף עם דגל מחנה דן שהיה אחרון אבל יותר לא היה יכול לעמוד פן ישאר יחידי ולכך קורא אותו מאסף לשון ואין מאסף אותו הביתה.

ב"ק קיג. [כח]} מאמר חז"ל זה הוא הלכה שישראל חייבים לציית לדיני המלכות שגרים בחסותה, ורבנו מצא רמז בהלכה זו שהמלכות היא בחי' דינים, בחי' שבט דן, שרומז למלכות, כי מקומו במחנה ישראל כשהלכו במדבר היה בסוף, כדמיון ספירת המלכות שהיא סוף כל הספירות, ומקבלת דרכן חיות מהחכמה.

ומלכות דס"א הוא לעומת כל זה, **מאסף ממון**/כט\, שהוא מבטח בוגד שבו תחובים כל העבודות זרות שבעולם כמבואר בתורה כג אות א', וכיון שעמלק מואס בחכמה דקדושה מחי החיים כנ"ל, הוא מחפש לעצמו מילוי וחיות אחרת ע"י הממון, בבחי' (קהלת י' יט) "והכסף יענה את הכל", **כי מחמת שהוא ירא**/ל\ **שלא יוציאו בלעו מפיו** [לא]/לב\, **היינו הנצוצות הקדושות שיש אצלו** שהם חיותו/לג\, **על כן הוא מתגבר ומאסף ממון שהם נצוצי הקדושה** כמו שרואים בחוש שבעל ממון מקבל חיות ונקרא חי לעומת העני שחשוב כמת והממון מקנה לו בטחון וכח השפעה ועזות כמ"ש העשיר יענה עזות וכל החיות הזו מקורה בניצוץ קדוש שיש בממון, ורק תלוי שאצל השמח בחלקו הוא ממון דקדושה ואצל עמלק הוא שמור לבעליו לרעתו. **כי** הניצוצות הקדושים שבממון **הם בחי' הגוונין עלאין** בגוונים העליונים **שיש בזהב וכסף ונחושת שהם הממון**/לד\ שמהם היו נוהגים לעשות את המטבעות בזמן שהיה למטבע ערך עצמי. וצ"ע אולי רוצה לומר שבגשמיות זה מתבטא בגוונין שיש בממון שזהב בחי' דין וכסף חסד ונחושת מלכות. **וזה בחי' תאוות עשירות** [לה] שנופלים בה ישראל ע"י ההסתרה וההסתרה שבתוך הסתרה הנ"ל, **שהיא** העשירות היא **בחי' מלכות** [לו]/לז\ כי המלך ושר כדי שיתקבלו דבריהם צריך שיהיו עשירים/לח\ אבל כדי שתיהיה מלכותם מלכות דקדושה בהכרח שהיו שונאי בצע כמבואר בתורה ל' אות ד', דהיינו שונאי הממון מצד היותו מבטח בוגד. **וע"כ עמלק שהוא מלכות הרשעה. רודף את מחנה דן**/לט\, **שהוא בחי'**

כח ועיין רמב"ם גזילה ואבידה פ"ה ועי"ש הל' יח באיזה מלך מדובר ועיין תרומת הדשן סימן שמא עפ"י רשב"ם ב"ב נה. טעם החיוב כי אדעתא דהכי אנו קובעים דירה תחתיהם ומקבלים עלינו עולם ומשאם. ועיין חת"ס יו"ד סימן שיד וכן דעת רוב הפוסקים האחרונים שהוא דין תורה. ועיין זוהר רע"מ משפטים קיח.

כט **לעומת דן** שהיה מאסף ממון שנאבד ומחזירו לבעליו עמלק מאסף ממון אחרים לעצמו כמבואר בפרדר"א פ"נ שהן נתעשר מאוצרות מלכי יהודה ואוצרות בית קדש הקדשים. וכן במגילה (אסתר ג' יג) להשמיד להרג ולאבד וכו' ושללם לבוז.

ל **ירא דייקא** לעומת מלכות דקדושה שהיא סוף דבר את האלקים ירא כנ"ל ועמלק לא ירא אלקים אלא ירא מאיבוד העבודה זרה שלו דהיינו הממון שבו הוא בוטח

לא לשה"כ ירמיהו נא מד

לב **נמצא שדייקא** הממון שהרשע אוסף כדי שיהיה לו למבטח ומשען בבחי' הכסף יענה את הכל הוא דייקא בכל פרוטה שבו יש יראה עצומה שמא יאבד את המשען הזה נמצא שנשען על קנה רצוץ ומאסף יראה כדי להצילו מיראה. בבחי' ממלא חסרון בחסרון יותר.

לג **כמבואר** בסוף תורה צד שהניצוצות הם חיות של הדבר. ואולי היניקה היא שנעשה עשיר ואזי יש לו השפעה רעה וכח על רבים. ועוד שמפיל יהודי לתאוות ממון והיהודי נעשה עשיר, אזי העשיר כבר מפיל עוד יותר יהודים לתאווה והסתרה הזו.

לד **עיין תורה כה** אות ד' שם שהפאר הוא מהגוונין ועיקר הגוונין הם הכסף וזהב. ורבנו מבאר שם שמיד שמגיע ממון ישראל לגוי הוא מאבד את הגוונין לכן גוי תמיד תאב לדינר של ישראל עי"ש. וצ"ע לפ"ז מדוע כאן חושש לאבד מה שבלע הרי כבר אין לו שום חן. ונראה שאמנם חן אין לכן תאב לעוד ממון של ישראל אבל כח יש גם לממון בלי חן ובכח הזה מתגבר לשלוט ולהפיל רבים להסתרה ותאווה הזו.

לה **שהיא עיקר** ההסתרה הנ"ל עיין לקוטי עצות ערך ממון אות לא

לו **עיין לעיל** תורה ל אות ד' שונא בצע מסטרא דמלכות

לז **עיין לקוטי הלכות** נזקי ממון ב' – וזה בחי' אבות נזיקין שהם בח"י מלכות הרשעה שהם מזיקין ממון ישראל כי הם מתגברין על הממון לפגום אותו מחמת ששם כל הטוב כנ"ל. וע"כ הם ד' כי מלכות דקדושה היא בחי' ד' וכשנופל ונפגם בחי' הד' שהיא מלכות דקדושה אזי נעשה מזה בחי' ד' מלכיות שהם מלכות הרשעה בחי' עמלק שכלול מכל הד' מלכויות כמובא כ"ז במאמר מישרא דסכינא (סי' ל' אות ד) **ע"כ הם מתגברין על הממון להזיקו כי מלכות דקדושה תיקונה ושלימותה ע"י שונא בצע לשנוא הממון בתכלית השנאה כמבואר שם במאמר מישרא הנ"ל.** וע"כ להיפך מלכות דסט"א שהם הד' מלכיות מתגברין להזיק ממון ישראל דהיינו שמתגברין בתאוות ממון שבזה הם מזיקין ממון ישראל שפע קודש להכניסו אל התאוה שהיא מסט"א ח"ו כי עיקר הגליות הם רק ע"י הממון כי שם כל הנצוצות הקודושת והם מתגברים להוציאם לחוץ ח"ו ע"י תאוות ממון וע"י מה שגוזלין לממון ישראל כי הם בחי' אחת דהיינו גזילתם ממש והתגברות התאוה על ישראל כי הכל כדי לינק ולקבל משפע קודש הגנוז בממון כנ"ל.

לח **עיין רע"ב על אבות** ד' ה' ד"ה ולא קרדום לחפור בו – וכן ת"ח שמינו אותו הציבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי צבור. מותר לו ליקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיהיו מזונותיו בריוח ומתוך כך יהי גדול ויראוי ומאויים בעיניהם כדאשכחן בכ"ג דכתיב ביה הגדול מאחיו ודרשו חכמים גדלהו מאחיו שיהיו אחיו הכהנים מעשירים אותו משלהן. וחכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה מדת חסידות היתה בהם אבל לא מן הדין:

לט **ונראה שהעיקר** שרוצה זה להפילם בתאוות ממון. עיין לקמן בלק"ה שבועות א' ה' שהתורה הנעשית מההסתרה הזו היא ע"י ביטול תאוות ממון כמבואר בתורה יג

מלכות דקדושה כנ"ל[מ]. **כמ"ש (דברים כה)**[מא] **ויזנב בך וכו'** כל הנחשלים[מב] דהיינו המאסף למחנה שהוא שבט דן. ואתה עיף ויגע **ולא ירא אלקים** בפשט הפסוק פרש"י דלא ירא מדובר בעמלק וכנ"ל אבל רבינו לומד כפשוטו שמדובר בישראל הנחשלים שעמלק מזנב בהם, **דהיינו בעת שאין להם כח מלכות דקדושה שהיא בחי' ירא אלקים כנ"ל. כי מלכות המן עמלק, הוא היפוך מלכות דקדושה. כי מלכות דקדושה הוא בחי' מאסף לכל המחנות דקדושה** בחי' שמקבל חיות מהקב"ה דרך כל המחנות שמעליו. **ומלכות המן עמלק שהוא מלכות הרשעה הוא בחי' מאסף ממון**[מג] לקבל ממנו חיות ומבטח **כנ"ל. כי מתגבר בתאוות ממון** (על ישראל) **כדי לתפוס כל הנצוצות הקדושה כנ"ל. אך אע"פ כן אינו מועיל לו כלל. כי יש כח במלכות דקדושה שהוא בחי' מרדכי, להוציא מאתו כל הממון וכל הנצוצות הקדושים שבלע** ובתורה ח' תנינא מבאר שכשמוציא מה שבלע מוציא גם את חיותו שבלעו דבוק בה, ומזה נעשה גרים, וכן מצינו גרים הרבים שהתגיירו בנס פורים כמ"ש (אסתר ח' יז) ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם[מד] :

וזה שאמרו רז"ל (מגילה יוד ע"ב)[מה] על הפסוק בקהלת ב' כו[מו] **כי לאדם שטוב לפניו נתן** הקב"ה **חכמה ודעת** [מז] **זה מרדכי. היינו שמרדכי שהוא בחי' מלכות דקדושה כנ"ל נתן לו חכמה ודעת כנ"ל** שע"י עסק התורה נמשך אריכות חיים למלכות מחי החיים והיינו החכמה תחיה בחי' דעת. **וזה טוב לפניו, בחי' התורה, כי אין טוב אלא תורה (אבות פ"ו).** והלעומת זה מבואר שם בהמשך הפסוק **ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס** [מח] **זה המן. היינו שהמן שהוא בחי' מלכות דס"א כנ"ל, הוא מאסף ממון כנ"ל** שע"ז נופל להסתרה שבתוך ההסתרה. **וזה** המשך הפסוק שם [מט] **לתת לטוב לפני אלקים,** פשט הדרשה היא שהקב"ה נתן לרשע ענין לאסוף ממון כדי שלבסוף יפול הכל לידי הצדיק הטוב, ורבינו דורש שהממון הוא עיקר ההסתרה שמתגבר הרשע להסתיר את מלכות הקדושה והסתרה זו נותן הקב"ה בידי הצדיק שע"י הדעת שמאיר בנופלים לתאוות ממון נהפכת ההסתרה ל**בחי' התורה**[נ] גבוה מאד שמוכיחה את

[מ] **ב' פעמים קבלנו** את התורה בשבועות ובפורים כנ"ל וכל פעם סמוך לקבלת התורה קדם לזה שעמלק בא על ישראל ביציאת מצרים קודם שהגיעו להר סיני חנו ברפידים ושם נלחמו בעמלק ובפורים המן עמלק ונראה שזה בחי' חבלי לידת התורה שצריך לקבל והכוונה להחזיר את ישראל בתשובה להיות ראויים לקבלת התורה ושתי בחי' קבלת התורה היו דייקא אחרי רפיון בעבודת השם בבחי' ירידה צורך עליה

עוד נראה שהגאולה באה תוך רפיון, הנובע מייאוש כמבואר שבבית שני טעו בחשבון וחשבו שכבר עבר זמן הראוי להגאל. וברפידים עיין שם משמואל שמבאר שרפו ידיהם מהתורה אין הכוונה לתורה שקבלו אלא רפו ידיהם ונתיאשו מקבלת התורה ,כי חשבו שצריך לזה התעלות גדולה ולא מצאו עצמם ראויים מספיק.

[מא] **דברים פרק כה** (יח) אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים:

[מב] **ולעומת זה** שבט דן בעצמו היה מאסף את הנחשלים כמבואר בהעמק דבר במדבר י' כה עה"פ ומאסף הנ"ל וכן מבואר בפרש"י ישעיהו נב יב ובמנוסה לא תלכון – לפי שמאסיפכם אלהי ישראל הולך מאחריכם לשמור אתכם מכל רודף כמו ונסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתין את הנחלשים ואת הנכשלים וכן הוא אומר ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון:

[מג] **עיין פדר"א פ"נ** שני עשירים היו בעולם קרח בישראל והמן באומות העולם שלקח כל אוצרות יהודה ואוצרות בית קדשי הקדשים

[מד] **ואע"פ שלכאורה** הם גרי אריות כמבואר במסכת גרים א' ז' ועיין יבמות כד: וחולין ג: תוס' ד"ה כסבר אבל למעשה ביו"ד רסח יב נפסק שהם גרים גמורים. עוד עיין תורה יז אות ז'

[מה] **מגילה דף י:** רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן

[מו] **קהלת פרק ב** (כו) כִּי לְאָדָם שֶׁטּוֹב לְפָנָיו נָתַן חָכְמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה וְלַחוֹטֶא נָתַן עִנְיַן לֶאֱסוֹף וְלִכְנוֹס לָתֵת לְטוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים גַּם זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ:

[מז] קהלת ב' כו

[מח] המשך הפסוק הנ"ל

[מט] המשך הפסוק הנ"ל

[נ] **עיין ליקוטי הלכות** אורח חיים ענין שבועות הלכה א אמצע אות ה – וזהו בעצמו מה שכתב רבינו ז"ל במאמר אשרי העם (תורה יג) הנ"ל שעל ידי שבירת תאוות ממון יכולין ליקח נפשות ולעשות מזה תורה. היינו כי גם מזה בעצמו נעשה תורה. היינו

ישראל ומחזירה אותם בתשובה. דהיינו **שמרדכי שהוא בחי' מלכות דקדושה, מוציא ממנו כל הממון וכל הנצוצות, ונעשה מזה תורה כנ"ל** שמההסתרה בעצמה נעשה תורה. **כי מרדכי מוציא ממנו כל העשירות** [נא]/נב\ כמבואר במגילת אסתר שמרדכי קיבל את ביתו של המן ומסתמא עשירותו ומפתחות לאוצרותיו בביתו, **בבחי' (איוב כ) חיל בלע ויקיאנו**/נג\. **ועושה מזה** מהעשירות שהיא תאוות ממון שהיא עיקר ההסתרה על מלכות דקדושה עושה ממנה **תורה שנקראת אשת חיל**/נד\ כמבואר במשלי לא י' ובפרש"י שם [נה] וכמבואר לעיל אות ג' עה"פ "ומה יעשה בה" שמההסתרה בעצמה נעשה תורה גבוה מאד סתרי תורה והיא מוכיחה את ישראל בבחי' תורה מכרזת קמייהו עד מתי פתאים תאהבו פתי ובזה מקיים הצדיק את מצוות התוכחה שחייב להוכיח את ישראל כדי שלא תיהיה המלכות שלו בבחי' רבנות המקברת את בעליה כנ"ל :

אות ו

כהמשך לעניין הדעת הנ"ל שיודע שהש"י נמצא בהסתרה בעצמה וזה בעצמו מבטל את ההסתרה ונעשה ממנה תורת ה' ממש כנ"ל, מוסיף ומבאר כאן שהגדלת הדעת הזו על ידה גם הפרנסה בנקל. ומבאר העניין בפרשת המן שבו מתארת התורה בשתי פרשות בפרשת המן (שמות טז) ובפרשת המתאוננים על המן (מדבר יא) כמה מדרגות שהיו באוכלי המן, ובאמת הן מדרגות אמונה שבזה תלויה הפרנסה בכל הדורות. ויש להעיר ששתי הפרשות האלה שבהן מתגלה מעלת המן, נמצאות בתורה אחרי הסתרה עצומה שהיתה לישראל בעניין הפרנסה, כי פרשת המתאוננים (מדבר יא) בוודאי היתה הסתרה שהתלוננו על המן עצמו "נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו", אמנם גם פרשת המן (שמות טז) היתה הסתרה שהתלוננו שאין להם מה לאכול, כמבואר שם שבט"ו אייר ל' יום מיציאת מצרים כשהגיעו למדבר סין, בין אֵילִם לסיני, וילונו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר וכו'. ושם שתי פעמים חוזרים משה ואהרן לומר לישראל "ונחנו מה", ומיד בסמוך יורד מן לישראל. ואולי אפ"ל שהוא רמז לעניין הנ"ל, שמשה הוא הדעת כידוע וכמבואר לקמן עשה מההסתרה בעצמה בחי' מה העדות, וכנ"ל (באות ג') "ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לראות מה יעשה בה". ומכח זה בעצמו הוריד להם משה את המן, שהוא בחי' הדעת ובחי' משה כדלקמן.

עוד מבאר כאן שלפי הגדלת הדעת כן נתרבה השלום. ועיין לעיל באות ג' עה"פ לדעת את שלום אסתר, שנתבאר שהדעת עושה מההסתרה תורה ע"י השלום (שהוא בחי' יסוד) המאיר את הדעת למלכות שנמצאת בהסתרה.

וכאן מבאר עומק העניין כיצד ע"י הדעת זוכה לשלום שעל ידו מאיר את הדעת למלכות **כי הדעת הוא להיות סובל הפכים, והשלום עושה שלום ביניהם**, מכח הדעת שמחבר למדרגה גבוהה יותר, שמכוחה ההפכים עושים שלום בניהם כדי לזכות בו.

וזה עומק העניין שצריך להאיר למלכות, שבהסתרה היא חסרת דעת ונסתר ממנה שבחושך יש אור, ושדייקא בריחוק נמצא הש"י, לכן צריך להאיר לה דעת, שהוא הכח לסבול בשכלו הפכים, ולקבל בליבו שאין סתירה ביניהם, ואז בכח השלום נעשה לבו כלי מחזיק ברכה (משנה עוקצים ג' יב) דהיינו שנעשים מדותיו בטלים זה לזה/נו\ כדי לקבל בתוכם את הדעת הזו.

משבירת תאוות ממון כי כל הנפשות והניצוצות הם בתוך הממון וכשהצדיק משבר תאוות ממון הוא מוציא הניצוצות משם ועושה מהם תורה (כמו שכתוב כל זה במאמר וביום הביכורים להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות עיין שם בסימן נ"ו).

מבואר שכח מרדכי לגלות ההסתרה הוא דייקא ע"י שמבטל מישראל תאוות ממון ומעלה הנפשות ישראל בעיבור ומוריד תורה ומשמע שדייקא כמה שהיתה התאוות חזקה יותר כן התורה הנעשית על ידה גבוהה יותר. ואולי זה בחי' ובביזה לא שלחו את ידם שנכתב במגילה כמה פעמים כי כשגדל מרדכי גדלה השפעתו על ישראל עד שנתבטל אצלם לגמרי תאוות ממון ונראה שמכח זה נכתבה המגילה ע"י אסתר

[נא] עיין אסתר ח' ב'

[נב] **אסתר פרק ח** (ב) וַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מֵהָמָן וַיִּתְּנָהּ לְמָרְדֳּכָי וַתָּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת מָרְדֳּכַי עַל בֵּית הָמָן:

[נג] **חיל בלע** עיין תרגום פירוש נכסים ופרש"י הינו ממון ומצודות הינו הון.

[נד] **הצדיק הוא** בחי' (תהלים פ ח') ילכו מחיל אל חיל שעושה מחיל בלע אשת חיל

ועיין חזקוני על בראשית מז ו' – אנשי חיל – פרש"י בקיאים באומנותם וכו' דוגמא אשת חיל כלומר חכמה, ואין לומר כמשמעו שאין דרך נשים לצאת לחיל או לצבא.

[נה] * משלי לא י' [כמבואר בפרש"י שם שהיא התורה]

[נו] **יסוד העניין** כפי ששמעתי מהריצ"ח עפ"י האור שמח (טוען ונטען ט' ז' בדין שנים אוחזים בכלי מבאר מדוע בכלי לא אומרים שכל אחד קנה עד היכן שידו מגעת) כי כל כלי עשוי חלקים וכל חלק לעצמו אינו כלום ורק מכח הביטול של כל חלק לחבריו נעשים ביחד כלי לקבל בתוכו. והשלום נקרא כלי במשנה עוקצין ג' יב, נמצא שורש השלום הוא ביטול לחבירו מתוך הדעת שיש אור גבוה שרוצים בו וא"א לקבלו אלא ע"י הכנת כלי.

ולפי הגדלת הדעת כן הפרנסה בנקל[נז]**. כי פרנסה בנקל תולה בדעת, כמ"ש** בפרשת המתאוננים **(במדבר יא)**[נח] **שטו העם ולקטו** פשט המילה שטו הוא מלשון "משוט בארץ" שכתוב באיוב/[נט] ובדרך כלל הוא לשון הליכה במים/[ס] ולפי הזוהר **{זוהר בשלח ד' סב. סג:}**/[סא] שינה הכתוב לכתוב לשון שטו כדי לרמוז שהסיבה ש"שטו" לחפש את המן רחוק מהבית היא כי היו **בשטותא**/[סב] דהיינו הרוח שטות שנכנס בהם. כי כנ"ל בני ישראל במדבר לא היו צריכים כלל לטרוח בשביל הפרנסה, כי היה יורד סמוך לפתח ביתם מן שמראהו כלשד השמן/[סג] (במדבר יא) וטעמו כצפיחית בדבש (שמות טז) וכפי הדעת דהיינו החיבור והדביקות אליו ית' דהיינו קרבת האדם להש"י, כן היה קרבת המן לביתו, ועל זה נאמר שטו העם ולקטו דהיינו מי שנכנס בו רוח שטות דהיינו פגם הדעת היה צריך לשוט ולהרחיק מביתו, אבל עכ"פ אכל מן, אבל היו שנפלו עוד יותר רחוק שגם לא הרגישו נעימות טעם המן, ורצו טעם מגושם יותר/[סד], והם היו צריכים עוד יותר טרחה כמבואר שם בפסוק הנ"ל, וטחנו בריחים או דכו במדוכה ובשלו בפרור ועשו אותו עוגות. **כי כל מי שחסר דעת ביותר, הוא יגע וטרח אחר הפרנסה ביותר** בכל דור ודור כמו במדבר כל אחד דואג לו הש"י לפרנסה כפי צרכו וכפי אמונתו וקרבתו להש"י כך בקל וקרוב מוצא את אשר שולח לו הש"י כמבואר בזוהר הנ"ל:

וגם[סה] **לפי הגדלת הדעת כן נתרבה**/[סו] **השלום** שגם בו תלויה הפרנסה. **כי שלום תלוי בדעת** כמבואר בתורה פ' ששלום הוא בין הפכים דייקא, ומבואר בתורה ד' שדעת היא שאין חילוק

[נז] **הריצ"ח** התחיל כאן בשיעור טו עי"ש אחר 12 דקות אמר שמעניין שהשורש לזה שע"י פגם הדעת הפרנסה לא בנקל, נמצא דייקא בפרשה המתארת את המן שלא ניתן אלא לדור דעה דורו של משה הוא הדעת, דהיינו שעם כל השטות המבוארת כאן אבל למעשה ירד להם מן שהוא דעת גדול מאד בחי' מחלוקת לשם שמים.

ונ"ל לפי המבואר לקמן שהמן בחי' משה נראה שהתפיסה במן היתה כפי ההתקשרות למשה. ובאמת התפיסה בצדיק הדור היא בעצמה דעת גדול לתפוס הפכים כי גשמיותו סותרת את צדקותו וגדלותו.

[נח] **במדבר פרק יא** (ח) שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן:

[נט] **כך** באר רבינו בחיי שם

[ס] **עיין ישעיה פרק לג** (כא) כִּי אִם שָׁם אַדִּיר יְדֹוָד לָנוּ מְקוֹם נְהָרִים יְאֹרִים רַחֲבֵי יָדָיִם בַּל תֵּלֶךְ בּוֹ אֳנִי שַׁיִט וְצִי אַדִּיר לֹא יַעַבְרֶנּוּ:

[סא] **זוהר חלק ב דף סב:** (ע"ש אחרי שמתאר את מעלת המן ומי זוכה לו אומר:) ואינון דלא אשתכחו בני מהימנותא, מה כתיב בהו (במדבר יא ח) שטו העם ולקטו, מאי שטו, שטותא הוו נסבי לגרמייהו, בגין דלא הוו בני מהימנותא, מה כתיב בהו, וטחנו ברחים או דכו במדוכה וגו', מאן אטרח לון כל האי, אלא דאינון לא הוו בני מהימנותא. כגוונא דא, אינון דלא מהימני ביה בקודשא בריך הוא, לא בעאן לאסתכלא בארחוי, ואינון בעאן לאטרחא גרמייהו כל יומא בתר מזונא יממא ולילי, דלמא לא סליק בידייהו פתא דנהמא, מאן גרים לון האי, בגין דלאו אינון בני מהימנותא. אוף הכא, שטו העם ולקטו, שטו בשטותא דגרמייהו, ובעאן לאטרחא עלייהו, הדא הוא דכתיב וטחנו ברחים, בתר כל טרחא דא לא סליק בידייהו אלא כמה דכתיב והיה טעמו כטעם לשד השמן, ולא יתיר, מאן גרים לון האי, בגין דלא הוו בני מהימנותא. אמר רבי יוסי, מאי לשד השמן, איכא דאמרי דליש במשחא כתרגומו, ואיכא דאמרי מה השד אתחזר לכמה גוונין, אוף מנא אתחזר לכמה גוונין, רבי יהודה אמר לשד השמן יניקא דמשחא.

[סב] **פסוק זה שרבנו מביא** הוא בפרשת המתאוננים על המן במדבר יא ויהיה העם כמתאוננים ובו מתארת התורה את ג' המדרגות שהיו באוכלי המן אמנם בפרשת המן בשמות טז נמצא עוד מדרגות בזה כגון שהמרבה והממעיט לא נמצא בידים אלא עומר לגלגלת וכן ויותירו ממנו דהיינו שנמצא עוד פגם אצל אוכלי המן לבד משטו ולקטו וטחנו וכו' דהיינו מה שרואה בחוש שלא הועילה לו השתדלותו כלל ואעפ"כ חוזר ומשתדל וכידוע שהוא פגם בכל הדורות כמבואר בתורה כג היטב ולכאורה צ"ע מדוע בחר רבנו פגם השטו דייקא ולא שאר פגמים. ונראה כיון שהשטות שרש לכל. עוד לכאורה יש לחלק בין המרבה לויותירו כי מרבה היא פגם הרגיל בעולם אבל ויתירו הוא רשעות מיוחדת כמבואר שם שמדובר בדתן ואבירם דייקא שחלקו על משה שהוא המן כמבואר לקמן באות ח' וכמבואר בתורה נח אות ב' עה"פ ויאמר להם משה הוא הלחם.

עפ"י המבואר שם בתורה נח אות ב ששורש המן הוא יעקב והביאור בזה עפ"י הזוהר יעקב מלבר ומשה מלגאו שהמ"ן הוא דעת גבוה מאד בחי' מקוה של שער הנון עיין לקמן אות ז' ויעקב הוא בחי' חיצוניות הדעת ומשה פנמיות ביאר שכלול בתורה כאן כל הקו האמצעי כי אריכות ימים לתוך המלכות זה בחי' הארת אריך דהיינו הכתר במלכות בחי' מגיד מראשית אחרית וביניהם נזכר כאן הדעת ורחמים ושלום שהם כל הקו האמצעי. (הריצ"ח)

[סג] **והיא נוטריקון** לישת שמן דבש, כלומר לחלוח של שמן, כמו עיסה שנלושה בשמן וקטופה בדבש, (רבינו בחיי במדבר יא ח')

[סד] **עיין ילקוט שמעוני** במדבר פי"א רמז תשלה – כתיב וברדת הטל על המחנה וגו' וכתיב ויצא העם ולקטו וגו' הא כיצד, לצדיקים יורד להם על פתח ביתם, בינונים יצאו מן העם ולקטו, רשעים שטו ולקטו.

עוד שם .. כתיב לחם וכתיב עוגות וכתיב וטחנו ברחים הא כיצד, לחם לצדיקים, ולבינונים עוגות, לרשעים וטחנו ברחים.

אבל החזקוני כתב ששטו הם הצדיקים כי עכ"פ אכלוהו כמו שהוא וז"ל שם– נמצא באגדה שטו העם ולקטו אלו הצדיקין שהיו אוכלים אותו כמו שהיה יורד. וטחנו ברחים או דכו במדכה – אלו הבינוניים. ובשלו בפרור – אלו הרשעים שהיו מבשלים אותו וזהו שנאמר וימצאו אותו מקושש עצים למה היה לו לקושש אלא מפני שהיה רשע היה רוצה לבשל את המן.

[סה] מתרצו - גם

אצלו בין חסד לדין בין טוב לרע, ולעתיד לבוא תמלא הארץ דעה **כמו שכתוב (ישעיה יא) וגר זאב עם כבש וכו' כי מלאה הארץ דעה. שיהיה שלום נפלא בעולם, שיוכלו לגור ביחד שני הפכים**[סז], **מחמת גודל הדעת שיהיה אז** דהיינו כל הבריאה כולה תמלא דעת, שלישראל תמלא כמים לים מכסים, דהיינו שהים הוא המשל על זה, שכמו שהיום בים רואים רק מים ואת היבשה צריך לחפש כך לעתיד להדיא יראו רק אותו ית' ואילו את הגשמיות יצטרכו לחפש, ואצל הגויים תמלא במדרגה פחות מזה כמבואר בסוף תורה כא וגם בעלי החיים ישתנה טבעם שיחיו בשלום זה עם זה אפילו בעלי החיים שהיום הם הפכים ביותר. **כי על ידי הדעת נגדל השלום, כי נתבטל הכעס והאכזריות על ידי הדעת** שיתמלא בעולם עד שאפילו בני אדם המתנהגים כחיות יתבטל הכעס מהם, אבל החיות עצמם כגון הזאב לכאורה לא מכעס אוכל את הכבש אלא מרעב וצריך לומר שכשתמלא הארץ דעה אזי הכבש יסכים להיות נאכל[סח]. **כי כעס**[סט] **ואכזריות הוא מהעדר הדעת, כמו שכתוב (קהלת ז) כעס בחיק כסילים ינוח**[ע] ובפסחים סו: כל הכועס וכו' חכמתו מסתלקת ממנו. **וכל מה שמתרבה הדעת מתרבה הרחמנות** [עא] **והשלום** כי רחמנות כידוע מכריע בין חסד לדין והיינו משפט דהיינו הכרעה בין צדדים ושלום הוא בין הפכים והכל ע"י הדעת שמאיר סבילת הפכים (מהכתר דהיינו מאריך).

וע"כ הפרנסה בנקל, בבחי' (תהלים קמז) השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך עיין תורה לט שפסוק זה נדרש בגמ' ב"מ נט. אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר "השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך". ורבינו שם לומד שאין הבדל בין אם אין לו תבואה בביתו או שיש לו אבל אינו שבע ממנה, כי כל ההבדל הוא רק שכאן התיגרא היא עם אשתו וכאן עם גופו, שגם הוא נקרא אשה כמ"ש "ראה חיים עם אשה" עיין תורה מז. כי אין לך שני הפכים יותר מגוף ונשמה ומזונא דגופא הפך מזונא דנשמתא, ורק דעת גדול יכול לפייס את שניהם. וכשכל כוונתו בפרנסה היא רק לצורך השלום, דהיינו שלא מתאווה ליותר מההכרח, אזי פרנסתו בנקל, כי את ההכרח בוודאי יקבל, כדאיתא בגמ' תינוק נולד וככרו בידו, ועיקר קושי הפרנסה הוא כיון שרוצה יותר מההכרח/[עב].

עוד גם בעניין שעצם הפרנסה בנקל צריך לשלום, כידוע שהשתדלות ובטחון הם שני הפכים שנמצאים בפרנסה, ונראה אע"פ שכבר אמר שהפרנסה בנקל תלוי בדעת, זה רק נותן כח לסבול הפכים, ולא לראות בהם סתירה, אבל הכלי להבין גם תירוץ, כדי להתנהג למעשה עם הסתירה הזו, לזה צריך

[סו] **צ"ע לגבי דעת** לא נקט רבוי אבל לגבי השלום נקט לשון רבוי. ואולי כי הדעת היא שרש העניין וכשיש דעת אזי נעשה שלום בכל מקום והם מרובים דהיינו שאין הכוונה לשלום גדול או קטן אלא שע"י הדעת זוכה לשלום בהרבה מקומות.

[סז] **צ"ע במה זאב וכבש הפכים** הרי רודפו כדי לא למות מרעב, ולכאורה יותר היה צריך הנביא להביא ראיה מכלב שרודף חתול שאין זה כדי לאכלו אלא רק כעס ואכזריות.

[סח] צ"ע בזה כי אם הכוונה שהזאב יתהפך טבעו לאכול רק עשב א"כ מה הראיה שיש בו הארת הדעת הרי גם היום השור לא אוכל את הכבש ולא בגלל דעת אלא כיון שהוא מטבען צמחוני ואינו יכול לעכל בשר. ואם הכוונה שהכבש יסכים להאכל ע"י הזאב, שוב אין זה דעת שתתחדש בזאב שהוא זה שהיה שלא בשלום עם הכבש. עוד צ"ע ממה שכינה רבנו את הזאב אכזר וכעסן וגדר הכעס הוא שפועל מחמת שלא נעשה רצונו, לפ"ז לכאורה גם לכבש יש חלק בכעס, במה שלא מסכים להאכל. (כדמצינו במדרש שבזמנים קדומים כשהאריה היה שואג מרעב כל החיות היו רובצות ומחכות שיבחר לו טרף ונ"ל שזה היה בזמנים שגם אצל העולם היתה המלכות על תיקונה השתלשל בבעלי חיים שמלך החיות היתה מלכותו על תיקונה) לכן יותר מסתבר שהדעת היא ששניהם ישתנה טבעם להסכים לדעה אחת שלצורך תיקון שניהם צריך הזאב לאכול את הכבש. וצ"ע בזה. והנראה לי בזה שהזאב ישתנה טבעו לאכול גם עשב והכבש יתנגד ולא יסכים להאכל מצד טבע כל חי לדאוג לקיומו, נמצא שהזאב מחמת הדעת לא יכעס ויאכל את הכבש, אלא יבחר בצומח.

[סט] **כעס העדר הדעת** – כי הכעס הוא שלא נעשה רצונו דהיינו התגברות הישות ואי תפיסת הפכים דהיינו שיש עוד רצון הפך מרצוני שגם הוא לא פחות חשוב מרצוני, כי מצד הישות, אזי כל מציאות של רצון אחר ממני סותרת אותי, והכעס רוצה לבטל את כל מציאות זרה כזו. עד כדי אכזריות. **ולפ"ז צ"ע** איך שייך כעס שמצינו אצל משה (בב"מ כגון בנות מדין ודרוש דרש בשעיר נחשון) שהוא הדעת בעצמה כדלקמן באות ח'. **ועיין תורה עב** שאצל הצדיקים אין החטא כפשוטו אלא טעות בעניין המתקת הדינים, **ונראה** כי לפעמים צריך להראות כעס כדי להמתיק דין בשרשו ובזה כשהצדיק טועה נעשה פגם שנקרא כעס לפי ערכו.

[ע] **הכעס הוא** מחמת הכסילות דהיינו העדר הדעת. זה מתיישב יפה עם ביאור המלבי"ם (משלי א' ב' ומשלי יט א') שכסיל אינו טפש אלא שלא חפץ בתבונה אלא בהתגלות לבו וידוע שדעת היא להאיר את השכל בלב וזהו שהכעס הוא לא מטפשות אלא רק מהעדר הדעת שמחבר את השכל אל הלב דהיינו כסיל. וזהו (פסחים הנ"ל) כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת לא שנעשה טפש אלא שנעשה כסיל דהיינו שהכעס הוא הסתלקות החכמה מהלב.

[עא] לעיל תורה לא אות א ולקמן תורה קה קיט ותורה ח תנינא אות ב

[עב] **מסתבר** שלבד ממקרים מיוחדים שבא לעולם ותיקונו עניות דייקא כדאיתא בתקוני הזהר לגבי ר"א בן פדת

שלום. וכפי שמבאר מוהרנ"ת בלק"ה מו"מ ד' עפ"י תורה עו המדברת מבטחון, כיצד ההשתדלות יכולה דייקא לעזור לבטחון, אם יודע כיצד שלא להשתדל יותר ממדרגתו עי"ש :

אות ז

עתה יבאר שהדעת הנפלא הנ"ל שעל ידו התוכחה, ע"י שזוכה לו מהצדיק מיד מתבטלים אצלו כל ההסתרות ונעשה מהן תורת ה' שמוכיחה אותו. והוא שכל גדול וגבוה מאד שהתגלה במתן תורה ובכל חג שבועות. ועיין בריש תורתינו שגם הפסוק שעליו סמך את התורה הזו, הוא "ביום הבכורים", דהיינו שבועות.

ולכאורה צ"ע למה היו צריכים דעת כל כך גדול הנ"ל במתן תורה, שעה שכבר היו בבחי' צדיק גמור שבטלה מהם הזהמה אחרי מט ימי הכנה וקרבה להר סיני (כמבואר בכלבו על ההגדה של פסח ד"ה אילו קרבנו להר סיני וכו' שהקרבה להר העבירה את הזהמה דהיינו שבטל הספק מלבם)

ועיין לעיל באות ג' מאריך לבאר שסוד ההסתרה שבתוך ההסתרה שהיה בנס פורים והצדיק המוכיח שמבטל אותה ומהפך אותה לתורה הוא מרדכי, דהיינו שעיקר עניין ההסתרה היה בנס פורים וגם שהזכיר הפסוק "ועברתי בארץ מצרים" היינו במצרים דייקא, שבאמת היו גם שם בהסתרה, אמנם לא כמו בגלות בבל ששם נשאו נשים נכריות, אבל גם היו בהסתרה גדולה מאד, של ע"ז, עד שהיה בבחי' "ועברתי" אני ולא מלאך, דהיינו שהתורה שנעשית מההסתרה היתה תורת ה' ממש. אבל כל זה עד מתן תורה, ולא במתן תורה עצמו שכבר היו נקיים מזהמה.

ועיין בתורה ז' שם מבואר שהתרי"ג עצות שקבלנו בהר, הן שהעבירו את הזהמה, ולפ"ז נראה שרבנו חולק על הכלבו. ולפ"ז אולי אפ"ל שהזהמה עצמה היתה בחי' הסתרה גדולה מאד, שכדי להעביר אותה היה צריך דעת גדול כל כך. נמצא שכל מט ימי ההכנה היו בבחי' תיקון עצום, אבל עם כל זה עדין החילוק בין צדיק גמור עם זהמה לצדיק גמור בלא זהמה הוא חילוק עצום והיא הסתרה עצומה שצריך דעת הנ"ל כדי להפכו לתורה והיא היא התורה שקבלנו בהר סיני.

עוד נ"ל שצריך להדגיש דבפשטות התורה שקבלנו בנגלה הן במתן תורה והן במגילת אסתר אין זו תורת ה' ממש שנעשית מההסתרה בעצמה וכמבואר לעיל שתורת ה' ממש היא להפך צרופים הפוכים שאין בהם הבנה בשכל אלא רק בבחי' סילוק השכל והם בחי' כסופים והשתוקקות אליו ית' שזו פנמיות התורה.

אמנם מאידך הרי קבלו תורת הנגלה כאן וכאן לכן נ"ל לתרץ כי תורת ה' ממש היא תורה לבעל תשובה בחי' הסיעתא דשמיא שמקבל להתגבר ולחזור אליו ית' והיא תורה גבוהה של כסופים שאין ממנה יניקה לסט"א ולכן אפשר לגלות אותה לרשע עמ"נ שישוב בתשובה.

חסר כאן ביאור שביארתי בהקדמה אחרונה (תשעא) להגדה של פסח בעניין תורת ה' שממנה חיות דסט"א לקליפות להיות ישות מעלימה אותו ית' ומכחשת בו, ואעפ"כ ממנה חיות דקדושה לדבוק בצדיק, וזוכה לטיפת דעת ממנו שעי"ז שואל איה. ועי"ש.

אבל כדי שיזכה לתשובה שלימה להיות צדיק, צריך הרבה עבודה וזיכוך בתורת הנגלה, כדי להסיר הבגדים הצואים (כמבואר בתורה יד).

לכן כל קבלת תורה בנגלה קדם לה הסתרה שבתוך ההסתרה תחילה והצדיק האיר בהם דעת וביטל מהם ההסתרה ונעשה ממנה תורת ה' שעשתה מהם בעלי תשובה ואח"כ קבלו גם תורת שבנגלה, שאותה אי אפשר לתת לרשע, אלא לצדיק ומעט מעט לבעל תשובה, כדי שלא תיהיה יניקה לקליפות.

וכך היה בנס פורים שמרדכי האיר דעת באסתר ובכל עם ישראל ונעשו בעלי תשובה ואח"כ קבלו את מגילת אסתר כדי שגם לדורות יוכלו להנציח את האור הזה לדעת לחפש את הקב"ה בתוך ההסתרה דייקא.

וכן ביציאת מצרים קבלו כמה מצוות עוד בתוך מצרים ואח"כ במרה ואח"כ בסיני ולכל מתן תורה קדם הסתרה ביציאת מצרים השיעבוד ונעשה ממנו שהאמינו בה' ובמשה ויצא הדעת מהגלות וזכו לאור הפסח שהוא אור לבעל תשובה כמבואר בכמה מקומות בלק"ה פסח על שם הדילוג שפסח והאיר להם למעלה ממדרגתם, דהיינו אור מבחי' תורת ה', להוציא את הרשע מהמיצר שנמצא בו ולעשותו בע"ת. והתחילו לספור מט ימי הספירה להכין עצמם למתן תורה.

ובמצרים בעצמה תחילה קבלו מצוות פסח והדם ומילה, וצ"ל קדם לזה תורת ה' בחי' כסופין שעשה משה רבנו מההסתרה של מצרים תורת ה', כשגילה לעם ישראל שעימו אני בצרה, שעל ידי זה נעשו בעלי תשובה כאלו, שכבר אפשר לתת להם תורת מצוות שבגלוי.

ואח"כ כדי לצאת בפועל ממצרים, דבר שהיה מאד קשה להאמין בו, כמבואר בזוהר שמצרים היתה מסוגרת בבישוף ומעולם לא ברח עבד ממצרים. ושוב ע"י האמונה בצדיק האיר בהם דעת ונתקיים "ועברתי בתוך ארץ מצרים" אני ולא מלאך ולא אחר, שזה שוב בחי' תורת ה' ממש (כמבואר לעיל

באות ד'), עד שאפילו בכורי מצרים שמתו היה שמההתגלות נשאבה נפשם אליו ית'/[עג], וכל שכן ישראל שזכו אז לכסופים עצומים אליו ית' שמכח זה יצאו ממצרים בפועל.
ושוב ניסה אותם במרה, בהסתרה של מים מרים, ומשה נתן בהם דעת ונהפך המר למתוק וקבלו כמה מצוות שישאר האור לדורות.
ושוב ברפידים וירב העם עם משה ויאמר תנו לנו מים, ושם הכה בצור והוציא להם מים ועיין תורה כ' שהם ממימי התורה. ושוב שם ברפידים רפו ידיהם מהתורה ונעשית הסתרה במלחמת עמלק וגם עליה התגברו וקבלו מצות זכר מחיית עמלק ע"י הקב"ה.

ושוב בסיני האיר בהם דעת הגדול של שבועות לבטל הזהמה שהיא הספק שבלב ונעשית תורת ה' ממש, כזו שפרחה נשמתם/[עד] מרוב כסופים אליו ית', וחזרה נשמת ישראל בחי' עשרת הדברות ותריג מצוות.
והעניין כי הדעת שהאיר משה רבנו לישראל בבחי' אתה הראת לדעת/[עה], הדעת הזה נתבאר לעיל שמבטל את ההסתרות, ועושה מהן תורת ה', תורה סתומה בצרופים הפוכים, אבל מכח הדעת הזה שזכה שיודע שה' נמצא בתוך ההסתרה וצועק אליו איה מקום כבודו (כמבואר בתורה יב תנינא), אזי מתחבר לקדושה עצומה וגבוהה ונעלמת בבראשית מאמר סתום. וכמבואר בתורה רו תעיתי כשה אובד המשל מהשה, שמבאר שהריחוק מביא לקרוב הגדול ביותר, דבקות ממש, אלא שזה בבחי' אחור באחור, שמשמעותו שהבחי' פנים הם מרוחקות ביותר, שהרי א"א להחזירם פב"פ אלא ע"י ניסור ממש, אבל בבחי' הקרוב והדביקות זו דביקות ממש, וכמו שהיו בבריאה שנבראו דו פרצופים אחור באחור (עירובין יח.), ואז מחוסר דעת היה נדמה לנו שאנו מציאות לעצמה כי הפנים היו בהעלם, אבל כשיש דעת אזי אדרבה תופסים בריחוק הזה קרוב הגדול ביותר, וזה בעצמו תורת ה', שהתורה הנגלית היא נובלות התורה הזו.
וזהו שמבואר במ"א (שפת אמת ויקרא לפסח שנת תרמז) שעשרת המכות למצרים הכינו את קבלת עשרת הדברות (ועשרה מאמרות) ויחד עם המכות על הים כל הדעות יחד הכינו את קבלת התריג מצוות.
כי מכח הדעת נפלו המצרים, שהם ההסתרה, ומהם נעשית התורת ה', דהיינו בחי' עשרת דברות נעלמות, ומכח כל צרופי המכות בג' דעות הַתְּנָאִים, נעשו תריג מצוות נעלמות בצרופים הפוכים, שאח"כ מכח מט ימי הספירה וההכנה של ישראל לשבועות זכו לתורה הנגלית בבחי' וירד ה' על הר סיני, בחי' ירידה שעי"ז קבלו נובלות התורה דלעילא, דהיינו תורה מובנת להיות הוראה ועצה מעשית שאפשר ללכת בה, שעי"ז נחקק האמת כמבואר בתורה ז', אבל הקרבת אלקים שהייתה בתורת ה' נבלה ונעלמה בנגלה.

ושמעתי מהריצ"ח שמה שמזכיר רבנו גם שבועות וגם נס פורים בתורה זו, רומז בזה לשתי קבלת התורה שהיו לעם ישראל. ועומק העניין והחילוק בין שתי קבלות התורה, נ"ל שבמתן תורה זה היה שנגלה להם כזקן מלא רחמים (כדלקמן) בחי' הארת אריך אנפין (הארת הכתר) בגילוי עצום, עד שעוצם הגילוי נחשב כאילו כפה עליהם את המתן תורה מרוב ביטול הבחירה שהיה, וכן ה"ועברתי בארץ מצרים" היה בנסים גלויים שמת כל בכור במצרים. נמצא שכל מהות התורה שקבלו בשבועות היתה תורה שבנגלה דהיינו להיות קשורים אליו ית' כשהוא נגלה, ולא נתנה להם כח לתורת החיבור אל הנסתר.
אבל מתן תורה גבוה יותר היה בגאולת גלות בבל בפרס, כי שם בהסתרה גמורה על ה"ועברתי" (בחי' ישנו עם אחד שפירושו אלוקיהם ישן הוא) ועל הצדיק, עד שסברו שהוא להפך, שדווקא הוא מעכב הגאולה ע"י שמתגרה באומות/[עו], ורק במגילה נתגלה הדעת שגילתה להדיא שכל תשע שנות

[עג] **עיין קול שמחה** לשר"ב מפשיסחה פרשת בא ששואל מדוע בכור ישראל צריך פדיון על שלא הוכה ותירץ כי הריגת הבכורים היתה ע"י התגלות ה' שהוא בחי' ראשית (וממילא כל הדומה לו נשאב לשרשו) לכן גם בכור השפחה והשבי (והגדול שבבית) מתו ורמוז בשמות רבה טו א"ר שמעון גדולה חיבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום ע"ז משל לכהן שנפלה לו תרומה בבית הקברות אמר מוטב אטמא פעם אחת ואחזור ואטהר ולא אאבד תרומתי ע"כ. **ותרומה** נקראת ראשית ובזה מיישב לשון הכתוב כחצות לילה ולא בחצות לילה כי רגע חצות אין לו שיעור רק התחלקות ב' חצאי הלילה וכתיב אני יוצא ולשון יוצא מבואר בגמ' שהוא רגע האחרון עיין ברכות ב' שבין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ולמצרים שהיא מקום טומאה לא רצה הקב"ה להכנס כנ"ל המשל במדרש אלא רק לצורך ההכרח להרוג כל בכור לבן היתה כניסה במיעוט האפשרי ורק עבר שם בבחי' יוצא שאינה שהייה כלל לכן נקט כחצות דהיינו רגע ההתחלקות בלבד ובהתגלות זו מת כל בכור

[עד] **כמבואר בשבת פח:** – ואמר רבי יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא יצתה נשמתן של ישראל שנאמר נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר רבי יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא חזרו ישראל לאחוריהן שנים עשר מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר מלאכי צבאות ידודון ידודון אל תיקרי ידודון אלא ידודון:

[עה] **כמבואר** בתורה ד' אות ט' ותורה ז' תנינא אות ב'

[עו] **גם במצרים** טענו כך על משה אבל כבר היו משועבדים ואילו בפורים כל הצרה כולה היתה כביכול בגלל מרדכי, ורק מרדכי ידע שהסיבה האמיתי שנהנו מהסעודה או שהשתחוו לצלם.

ההסתרה הנוראה, היתה בהם השגחה נפלאה, ומזה הדעת שגילו מרדכי ואסתר לישראל נהפכה ההסתרה לתורה שנכתבה לדורות (כמ"ש ומאמר אסתר קיים עיין מגילה ז. ומהרש"א שם ד"ה כתבוני לדורות), וזהו שנקראת מגילת אסתר, כי נעשית מגילוי ההסתר. ומכח תורה זו נתחדש אצלם הכח לקבל מרצון את התורה שבע"פ דהיינו לחפש עומק כוונת הש"י בתוך ההסתרה שבתורה שבכתב.

עוד דמיון שבין שתי קבלת התורה, שבמתן תורה מחמת הגילוי פרחה נשמתם וקבלו נשמה זכה בלא זהמת הנחש, והיא בעצמה התורה (כמבואר בזוהר שישראל והתורה חד), וכן בנס פורים פרחה נשמתם מרוב פחד הגזרה להשמיד ולאבד את כל היהודים ביום אחד, וחזרה להם נשמה המושרשת באור של מרדכי ואסתר (כדמצינו אצל פנחס כשהרג את זמרי עמדו שבט שמעון עליו להרגו ופרחה נשמתו ונכנסו בו נשמות נדב ואביהו כמבואר בכהאריז"ל), נשמה שמשרש בה הכח להיות קשור אליו ית' גם בהסתרה הגדולה ביותר, ולחפש את הש"י בתוך חושך גם הגדול ביותר, שזה בעצמו בחי' התגלות התורה שבע"פ שהתחדשה אז בבחי' חכם עדיף מנביא, דהיינו לחפש עומק כוונת הש"י בתוך עומק התורה שבכתב, ומכח זה נשאר עם ישראל קשור אליו ית' בכל שנות הגלות הארוכה גם אחר החורבן.

צ"ע שבאמת אע"פ שיש לכאורה חילוק גדול בין ההסתרה של מצרים לשל פורים כנ"ל, אבל כאן בתורה זו מרבינו משמע שהן עניין אחד ממש, וכמבואר גם כאן במש"כ וזה בחי' שבועות", דהיינו שאותו דעת שמרדכי האיר באסתר, הוא הדעת שמתגלה בשבועות.

וצ"ע כי ידוע שכל זמן שהאיר בו אור גדול בעולם, חוזר ומאיר בכל שנה באותו הזמן, וכדמצינו בחנוכה שרק אחרי שראו שחזר האור לשנה הבאה קבעוהו לדורות (עיין שבת כא:), ולפ"ז אור שבועות שמאיר הוא האור שהאיר במתן תורה בלי מה שנתחדש בפורים. ואולי כמו שבמתן תורה הראה למשה רבנו כל מה שעתיד תלמיד ותיק לחדש (ויקרא רבה כב א) הכי נמי כבר בכח במתן תורה ניתן גם הכח הזה שיצא לפועל בפורים.

ויותר נ"ל שבאמת הן אותו האור וכל החילוק הוא באופן ההתגלות שלו. והחילוק מצד המקבלים כי משה רבנו בבחי' "אתה הראת לדעת" כמבואר בתורה ד'/[עז] האיר בישראל ש"ה' הוא האלקים" דהיינו שהש"י נמצא בהסתרה והנהגת הדין שנקראת אלקים, וזו הדעת שעל ידה מתבטלת ההסתרה ונעשה ממנה תורת ה'. אבל כידוע שכל אור חדש א"א להאיר בבת אחת אלא בשלבים כדי שלא ישבור הכלים. לכן תחילה בא אברהם אבינו במדת החסד ואח"כ יצחק במדת הדין ורק אח"כ האיר אור האמת כראוי ע"י יעקב אבינו, ועדין איתא בזוהר יעקב מלבר ומשה מלגאו דהיינו שהיה בכח משה להאיר יותר את אור האמת בעולם. אמנם גם משה רבנו א"א שיאיר כל האור בבת אחת, ובדורו אפשר היה להאיר רק בבחי' הנגלית, ולכן נשברו הכלים ברגע שנדמה להם שנסתלק ועשו את העגל, ורק אחרי כאלף שנה ניתן הכח למרדכי להאיר יותר כיצד להתחבר אליו ית' גם מתוך הסתרה גמורה ולחפש אותו שם. שזה גם בחי' התחדשות תורה שבע"פ, שנתחדש אז כח יותר לחפש עומק הרמוז בתורה שבכתב (אחרי שבטלה הנבואה ונתחדשה הנהגת חכם עדיף מנביא). ועיקר החידוש בזה היה רבי עקיבא שחידש תלי תילים של הלכות על כל קוץ וקוץ, ואיתא בלק"ה (גבית חוב ג' יט) שכ"ד תלמידיו שמתו היה בחי' שבירת כלים של האור החדש של תורה שבע"פ שחידש, ולכן לא נקלט כראוי אלא אח"כ בחמשת התלמידים השניים שהיו לו/[עח].

נמצא במתן תורה היו ישראל צדיקים שאחרי מט ימי ספירה של הכנה, תיקנו עצמם בשלימות לקבל את התורה וקבלוה כצדיקים (כנ"ל), לכן היה אפשר שיתגלה האור בגלוי בבחי' אור ישר, אבל מתן תורה של פורים היה לרשעים, ועכ"פ לבעלי תשובה עם בגדים צואים, כידוע שבאותו הדור נפלו לשאת נשים נכריות (י"א שזה כבר בחי' השער הנ' בעצמו של טומאה וצ"ע, עכ"פ בוודאי שהיה הרבה יותר גרוע משער מט שהיו במצרים ששם נשארו מיוחסים) ולכן לא היה אפשר להאיר להם אור זה בגלוי, ולכן גם היו צריכים עדיין הרבה מלחמות כדי להיכנס לארץ ולבנות את הבית (וסבלו חירופים וביזיונות כמבואר בתורה ו') כי באופן כזה א"א שיתגלה האור אלא בבחי' אחור, בחי' הסתרה הנ"ל, ולגלות אור כזה לרשע צריך צדיק עצום שידע להאיר לו את הדעת והרצון לחפש את הש"י בתוך ההסתרה שבה הוא נמצא, דהיינו את בחי' איה המבואר בתורה יב תנינא ואת המבואר בתורה רו תעיתי כשה אובד שאפשר שדייקא הריחוק יגרום לקרוב אלא שזה בהסתרה. אבל אחרי מתן תורה היו יכולים להיכנס לארץ בקלות וכל המניעה היתה בליבם ולא מצד מחרפים מבחוץ.

שבועות הוא הדעת הנ"ל וצ"ע איזה הפכים היה הדעת הזה צריך לסבול? ואולי זה שתחילה נתגלה כבחור ועכשיו כזקן, והיו צריכים דעת גדול לתפוס שזה אותו "אנכי ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" דהיינו מההסתרה על זה בעצמו.

[עז] **תורה ד'** אות ט' ותורה ז' תנינא אות ב'

[עח] **כי הכלל** שברוחניות חיזוק הכלים הוא ע"י תיקון שברי הכלים דייקא.

כאן מבאר רבנו עוד ביאור בדעת הגדול הנ"ל שעל ידו מתבטלות ההסתרות במה שמכנה אותו כאן בשני כנויים חסד עליון ורחמים גדולים, ושניהם הם באריך אנפין כמבואר בכתבי האריז"ל. כי סתם חסד הוא במידות, אבל יש חסד עליון שהוא במוחין ולמעלה מהם דהיינו בכתר, כי כשנכלל זעיר אנפין שהוא רחמים רגילים באריך אנפין שהם רחמים גדולים כמבואר בתורה קה, אזי מאיר חסד עליון מכתר דזעיר דהיינו חכמה הנעלמת בבינה ונקרא דעת, כי בבחי' אריך מקומו מתחת לגרון קודם התחלקות הכתפים ושם מקום הדעת. והוא נקרא בזוהר עה"פ "יומם יצוה ה' חסדו" יומא דאזיל עם כל הימים, דהיינו חסד עליון המאיר בכל החסדים הנמוכים והוא שרש להם. והיא החכמה הנ"ל כי חסד הוא בקו החכמה כידוע קו הימין הנקרא חח"נ (חכמה חסד נצח), ועיין תורה לג אות ד' ואות ה' שם מבואר שהוא תורה דעתיקא סתימאה, והוא אהבה שבדעת, דהיינו אהבה שלמעלה ממדות, אלא עצם הקשר של ישראל להקב"ה בבחי' הקשר של הבן לאב כשעדין הבן במח האב שהם ממש אחד. ורחמים הנשפעים ממקום כזה, הן רחמים גדולים ועצומים שום עבירה לא יכולה למעט מהם, כי אין שם הסתכלות כלל על מעשיו של האדם, אלא הם נובעים מעצם הקשר של ישראל שעלו במחשבה תחילה במח אביהם שבשמים מצד היותם חלק אלוק ממעל. וזו הדעת ואהבה שמתגלית בשבועות שבכוחה להאיר לכל ישראל במכל המדרגות אפילו מי שנפל להסתרה שבתוך ההסתרה מתגלה לו שהש"י עימו ואצלו ממש. ומכח הכתר זוכה משם לכסופין עצומים אליו ית' ומכח החכמה זיכה לביטול ומכח הבינה זוכה לזמן עצמו לתשובה.

וזה הדעת הנ"ל הוא **בחי' שבועות. כי שבועות הוא בחי' שכל גדול וגבוה מאוד, שהוא חסד עליון**/עט\ **ורחמים גדולים** [פ]/פא**. כי גודל הרחמים תלוי בגודל הדעת כנ"ל** כידוע שהדעת מאיר את השכל במדות**. כי בשעת מתן תורה נראה להם** הקב"ה (דהינו זעיר אנפין) **כזקן מלא רחמים** כמבואר {**מכילתא פ' בשלח**/פב**, ופ' יתרו**/פג**, והובא בפירש"י פ' יתרו** [פד]/פה\} כי במט ימי הספירה זכו שיהיה להם הכלים להתגלות הקב"ה כזקן

עט **עיין קהלת יעקב** בשם האריז"ל בפע"ח חנוכה ופורים חסד עליון הוא בחכמה

עיין עץ חיים שער טו פ"ה. (מקומו באריך תחת הגרון לפני התחלקות הכתפים והוא יומא דאזיל עם כולהו יומין)

ועיין תורה לג אות אות ד' ואות ה' עה"פ יומם יצוה ה' חסדו שהיא אהבה שבדעת והיא תורה דעתיקא סתימאה.

פ **עיין תורה קה** ועיין שער הכוונות שבועות דרוש א'

פא **שער הכוונות** – חג השבועות דרוש א– הנה בז' שבועות של ספי' העומר הגדיל ז"א גדלות גמור אפי' בגדלות הב' שהוא בחי' חו"ב עילאין שהם למעלה מיש"ס ותבו' הנקרא גדלות א. ונמצא כי כבר ז"א הגדיל עד שיעור קומת כל או"א ואין בו אלא בחי' גדלות מן חו"ב שבו ולמטה שהם מקום המוחין שלו אבל בחי' הכתר שבו עדיין חסר ממנו כי הוא נעש' מן א"א עצמו כנודע כי או"א הם בחי' חו"ב דא"א ולבן צריך שיעל' עתה ז"א בחג השבועות עד למעלה עד א"א כי זהו תכלית גדלות ז"א כי אז גדל ז"א ולוקח כל קומת א"א ונעשה כמוהו. **כי כמה מדרגות** יש בענין גדלות ז"א ותכליתם הוא בעלותו עד א"א כי אז עולה עד מקום הדיקנא קדישא דילי' וכמו שדיקנא דא"א היא לבנה דיקנא חוורא כדכתיב ושער רישא כעמר נקא כן דיקנא דז"א בעלותו עד שם נהפכת גם היא ללבן וגם הוא נקרא זקן כי הגיע לימי הזקנה כבן ע' שנה או פ' שנה שמלבין זקנו. ובזה תבין מ"ש רז"ל כי בים סוף נדמה הקב"ה לישראל כדמות בחור וזקנו שחורה כאיש מלחמה יעיר קנאה להלחם עם המצרים ולהטביעם בים סוף ובמתן תורה בחג השבועות נדמה להם כזקן שזקנו לבנה כשלג.

פב **מכילתא דרבי ישמעאל בשלח** – מס' דשירה בשלח פרשה ד ד"ה ה' איש – ה' איש מלחמה למה נאמר לפי שנגלה על הים כגבור עושה מלחמה שנאמר ה' איש מלחמה, נגלה בסיני כזקן מלא רחמים שנ' ויראו את אלהי ישראל (שמות כד י)...

פג **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו** – מס' דבחדש יתרו פרשה ה – אנכי ה' אלהיך. למה נאמר, לפי שנגלה על הים כגבור עושה מלחמות, שנאמר +שמות טו ג+ ה' איש מלחמה. נגלה על הר סיני כזקן מלא רחמים, שנאמר +שם /שמות/ כד י+ ויראו את אלהי ישראל, וכשנגאלו מה הוא אומר, וכעצם השמים לטוהר; ואו' +דניאל ז ט י+ חזה הוית עד די כרסון רמיו, ואומר נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי וגו'. שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם לומר, שתי רשויות הן. אלא אנכי ה' אלהיך, אני במצרים, אני על הים, אני בסיני אני לשעבר, אני לעתיד לבא, אני לעולם הזה, אני לעולם הבא. שנאמר +דברים לב לט+ ראו עתה כי אני אני הוא, ואומר +ישעי' מו ד+ ועד זקנה אני הוא, ואומר +שם /ישעיה/ מד ו+ כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון, ואומר +שם /ישעיה/ מא ד+ מי פעל ועשה קורא הדורות מראש אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא. – ר' נתן אומר, מכאן תשובה למינין, שאומרים שתי רשויות הן, שכשעמד הב"ה ואמר אנכי ה' אלהיך, מי עמד ומיחה כנגדו; אם תאמר, במטמניות היה הדבר, והלא כבר נאמר +שם /ישעיה/ מה יט+ לא בסתר דברתי וגו', לאלו אני נותנה, אלא /ישעיה מה יט/ לא אמרתי – להם – תוהו בקשוני, ולא נתתיה פנגס. וכן הוא אומר, /ישעיה מה יט/ אני ה' דובר צדק מגיד מישרים.

פד שמות כ' ב'

פה **רש"י שמות כ** (ב) אשר הוצאתיך מארץ מצרים – כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי (מכילתא). ד"א לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים שנא' (שמות כד) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים משנגאלו הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים.

צ"ע מה שמבואר שעל הים נתגלה כגבור וברש"י שיר השירים ה' טז שחורות כערב – כשנראה על הים נראה כבחור נלחם בגבורה (בספר זרע קדש כתב בחור גמט' גבורה) והכוונה לזעיר אנפין וקשה הרי לפני קריעת ים סוף א"ל הקב"ה למשה מה תצעק אלי בעתיקא תליא מלתא וא"כ קריעת הים היתה ע"י עתיק שזה אפילו למעלה מאריך עכ"פ שם הוא בחי' זקן ולא בחור

(דהיינו שזעיר עלה ונכלל באריך). **וזקן הוא בישוב הדעת**[פו], **ובזה תלוי גודל הרחמים כנ"ל** בחי' רחמים גדולים המבואר בתורה קה, שזעיר אנפין נכלל באריך אנפין (שם היא עינא חד דרחמי דהיינו שההסתכלות רק על פנמיות של ישראל שעלו במחשבה תחילה ובשרשם כולו טוב), **וע"כ שבועות** חג שבועות, חג לשון חוגה ומעגל, שחוזר על עצמו וכל שנה חוזר ומאיר האור שהתגלה במתן תורה עצמו ש**הוא חסד עליון**/פז\ **ורחמים גדולים:**

עתה יבאר סוד המקוה של שבועות שטובלים בליל שבועות קודם עלות השחר, שמצד הזמן הוא מסוגל מאד לדעת עצום ונפלא הנ"ל שעליו מדובר בתורה זו שעל ידו מתבטלים כל ההסתרות ונעשה מהן תורת ה'.

כי כל מקווה מטהר, וכמבואר **בחינוך** מצוה קעג מצות טהרה מן הצרעת/פח\, שע"י שנכנס כולו בתוכו כאילו נברא מחדש. ובינה היא אמא עילאה כידוע, והשם של הבינה הוא אהי–ה, בחי' תשובה שעל ידה יש לו הויה חדשה כמבואר בתורה ו'. ושם אהי–ה במילוי ה' הוא קנא גמט' מקוה, וכמובא בכוונות מקוה בכהאריז"ל/פט\ שזה השם שצריך לכוין במקוה. נמצא כל מקוה הוא כמו שנכנס ברחם האמא ונולד בריה חדשה ע"י הדעת החדש שנכנס בו על ידי הטבילה במקוה. (ונ"ל שע"כ שיעור מקוה ארבעים סאה בחי' ארבעים יום יצירת הוולד, בחי' ארבעים לבינה כמבואר לקמן בסוף האות הזו) כי כל מדרגת דעת שאדם זוכה, היא עושה אותו כמו בריה חדשה הויה חדשה. כי נעשה כמו בעל תשובה כלפי המדרגה הקודמת כמבואר בתורה ו'.

לכן לפי גודל הדעת העצום שזוכים ע"י מקוה של שבועות באשמורת הבקר, שאזי הדעת שזוכים ע"י הטבילה היא דעת עצום ונפלא שהוא חסד עליון ורחמים גדולים הנ"ל, שעל ידו מתבטלים כל ההסתרות וזוכים לתשובה שלימה, אפילו מי שנפל לשאול תחתית ההסתרה שבתוך ההסתרה, וגם כל אדם יכול ע"י הדעת הזו להתעורר ולמצא את הש"י בעבודות שהן רצון הש"י שיש לו עליהן הסתרה שבתוך הסתרה.

ואדרבה מבואר בכהאריז"ל טעם שבעתיקא תליא כי אזני זעיר שעד שם מגיעות התפילות הרגילות היו סתומות אז מחמת גודל הקטרוג על ישראל אלה ואלה עע"ז.

גם עיין בכוונות שבועות הנ"ל שהנהגתינו תמיד ע"י זעיר אלא שבנו תלוי איך יהיה זעיר האם בקטנות כמו שהיה לפני קריעת ים סוף או בגדלות ע"י שנכלל בסבא דסבין דהיינו אריך אנפין ואזי נראה כזקן. וזה הלשון נראה להם דהיינו אותו אחד רק תלוי באיזה מדרגה.

ובפשטות נראה להם כבחור מדובר אחרי שעלו מן הים וראו את המצרים טובעים ושרו זה קלי ואנווהו דהיינו אחרי שכבר התגברו על הקטרוג הנ"ל ואעפ"כ נראה כבחור ולא נכלל באריך וצ"ע הרי בעתיקא תליא מלתא.

פו סוף מסכת קינים זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם. מדרש אגדת בראשית פרק מ' נמצא גם בראשית חכמה גידול בנים – זקן וזקנה שאין בהם דעת אני קראתיו קטן וקדושין לב – זקן נוטריקון זה קנה חכמה

פז **עיין קהלת יעקב** בשם האריז"ל בפע"ח חנוכה ופורים חסד עליון הוא בחכמה

עיין עץ חיים שער טו פ"ה. (מקומו באריך תחת הגרון לפני התחלקות הכתפים והוא יומא דאזיל עם כולהו יומין)

ועיין תורה לג אות אות ד' ואות ה' עה"פ יומם יצוה ה' חסדו שהיא אהבה שבדעת והיא תורה דעתיקא סתימאה

פח **ספר החינוך** – מצוה קעג – ובטעם המים שיטהרו כל טמא, אחשוב על צד הפשט כי הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב [בראשית א', ב'] ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב, ויכשיר מעשיו, וידקדק בדרכי השם ברוך הוא:

פט **שער הכוונות** – דרושי סדר שבת דרוש א ענין כוונת הטבילה – **כונת הטבילה של ע"ש** הנה אחר שנכנסת תוך מי הים או הנהר או המקוה קודם שתטבול תכוין כי המקוה הוא סוד שם אהי"ה דההין העולה בגי' קנ"א כמנין מקוה כי שם מתקבצים כל שמות אהי"ה היותר עליונים ממנו כמ"ש. **ואח"כ תכוין** להמשיך במקוה הזה את הנחל העליון והוא ד' הויו' עסמ"ב וג' אהיה דיודין ודאלפין ודההין כי כאשר הם פשוטים יש אות יוד א' בכל שם מהם ונמצא שהם ז' יודין בז' השמות האלו. **וכבר ידעת** כי ז' שמות אלו הם סוד שבעה שמות של שבת בסוד שבעה אותיות של אהיה יה"ו הנז' בר"מ בפ' יתרו. **וצריך לכוין** כי בפשוטים יש בהם שבעה יודין פשוטים **אבל תכוין** ג"כ במלוייהם ותוסיף עליהם שם י"ה כי הוא סוד השבת והרי הם ח' יודין שהם בגי' נ"ל מנח"ל ועם כללות הח' יודין עצמם הרי נח"ל. **ואח"כ תכוין** לכלול כללו' היודין בעצמם ובכללותם כנז' והם ב' כללים ותצרפם עם נח"ל ויהיה בגי' מי"ם והרי נמשכו המי' לתוך המקוה.

עוד עי"ש כוונה ג' יכוין כי המקוה בעצמו שהוא הכלי הוא אהי"ה דההין שהוא בגי' מקו"ה וז"ס כלי ומלבוש אל שמות ההויה שבתוכו שהם בחי' המים והם סוד ד' הויות עסמ"ב ובהם ט' יודין כמנין מים ולפי שד' הויות אלו שהם סוד המים שרשם היא הויה הא' של ע"ב שהיא בחכמה וכתיב כולם בחכמ' עשית. וגם כי עיקר המים הם במידת החסד שעולה בגי' ע"ב ולכן היו המים שבמקוה מ' סאה כנגד הד' יודין של הויה דע"ב כי היא העיקרית: **גם צריך** שיטבול ויכוין להסיר ולהפשי' מעליו הרוח שהיה שורה עליו בימי החול וישרה עליו עתה רוח מן הבריאה וזה ע"י אהי"ה דההין שהוא בגי' מקו"ה.

וזה בחינות המקוה של שבועות שהיא בחינות מקוה של שער החמשים[צ], **שהוא שער העליון מנון שערי בינה** [צא]**(כ"ש בכוונות שבועות**[צב]**)** כי שער הנ' אינו אחד נוסף על מט אלא שער הכולל וגבוה מאד כיחס המוחין כלפי המדות וכיחס הכתר כלפי כל הקומה שזה עניין אחר לגמרי **שהוא בחינות שכל ודעת עליון, בחי' חסד עליון ורחמים גדולים כנ"ל :**

וע"כ כיון שמקוה הוא בחי' בינה ששם שער הנ' כנ"ל לכן **המקוה מושיע**[צג] **בכל**[צד] **הצרות** והייסורים, **כמו שכתוב (ירמיה יד)**[צה] **מקוה ישראל מושיעו בעת צרה** פשוטו של מקרא מקוה מלשון תקוה דהיינו שהקב"ה הוא תקותם של ישראל ורבנו דורש שהמקוה רומז למקוה מים שטובלים בו[צו]. **כי הוא חסד עליון שמושיע מכל הצרות.**

וע"כ כיון שמקוה מושיע מכל הצרות בהכרח שגם **המקוה מטהר מכל הטומאות** כל לרבות טומאת העוונות, **כמ"ש (יחזקאל לו)**[צז] **וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם** מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם **וכו'** נראה שהראיה היא שמצאנו שמים מטהרים מטומאת עוונות, ומסתמא הכוונה למימי דעת דהיינו רוח חדשה הפך הרוח שטות שמחמתה העוון. פשט הפסוק הוא משל שכמו שטמא נטהר ע"י מים כגון בטבילה או בהזיה, כך הקב"ה יטהר את ישראל מכל טומאה ועוון, ורבנו

[צ] **משמע שמקוה רגיל** הוא בחי' מט שערים דהיינו שבכוחו להוציא ממט שערי טומאה אל מט שערי קדושה אבל מקוה של שבועות שהוא בחי' השער הנ' מהות חדשה וגבוה מאד. ועיין תורה עג תנינא שמט שערים הם התשובה שלנו בחי' (מלאכי ג') "שובו אלי אשובה", נמצא מט בחי' הטיה שלנו אליו. אבל שער הנ' הוא בחי' (איכה ה' כא) "השיבנו ה' אליך ונשובה" שהקב"ה ישיב אותנו ועיין סוף תורה קיב עפ"י מנחות כט שלשוב בתשובה א"א בלא סיעתא דשמיא. גם עיין לק"ה (ק"ש ה' י') על תורה עג הנ"ל שם מביא את המדרש (איכה רבה ה' כא) שדורש את הפסוקים "שובו" ו"השיבנו" כויכוח בין הקב"ה לישראל. ואומר מוהרנ"ת שאינו ויכוח כי גם הקב"ה רוצה להשיבנו אלא שרוצה שנבקש זאת. נמצא שאדם לבדו לא יכול לשוב ולפ"ז התשובה בהכרח היא משער הנ' וכידוע שעולם התשובה הוא בבינה והיא קדמה לעולם. אלא שצריך לומר שבכל מקוה יש בחי' טהרה משער הנ' אבל שער נ' בעצמו יש בהרבה מדרגות ושל שבועות הוא מדרגה עליונה מאד.

[צא] מוהרנ"ת בתקפא

[צב] **שער הכוונות** – דרושי חג השבועות דרוש א – .....ובהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נק' אילת השחר כנודע. אז צריך שתטבול במקוה ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון דז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמשים כמ"ש ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו' ועי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. וטעם הדבר הוא לפי שאנחנו בלילה הזה עושים ב' דברים הא' הוא להמשיך את כתר העליון דז"א ע"י עסק התורה כנז' ואחר כך באשמורת הבוקר אנו נעשים שושבינין' דמטרוניתא רחל נוק' דז"א ומוליכין את הכלה הכלולה לבית הטבילה וטובלת במקוה העליון הנז' שהוא הכתר הנז' וגם אנחנו שושבינין דילה טובלים עמה. אבל אל תטעה לומר כי אז היא עולה עד הכתר דז"א אבל היא מקבלת במקומה למטה טהרה וטביל' מלמעלה מכתר דז"א בסוד וזרקתי עליכם מים טהורים כנז' ואחר כך ע"י תפלת שחרית ומוסף דיום שבועות ממש אז היא עולה כמוהו ואז הם מזדווגים יחד כנ"ל. ובחי' טבילת הכלה ושושבינין דילה נזכרים בס"ה בפ' אמור: ונלע"ד ששמעתי ממוז"ל תוספת ביאור בענין הזה והוא כי כבר נתבאר אצלנו כי הכתר דז"א והכתר דנוק' תמיד נעשים ברגע אחד....

[צג] **צ"ע כי** מלשון רבינו כאן משמע שטעם שמושיע מהצרות כיון שהוא משער הנ' והרי הפסוק שמביא הוא לכאורה בכל מקווה. ועיין לעיל שתירצנו שכל מקוה הוא שער הנ' אבל של שבועות במדרגה עליונה ביותר.

[צד] **צ"ע שכתב** בכל הצרות משמע בתוך הצרה ולא מכל הצרות כמו שכתב לקמן שמשמעותו שמוציא לגמרי מהצרה. אבל עיין לעיל אות ג' שם נתבאר שהיציאה מצרת ההסתרה היא ע"י שיש לו דעת שהקב"ה נמצא עימו בצרה.

[צה] **ירמיה פרק יד** (ז) אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ יְדֹוָד עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי רַבּוּ מְשׁוּבֹתֵינוּ לְךָ חָטָאנוּ: (ח) מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה לָמָּה תִהְיֶה כְּגֵר בָּאָרֶץ וּכְאֹרֵחַ נָטָה לָלוּן: (ט) לָמָּה תִּהְיֶה כְּאִישׁ נִדְהָם כְּגִבּוֹר לֹא יוּכַל לְהוֹשִׁיעַ וְאַתָּה בְקִרְבֵּנוּ יְדֹוָד וְשִׁמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא אַל תַּנִּחֵנוּ:

מצודות דוד (ח) מקוה ישראל – אתה תקותם של ישראל כי לך יקוו ואתה הוא המושיע בעת בוא צרה למה עתה תהיה כגר בארץ שאינו חושש בטובת הארץ כי כמו כן אינך חושש על רעבון הארץ. נטה ללון – הנוטה ללון במלון שאינו חושש בטובתה וכפל הדבר במ"ש:

מצודות ציון (ח) מקוה – מל' תקוה. וכאורח – הולך דרך:

[צו] **וכעין זה** מצינו בגמ' עיין יומא דף פה: אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר מקוה ישראל (ה') מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל:

טעם ששם ה' נמצא בסוגרים כיון שיש שני פסוקים שכתוב בהם מקוה ישראל אחד בירמיהו פרק יד ח' "מקוה ישראל מושיעו" אליו התכוין רבנו ועוד שם בפרק יז יג "מקוה ישראל ה' כל עוזביך וכו' אליו התכוין ר"ע בגמ'. עכ"פ גם ר"ע דרש מקוה מלשון מקוה מים ולא לשון תקוה כפשט הפסוק.

[צז] **יחזקאל פרק לו** (כד) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם: (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: (כו) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

רש"י (כה) מים טהורים – אכפר עליכם ואעביר טומאותיכם בהזית מי חטאת המעבירין טומאת המת:

דורש שטהרת הקב"ה את ישראל היא ע"י מקוה, וכנ"ל ששער הנ' שמאיר ומטהר את האדם ע"י המקוה, הוא בחי' השיבנו ה' אליך, דהיינו טהרת הקב"ה אותנו.

כי אין יסורין[א] **בלא עון וכו׳**/[ב]\ **(שבת נה)**/[ג]\ כי העוון מסלק את ההשגחה וממילא יש מקום לייסורים ואעפ״כ גם הם בהשגחה גדולה מדה כנגד מידה עיין תורה קפו ורק כפי כוחו לסבול כמבואר בספרים, **וע״כ המקוה שמושיע מכל הצרות ומכל היסורים**[ד], זה רק כי **הוא מטהר מכל הטומאות ומכל החטאים** דהיינו מטומאת החטאים שגרמו לצרות ולייסורים, כי אין אדם עובר עבירה אל אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג.) דהיינו פגם הדעת וע״י מקוה זוכה לדעת שעי״ז הוא מופקע מעוון/[ה]\ :

וזה הדעת הנ״ל שנתבאר לעיל שהוא בחי׳ מקוה של שבועות הוא **בחי׳ מן בחי׳ מקוה של שער הנון, שהוא בחי׳ דעת גדול, כי המן בחי׳ דעת** כמבואר ברבינו בחיי/[ו]\ שהמן הוא תולדות האור העליון שהתגשם והיה מאכל זך שזכך את שכלם/[ז]\ והעלה השגתם בידיעת השי״ת :

[א] דפו״ר ותרלד - יסורין. בתקפא יסירין (כנראה שנמחק הר׳)

[ב] **צ״ע מדוע** רבנו כתב וכו׳ הרי מדבר רק מצרות דהיינו יסורין. **ואולי** יש קשר הדוק בין שניהם וכמסקנת הגמ׳ שם שהסיקה שיש יסורין בלא עוון ממה שיש מיתה בלא חטא.

עוד צ״ע שלכאורה דברי רבנו הפך הגמ׳ בשבת שהסיקה שיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון. **וי״ל שלא** איתותב אלא ממשמעות דברי רב אמי שבלא חטא לא ימות לעולם, אבל שימות קודם זמנו מחמת חטא זה כן כדברי רבינו.

[ג] **אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון** אין מיתה בלא חטא דכתיב הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו׳ **אין יסורין בלא עון דכתיב ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם** [דף נה:] מיתיבי אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה אמרו לו והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו אמר להם מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו׳ הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנאמר יען לא האמנתם בי הא האמנתם בי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם מיתיבי ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא דכתיב ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב (שר) [על] הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי דכתיב ואחיותיהן צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש מני אילימא תנא דמלאכי השרת והא איבא משה ואהרן אלא לאו רבי שמעון בן אלעזר היא **ושמע מינה יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיובתא דרב אמי תיובתא:** עכ״ל

צ״ע שהגמ׳ מביאה ראיה שיש יסורין בלא עוון ממה שהיו כאלה שמתו בעטיו של נחש והרי זה מיתה בלא חטא ולא יסורין בלא עוון. ועי״ש תוס׳ שכתבו דמסקנת הגמ׳ שיש יסורין בלא עוון היא אע״פ שלא איתותב רבי אמי בזה. ואולי כיון שמצינו מיתה בלא חטא פשיטא לגמ׳ שיש גם יסורין בלא עוון. וצ״ע מה הסברא בזה. גם צ״ע מדוע לא הביאה הגמ׳ ראיה מאליהו שלא מת כלל, ומיעקב אבינו שלא מת אלא מצדנו כמבואר בתענית ה:

ונ״ל לגבי יסורין בלא עוון מצינו שישי נפטר בעטיו של נחש וידוע שנהרג ביסורין ע״י מלך מואב בזמן שדוד המלך היה נרדף ע״י שאול הפקיד בידו את בני משפחתו והוא הרגם, כמבואר ברד״ק על שמואל–א ח׳ ב׳.

ובעניין מסקנת הגמ׳ הפך דברי רבי אמי עיין שם המאירי שכתב – ואף על פי שנשאר דעת האומר כן בתיובתא אין עיקרי האמונות תלויות בראיות של פשוטי מקראות ואגדות וכבר ידעת שאין משיבין באגדה ומה נכבד מאמר אף משה ואהרן בחטא מתו מכאן ואילך ימחלו האחרים על כבודם:

[ד] דפו״ר ותרלד - היסורים. בתקפא היסירין (כנראה שנמחק הר׳)

[ה] **כך נ״ל כי צ״ע** דלא מצאנו שמקוה פוטר מתשובה לכן נ״ל שמקוה נותן דעת ועי״ז יוצא ממנו הרוח שטות שגרמה לעבירה ושגרמה העבירה ומועיל להבא שלא יעשה עוון אבל מה שכבר עשה נראה שצריך לתקן בתשובה. אלא שבלי מקוה התשובה קשה כי היא בעצמה עם רוח שטות וכן להפך מקוה בלי תשובה הו אכטובל ושרץ בידו.

[ו] **עיין רבינו בחיי** פ׳ בשלח שמות טז פסוק ד׳ מבאר באריכות ומעתיק מפי׳ הרמב״ן ועי״ש זה הדבר אשר צווה ה׳ לקטו ממנו רמז לזה קלי ואנווהו שמשעה שאמרו השירה נעשו ראויים לאכילת **המן שהוא תולדות האור העליון שהתגשם והיה מאכל זך שזכך את שכלם והעלה השגתם בידיעת השי״ת** ולכן נזכר ה׳ פעמים מן כנגד ה׳ פעמים שנזכר אור במעשה בראשית.

ועיין ביומא עה: (תהלים עח) לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים דברי ר״ע אמר לו ר׳ ישמעאל טעית וכי מלאכי השרת אוכלים לחם והלא נאמר (דברים ט) לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, אלא לחם אבירים לחם שנבלע באבירים,

עיין זהר בשלח סא: מבאר שלחם חמץ הוא מזון הבא מהקליפות ובא משמים וארץ יחד דהיינו גשמיות הצומחת ע״י טל וגשם הבאים משמים. אבל המצה באה ממלכות מקום הדין. והמן בא מת״ת היינו רוח ומזון ת״ח מהחכמה. שהוא מזונא דנשמתא מבינה וז״א (רמ״ק)

וזה לשון הזוהר– ותא חזי, כל יומא ויומא נטיף טלא מעתיקא קדישא לזעיר אנפין, ומתברכאן כל חקל תפוחין קדישין, ומההוא טלא אנגיד לאינון דלתתא, ומלאכין קדישין אתזנו מניה כל חד וחד כפום מיכליה, הדא הוא דכתיב (שם עח כה) לחם אבירים אכל איש, ומההוא מזונא אכלו ישראל במדברא. אמר **רבי שמעון**, כמה בני נשא מתזנין בהאי זמנא מניה, ומאן אינון אלין חברייא דמשתדלי באורייתא יומי ולילי, וכי סלקא דעתך מההוא מזונא ממש, לא, אלא כעין ההוא מזונא ממש דשקיל על חד תרין. תא חזי, ישראל כד עאלו ואתדבקו במלכא קדישא, בגין גלויא דרשימא קדישא, כדין זכו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר ממה דהוה בקדמיתא, בקדמיתא כד נפקו ישראל ממצרים עאלו בנהמא דאקרי מצה, והשתא זכו ועאלו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר מאתר עלאה, דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ממש, ובההוא זמנא אשתכח להו לישראל מאתר דא, חברייא דמשתדלי באורייתא מאתר אחרא עלאה יתיר אתזנו, מאי הוא, כמה דכתיב (קהלת ז יב) החכמה תחיה בעליה, אתר עלאה יתיר.

וזה בחי׳, (שבת קד)[ח] דאיתא שם שבאו ילדים לבית המדרש וגילו סודות גדולים בסוד האותיות, וכשהגיעו לאותיות מ׳ ון׳ דרשו דהיינו **מאמר פתוח נאמן פשוט** ורבינו מגלה שבדבריהם אלה רמוז עניין הדעת שהיה בגלות מצרים וכשיצאו ממצרים זכו לו ישראל וכנ״ל שע״י הדעת שמאיר הצדיק לישראל אזי כל ההסתרות נהפכות לתורת ה׳. כי **מאמר פתוח, זה בחי׳ התגלות הדעת** שעל ידו נהפכים ההסתרות לתורת ה׳. והטעם שמאמר דהיינו דיבור רומז לדעת **כי הדיבור הוא התגלות הדעת, כמ״ש (משלי ב)**[ט] **מפיו דעת ותבונה.** פשוטו של מקרא הכוונה לפיו של הקב״ה. ורבנו דורש על פיו של המדבר כידוע שאדם מדבר מה שבלבו שהיא דעתו, וכלשון רבנו בחיי[י] הלשון קולמוס הלב.

ובמצרים שהיה הדעת הנ״ל **בגלות** [**יא**]**,** [יב] **כמ״ש** שהקב״ה אמר למשה רבינו **(שמות ו׳)**[יג] **ושמי ה׳ לא נודעתי להם** דהיינו לאבות[יד] שלא זכו לדעת שהיה למשה רבנו, וכך גם כל עם ישראל לא זכו לדעת את ה׳ בדעת שלם עד יציאת מצרים ומתן תורה, שאז התחיל משה להאיר בהם את הדעת כמ״ש אתה הראת לדעת[טו] דהיינו שה׳ הוא האלקים[טז], לכן **היה גם הדיבור**[יז] **בגלות** [**יח**] כמבואר ב{**זוהר וארא**

מבואר שהמן היינו טל אורות [ג׳ אותיות ראשונות של שם הויה במלוי א׳] שמאיר מא״ק לז״א וממנו מתברכת המלכות שנקראת שדה תפוחין כשמקבלת מז״א (כי יש בו ג׳ גווני התפוח דהיינו חג״ת ומהם נזונים המלאכים כל מלאך מבחינתו בחסד או רחמים או דין) **ורשב״י** אומר שם שת״ח העוסקים בתורה נזונים ממאכל שהוא חשוב פי שנים מהמן לפי ששורשו בחכמה דהיינו החכמה תחיה בעליה עיין רמ״ק שם שגופם נזדכך ע״י התורה ונתפרנסו ממזון הנפש. **ועי״ש רח״ו** שרוחניות התורה שעוסקים בה מתלבש בתוכם וזן אותם.

[ז] **גם עיין תורה יז** אות ג׳ שהשכל לפי האכילה ולפ״ז בוודאי מזון של מלאכים גורם לשכל זך.

[ח] **שבת דף קד.** – אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו אל״ף בי״ת אלף בינה גימ״ל דל״ת גמול דלים מאי טעמא פשוטה כרעיה דגימ״ל לגבי דל״ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומאי טעמא פשוטה כרעיה דדל״ת לגבי גימ״ל דלימציה ליה נפשיה ומאי טעמא מהדר אפיה דדל״ת מגימ״ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה״ו זה שמו של הקדוש ברוך הוא ז״ח ט״י כ״ל ואם אתה עושה כן הקדוש ברוך הוא זן אותך ואותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעולם הבא **מ״ם פתוחה מ״ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו״ן כפופה נו״ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט** ס״ע סמוך עניים לישנא אחרינא סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ׳ כפופה פ׳ פשוטה פה פתוח פה סתום צד״י כפופה וצד״י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו״ף קדוש רי״ש רשע.....

[ט] **משלי פרק ב׳** (ה) אָז תָּבִין יִרְאַת יְקֹוָק וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא: (ו) כִּי־יְקֹוָק יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דֵּעָת וּתְבוּנָה:

פרש״י (ה) **אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳.** מוּסָב עַל עִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁאָמַר **כִּי אִם לַבִּינָה תִקְרָא**: (ו) **כִּי ה׳ יִתֵּן חָכְמָה.** הָא לָמַדְתָּ שֶׁגְּדוֹלָה הִיא, שֶׁהֲרֵי נִתְּנָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְכָךְ אַתָּה צָרִיךְ לְקַנּוֹתָהּ:

[י] **עיין רבנו בחיי** בריש הקדמתו לפרשת בהר ויקרא כה א׳ שכותב – כי הצדיק לבו יהגה ויחשוב תמיד כל היום מחשבת ההכנעה והשפלות, ומלת לענות מן לענות מפני, שתרגום להתכנעא (שמות י, ג), וכיון שזאת מחשבתו בידוע שדיבורו כן, לפי שהדיבור באדם מגלה מצפון המחשבה, וכמו שאמרו חכמי המוסר הלשון קולמוס הלב, כי מאחר שנסתרי מצפוניו טוב הלא נגלהו במוהו, כי הוא שליח קולמוסיו ומעיד עליו,

[יא] עיין לעיל תורה כא אות יא הגלות אינו אלא לפי חסרון הדעת. ולקמן תורה קה ותורה רנ, ובלק״ט תנינא תורה י׳ ותורה יז.

[יב] **שער הכוונות** – דרושי הפסח דרוש ט – והוא דרוש ג׳ בענין ליל פסח ובענין ספירת העומר הנה נתבאר בדרוש שקדם כי עיקר הגלות מצרים היה לסיבת הדעת דז״א כי בו פגמו ישראל ושם נאחזו ח״ו החיצונים בלבושים שלו כנ״ל כי זו היתה סיבת היות מספר שנות הגלות רד״ו שנה. והענין יותר מבואר הוא כי הנה הדעת יש לו ב׳ בחי׳ הא׳ הוא בחינתו למעלה במקומו בראש הנק׳ מוח הדעת. והב׳ היא בבחי׳ התפשטותו למטה כנודע כי הוא מתפשט מן החסד עד ההוד ואח״כ כללות כולם נכנס ביסוד הנקרא כל לסיבה זו ואח״כ כללותם נכנס במלכות וכ״ז בגופא דז״א ועד״ז הוא התפשטות הגבו׳ של הדעת בגופא דנוק׳ דז״א והנה בגלות מצרים להיות כי אז היה הפגם נוגע בבחי׳ הדעת הנז׳ לכן בחי׳ התפשטות למטה בגופא בבחי׳ החסדי׳ והגבורות חזרה להסתלק ולהתעלו׳ בשורשה שהוא הבחינה העליונה של הדעת העומד ברישא דז״א ומזה נמשך גלות מצרים. כי כבר הודעתיך כי הקליפות הנאחזו׳ בגרון דז״א שהוא מקום צר יותר מכל שאר גופו הנה היא נקרא מצרים. ונודע כי מקום יסו׳ דאי׳ הוא שם בגרון דז״א והדעת שם הוא מתלבש תוך היסוד דאימא ובהיותם מתעלמים שם היו המצריים ופרעה מלכם נאחזי׳ במקום העורף אשר באחורי הגרון ולכן היו משעבדים לבני ישראל בגלות׳ כי לא היו החסדים מתפשטים בגופא דז״א הנקרא ישראל ולא היו מאירים להם ובהיו׳ אלו החסדים דבחי׳ התפשטו׳ נעלמים למעלה בשרש׳ לא היו מאירים למטה זולתי אותם הלבושים של החסדים והגבו׳ שהם עשר אחוריים דאימא דיסוד שלה שהם עשרה שמות אהיה בריבועם שהם סוד עשרה דמים כנ״ל בדרוש הא׳. ולסיבה זו היו המצריים שופכים דמים של בני ישראל כמש״ה אם בן הוא והמיתן אותו.

[יג] **שמות פרק ו** (ג) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי יְדֹוָד לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם:

[יד] **ואפילו יעקב** בחיר האבות איתא בבעש״ט עה״ת ויצא יח שהיה סוד הדעת שהתחיל לברר בבית לבן אבל כלפי השגת משה רבינו בשם הויה נחשב השגתו לחיצונית וכעין זה בזוהר בראשית כב.

[טו] **תורה ז׳ תנינא אות ב׳** – כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת בֶּאֱמֶת עַל יִשְׂרָאֵל, וּמָסַר נַפְשׁוֹ בְּשִׁבְיל יִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד, וְלֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלָל. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָמַר לוֹ (שמות ל״ב י׳): וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל, וְהוּא לֹא הִשְׁגִּיחַ עַל זֶה כְּלָל, רַק אָמַר: אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְכוּ׳ (שם), כִּי הוּא הָיָה רַחֲמָן וּמַנְהִיג אֱמִתִּי, וְהָיָה עוֹסֵק בְּיִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם מְיֻשָּׁב מִבְּנֵי אָדָם, כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַדַּעַת, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת, אֵינוֹ מִן הַיִּשּׁוּב וְאֵינוֹ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָדָם כְּלָל, רַק הוּא בְּחִינַת חַיָּה בִּדְמוּת אָדָם. וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת, וְהָיָה עוֹסֵק בְּיִשּׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם מְיֻשָּׁב וּמְמֻלָּא מִבְּנֵי אָדָם, הֵינוּ בְּנֵי דֵּעָה כַּנַּ״ל, כִּי הוּא פָּתַח לָנוּ אוֹר הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד׳:ל״ה): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים, כִּי מֹשֶׁה פָּתַח אֶת הַדַּעַת וְגִלָּה לָנוּ כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט בָּאָרֶץ:

כה:}/ט\ ומבואר שם שישראל היו בגלות וקטנות הדעת, לכן לא היה להם השגה בדברי משה/כ\, **בבחי׳** מה שאמר משה רבנו על עצמו כשנתבקש בסנה לגאול את ישראל, שהוא **כבד פה וכבד לשון (שם ד׳)** דהיינו שטען לה׳ ית׳ שאינו יכול להאיר דעת לישראל שעל ידה תתבטל ההסתרה ותהפך לתורת ה׳, כי אינם מבינים דבריו. **וכשיצאו** בני ישראל **ממצרים**/כא\ **שיצא הדעת מהגלות, יצא ונפתח הדיבור** כי כשהעם יצא מהקטנות מוחין והיה מסוגל להקשיב ולהבין את דברי משה רבנו עי״ז בעצמו משה רמנו נעשה מְדֻבָּר כי היה מי שיקבל דבריו ואז התחיל להאיר בהם דעת/כב\. **וזה בחי׳ מאמר פתוח,** שאמרו התינוקות הנ״ל בשבת קד, והפירוש **שנפתח הדיבור ונתגלה הדעת.**

ועל ידי התגלות הדעת, דהיינו שמבינים ויודעים שכל מה שנעשה בעולם דהיינו כל הפעולות המשונות הכל נפעל רק ע״י הקב״ה, רק לטובה מתוך רחמים פשוטים, אזי **נתפשט נאמנות הש״י, וניכר שהוא נאמן מבטיח ועושה** דהיינו שרק אז נעשה הידיעה שהקב״ה הוא לבדו שהציל והוציאם ממצרים בלא שום צרופי מקרים או איזה כח אחר, רק הוא לבדו הפשוט, ואז נתקיים (שמות יד לא) ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו. ובתהלים (קו יב) ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו. **וזה בחי׳ נאמן פשוט** הנ״ל שדרשו התינוקות ורמוז בו **שנתפשט נאמנותו כנ״ל.**

אבל במצרים שהיה הדעת הנ״ל **בגלות** וישראל היו בהסתרה שבתוך הסתרה כנ״ל באות ג׳, **לא נתפשט ונתגלה נאמנותו** אצל ישראל. **וזה שפרש״י** על הפסוק **ושמי ה׳ לא נודעתי להם** נודעתי לשון דעת, **לא נכרתי במדת אמיתית**כג **שלי** כי מדה האמיתית שלו ית׳ היא חסד ורחמים/כד\ שהוא משם הויה, ובמצרים לא נודע שה׳ הוא האלקים, דהיינו שכל הפעולות המשונות נפעלות מכח אחד של שם

תורה ד׳ אות ט׳ – וְזֶה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְדוֹרוֹ (דברים ד): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים; כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת אַיִן, וְדוֹרוֹ הַדִּבּוּקִים אֵלָיו רָאוּי לָהֶם לָדַעַת, הֵינוּ לְהָאִיר לַדַּעַת, בְּחִינַת אֵין סוֹף, בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, בְּחִינַת: ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים:

ט **תורה ד׳ אות ג׳** – וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע י״ד:ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבֵּר אֶחָד לְדוֹר (סנהדרין ח.). דַּבֵּר – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה׳ – שֶׁיִּתְקְנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה׳, הֵינוּ בַּנַּ״ל, בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הֵינוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וְיָבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

שם אות ד׳ – וּבְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדוּת שֶׁל חֶסֶד וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הֵינוּ שֶׁלֹּא יֵחָלֵק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כָּלָם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה נִקְרָא ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלָּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

י **הכוונה לדבור** בכלליות שכשאין דעת אזי גם אין דבור כיון שהדבור מגלה את הדעת אבל כאן עיקר הכוונה לדבור של משה שהיה בגלות לכן לא יכול היה להאיר דעת לישראל שתפיל את ההסתרה. **ולפ״ז יש כאן קושיא גדולה הרי תמיד הסתרה שבתוך הסתרה היא גלות הדבור והדעת א״כ איך הצדיק יכול להאיר דעת כדי להוציא את ישראל מההסתרה הזו. ואולי החילוק הוא שאז היה קודם קבלת התורה אבל אחר קבלת התורה אזי ע״י שהצדיק עוסק בתורה מעורר נשמות ישראל כי שרשם בתורה ומתנוצץ בלבם הדעת וכמבואר בתורה יד עי״ש.**

יא עיין לעיל תורה מה ותורה עח.

יב **מבואר שם שמשה** רבנו בחי׳ קול מרכבה לתפארת דהיינו פנמיות הדבור וכיון שהדבור עצמו היה בגלות לכן היה בבחי׳ כבד פה ורק ע״י אהרן כיון שהיה במדרגה נמוכה ממשה היה לו דבור וכשיצאו ממצרים ובאו לסיני שם נתחבר קול ודבור ואזי יכול היה משה לדבר. **וצ״ע** אם משה כבד פה איך אהרן הבין אותו. ואם הדבור בגלות איך ישראל הבינו את אהרן. אלא מוכרח שהכוונה שישראל לא הבינו את משה ולכן לא נתקבלו דבריהם אצלו. **ועי״ש רמ״ק** על הזהר הזה שמשה לא יכול היה להוריד עצמו אליהם כיון שהי הצריך להשאר מרכבה לתפארת כדי לגאול אותם. לכן לא יכול היה לדבר אלא עד שישראל יצאו מהגלות ועלו אליו.

יג **העניין מבואר בתורה כט** שדבור נקרא דבור רק כשיש בו שני תנאים, אחד שילקח מהדעת ושני שיתקבל אצל זולתו. ומשה כידוע הוא הדעת ממילא אצלו החסרון היה רק שלא הבינו אותו. וזה שאומר הזוהר שרק בסיני כשנתחברו קול ודבור (דהיינו כשהיה מי שיקשיב לקול ויקיים אותו ועי״ז יהיה נעשה לדיבור) אזי יצא הדבור מהגלות לגמרי. כמבואר באריכות בלק״ה אפוטרופוס הלכה ג׳. וזה בחי׳ המבואר בשפת אמת שבת קול לך לך מארצך ומולדתך וכו׳ נמצא תמיד אלא שעד שבא אברהם לא היה מי שהתייחס אליו והבין ושמע וקבל אותו, נמצא שרק אברהם עשה ממנו דבור המתקבל שרק זה נקרא דבור.

כמבואר בתורה קעח – כִּי פֶּגֶם הַחֹטְא – בַּנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ; וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְעוֹדֵד בְּדִבּוּרִים דְּוֻקָא, לְתַקֵּן וְלִבְנוֹת פֶּגֶם הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע י״ד ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה׳, וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר (שם). וְעַל יְדֵי שֶׁנִּתְקַן וְנִבְנָה הַדִּבּוּר עַל יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעוֹרֵר הַקּוֹל דִּלְעֵלָּא וְנִתְיַחֵד עִם הַדִּבּוּר, כִּי צָרִיךְ הִתְעוֹרְרוּת תַּחְתּוֹן, הֵינוּ לִבְנוֹת הַדִּבּוּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְאַוֶּה הַקּוֹל וּמִתְיַחֵד עִם הַדִּבּוּר. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ג כ׳): עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, וְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף צ): זַכִּין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵילָּא; הֵינוּ עַל־יְדֵי ״עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ״, שֶׁמִּתַּקְנִין הַדִּבּוּר, עַל יְדֵי זֶה ״לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ״ – שֶׁנִּתְעוֹרֵר הַקּוֹל לְהִתְיַחֵד בְּדִבּוּר, וְזַכִּין לְמִשְׁמַע קָלִין וְכוּ׳.

כא **לפי הזהר הנ״ל** הכוונה כשבאו להר סיני. וכן משמע קצת לעיל באות ג׳ שרק ע״י התורה יכול הצדיק להאיר לישראל דעת.

כב **שעי״ז יכול** היה להנהיג את ישראל במדבר ארבעים שנה וכל שכן בהסתלקותו שאמר לישראל את כל ספר דברים

כג בתרגם אמיתות, בדפו״ר לא ברור אם הוא ו׳ קצר או יוד.

כד **וכן מבואר** בתחילת עץ חיים שברא את העולם כדי שתתגלה מדת רחמנותו וכמבואר בתחילת תורה סד.

הויה. ולכן במצרים השיעבוד נתפס אצלם כרע הבא מאלקים ולא משם הויה/[כה]. **שעל ידי שלא נתגלה הדעת במצרים, עי״ז לא ניכר נאמנותו כנ״ל** כיון שהיה הדעת בגלות דהיינו שלא ידעו לגלות את האור בחושך ואת ה׳ ית׳ בתוקף ההסתרה, דהיינו שה׳ הוא האלקים, ע״כ נדמה שכל הנעשה עמהם הוא דין ורע, **כי החסד תלוי בדעת כנ״ל**/[כו] על כן מי שאין בו דעת אסור לרחם עליו (ברכות לג.), כי לא מייחס את החסד לבעל החסד, ועל כן לא מחשיב אותו, ולא משתמש בו לקדושה :

וזה בחי׳ מה שאמר רבי יוחנן בגמ׳, שהמילה **אנכי** [כז]/[כח] למפרע הוא ר״ת **יהיבא כתיבא נאמנים אמריה (שבת קה)**/[כט] הפשט שם, שתיבת אנכ״י שבראש עשרת הדברות, נכתבה בלשון קצר דהיינו נוטריקון/[ל] הרומז שבתורה נתן לנו הקב״ה את דברי נאמנותו/[לא]. ולפי רבינו רמוז כאן **שעל ידי נתינת התורה נפתח המאמר ונתגלה הדעת כנ״ל** שבמצרים היה הדעת והדבור בגלות. כי מאמר ״אנכי ה׳ אלקיך״ דהיינו הדעת, היה סגור ונעלם במיצר ההסתרה של טומאת מצרים, ובמתן תורה נשלמה יציאת מצרים וזכו לגאולה שלימה ונתגלה הדעת בשלימות, **ועי״ז נתפשט נאמנותו כנ״ל**/[לב], **וזה בחי׳ נאמנים אמריה** שאמרו בגמ׳ שבת קה, שרמוז בו גם דרשה לעיל **בחי׳ נאמן פשוט מאמר פתוח כנ״ל** שהתינוקות דרשו בגמ׳ שבת קד:

וזה בחי׳ מן ר״ת מאמר נאמן, בחי׳ מאמר פתוח נאמן פשוט כנ״ל, כי המן הוא בחי׳ דעת גדול כנ״ל ואותו אכלו כשיצא הדעת ממצרים, דהיינו כשנתקיים נאמן פשוט, ונתפשט נאמנותו של הקב״ה. **וע״כ אכלו בני ישראל את המן ארבעים שנה** [לג]/[לד] **כי בן ארבעים לבינה (אבות פ״ה)**/[לה] ואם אין דעת אין בינה (אבות ג יז). על כן כשיצא הדעת ממצרים לא נתיישבה הבינה בלבם עד

[כה] **ורק ביציאת מצרים** כשראו גודל הנסים אזי הבינו למפרע שכל מה שנראה רע היה לטובה דהיינו יציאת הדעת מהגלות וכמבואר בתורה ד׳ אות ד׳ שתופס שגם הדין הוא מחמת שה׳ אוהב אותך עי״ש. אבל בשעת השיעבוד והדין האדם במוחין דקטנות וא״א להאיר לו דעת רק כשיוצא מהנהגת הדין אזי אפשר להאיר לו דעת שכשיחזור הדין כבר יהיה לו כלים לקבל אותו באהבה.

[כו] **בפשטות כוונתו** כאן לרחמים וכנ״ל שרחמים תלוי בדעת והכא לא דייק. אבל אולי כוונת רבינו לחסד עליון ורחמים גדולים שאמר לעיל באות ז׳ ונתבאר שהוא חסד עליון מאריך יומא דאזיל עם כל הימים המבואר בתורה לג שהוא בחי׳ אהבה שבדעת דהיינו הקשר בין ישראל להקב״ה מצד ששרשם בו כמו הבן הנמשך ממח האב עי״ש. לכן נקט כאן חסד וצ״ע.

[כז] שמות כ׳ ב׳

[כח] **שמות פרק כ** (ב) אָנֹכִי יְדֹוָד אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

[כט] **שבת דף קה.** אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר וכו׳... רבי יוחנן דידיה אמר אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איכא דאמרי אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה

[ל] **נראה שבאמת** זה הרבה יותר מרמז כי הגמ׳ שם שואלת מנין לנוטריקון בתורה ומביאה דוגמא תיבת אנכי נמצא שהגמ׳ הבינה **שהתורה כשאמרה אנכי התכוונה לומר משפט שלם אלא שכתבה אותו בקיצור דהיינו נוטריקון.** אבל רמז כידוע הוא בחי׳ תג על האות דהיינו כמו שמצביע למעלה שיש כאן איזה כוונה עליונה נעלמת.

[לא] **ונראה שלבד** ממה שאנכי נוטריקון אבל גם להפך שנאמנים אמריה דהיינו שנתפשט הנאמנות כנ״ל זה בעצמו אנכי כידוע שאנכי זה יותר פנמיות מאני. כי מדובר בראש ושרש כל התורה כולה שנמצא בתחילת עשרת הדברות בדברה שכוללת כל מצוות עשה שבתורה ונאמר בלשון אנכי דייקא הוא ה׳ אלקיך דהיינו דעת שה׳ הוא האלקים, שזה המשמעות של נאמנים אמריה.

[לב] **דהיינו שע״י** הדעת שיצא מהגלות יכול היה משה כבר עוד יותר להאיר להם דעת שעל ידו נהפך עוד יותר מהסתרה לתורת ה׳ ממש דהיינו השגות אלוקות בלב עד שפסקה זהמתם מכח זה וכנ״ל שבמתן תורה נהפכו מצדיק שבכוחות עצמו בחי׳ מט שערי תשובה שזה עדיין עם זהמת הנחש לצדיק גמור כאדם הראשון קודם החטא והזמה היא הסתרה שבהסתרה כמבואר בכלבו על ההגדה ד״ה אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה שבאר שם שבהר סיני בטל הספק מלבם והיינו שבטל זהמת הנחש דהיינו בחי׳ הסתרה נוראה כלפי מדרגת קודם החטא, וכדי להפוך אותה לתורת ה׳ היה צריך דעת עצום של שער הנ׳ שנתגלה בהר סיני כזקן מלא רחמים הארת אריך אנפין בחי׳ חסד עליון ורחמים גדולים כנ״ל. כי התגלות ה׳ היא בחי׳ תורת ה׳ ממש כמבואר לעיל באות ד׳ שועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך הכוונה לתורת ה׳ ממש שנהפכה מההסתרה שהיו בה במצרים. והכל בכח משה. **וזהו** כביכול הסתירה שכתוב בפרשת חקת שישראל אמרו לאדום שהקב״ה שלח מלאך להוציאם ממצרים ואילו בהגדה דרשו עברתי אני ולא מלאך. **אלא** הכוונה שרק מכח הדעת שהאיר משה בישראל ביציאת מצרים עי״ז נהפך אצלם ההסתרה לתורת ה׳ ממש דהיינו שהקב״ה בעצמו נמצא במצרים והתברר שהוא בעצמו בהסתרה עצמה כנ״ל שזה בעצמו הדעת לדעת שהוא נמצא מאד גם בהסתרה הגדולה ביותר, נמצא שהקב״ה שלח את משה המלאך לגלות שבמצרים בעצמה עצם ההסתרה נמצא כבר הקב״ה בעצמו.

[לג] * שמות טז לה

[לד] **שמות פרק טז** (לה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בֹּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בֹּאָם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:

פרש״י – ארבעים שנה. וַהֲלֹא חָסֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם הֵם? שֶׁהֲרֵי בְּט״ו בְּאִיָּר יָרַד לָהֶם הַמָּן תְּחִלָּה וּבְט״ו בְּנִיסָן פָּסַק, שֶׁנֶּאֱמַר ״וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמָּחֳרָת״ (יהושע ה׳)? אֶלָּא מַגִּיד, שֶׁהָעֲגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם טָעֲמוּ בָהֶם טַעַם מָן (קידושין ל״ח):

[לה] **משנה אבות פרק ה׳** (כא) הוּא (יהודה בן תימא) הָיָה אוֹמֵר, בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים לַמִּקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לַמִּשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לַמִּצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לַתַּלְמוּד, בֶּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לַחֻפָּה, בֶּן עֶשְׂרִים לִרְדֹּף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכֹחַ, **בֶּן אַרְבָּעִים לַבִּינָה**, בֶּן חֲמִשִּׁים לָעֵצָה, בֶּן שִׁשִּׁים לַזִּקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לַשֵּׂיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לַגְּבוּרָה, בֶּן תִּשְׁעִים לָשׂוּחַ, בֶּן מֵאָה כְּאִלּוּ מֵת וְעָבַר וּבָטֵל מִן הָעוֹלָם:

ארבעים שנה, ועל כן אכלו מן מ׳ שנה, (שהיה בחי׳ מאכל מלאכים בחי׳ מזון עובר בבטן אימו הבינה עילאה במשך ארבעים שנה של יצירת הוולד שיוכל להכנס לארץ ישראל ארץ הקודש היפך המקום שבאו ממנו מצרים ערות הארץ) :

אות ח

וזה שארז״ל בגמרא **(קידושין לח)**[לו] על הפסוק (שמות טז לה) **את המן אכלו ארבעים שנה** וקשה **והלא ארבעים שנה חסר ל׳ יום** כי יצאו בטו ניסן ובטז אייר ירד המן **אלא עוגה**[לז] **שהוציאו ממצרים** דהיינו המצה **טעמו בה טעם מן**[לח]**.**

כי באמת המן שהוא בחי׳ הדעת, היה ראוי שיאכלו אותו מ׳ שנה בשלימות[לט]**, כי ארבעים הוא בחי׳ בינה**[מ] **ודעת**[מא] **כנ״ל** בסוף אות ז׳ שבן ארבעים לבינה[מב]**. דהיינו תיכף**

רבי עובדיה מברטנורא – פֶּן אַרְבָּעִים לַבִּינָה. שֶׁלְּאַחַר אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה (דברים כט) וְלֹא נָתַן ה׳ לָכֶם לֵב לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

תוספות יום טוב – בן מ׳ לבינה. פי׳ הר״ב שלאחר מ׳ שנה שהיו ישראל במדבר וכו׳. גמרא. בפ״ק דעבודה זרה דף ה׳ [ע״ב]. וק׳ דזו אינה ראיה מאנשי מדבר שכשהיו ארבעים שנה במדבר אחר מתן תורה היו יותר מבני ארבעים שנה הרבה. וי״ל דדייקינן מדלכולם היה מדבר ואף אותם שהיו קטנים בשעת מתן תורה בכלל. ה״ק ולא נתן ה׳ לכם לכולכם דלמקצתם והם שהיו גדולים בשעת מ״ת כבר נתן כשהגיעו למ׳ שנה. ועוד נ״ל דישראל בשעת מ״ת גרים היו דהא מינייהו ילפינן שצריך גר טבילה כמ״ש בספ״ח דפסחים וכל גר בקטן שנולד דמי:

[לו] **קדושין לז:** – בשלמא למ״ד מושב כל מקום שאתם יושבים משמע היינו דכתיב (יהושע ה–יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא (דף לח.) אקרוב עומר והדר אכול אלא למ״ד לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוו צריכי דכתיב (שמות טז–לה) ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען וא״א לומר אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם אל ארץ נושבת הא כיצד בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

פרש״י – לא הוו צריכי. שנסתפקו מן המן שבכליהם: **אל ארץ נושבת.** מעבר הירדן ואילך שהיא חשובה מארץ סיחון ועוג כדאשכחן במשה שהיה מתאוה ליכנס לה וקרי לה טובה: **קצה ארץ כנען.** בערבות מואב ששם מת משה שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קצה כניסת ארץ כנען: **חסר שלשים.** שנסתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים דכתיב (שמות טז) ויסעו מאילים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה בשבתנו על סיר הבשר וגו׳ וכתיב (שם) הנני ממטיר לכם לחם אלמא בששה עשר באייר המן התחיל לירד: **ויבכו בני ישראל.** שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשנצטוה יהושע להסיען הכינו להם צדה לדרך ג׳ ימים ובשלישי עברו את הירדן דכתיב בעוד שלשת ימים וכתיב בעשור לחדש הראשון: **צא שלשים ושלשה למפרע.** והן עשרה דניסן ועשרים וג׳ דאדר למפרע והוא שבעה באדר ו׳ ימים עברו ממנו ועשרים ושלשה הרי כ״ט שאדר חסר הוא:

[לז] **צ״ע מדוע** נקראת עוגה לשון עגול (כמו במעשה של חוני המעגל שעג עוגה וכו׳) וצ״ע הלשון עוגה שהוציאו ממצרים והרי הוציאו בצק כמבואר בהגדה שלא הספיק בצקם להחמיץ. ואולי ייתיישב עפ״י מ״ד שהבצק על שכמם נאפה מחום השמש. עיין **תרגום יונתן–** ויאפו את הבצק – וסדרין על רישהון ומתאפי להון מחומתא דשמשא. וכן כתב בהגדה לבעל **הרקח** הזריח הקב״ה השמש ואפה הבצק על ראשם.

[לח] **משמע מרבינו** שמצה ומן הם בחי׳ אחת שניהם בחי׳ דעת גדול של מחלוקת לשם שמים אבל אולי אפשר קצת לחלק ביניהם כי יש לומר שלהביא עם שלם למדרגת אוכלי המן א״א ברגע אחד וכן מוכח שגם כשזכו לזה היו ששטו ולקטו והיו שבשלו בפרור וכו׳ כמבואר בזוהר כנ״ל באות ו׳, לכן תחילה רק טעמו טעם מן באוכל גשמי במשך חודש ימים עד טז באייר ואז התחיל לרדת מן. ולחת״ס בשו״ת סימן רלג בשם מדרש (שנעלם מאיתנו) שהמתינו עוד ג׳ ימים עד יח אייר לג בעומר ואז התחיל המן משמע שהיו גם צריכים לצום ג׳ ימים כדי לעלות למדרגת אוכלי המן. וכן לקמן שמצה לשון מצה ומריבה ומן הוא לחם לשון מלחמה שהיא יותר קשה ממריבה ולכן הוא דעת יותר גדול שבכוחו לחבר הפכים יותר מרוחקים.

[לט] **צ״ע ביון** שהיו צריכים להכנס לארץ כשנה אחר מתן תורה כמ״ש ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש נעלה הענן (עיין פרש״י ומזרחי דברים א׳ ב׳ עה״פ אחד עשר יום מחורב) ורק מחמת העוון נתעכבו תחילה בקברות התאוה חדש ועוד שבוע בחצרות בגלל מרים ואח״כ ארבעים שנה בגלל המרגלים. א״כ לא היו אוכלים מן מ׳ שנה כי בארץ איש תחת גפנו ותאנתו כיון שהיא מדת רחל שם ההנהגה היתה טבעית כידוע שזה הטעם שדור המדבר מאסו בה. א״כ כיצד אומר רבינו שמצד המן היו מלכתחילה צריכים להיות במדבר ארבעים שנה. אמנם מצינו עפ״י הסוד שגם מהלך שכביכול נעשה מחמת עבירה מתברר בפנימיות שהיה צריך להיות בדווקא אלא שנתגלגל ע״י עבירה. בסוד הידיעה והבחירה.

[מ] **וידוע שבמדבר** היו בבחי׳ עיבור בבטן אמא עילאה היא הבינה, ומצד זה היו ראויים לאכול מן כמו עובר שניזון מדם אימו.

[מא] **צ״ע כי אם** מטעם זה מדוע לא אומרים שמקצת שנה ככולה. ולכאורה עיקר הטעם כדלקמן שכיון שיצא הדעת מהגלות לכן היו צריכים מיד לאכול מן שהוא דעת גדול.

[מב] **צ״ע בן ארבעים** לבינה פירוש שרק אחרי שחי עם הקב״ה מ׳ שנה זוכה לבינה, ולכאורה לפ״ז רק אחרי ארבעים שנה במדבר היו צריכים לזכות לבינה ואיך זכו מיד ביציאת מצרים לבינה. אמנם מצינו כה״ג שתורת הח״ן מתחייסת למספרים לא כמהלך אלא כהקדמה ומהות של ערך מסויים לכן אע״פ שארבעים בפשט הוא דבר הנמשך מ׳ שנה אבל במהות הוא בחי׳ ד׳ צדדים כלולים מעשר

שיצאו ממצרים ונתגלה הדעת, היה ראוי שיאכלו המן תיכף, ועל זה תרצו רז״ל, עוגה שהוציאו ממצרים, היינו המצות, טעמו בהם טעם מן[מג]. נמצא שמיד בצאת ישראל והדעת ממצרים זכו למאכל הדעת אלא שתחילה אכלו מצה[מד] שהיא ממוצע בין חמץ למן ואח״כ אכלו את המן בעצמו.

כי השלום כיון שהוא דייקא בין הפכים כמבואר בתורה פ׳ לכן הוא **תלוי בדעת** שהוא השכל לסבול הפכים **וכנ״ל,**

ומחלוקת דהיינו כשאין שכל לסבול מי שחושב או עושה הפוך[מה] ממני **הוא היפך הדעת** ואזי הוא רחוק מאמת כמבואר בתורה קכב שהנצחון לא סובל את האמת, כי מחלוקת בלא דעת היא כשרוצה לנצח את חברו עד שיתבטל אליו. **אך יש מחלוקת שהוא לשם שמים** ששמח שחברו סובר הפך ממנו[מו] כי מאמין שגם דברי אמת דברי אלקים, **שהוא באמת דעת גדול מאוד, יותר מהדעת של שלום**[מז] כי השלום הוא שאע״פ שאנו חושבים ההפך אין בינינו מחלוקת כי ע״י הדעת סובל את הפכו וחי עימו בשלום ואהבה באמת ולא מצד הכרח או ויתור, אבל היה מרוצה שחברו לא יחלוק עליו. אבל מחלוקת לשם שמים היא דעת הרבה יותר גדול והוא שרוצה ושמח שחברו חולק עליו, ושמח לשמוע עוד מהלך ודרך אמיתית בהבנת התורה. **כי באמת זה המחלוקת** לשם שמים **היא אהבה ושלום גדול**[מח], **כמו שאמרו חז״ל (קידושין ל ע״ב)**[מט] **את והב בסופה** [נ][נא] **לא זזו משם עד שנעשו אוהבים זה לזה** כי בשעת

שהם קרקע ליצירת דבר חדש כארבעים יום של יצירת הוולד וארבעים יום של קבלת התורה וארבעים יום של מבול שהיה קרקע ליצירת עולם חדש וכיו״ב. הכי נמי ארבעים שנה במדבר היה קרקע לכניסה לארץ. שלפי גודל המניעות על זה היה צריך הכנה רבה לזה מ׳ שנה.

[מג] **צ״ע הרי למן** היה כל הטעמים כפי שכל אחד רצה לטעום בו וא״כ מהו טעם המן עצמו. וצ״ל שזה בעצמו טעם מן דהיינו כל טעם שרוצה, שזה בעצמו דעת גדול כמבואר במעשה מחכם ותם. אמנם בתורה כתוב וטעמו כצפיחית בדבש, אבל ק״ק שהכוונה לטעם גשמי כפשוטו.

[מד] **נראה שאמנם** מצה יותר מגושמת ממן אבל מאידך כיון שהיא מגושמת יותר הרי שלהרגיש בה טעם מן זו מדריגה גדולה יותר מלהרגיש במן עצמו, **ואולי אפ״ל** שכיון שביציאת מצרים היו בחי׳ בעלי תשובה לכן מן עדיין לא היו ראוים לו אבל מאידך מצה דייקא מצד האורות של בעל תשובה שבתחילה מאירים באור גדול זכו לטעום במצה טעם מן.

[מה] **עיין תורה קלו** – ...כִּי מַחֲלֹקֶת הוּא רַק מֻחְמַת שְׁהֵם מְשַׁנִּים זֶה מִזֶּה, אוֹ שֶׁחֲבֵרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ כַּנַּ״ל. אֲבָל אִם יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם בְּמָקוֹם אֶחָד בְּמַדְרֵגָה אַחַת, בְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה מַחֲלֹקֶת, כִּי בְּדָבָר אֶחָד אֵין שַׁיָּךְ מַחֲלֹקֶת.

[מו] **כגון שרוצה** שעי״ז יגדיל תורה ויאדיר וכדמצינו בב״מ פד. ברבי יוחנן שהיה לו צער גדול כשמת ריש לקיש ואיבד תלמיד שבכל חידוש שאמר לו היה לו כד קושיות לחלוק עליו ועי״ז היתה מתבררת ההלכה היטב, וכשבא אליעזר בן פדת במקומו והיה מביא ראיות לכל חידוש שאמר, היה מצטער היכן ריש לקיש שהיה חולק עלי. וכה״ג בב״ק קיז: בשעלה רב כהנא מבבל שמח בו רבי יוחנן שיקשה קושיות על דבריו בבית המדרש.

[מז] **עיין תורה סא** אות ה׳ – כִּי מִכָּל מַחֲלֹקֶת נַעֲשֶׂה סֵפֶר, בְּחִינַת שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת. כִּי הַמַּחֲלֹקֶת הִיא שְׁאֵלָה וְקַשְׁיָא, שֶׁמַּקְשִׁין וְשׁוֹאֲלִין עָלָיו. וְהוּא שָׁב בִּתְשׁוּבָה, וְעַל – יְדֵי – זֶה הוּא מֵשִׁיב וּמְתָרֵץ הַשְּׁאֵלָה, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת סֵפֶר שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת. כִּי עַל – יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, עַל – יְדֵי – זֶה נִתְחַדְּשִׁים אֲצִלּוֹ כַּמָּה סְפָרִים:

[מח] **עיין תורה סד** אות ד׳ וְדַע, כִּי מַחֲלֹקֶת הִיא בְּחִינוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. כִּי עִקַּר בְּרִיאַת הָעוֹלָם, עַל – יְדֵי חָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל, כִּי בְּלֹא זֶה הָיָה הַכֹּל אַיִן סוֹף, וְלֹא הָיָה מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל. וְעַל – כֵּן צִמְצֵם הָאוֹר לִצְדָדִין, וְנַעֲשָׂה חָלָל הַפָּנוּי, וּבְתוֹכוֹ בָּרָא אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת, עַל – יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, ״בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ״ וְכוּ׳. וְכֵן הוּא בְּחִינַת הַמַּחֲלוֹקוֹת, כִּי אִלּוּ הָיוּ כָּל הַתַּלְמִידִי – חֲכָמִים אֶחָד, לֹא הָיָה מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָם. רַק עַל יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְהֵם נֶחֱלָקִים זֶה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד מוֹשֵׁךְ עַצְמוֹ לְצַד אַחֵר, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶם בְּחִינוֹת חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת צִמְצוּם הָאוֹר לִצְדָדִין, שֶׁבּוֹ הוּא בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל: כִּי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מְדַבֵּר, הַכֹּל הֵם רַק בְּשִׁבְיל בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יָדָם בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי שֶׁבֵּינֵיהֶם. כִּי הַתַּלְמִידִי – חֲכָמִים בּוֹרְאִים אֶת הַכֹּל עַל יְדֵי דִּבְרֵיהֶם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נ״א): ״וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה״ ׳אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי, מָה אֲנָא עֲבַדִי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא בְּמִלּוֹלִי אַף אַתֶּם בֵּן׳ (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּהַקְהֵל דַּף ה):

[מט] **קידושין דף ל:** ואומר אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חייא בר אבא אפי׳ האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה מתוך שמקפיד זה לזה ואין זה מקבל לכאי זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר ע״כ ימחי נספר מלחמות ה׳ את והב בסופה להיינו שע״י המלחמה נספר יהיה להבה בסופה אל תקרי בסופה אלא בסוֹפה:

עיין ישעיהו כט ו׳ סופה וסערה ופירש שם במצודות ציון שהן רוחות חזקות. ולפ״ז אפ״ל שתחילה היא מלחמה כמו סופה חזקה ולבסוף אהבה בשובה ונחת.

[נ] במדבר כא יד

[נא] **במדבר פרק כא** (יד) עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְדֹוָד אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן: ופרש״י שם שהכוונה שבספר מלחמות ה׳ יסופר הנסים שנתן להם בים סוף ובנחל ארנון. כי והב לשון נתינה בארמית וסופה שלום ים סוף. והחזקוני ובחיי כתבו שהוא ספר שנאבד מאיתנו.

ועיין כאן אור החיים – רבותינו ז״ל דרשו ב׳ דרשות בכתוב, א׳ שהכתוב מדבר במלחמתה של תורה, שהיא מלחמת ה׳, שהגם שנעשים שונאים זה לזה בהלכה נעשים אוהבים לבסוף, והוא מאמר את והב בסופה (קידושין ל:): ב׳ כי שני אנשים מצורעים היו בישראל א׳

המחלוקת מחזיק כל אחד בדעתו בחוזק ומשכנע את חברו שהוא הצודק, ורק בלבו שמח שמתוך ריחוק דעותיהם נצמח ברור הדין לפרטיו יותר, ולכן אחר המחלוקת הזו שמחים יחדיו באהבה ויכולים לגלות את האהבה אשר היה בלבם. **וזה שאמרו רז״ל (אבות פ״ה)**[נב] **מחלוקת שהוא**[נג] **לשם שמים סופה להתקיים** כי מחלוקת מצד עצמה היא פירוד וחורבן וחוסר קיום, וכמו כדור שלג שמתפשט מדחיית הדעה השניה לדחיית כל הקשור לאותו לבעל הדעה השניה עד שנעשים שונאים כל אחד לבעל הדעה השניה ולכל הקשור אליו. אבל כשהיא לשם שמים מתגלה בסופה האהבה שלא פסקה כלל כל הזמן לבעל הדעה השניה/[נד], כי כל המחלוקת היתה מרוכזת מאד רק לדחיית הדעה השניה בלבד ולא לבעל הדעה, **היינו שבאמת היא אהבה כנ״ל. וזה סופה להתקיים, בחי׳ אהבה, כמ״ש את והב בסופה כנ״ל.**

וזה בחי׳ משה, כי משה הוא בחי׳ הדעת[נה]/[נו] **שהוא בחי׳ מחלוקת לשם שמים.** שאע״פ שדחה את דעתו של קרח לא שנא אותו, ועל כן לא נקראת מחלוקת קרח ומשה, אלא מחלוקת קרח על משה, כי משה רבנו קיבל באהבה שיש עוד דעה שונה מדעתו, ורק למעשה לא נהג אלא כדעתו כפי שנצטווה. **וע״כ משה הוא ר״ת מחלוקת שמאי הילל (נז)** כנ״ל/[נח] ובלק״ה/[נט] שבשם האדם נגבל חיותו ענייננו ומהותו. כי משה רבנו סבר כשמאי לעצמו, והנהיג את ישראל כהלל, ונתקיימו שניהם אצלו בשלום/[ס], **שהם**

שמו את, וא׳ שמו והב, והיו מהלכים בסוף המחנה לצד היותם מצורעים, והיו מודיעים הנס שהיו עושים פגיעת ההרים וכו׳ (ברכות נד), עד כאן: (הריצ״ח כאן האריך לבאר העניין שהיו מצורעים דייקא)

נב **משנה אבות פרק ה** (יז) כָּל מַחֲלוֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוֹ הִיא מַחֲלוֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלוֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי. וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלוֹקֶת קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ:

נג בתרלד- שהיא

נד **כמבואר ביערות דבש** – ח״ב דרוש ח – והנה יש לדייק באמרו איזו היא מחלוקת שהיא לש״ש, ומה שאלה הרבה מחלוקות שהם לש״ש, וגם קשה הדיוקים, דקאמר כגון מחלוקת שמאי והלל משמע הא זולת דוגמא הלזו אינה לש״ש, ואחר כך קאמר שלא לש״ש מחלוקת קרח ועדתו, משמע זולת זה הכל לש״ש, וקשיא אהדדי. אבל בעו״ה כל מחלוקת, תהיה מה שתהיה, היצר הרע מפתה ואומר שהיא לשם שמים, ולמצוה גדולה להכניע בוגדים ולשבר זרוע רמה וכהנה דברים רבים. כללו של דבר אין לך מחלוקת שאין יצר הרע מפתהו ואומר שכל הכונה לשם שמים, וח״ו לומר על מחלוקת שהיא שלא לש״ש, רק א״כ במה יודע איפוא האמת אם היא באמת לשם שמים או לא: **בזאת יודע אי המחולקים ובעלי ריבות – זולת הדבר שחלקו בו ומנגדים זה לזה – הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים**, ויתיצב השטן בתוכם, וזהו הסימן מסרו לנו חכמי משנה, איזו היא מחלוקת שהיא לש״ש, כי בכל מחלוקת אומרים שהיא לש״ש, אמרו במחלוקת שמאי והלל, שאהבו זה את זה וכבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, וזהו אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל במחלוקת קרח ועדתו, שהיו נוטרים איבה ושנאה וכמעט יסקלוהו למשה וכדומה, זו היא שלא לשם שמים, כי למעלה אהבה ואיש אל אחותו, וזהו לאות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או לאו:

נה תורה ו׳ אות ז׳, תורה טו אות ז׳ עי״ש גם בהערות ציון לכהאריז״ל, תורה כ׳ אות י׳, תורה כא אות יא, תורה לו אות ב׳, תורה מג, תורה קטו, תורה ה׳ תנינא אות ז׳, ט׳, טו, תורה כו תנינא. תורה עב תנינא.

נו **לקמן נקט** משה הוא הדעת והביאור כמו שאברהם הוא החסד כי היה שלם כל כך במדת החסד עד שנעשה מרכבה למדה זו וכדאיתא בספר הבהיר – המיוחס לרבי נחוניא בן הקנה ז״ל כך אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עמד שם במקומי וישמור משמרתי. כן משה היה כל כך שלם בדעת עד שנעשה מרכבה למדה זו.

נז **כמובא במגלה עמוקות אופן עד**

נח **כנ״ל אות ג׳** והשם הוא הכלי של הדבר, שבהשם הזה נגבל החיות של הדבר הזה, כמו שכתוב (בראשית ב׳:י״ט): נפש חיה הוא שמו, שבהשם נגבל הנפש והחיות של כל דבר. ועל כן כשקורין את האדם בשמו, הוא מזמן תכף אצלו, מחמת שבהשם נגבל כל הנפש והחיות שלו.

נט **ראה לק״ה דברים הבאים בסעודה ד׳ ו׳**– נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ. וְשָׁם בְּהַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא שְׁמוֹ שָׁם מַגִּיעַ כָּל הַפְּגָם אוֹ הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל מַעֲשֵׂי הָאָדָם לְטוֹב אוֹ לְהֵפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּהַשֵּׁם שֶׁל כָּל אָדָם נִגְבָּל כָּל חִיּוּתוֹ וְכָל עִנְיָנוֹ וּמַהוּתוֹ. וּכְפִי מַעֲשָׂיו כֵּן מֵאִיר שְׁמוֹ לְמַעְלָה. וְכֵן נִזְכָּר לְמַעְלָה לְטוֹבָה. וְכֵן לְהֵפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם, וְזֶה בְּחִינַת מַעֲלַת זִכְרוֹן שְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, כִּי בְּהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, בּוֹ נִכְלָל כָּל מַהוּת הַצַּדִּיק כָּל צִדְקָתוֹ וְתוֹרָתוֹ וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְכָל מַעֲלוֹתָיו וּמְרֻרְגּוֹתָיו, כִּי הַשֵּׁם הוּא נַפְשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ כַּנַּ״ל. וְעַל–כֵּן עַל–יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין שֵׁם הַצַּדִּיק אָנוּ מַמְשִׁיכִין עָלֵינוּ קְדֻשָּׁתוֹ וּזְכוּתוֹ. וְעַל–יְדֵי זֶה נִזְכֶּה גַּם אֲנַחְנוּ לִקְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה וְלָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. לְמָשָׁל כְּשֶׁאָנוּ מַזְכִּירִין שֵׁם הַתַּנָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי. בְּזֶה הַשֵּׁם כָּלוּל כָּל מַעֲשֵׂי זֶה הַתַּנָּא שֶׁהָיָה שִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים בַּמְּעָרָה וְחִבֵּר סֵפֶר הַזֹּהַר. וְכָל הַמַּעֲשִׂיּוֹת הַנִּזְכָּרִים מִמֶּנּוּ. כֻּלָּם כְּלוּלִים בְּזֶה הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי. וְכֵן בִּשְׁאָרֵי שְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים:

ס **להבדיל מקרח** שרצה להנהיג גם את ישראל במדת הדין כמו שהנהיג את עצמו **כמבואר בהיכל הברכה** (וזה לשונו) – [במדבר טז ב׳] קראי – והענין בקיצור עיין בגלגולים כי עתידה המלכות שתתעלה עד רדל״א, ואז יתבטלו החסדים והכסופין וכל אחד יטול בזרוע ואין שם גמילות חסדים ולא צדקה ולא מלוה ולוה כי ביובל אין שם השמטות כספים כי שם הנהגה בזהב בביטול כל הקליפות והרע ואז יהיה הנהגה בזהב וגבורות מלכות שמים עטרת בעלה והלויים יהיה כהנים ועבודה בבכורות וכל זה מבואר בלק״ת ובגלגולים וקרח היה מעותד להיות כהן גדול לעתיד בעת הנהגות הגבורות וזה היה מחלוקת על אהרון שכבר כלם קדושים כמו שנבאר ובאמת לא היה עדין הזמן שעדין לא נתברר כל הטוב ועדין הרע מתגבר ואם לא היו עושין את העגל היה שעתן מצלחת שיתגלה מדריגה הזאת בביטול המות ומלאך המות והרע אבל לא היו ישראל ראויין לזה מצד זכותם אלא מזכות משה על כן נפלו ונתגבר הרע ולא היו ראויין לזה וקרח טעה

בחי׳ מחלוקת לשם שמים [סא]/סב\ הכוונה לשמאי והלל בעצמם שהיתה אהבה ביניהם שהמשיכה גם בתלמידים/סג\ אבל בתלמידי התלמידים והלאה כבר נעשית גם בהתנצחות שלא לשם שמים.

וע״כ היה גאולת מצרים ע״י משה/סד\ כנ״ל כי משה הוא הדעת, ובמצרים הדעת היתה בגלות, על כן רק משה שהוא הדעת, יכול היה ללמד דעת את עם ישראל כשיצאו ממצרים, שזה עיקר היציאה מהגלות/סה\ מגלות הדעת, **כי עיקר הגאולה ע״י הדעת, כמ״ש** בפרשת המן **(שמות טז** פסוק ו׳**)**סו/סז\ **וידעתם כי ה׳ הוציא אתכם וכו׳**/סח\, בתחילת הפרק מסופר שארבעים יום אחרי יציאת מצרים דהיינו בט״ו אייר כלו המצות שהוציאו בני ישראל ממצרים, וילונו כל העדה על משה ואהרן מדוע הוצאתם אותנו ממצרים כדי למות ברעב במדבר, ואז הקב״ה מבטיח שמעתה יהיה להם בשר בכל ערב, וירד להם מָן לחם מִן השמים בכל בקר, כדי שידעו שהקב״ה הוא שהוציאם ממצרים ולא משה ואהרן. מבואר שגם אחרי כל הניסים שראו ישראל במצרים ועל הים גם אחרי שלשים יום מיציאת מצרים שלשים יום לספירת העומר ותיקון המדות מכח

בזה ולא קרח בלבד אלא אדה״ר ונדב ואביהו אנשי סדום והמבול והפלגה כולם טעו בזה ואב״מ להאריך בזה ונבאר אחת לאחת וזהו קראי מועד והבן היטב.

סא אבות פ״ה משנה יז

סב **משנה אבות פרק ה׳** (יז) כָּל מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוֹ הִיא מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי. וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלֹקֶת קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ:

תפארת ישראל – **סופה להתקיים** לעיל פ״ד משנה י״א קאמר כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, וקאמר הכא שאף במחלוקת הוא כן דסוף המחלוקת להביא קיום להכנסייה, שע״י שהשתדלות כולם הוא רק אחר תכלית א׳, רק שלא יכירוהו הכל עדיין היטב, אולם ע״י חלוקי הדעות והפלפולים שיהיה ביניהן, והכרעת הסברות לכאן ולכאן, יזדקק ויתברר האמת לעיני כולן ברור כשמש או שיסבבו משמים עד שיודו כולם, ועי״ז יתנו קיום וחיזוק לא׳ מהסברות יותר מבתחלה:

איזו היא מחלוקת שהוא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי – דאע״ג דמצינו מחלוקות רבות ביניהם בש״ס, אפ״ה היה אהבה ואחוה ביניהן [כיבמות י״ד ב׳]. ולהכי, באמת או שהודו זל״ז כדאשכחן בכמה דוכתי [עדיות פ״א מי״ב], או שסיבב הקב״ה שיסכימו כולם לדעת אחת, כמו שנעשה התם ע״י בת קול, שיהיו כולם סוברים כב״ה [עירובין ד״ו ב׳]. ושמא תאמר דבאמירה תליא אם רק אומר שכוונתו לש״ש, אף דשבע תועבות בלבבו. להכי קאמר תו איזה וכו׳. [ולא קאמר תנא ב״ש וב״ה, דהיינו תלמידיהם. ה״ט משום דבהם אפשר שהיה בהם מי שלא התכוון לש״ש [כסנהדרין דפ״ח ע״ב]:

תוספות יום טוב – **זו מחלוקת קרח וכל עדתו.** לא הזכיר צד השני של מחלוקת שהם משה ואהרן כמו שזכר בחלוקה ראשונה ב׳ הצדדים לפי שבכאן אינם שוים שמשה ואהרן כוונתם לשמים היתה. ולא היתה בהם שום בחינה שלא לש״ש. מד״ש בשם הר״י לירמא:

סג **עיין יבמות דף יד:** – תָּא שְׁמַע: אַף עַל פִּי שֶׁנֶּחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּצָרוֹת וּבַאֲחָיוֹת, בְּגֵט יָשָׁן, וּבְסָפֵק אֵשֶׁת אִישׁ, וּבְמֻגָּרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפוּנְדָּק, בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף, בְּפֵרוּטָה וּבְשָׁוֶה פְּרוּטָה — לֹא נִמְנְעוּ בֵּית שַׁמַּאי מִלִּישָּׂא נָשִׁים מִבֵּית הִלֵּל, וְלֹא בֵּית הִלֵּל מִבֵּית שַׁמַּאי. לְלַמֶּדְךָ שֶׁחִיבָּה וְרֵיעוּת נוֹהֲגִים זֶה בָּזֶה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: ״הָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֱהָבוּ״.

סד **אע״פ שבהגדה** כתוב ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך. אבל בפרשת חקת במדבר כ (טז) וַנִּצְעַק אֶל יְדוָד וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיּוֹצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ עִיר קְצֵה גְּבוּלֶךָ: **ופרש״י** שהוא משה רבנו. **ועיין לעיל** אות ד׳ ועברתי אני ולא מלאך היינו התורת ה׳ שנעשה מההסתרה שנתבטלה ע״י הדעת שהאיר הצדיק לישראל, **נמצא** שמשה רבינו הוא שגרם ל״ועברתי בארץ מצרים״ אני ולא מלאך.

סה **עיין גם תורה כא אות יא** – כל הצרות והייסורים והגלות אינו אלא לפי ערך חסרון הדעת, וכשנשלם הדעת, אזי נשלם כל החסרונות, בבחינת (נדרים מא): אם דעת קנית – מה חסרת, וכתיב (ישעיהו ה׳:י״ג): לכן גלה עמי מבלי דעת.

סו בתקפא (שמות יז) ובתשכט תוקן

סז **פרשת בשלח שמות פרק טז** – (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב וִידַעְתֶּם כִּי יְדוָד הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

פרש״י – (ו) ערב – כמו לערב: וידעתם כי ה׳ הוציא אתכם מארץ מצרים – לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא ה׳ הוציא אתכם שיגיז לכם את השליו:

רא״מ על פרש״י – פירוש, שעל ידי השליו יודע לכם שהשם הוא המוציא, ולא אנחנו, כמו שאמרתם. והודיע לנו בזה שמאמר משה, ״בתת ה׳ לכם בערב בשר״, הוא ביאור מה שאמרו להם משה ואהרן ״ערב וידעתם כי ה׳ הוציא״:

אור החיים – (ו) ערב וידעתם וגו׳ פירוש לצד שישראל דברו בדרך החלט המניעה שימצאו בשר במדבר, כאומרם מי יתן מותינו וגו׳, ולא שאלו הדבר קודם, זה יגיד, כי היה להם הדבר בלתי אפשר, לזה אמר להם ערב וידעתם כי ה׳ וגו׳, כי עד עתה אינכם יודעים המוציא אתכם, מה נורא מעשיו, ולא לקחתם ידיעה מהמסות הגדולות, כי כל יכול, עבשיו מחדש תבירוהו, וכונת דבריו הוא לשבט מוסר, כי טח מראות עיניהם וגו׳ (ישעיה מד יח), וטעם שלא תלה הידיעה אלא במעשה ערב, ולא במעשה בוקר, לצד שהוא המופלג אצלם במניעה, ואמר וידעתם בתוספת וא״ו, לומר מלבד שתוסר יראת מות ברעב, אלא שיהיה בדרך מופלא כמעשה ה׳ הנורא, המוציא אתכם מארץ מצרים:

סח **צ״ע כי הפסוק** הזה ערב וידעתם מתייחס לשליו שבא בערב כמבואר שם בפסוק ח׳ ויג, אבל המן היה בבקר כמ״ש שם ולחם בבקר לשבוע. והשליו לא ניתן להם לברכה אלא בדין קשה כמבואר בפרשת בהעלותך המדבר יא לג. (עיין יומא עה: שהשליו עוף גרוע שבד׳ מיני סליו וצדיקים אכלוהו בשלוה ורשעים בצער) ומדוע א״כ מתיחס לשון וידעתם דווקא לשליו ולא להמן שהוא הדעת. ועי״ש פרש״י פסוק ו׳ שכיון שטענו ישראל למשה ואהרן על שהוציאום ממצרים, אמרו להם שיקבלו את השליו למען ידעו שהש״י הוא המוציא אותם לא הם. כי את הבשר בקשו שלא כהוגן (פרש״י שמות טז ז׳) והיה בתלונה זו פגם הדעת לכן דייקא על ידו הוחזר הדעת אמנם בדרך של דין קשה ומגפת דבר כמבואר בפרשת בהעלותך. אבל את המן בקשו כהוגן כי באמת אז כלו המצות שהיו להם שטעמו בהם טעם מן. כמבואר בפרש״י שם פסוק א׳.

הרושם הגדול שנשאר להם מהאור הנפלא שהאיר להם בליל הסדר, עדיין היו עם ישראל בגלות הדעת ולא תלו את יציאת מצרים בהקב״ה, והיה צריך לעשות להם עוד שני ניסים/[סט] כדי שידעו שה׳ ית׳ הוא המוציאם ממצרים/[ע]. ואעפ״כ כיון שאות ומופת תמיד אפשר לתלות בכישוף על כן למעשה לא זכו לדעת שלם אלא רק במתן תורה, ועד אז לא האמינו בנבואת משה בשלימות, דהיינו שכל מעשיו עפ״י ה׳ ית׳ בלבד/[עא].

וכן בפרשת אמור **(ויקרא כג)**/[עב] על מצות סוכה נאמר **למען ידעו** דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל **וכו׳** ופרש״י בענני כבוד, כלומר שארבעים שנה נהג בנו הקב״ה בהנהגה ניסית, כעובר במעי אמו שאין לו שום דאגת עולם הזה. נמצא אע״פ שיצאנו לגמרי מגלות הדעת במתן תורה כנ״ל, לא תהיה גאולת הדעת בשלימות ממש אלא בביאת משיח לעתיד לבוא, ועל כן עד אז נצטווינו במצוות סוכה לדורות להזכיר לנו בכל דור בכל שנה שהקב״ה הוא שהוציאו ממצרים, וכך גם את כל מה שנעשה איתנו תמיד בכל רגע הוא לבדו עושה ואין שום כח אחר בעולם שיכול לפעול בלעדיו ית׳.

וזה בחי׳ מה שאמרו בגמרא קדושין לח./[עג] הנ״ל עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן. כי **עוגה דהיינו מצות**/[עד]**, שהוציאו ממצרים.** פירוש **כי מצה היא בחי׳ מחלוקת, כמ״ש (ישעיה מא)**/[עה] **אנשי מצותך יהיו כאין** וכאפס. הנביא ישעידהו מתנבא על לעתיד לבוא שכל אויבי עם ישראל שרבו ונלחמו בישראל באורך הגלות, יהיו כאין וכאפס, עד שאפילו אם תבקשם לא תמצאם. נמצא מצה לשון מריבה ומחלוקת, ונראה הכוונה שלעצמה היא מחלוקת, אבל מצוות מצוה קדושתה גדולה מאד והיה בה טעם המן, ועל כן נצטוו לאכלה בליל יציאת מצרים, בתחילת יציאת הדעת מהגלות שלשים יום עד שזכו למדרגת אכילת מן בעצמו.

וזהו שהוציאו ממצרים, שהוציאו דייקא דהיינו רמז שהמצה שהוציאו דהיינו מחלוקת שהוציאו מצרים, כיון שיצאה ממצרים נעשית מחלוקת לשם שמים, **כי במצרים שהיה הדעת בגלות, בוודאי לא היה מחלוקת לשם שמים, כי זה תלוי בדעת כנ״ל.** על כן ארבע חמשיות מעם ישראל לא האמינו לנבואת משה שהקב״ה הוא שעשה להם את כל הניסים והוא ידאג להם במדבר. וגם החמישית מעם ישראל שהאמינו במשה ויצאו עמו למדבר המסוכן וסמכו עליו שהקב״ה ישמור וידאג להם, לא האמינו בדעת שלם, ועל כן גם אחרי שיצאו ממצרים לא יצאו מגלות הדעת בשלימות, ועל כן בכל נסיון שהיה להם חזרו להתלונן.

[סט] **ראה אור החיים** שהנס העיקרי היה בשר השליו שהביא להם למדבר שזה היה נס יותר גדול בעיניהם מהורדת המן.

[ע] **נראה ממה** שלא קבלו את המן עד אז, שלא היו ראוים עדיין לאכילת מן, אלא רק במצה טעמו טעם מן, שאע״פ שקדושתה נמשך ממקום שנמשך המן כמבואר לקמן בהשל״ה, אבל אינה מן ממש אלא הכנה לאכילת המן. ונמצא שאחרי שלשים יום מיציאת מצרים אזי ע״י שראו את נס השליו, זכו כבר למספיק דעת כדי שיהיו ראויים לאכילת מן ממש.

[עא] **ראה רמב״ם יסודי התורה** פ״ח (א) מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא הֶאֱמִינוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה. שֶׁהַמַּאֲמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת יֵשׁ בְּלִבּוֹ דִּפְּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּעָשֶׂה הָאוֹת בְּלָט וְכִשּׁוּף. אֶלָּא כָּל הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לְפִי הַצֹּרֶךְ עָשָׂאָם. לֹא לְהָבִיא רְאָיָה עַל הַנְּבוּאָה. הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁקִיעַ אֶת הַמִּצְרִיִּים קָרַע אֶת הַיָּם וְהִצְלִילָן בְּתוֹכוֹ. צָרְכָנוּ לְמָזוֹן הוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן. צָמְאוּ בָּקַע לָהֶן אֶת הָאֶבֶן. כָּפְרוּ בּוֹ עֲדַת קֹרַח בָּלְעָה אוֹתָן הָאָרֶץ. וְכֵן שְׁאָר כָּל הָאוֹתוֹת. וּבֶמֶה הֶאֱמִינוּ בּוֹ. בְּמַעֲמַד הַר סִינַי שֶׁעֵינֵינוּ רָאוּ וְלֹא זָר וְאָזְנֵינוּ שָׁמְעוּ וְלֹא אַחֵר הָאֵשׁ וְהַקּוֹלוֹת וְהַלַּפִּידִים וְהוּא נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל וְהַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו וְאָנוּ שׁוֹמְעִים מֹשֶׁה מֹשֶׁה לֵךְ אֱמֹר לָהֶן כָּךְ וְכָךְ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ה ד) ״פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה׳ עִמָּכֶם״. וְנֶאֱמַר (דברים ה ג) ״לֹא אֶת אֲבֹתֵינוּ כָּרַת ה׳ אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת״. וּמִנַּיִן שֶׁמַּעֲמַד הַר סִינַי לְבַדּוֹ הִיא הָרְאָיָה לִנְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אֱמֶת שֶׁאֵין בּוֹ דִּפְּי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יט ט) ״הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם״. מִכְּלַל שֶׁקֹּדֶם דָּבָר זֶה לֹא הֶאֱמִינוּ בּוֹ נֶאֱמָנוּת שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם אֶלָּא נֶאֱמָנוּת שֵׁינִי אַחֵרִיהָ הִרְהוּר וּמַחֲשָׁבָה:

[עב] **ויקרא פרק כג** (לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְקֹוָק שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: (מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְקֹוָק אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: (מא) וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיקֹוָק שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חָקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ: (מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: (מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְקֹוָק אֱלֹהֵיכֶם:

[עג] **ראה לעיל בתחילת אות ח׳ קדושין לח.** – בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

[עד] **אולי אפ״ל** כי עוגה לשון עיגול, בחי׳ מקיפין, וידוע שהבינה ממנה המקיפין לז״א, והמצה שטעמו בה טעם מן היינו לחם אבירים מזון המלאכים, בחי׳ מאכל התינוק בבטן אמו שהיא בינה עילאה שניזון ממנה בעצמה, לכן מצה נקראת עוגה, כי מאירים בה אורות המקיפין מבינה.

[עה] **ישעיהו פרק מא** (י) אַל־תִּירָא כִּי עִמְּךָ־אָנִי אַל־תִּשְׁתָּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אִמַּצְתִּיךָ אַף־עֲזַרְתִּיךָ אַף־תְּמַכְתִּיךָ בִּימִין צִדְקִי: (יא) הֵן יֵבֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כֹּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ יִהְיוּ כְאַיִן וְיֹאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבֶךָ: (יב) תְּבַקְשֵׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אַנְשֵׁי מַצֻּתֶךָ יִהְיוּ כְאַיִן וּכְאֶפֶס אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֶּךָ:

מצודת ציון (יב) מצתיך. ענין מריבה כמו הן לריב ומצה תצומו (לקמן נח):

ועיין מלבי״ם – יש הבדל בין מצה ומריבה, כי מריבה בפה ומצה היא בהכאה.

וזה עוגה שהוציאו ממצרים, היינו שהמצה שהיא בחי׳ מחלוקת[עו], **שהוציאו ממצרים, ששם היה הדעת בגלות, טעמו בהם טעם מן. כי לאחר שהוציאו** את המצה שהיא **בחי׳ המחלוקת מן הגלות מצרים,** עי״ז **היה בהם טעם מן** כי קדושת המצה נמשך ממקום שנמשך המן[עז] **שהיא בחי׳ דעת גדול, שהיא בחי׳ מחלוקת לשם שמים כנ״ל**[עח] **:** דהיינו שאכילת מצת מצווה מסוגלת לדעת שהשם הוא האלקים וגם בהסתרה נמצא ה׳ ומשגיח ומצפה לאדם שישוב, דהיינו שבכל מחלוקת שנדמה לאדם שהנהגת ה׳ חולקת עליו הוא מוצא את ההשגחה משמים והכוונה לטובה ואהבה שנמצאת בה בעצמה.

וזה בחי׳ (שמות טז)[עט] **לחם מן השמים הנאמר במן, לשון מלחמה, כמ״ש (תהלים לה)**[פ] **לחם את לוחמי, בחי׳ מחלוקת. היינו שהמן שהוא הדעת, הוא בחי׳ מחלוקת לשם שמים כנ״ל.** <u>דהיינו שלא נופל לקטנות מוחין של המחלוקת אלא נשאר דבוק בשמים.</u> על כן רק מי שלא נדבק בו המחלוקת שיש תמיד על הצדיק משה רבנו[פא] עי״ז גם לא נדבק בו מלחמת היצה״ר דאגת המחר דהיינו הסתרת טבע העולם הזה שנדמה שההשתדלות מוכרחת. ועל כן רק הוא יכול היה להנות מהקדושה הנפלאה של המן. כי המן ניתן בכל יום בדיוק הכמות שצריך לו לאותו היום, ואסור היה להותיר ממנו למחר, על כן זכו בו לפי הדעת, ורק מי שהיה בו דעת להלחם ביצה״ר המסית המדיח לדאוג ולהשתדל יותר מדאי, אלא להפך לראות שלום בהפכים, ואור בחושך ואת האמת בשקר וההסתרה של ההשתדלות, זכה שהמן ירד בפתח ביתו, אבל חסרי הדעת והאמונה לכל אחד כפי חסרון דעתו כך היה יורד המן רחוק יותר מפתח ביתו, עד שהיו כאלה ששטו ולקטו אותו במקום רחוק ועוד גם בשלו אותו ולא הרגישו בו טעם המן שיש בו את כל הטעמים שבעולם.

על כן אף על פי שעם המצה יצאה המריבה, זה רק מי שהאמין במשה רבנו, וזכה לקבל ממנו הארת הדעת (כנ״ל כמ״ש אתה הארת לדעת) אבל מי שהיתה טינה בלבו על משה ואמיתת נבואתו, לא הואיל לו לא המצה ולא המן בעצמו, **וע״כ דתן ואבירם שחלקו על משה שהוא הדעת,** ממילא **פגמו גם כן בהמן,**

עו **שהיא מאכל עבדים** בחי׳ עבד לתאותיו מחוסר דעת. עיין הגדת גדולי ישראל בשם כף החיים שהאבן עזרא היה שבוי במצרים והאכילו אותו רק מצה כיוון שאינו מתעבל מהר ומספיק לזמן רב ומסתמא כך עשו המצרים לישראל וכן פירש האבודרהם

עז **עיין השל״ה הקדוש** – מסכת פסחים תורה אור אות קיז בשם תולעת יעקב. – לוּלֵא שֶׁהוֹפִיעַ הַמָּאוֹר הָעֶלְיוֹן הַנִּקְרָא רְחוֹבוֹת הַנָּהָר, לְהוֹצִיאָם לַמֶּרְחָב, וְהִתִּיר הַקְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם נִקְשְׁרוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שֶׁמֵּחֲמָתָם הָיוּ מְשֻׁעְבָּדִים שָׁם. וּלְפִיכָךְ נִזְכְּרָה ״יְצִיאַת מִצְרַיִם׳ חֲמִשִּׁים פְּעָמִים בַּתּוֹרָה, לְהוֹדִיעַ בְּכֹחַ ׳מִי׳ יָצְאוּ. וְהַצְּרוּכוּ לְדַם מִילָה לָצֵאת מִתַּחַת הָעֲרָלָה, שֶׁהָיוּ מְשֻׁעְבָּדִים (תחתיהם) [תַּחְתֵּיהֶן], וּלְהוֹצִיא הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּתָם, שֶׁכְּבָר יָצְאוּ מִכַּף מְעַוֵּל וְחוֹמֵץ, וְלֶאֱכל מַצָּה לְהַדְבֵּק בָּאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה. שֶׁאִלּוּ לֹא הוֹפִיעָה מַצָּה שְׁמוּרָה, שֶׁאֵין שׁוּם חָמֵץ מִתְעָרֵב שָׁם, לֹא הָיוּ נִגְאָלִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (לח א) עוּגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, טַעַם מָן טָעֲמוּ בָּהֶם. הִנֵּה בֵּאֲרוּ, **כִּי מוֹצָא הַמָּן מוֹצָא הַמַּצָּה, וּמָקוֹם אֶחָד לָהֶם.**

עח **ואולי אפ״ל** שזה מה שכתוב בגמרא תענית דף לא. אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה׳ קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

וצ״ע מה הכוונה מחול? הרי שם הוא למעלה מהמקום, ומה הכוונה מראה באצבעו, מה שייך ראיה במי שאין לו דמות וצורה? ונ״ל הכוונה שראיית הקב״ה הכוונה בשכל, דהיינו השגה בו כל אחד לפי השגתו בתורה, כי הקב״ה והתורה חד, ומחול הכוונה שכל אחד משיג פנים אחרות, כאילו עומד בצד אחר של הקב״ה, עד שיחד כולם הם כמו מחול סביב לו, ואעפ״כ כולם אומרים זה ה׳. ושם הוא עלמא דקשוט ולא עולם הדמיון, ע״כ בודאי אומרים אמת, אלא שזה הדעת הגדול של לעתיד לבוא, תפיסת הפכים בחי׳ שאין חילוק בין חסד לדין בתורה ד׳ שגם הרואה את השמאל וגם הרואה את הימין כולם במחול יחדיו. בחי׳ שאפשר ששני חכמים יאמרו כל אחד דין הפוך מחברו, ואעפ״כ שניהם קבלו דבריהם מהשמים בקדושה ללא רבב. **ולכן נקראת הדעת הגדול הזה עוגה דייקא, לשון עיגול ומחול. שבו כל אחד מכוון לצד שנגד חברו, ואעפ״כ כולם מכוונים אליו ית׳ לבחי׳ שמים.**

עט **שמות פרק טז** (ד) וַיֹּאמֶר יְקֹוָק אֶל־מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:

פ **תהלים פרק לה** (א) לְדָוִד רִיבָה יְדֹוָד אֶת יְרִיבַי לְחֵם אֶת לֹחֲמָי: (ב) הַחֲזֵק מָגֵן וְצִנָּה וְקוּמָה בְּעֶזְרָתִי: (ג) וְהָרֵק חֲנִית וּסְגֹר לִקְרַאת רדְפַי אֱמֹר לְנַפְשִׁי יְשֻׁעָתֵךְ אָנִי:

פא **ראה חיי מוהר״ן אות תב–** שָׁמַעְתִּי מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ גַּם־כֵּן כְּעֵין זֶה וּבְסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת. פַּעַם אַחַת הָיוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ קוֹבְלִים לְפָנָיו שֶׁקָּשֶׁה לָהֶם לִסְבֹּל עִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת וְהָרְדִיפוֹת וְכוּ׳, עָנָה וְאָמַר לָהֶם תַּאֲמִינוּ לִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדִי כֹּחַ לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם עִם כָּל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם חוֹלֵק עָלַי, אֲבָל מַה אֶעֱשֶׂה שֶׁיֵּשׁ מַדְרֵגוֹת וְהֵיכָלוֹת כְּאֵלּוּ שְׁאֵי אֶפְשָׁר לָבֹא אֲלֵיהֶם רַק עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת. וְהָרְאָיָה, **כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּוַדַּאי הָיָה לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשִׁיךְ לְהַמְשִׁיךְ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל אֵלָיו, כִּדְכָתִיב (שְׁמוֹת ל״ה): ״וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, כִּי הוּא הָיָה הַדַּעַת שֶׁל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה בְּכֹחוֹ לְהַקְהִיל וּלְהַמְשִׁיךְ אֶת כֻּלָּם אֵלָיו, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מַה כְּתִיב (שָׁם ל״ג): ״וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה״ וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ וְכוּ׳ (קִדּוּשִׁין לג:) וְכִיוָּצֵא בָּזֶה עוֹד.** וְכָל זֶה כִּי יֵשׁ דְּבָרִים כָּאֵלּוּ שְׁאֵי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֲלֵיהֶם רַק עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת שֶׁחוֹלְקִין עָלָיו וְכוּ׳.

והותירו ממנו {שמות רבה פ׳ א׳/[פב]\ **ופ׳ כה**/[פג]\ [פד] **והובא בפירש״י בשלח** [פה]/[פו]\} כי לאכילת המן היה צריך אמונה שלימה ובטחון בלא דאגת המחר כלל, על כן אסור היה להותיר ממנו מיום לחברו, אבל חסרי הדעת לא האמינו והיו בכל יום דואגים מה נאכל מחר כנ״ל עה״פ שטו ולקטו שכפי חוסר הדעת כן מתגבר בהשתדלות ויגיעה על פרנסתו. **כי המן הוא בחי׳ הדעת בחי׳ משה כנ״ל** [פז] על כן בלי אמונה במשה רבנו שהוא הדעת לא מועיל אכילת המן אלא אדרבה פוגם גם במן בעצמו:

וז״ש בזוהר הקדוש (תצוה דף קפג ע״ב)/[פח]\ שבנ״י כשיצאו מצרים היו כמו חולה חסר דעת ולכן לא זכו לסוד האמונה כראוי לכן נאסרו בחמץ שמזיק לזה עוד יותר וכדי לרפאותם נצטוו לאכול מצה שהיא הדעת ועי״ז נתרפאו עד שגם החמץ כבר לא יכול להזיקם, **כי מצה היא אסוותא** דהיינו רפואה, **כי מצה שהיא בחי׳ מחלוקת לשם שמים, בחי׳ דעת, בחי׳ שלום כנ״ל, הוא רפואה. כי שלום הוא רפואה, כמ״ש (ישעיה נז)**/[פט]\ **שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו. כי עיקר החולאת ח״ו הוא מחמת העדר השלום, היינו מחלוקת היסודות, שיסוד א׳ מתגבר על חבירו** כך מבואר בספרי חסידות [צ]/[צא]\, אבל בספרי קבלה/[צב]\ מבואר שהרע שביסודות הוא המתגבר ולא יסוד על יסוד, ואולי אפ״ל כי כל יסוד יש לו תכונה עצמית, ומצד עצמו לא שייך להתחבר לזולתו שיש לו תכונה הפוכה, ואעפ״כ מבואר שגם כל יסוד בעצמו מורכב מכל הד׳ יסודות, נמצא בעצם מציאות היסודות הם חייבים את השלום, וכיון שהגוף מורכב מד׳ יסודות, הרי בחסרון השלום חוזר המצב הטבעי שכל יסוד מתגבר מצד עצם תכונתו הטבעית, ונעשה בנין רעוע, **ושלום הוא רפואה :**

[פב] **שמות רבה א כט** – וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא שֶׁלֹּא נִשְׁמַע הַדָּבָר אֶלָּא עַל יְדֵי הָעִבְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים נִצִּים, וֶה דָּתָן וַאֲבִירָם, קְרָאָם נִצִּים עַל שֵׁם סוֹפָם, הֵם הֵם שֶׁאָמְרוּ דָּבָר זֶה, הֵם הָיוּ שֶׁהוֹתִירוּ מִן הַמָּן, הֵם הָיוּ שֶׁאָמְרוּ (במדבר יד, ד): נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה, הֵם שֶׁהֵמְרוּ עַל יַם סוּף.

[פג] **שמות רבה כה (י)** וַיּוֹתִרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ, אֵלּוּ מְחַסְּרֵי אֱמוּנָה שֶׁהָיוּ בָהֶם, וּמִי הֵם, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵלּוּ דָּתָן וַאֲבִירָם, נֶאֱמַר כָּאן אֲנָשִׁים, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן אֲנָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טז, כו): סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים, מָה אֲנָשִׁים שֶׁנֶּאֱמְרוּ לְהַלָּן דָּתָן וַאֲבִירָם, אַף אֲנָשִׁים שֶׁנֶּאֱמְרוּ כָּאן דָּתָן וַאֲבִירָם. וַיָּרֶם תּוֹלָעִים וַיִּבְאַשׁ, וְכִי יֵשׁ לְךָ דָּבָר שֶׁבַּתְּחִלָּה עוֹשֶׂה תּוֹלָעִים וְאַחַר כָּךְ מַבְאִישׁ, אֶלָּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּקֵּשׁ לְהַרְאוֹת מַעֲשֶׂיהֶן לַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יָרִיחַ אֶת רֵיחוֹ בָּעֶרֶב וְיַעַמְדוּ וְיַשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ, אֶלָּא שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה לְכָל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת שֶׁל תּוֹלָעִים.

[פד] פרשה א פסקא כט פרשה כה פסקא י׳ ובתנחומא בשלח כד ותצוה ז׳.

[פה] שמות טז כ׳

[פו] **שמות פרק טז** (יט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר: (כ) וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה וַיּוֹתִרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וַיָּרֶם תּוֹלָעִים וַיִּבְאַשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: **פרש״י** – (כ) ויותירו ממנו. דתן ואבירם.

חתם סופר עה״ת – ויותירו אנשים ממנו עד בקר, פרש״י וכן הוא במד״ר שדתן ואבירם היו אלו אנשים וקשה נהי דהיו בעלי מחלוקת אבל חטא זה מנ״ל לתלות קלקלה זו בהם, ונראה ליישב עפ״י מה שאמרו חכז״ל (יומא דף ע״ה ע״א) דהמן הודיע מה שבחורין ובסדקין עם מי הדין אם איש ואשה או עבד ואדונו שנתעצמו בדין אמר משה דינו לבקר משפט שאם נמצא בבית הבעל והאדון הראשון עומרם ניכר שהדין עמו וכן בכיוצא בזה וממילא לא היו דתן ואבירם יכולים לעשות בענינים כאלו ריב ומצה, כי המן הוכיח הכל על נכון, וכל זה אם אין יכולין להניח המן מיום לחבירו הי׳ מופת חותך העומר הנמצא וראיי׳ אבל אם יונח ממנו עד בקר אין ראייה מה שנמצא בבית רבו הראשון שני עומרים שעבדו הוא ובעבורו ירד עומר השני כי אולי נפל בעד רבו גם עומר השני על יום המחרת, ולכך דתן ואבירם המפורסמי׳ לבעלי מחלוקות הותירו כדי שלא יהי׳ להם ביטול בריב ומצה שלהם לכן תלאו הקלקלה הזו במקולקלים בריב ומצה:

[פז] **עיין תורה נח** עה״פ ויאמר משה הוא הלחם, דהיינו שמשה רבנו הוא בחי׳ הלחם מן השמים.

[פח] **זוהר תצוה** דף קפג: למלכא דהוה ליה בר יחידאי וחלש, יומא חד הוה תאיב למיכל, אמרו ייכול בריה דמלכא (ס״א מיכלא דאסוותא) אסוותא דא, ועד דייכול ליה לא ישתכח מיכלא ומזונא אחרא בביתא, עבדו הכי, כיון דאכל ההוא אסוותא, אמר מכאן ולהלאה ייכול כל מה דאיהו תאיב, ולא יכיל לנזקא ליה. כך כד נפקו ישראל ממצרים, לא הוי ידעי עיקרא ורזא דמהימנותא, אמר קודשא בריך הוא, יטעמון ישראל אסוותא, ועד דייכלון אסוותא דא לא אתחזי להון מיכלא אחרא, כיון דאכלו מצה דאיהי אסוותא, למיעל ולמנדע ברזא דמהימנותא, אמר קודשא בריך הוא, מכאן ולהלאה אתחזי לון חמץ, וייכלון ליה, דהא לא יכיל לנזקא לון,

[פט] **ישעיהו פרק נז** (יט) בּוֹרֵא (נוב) [נִיב] שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם | שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְקֹוָק וּרְפָאתִיו:

פרש״י – לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב. שְׁנֵיהֶם שָׁוִין: מִי שֶׁנִּתְיַשֵּׁן וְהָרָגֵל בְּתוֹרָתִי וַעֲבוֹדָתִי מִנְּעוּרָיו, וּמִי שֶׁנִּתְקָרֵב עַתָּה מִקָּרוֹב לָשׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה (ברכות לד ב). אָמַר ה׳ וּרְפָאתִיו מֵחֳלְיוֹ וּמֵחֳטָאָיו:

[צ] כנ״ל לעיל סוף תורה יד [דף כ סוף ע״א] וכן בספר בוצינא דנהורא לרבי ברוך ממזבוז עמ׳ יז במהדורת תש״י. ועיין עיין שערי קדושה א׳ א׳. ומשנת חסידים מסכת ההרכבה פ״א אות א׳.

[צא] **ראה לעיל תורה יד וצ״ע כי בשערי קדושה** (וכן במשנת חסידים) מבואר שהחלי הוא התגברות הרע שביסודות על הטוב ולא יסוד על יסוד. ולפ״ז לא שייך שלום כי השלום הוא בין שני טובים אבל רע צריך להכניע דייקא ולא לחיות עימו בשלום. (לבד מצדיקים גדולים כאברהם אבינו שעשאו ליצה״ר טוב, אבל דוד לא זכה לזה אלא הרגו ליצה״ר כמבואר בירושלמי ברכות ט׳ ה׳)

[צב] **עיין שערי קדושה** – חלק א שער א ונמצא כי גוף האדם הנוצר מארבעה היסודות התחתונים, והנה הם כלולים טוב ורע, וגוף האדם נוצר מן הטוב שבארבעה יסודות – אש, רוח, מים, עפר, אמנם מן הרע שבהם נוצרו בגוף ארבע מרות שהם – הלבנה, והשחורה, והאדומה, והירוקה. וכאשר תתגבר איזה מהם מבחינת הרע שבהן, על בחינת הטוב שבהן, באים חלאים ונגעים על האדם, ואם תתגבר ביותר תמית לגוף האדם:

וזה שנקרא מצה לחם עוני (דברים יו)[צג] כי היא רפואה לעניות הדעת, **כי אין עני אלא מן הדעת** כמבואר בגמרא {**נדרים מא.**}[צד] שעם דעת אין שום חסרון ובלא דעת הכל הוא חסרון. **וזה בחי' חולה** דהיינו שהעני מדעת הוא חולה **כמ"ש (שמואל ב יג)**[צה] במעשה אמנון ותמר שכיון שנתאוה לה, נעשה חולה ונשתנו פניו, וכשראהו יונדב בן אחי דוד שאל אותו **מדוע אתה ככה דל בן המלך** בבקר בבקר, דהיינו מדוע את הנראה חסר ודל[צו] דהיינו חולה כל כך כבר כמה בקרים, ומכאן הראיה שדלות ועוני הדעת[צז] נקרא חולי. **ומצה** שהיא דעת **היא אסוותא כנ"ל, וזה לחם עוני שהיא**[צח] **רפואה להעוני כנ"ל :**

אות ט

עתה יבאר שלעומת הדעת והשלום הנ"ל שהוא בחי' מחלוקת לשם שמים ששמח עם הפכו ואדרבה מרגיש שמשלים אותו ואזי מרוצה תמיד מהנהגת הש"י גם שהיא הפך רצונו. לעומת זה יש זהמת הנחש שממנה הספק בלב שעי"ז פגם האמונה והדעת והשלום הנ"ל שבין הפכים ואזי הוא תמיד בעצבות שאינו מרוצה מהנהגת הש"י שאינה כרצונו.

והעצה על זה היא אנחה באמת שהיא כמו רעם המיישר את הלב ועל ידה ממשיך חיות גדולה ביחד עם שבירת עזות הגוף ומחיה את לבו ברוח חיים חדש שנמשך אל הידים ידי אמונה, הביאור בזה נ"ל כי להיכן שנושא ידיו לשם נמשך ליבו הסמוך אליהן ומכח המוחין ורוח החיים דקדושה שמושך אל לבו ע"י אנחה מושך ליבו את ידיו מעסקן בארציות והבלי עוה"ז אל תפלה בבחי' ידי אמונה [צט], ואזי יוצא מקדרות שמים וזוכה לדעת ושלום הגדול שהוא בחי' מחלוקת לשם שמים ומרוצה ושמח תמיד, גם עם דרכי ה' שא"א להשיג[ק].

ולבא למחלוקת לשם שמים דהיינו להדעת והשלום הנ"ל, **צריך לזכך ולטהר את השמים** כפי שיבאר לקמן דהיינו לזכך את הידים[קא] שיהיו בבחי' "ויהי ידיו אמונה" ברורה[קב], **שלא יהיה בבחי' אלביש שמים קדרות (ישעיה נ')**[קג]. פשוטו של מקרא היא נבואת תוכחה לישראל מדוע אינם שבים אליו שהרי כחו גדול לעזור ולהושיע את ישראל מהגויים. ורבנו דורש לעניין פגם האמונה שהקדרות היא כאילו יש מחיצה בינו לבין מה שלמעלה ממנו, ועל כן לא מאיר לו האמת באמונה כראוי, וע"כ האמונה

[צג] **דברים פרק טז** (פסוק ג) לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

[צד] **נדרים דף מא.** אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני.

[צה] **שמואל ב פרק יג** (ב) וַיֵּצֶר לְאַמְנוֹן לְהִתְחַלּוֹת בַּעֲבוּר תָּמָר אֲחֹתוֹ כִּי בְתוּלָה הִיא וַיִּפָּלֵא בְּעֵינֵי אַמְנוֹן לַעֲשׂוֹת לָהּ מְאוּמָה: (ג) וּלְאַמְנוֹן רֵעַ וּשְׁמוֹ יוֹנָדָב בֶּן שִׁמְעָה אֲחִי דָוִד וְיוֹנָדָב אִישׁ חָכָם מְאֹד: (ד) וַיֹּאמֶר לוֹ **מַדּוּעַ אַתָּה כָּכָה דַּל בֶּן הַמֶּלֶךְ** בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר הֲלוֹא תַגִּיד לִי וַיֹּאמֶר לוֹ אַמְנוֹן אֶת תָּמָר אֲחוֹת אַבְשָׁלֹם אָחִי אֲנִי אֹהֵב: (ה) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָדָב שְׁכַב עַל מִשְׁכָּבְךָ וְהִתְחָל וּבָא אָבִיךָ לִרְאוֹתֶךָ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו תָּבֹא נָא תָּמָר אֲחוֹתִי וְתַכְבֵּרֵנִי לֶחֶם וְעָשְׂתָה לְעֵינַי אֶת הַבְּרִיָּה לְמַעַן אֶרְאֶה וְאָכַלְתִּי מִיָּדָהּ:

ועיין מלבי"ם שם מה היתה חכמתו של יונדב עד שמציין זאת הכתוב. ומדוע הדגיש ואכלתי מִיָּדָהּ דווקא,

וצ"ע כיון שכבר היה נראה חולה למה א"ל יונדב שיעשה עצמו חולה.

[צו] **הבדל** בין דל אביון עני ורש עיין מלבי"ם תהלים פב ג'.

[צז] **וכן מבואר** האריז"ל בשער הפסוקים תהלים מא עה"פ "ה' יסעדנו על ערש דוי" שהחולי הוא מחסרון אור החכמה (הרמוז ביוד כידוע שיוד שבשם הויה רומז לחכמה) שנהפך עשר לערש ויוד לדוי.

[צח] גם בדפו"ר ותרלד – שהיא ומתרלו - שהוא

[צט] **עיין בספר המדות** שצדקה צריך לתת בשתי ידיו דייקא וביאר הריצ"ח כי רק כשנותן בשתי ידיו אזי זה בחי' היד השלישית בחי' הלב נותן הכי נמי כשנושא ידו אל השמים שתי ידיו דייקא אזי פונה כל כולו אל הש"י ויכול לדבר דבור אמת שמקבל מהשמים.

[ק] **עיין בשיחות** על תורה זו מימי מוהרנ"ת ח"א סוף אות ט' מה שדיבר רבנו עם מוהרנ"ת אחרי שאמר תורה זו וסיפר לו על האריז"ל שנפטר בנו בגלל סוד שגילה לתלמידיו אע"פ שהיה מוכרח לספר להם, ורמז לו אז שכאן בתורה זו ביאר העניין כיצד זוכים לדעת גדול שעל ידו זוכים לשמחה גם בדרכי ה' שא"א להבינם.

[קא] **בדרך כלל** שמים רומז לזעיר אנפין ונראה שכאן הכוונה להשגה שלי בו ונקרא ידים מצד האמונה בו כמ"ש ויהי ידיו אמונה שהאמונה מתייחס לידים דייקא. כי האמונה היא כמו ידים לקבל בה דבר רוחני.

[קב] **אמונה ברורה** היא בחי' שמים בהירים, כידוע בשם מוהרנ"ת שאמונה ר"ת נפתחו השמים וארא מראות אלקים.

[קג] **ישעיה פרק נ** (ב) מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם וְתָמֹת בַּצָּמָא: (ג) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם:

נפולה. כמבואר בתורה קמט ובזוהר/[קד] שע״י הסתכלות לשמים זוכים לדעת. נמצא שכשהשמים קדרות הוא פגם ידי האמונה והדעת.

ולזכך ולטהר את השמים (את ידי האמונה) **היא על ידי אנחה באמת.** כי צריך שתיהיה אנחה באמת/[קה], כמבואר בברכות נח:/[קו] אנחה (באמת) שוברת חצי גופו של אדם/[קז], ורואים בחוש שמעט שזוכים לאנחה כזו ששוברת חצי הגוף.

ומבאר רבנו כיצד מועילה האנחה, **כי יש בלב רוח הדופק שהיא מתחלת התולדה** מרגע שיש לעובר לב דופק, **והוא** הרוח הדופק הזה **נושא עליו כל הליחות**[קח] **וכל הדמים וכל המיצות**[קט]**(שקורין זאפטין)** דהיינו שמכוחו משאבת הלב מוליך את הדמים מהגוף לריאה ומהריאה לכל גוף כולו. **והרוח הדופק הזה, הולך** על ידי הדם **ונוקש בכל האיברים,** שבזמן קצר עובר מחזור הדם בכל איברי הגוף וחוזר ללב **וע״י הליכתו ונישובו בהם, הוא מנענע ומנשב ומנפץ אותם מן העיפוש, שלא יתעפשו ולא יתקלקלו, כמו הרוח המנשב בים, שהוא מנפץ ומנשב ומהפך ומגיס המים שלא יתעפשו ולא יתקלקלו** כידוע שמים עומדים צומחת בהם ירוקת, ואפילו במים מלוחים כשהם עומדים נעשה עיפוש.

ועיקר נישוב הרוח הדופק שבלב הוא **בהידים.** מצד שהן סמוכות ללב ביותר/[קי] ומצד שהן יותר צריכות את נישוב הרוח **כי מחמת שהידים עסקניות** [קיא]/[קיב] בעסקי עוה״ז והבליו הגשמיים והחשוכים

[קד] **זוהר בשלח דף נז. –** ועתה מפרש מעלת האיש שעוסק בתורה מחצות לילה, ואמר **בְּשַׁעְתָּא דְּנָהִיר צַפְרָא מַשְׁכִּין עֲלֵיהּ חַד חוּטָא דְּחֶסֶד** בשעה שמאיר הבקר מושכים עליו חוט אחד של חסד המלביש אותו מראשו ועד רגליו, **מִסְתַּכֵּל בְּרָקִיעָא שַׁרְיָא עֲלֵיהּ נְהִירוּ דְּסַכְלְתָנוּ דְּדַעְתָּא קַדִּישָׁא** אם הוא **מסתכל** אז **ברקיע** שורה עליו הארת התבונה שהיא ענף מסוד הדעת דקדושה, וזהו סיוע גדול לעבודת השם יתברך, **וּמִתְעַטַּר בֵּיהּ בַּר נָשׁ** וזה האיש מתעטר בזו ההארה ושורה על ראשו, **וְדָחֲלִין מִנֵּיהּ כָּלָּא** והכל מפחדים ממנו, דהיינו התחתונים לא יכולים להזיקו והעליונים אינם יכולים לקטרג עליו, **כְּדֵין הַאי בַּר נָשׁ אִקְרֵי בְּרָא לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּר הֵיכְלָא דְּמַלְכָּא** אז זה האיש נקרא בן להקב״ה מלך הת״ת, ובן היכל המלך מלך המלכות, בסוד בנים אתם לה׳ אלהיכ״ם, **עָאל בְּכָל תַּרְעוֹי לֵית דְּיִמְחֵי בִּידֵיהּ** הוא יכול ליכנס בכל שערי המלך ואין מי שימחה בידו, **בְּשַׁעְתָּא דְּקָרֵי לְהֵיכְלָא דְּמַלְכָּא** בשעה שקורא אל היכל המלך בתפלה **עֲלֵיהּ כְּתִיב יהו״ה לְכָל קוֹרְאָיו** כי תפלתו מתקבלת, **לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בֶּאֱמֶת. עכ״ל הזוהר.**

גם עיין זוהר חדש בראשית מאמר תוצא הארץ נפש חיה דף יד במתוק מדבש. ושיש״ק ח״ו רעו.

[קה] **צ״ע לאיזה** אמת מתכוון רבינו האם מצד התשובה שיש באנחה כמבואר בחיי מוהר״ן לז או שבירת עזות הגוף שמבואר בשיחות הר״ן קסז. וכנראה הכוונה לשניהם כי גם העיפוש שמדבר עליו כאן הוא בגשמיות וברוחניות.

[קו]

[קז] **שיחות הר״ן** אות קסז – לְעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (בְּרָכוֹת נח: כְּתֻבוֹת סב.) ״אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם״, סְפֵר שֶׁאָצְלוֹ הָיָה כָּךְ מָמָּשׁ. כִּי בִּימֵי נְעוּרָיו בָּעֵת שֶׁנָּגַע בַּעֲבוֹדַת ה׳, הָיָה לִפְעָמִים עוֹשֶׂה אֵיזֶה אֲנָחָה, וְאַחַר כָּךְ הָיָה מְנַסֶּה עַצְמוֹ אִם יוּכַל לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו וְלֹא הָיָה יָכוֹל אָז לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, כִּי גּוּפוֹ הָיָה מְשֻׁתַּבֵּר בֶּאֱמֶת מָמָּשׁ מֵחֲמַת אֲנָחָתוֹ.

חיי מוהר״ן אות לז – כְּתַב־יָד רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ (לז) מִי שֶׁרוֹצֶה לָשׁוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּוַדַּאי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. וְתֵדַע שֶׁבַּאֲנָחָה שֶׁנֶּאֱנָח עוֹשֶׂה אֶת עַצְמוֹ בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. כִּי הָאָדָם אֵינוֹ נָח מֵהַנְּשִׁימָה כִּי בְּכָל עֵת הוּא מְנַשֵּׁם הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא הֶבֶל וּמַכְנִיס הֶבֶל וְזֶה עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְהֶבֶל הַזֶּה יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה. יֵשׁ הֶבֶל טוֹב שֶׁל הַצַּדִּיק וְיֵשׁ הֶבֶל רָע שֶׁל הָרָשָׁע, וְהַצַּדִּיק מְמָשִׁיךְ בְּכָל עֵת הֶבֶל מֵהַקְּדֻשָּׁה וְהָרָשָׁע מַמְשִׁיךְ הֶבֶל מֵהַטֻּמְאָה. נִמְצָא כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּפְסִיק הֶבֶל הָרָע מִלָּבוֹא בּוֹ. בְּכֵן יַעֲשֶׂה כָּךְ יֵאָנַח, וְאָנָחָה הוּא שֶׁמַּאֲרִיךְ הֶבֶל בְּבִיאָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ וּמַמְשִׁיךְ הַהֶבֶל בְּהוֹסָפָה. וְהָוֵי הַהוֹסָפָה כְּמוֹ תּוֹסֶף רוּחָם יִגְּועוּן, הַיְנוּ כְּמוֹ מִיתָה. כְּמוֹ שֶׁקֹּדֶם מִיתָה נִתּוֹסָף בָּאָדָם הָרוּחַ, וְאַחַר־כָּךְ מֵת וְהוֹלֵךְ מִמֶּנּוּ הָרוּחַ, כֵּן כְּשֶׁנֶּאֱנָח נִתּוֹסֵף בּוֹ הַהֶבֶל וְאַחַר כָּךְ נִפְסָק מִן הַהֶבֶל, הַיְנוּ שֶׁמַּתִּיר אֶת עַצְמוֹ מִקּוֹ הַהֶבֶל הַטֻּמְאָה וּמְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ לְקוֹ הַהֶבֶל הַטָּהוֹר. וּמְקַבֵּל הֶבֶל וְחִיּוּת מֵהֶבֶל הַטָּהוֹר. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי אֲנָחָה שֶׁנֶּאֱנָח עַל עֲוֹונוֹתָיו מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ מִשֹּׁרֶשׁ הַטֻּמְאָה וּמְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ לְשֹׁרֶשׁ הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה שֶׁשָּׁב מֵהַטֻּמְאָה לְהַקְּדֻשָּׁה. נִמְצָא שֶׁמְּקַבֵּל חִיּוּת חָדָשׁ וְגַם הַגּוּף נַעֲשֶׂה חָדָשׁ, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת נח): אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם נִמְצָא שֶׁנַּעֲשֶׂה גּוּף חָדָשׁ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (קֹהֶלֶת ח): ״יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ״ וְכוּ׳. הַיְנוּ יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁעוֹשִׂים עֲבֵרוֹת גְּדוֹלוֹת וְזֶה מֵחֲמַת הַהֶבֶל, הַיְנוּ שֶׁתּוֹהִים עַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרְאשׁוֹנִים וְנֶאֱנָחוּ עַל מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים וְעַל־יְדֵי אֲנָחוֹתֵיהֶם נִפְסָקוּ מִשֹּׁרֶשׁ הֶבֶל הַטָּהוֹר וְנִתְקַשְּׁרוּ לְהֶבֶל הַטֻּמְאָה וְהֶבֶל הַזֶּה הֶחְטִיאָם. וְהוּא הַדִּין לְהֶפֶךְ מַה שֶּׁרְשָׁעִים עוֹשִׂים מִצְווֹת גְּדוֹלוֹת כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים גַּם זֶה הֶבֶל הַיְנוּ גַּם זֶה מֵחֲמַת הַהֶבֶל. הַיְנוּ מֵחֲמַת אֲנָחָה שֶׁנֶּאֱנָחוּ עַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְעַל־יְדֵי אֲנָחָה קָשְׁרוּ עַצְמָן לַהֶבֶל הַטּוֹב כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל. עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ אוֹת בְּאוֹת מִמַּה שֶּׁכָּתַב בְּעֵת יַלְדוּתוֹ.

[קח] בתרגלד- הליחית

[קט] בדפו״ר - שקורין (זאפטין)

[ק] **ועיין תורה י׳** שהשמחת לב מתפשט לידים.

[קיא] משנה טהרות פ״ז מ״ח גמרא שבת יד. סוכה כו: נדה נח. ועיין ע״ח שער כב פ״ג מ״ק. שרש הדינים בזרועות כי הם סוד מנצפ״ך כפולים בימין ושמאל לכן הקליפות נאחזות שם. ושם בשער לא פ״ב. וז״ס שארז״ל ידים עסקניות.

[קיב] **משנה טהרות פרק ז משנה ח׳** – הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְהִסִּיעַ אֶת לִבּוֹ מִלֶּאֱכוֹל אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ יָדַי, יָדָיו טְמֵאוֹת, שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת:

במלכות יש שתי מערכות מערכת הפה שהוא סוף מדרגות הראש, ומערכת הידים. עיין תורה סו שסדר היציאה לפועל הוא מחשבה דיבור מעשה, הרי שהסוף מדרגות הוא דייקא בידים במעשה ידיו, ושם הבחירה או ידי עשו או בחי׳ נישא ידינו אל שמים אל קל בשמים, בחי׳ נטילת ידים נטילה לשון הרמה (עפ״י הריצ״ח שיעור י׳)

והשתדלות הפרנסה שהיא עמל כפים, לכן **צריך לנשב ולנפץ אותם ביותר** כדי שיהיו בבחי' ידיו ידי אמונה ובטחון.

וע"כ–ועל כן **הדאקטר** הרופא **כשמניח ידו על הדפק** שביד/[קיג] (היכן שמתחבר הזרוע לכף יד), **יודע כל ענין החולה** [קיד]/[קטו]. **מחמת ששם בידים עיקר הילוך הרוח הדופק של הלב, שהוא נושא הכל עליו כנ"ל. וצריך שילך זה הרוח הדופק תנועה מסודרת כתיקונו וכסידורו:** אבל מחמת העוון נעשה עיפוש רוחני שגורם לעיפוש גשמי ומאמֵץ את הלב ונפגם סדר הליכת הרוח הדופק וכמבואר במשנת חסידים הנ"ל עפ"י האריז"ל.

עתה יבאר שקדרות שמים הנ"ל שנגרם ע"י פגם האמונה מזהמת הנחש הקדמוני שהכניס זוהמת הספק בלב שעי"ז נפגם האמונה בבחי' עננים המכסים על העינים כמבואר במ"א ואזי כיון שמציאות הש"י חשוכה אצלו זה סיבת כל עוון ועיקר הביטוי לזה הוא העצבות רוח.

והביאור כי הלב הוא בינה (בחי' אמא) ובו שורה הרוח חיים (בחי' זעיר אנפין) שממנו כל החיות האדם הרוחנית והגשמית שהיא מתבטאת בעסק הידים דהיינו מלכות שבה מתגלה תעלומות הלב, כי כשליבו שלם עם אלקיו אזי הן ידי אמונה וכשח"ו מתגבר זהמת הנחש (הגורם חושך וקדרות שמים) אזי מתגבר בעסק הל"ט מלאכות והבלי עוה"ז.

וכל כח הנהגת/[קטז] האדם את עצמו להתעוררות גשמית או רוחנית, תלוי בהרוח הזה מהיכן מקבל אותו. וכפי זכות השמים דהיינו האמונה כך מקבל רוח דקדושה יותר, ויש לו יותר התעוררות לכל דבר שבקדושה, ופחות עוסק בהשתדלות. אבל כשח"ו מתגבר זהמת הנחש שהיא זהמת הספק שבלב שעל ידו הקדרות שמים, אזי מקבל רוח דקליפה, ואזי פונה ליבו ומנהיג עצמו לרוב השתדלות גשמית והל"ט מלכות.

ומבואר כאן שעיקר הביטוי של זהמת הנחש הגורם לקדרות שמים הנ"ל היא עצבות הרוח שבלב (בכח ההנהגה שלו כנ"ל) ואזי האדם מנהיג עצמו לכל דבר שבקדושה בעצבות ובכבדות ועצלות.

ויש נחש, שעל ידה בא עצבות רוח [קיז]. כמבואר בתורה קפט/[קיח] שעיקר נשיכת הנחש היא העצבות ועצלות לכל דבר של קדושה, אבל בהבלי עוה"ז אדרבה מתחזק בהשתדלות על הפרנסה בבחי' שטו ולקטו הנ"ל, **היינו בחי' ל"ט מלאכות ש**כשעוסק בהן בלא אמונה/[קיט] אזי **הוא**[קכ] **זוהמת הנחש** שהטיל בחוה

[קיג] **אע"פ שאפשר** לבדוק בעוד מקומות בגוף הרגילות שבודקים ביד. ואע"פ שבאמת במצב קשה הרופא בודק דוקא בלב ששם שרש הדופק אבל הרגילות ביד כי שם נוח יותר להרגיש גם בלא מכשיר. ורבנו מבאר שיש לזה שרש בקדושה, מה שדווקא ביד קל יותר להרגיש את הדופק, וגם הרגילות לבדוק ביד.

[קיד] עיין משנת חסידים מסכת גמ"ח פ"א אותיות ג' עד ו'

[קטו] **משנת חסידים** – מסכת גמילות חסדים – פרק א אות ג' –ועיקר חיות זה והמבחר שבו ניכר בדפ"ק שהוא מספר אחורים דע"ב שבאבא סוד הורד של הדפק שבתוכו דופק הדם שהוא סוד חיותו: אות ד'– לפיכך מהדפיקות אשר ידפוק ידע באיזו ספירה שבחכמה זו פגם בעונותיו כי היא גוברת עליו בכחה כיצד מפני שסוד הנקודות הם באבא הוא ידפוק דפיקות כמו נקודות: אות ה'– ואם ידפוק דפיקה ארוכה ותחתיה דפיקה אחרת קצרה נעשה בזה צורת נקודת קמץ שהוא קו ותחתיו נקודה ומפני שנקודה זו דקמץ הוא נקוד הכתר נמצינו למדים שחולי זה בא לו מפני שפגם בכתר: אות ו'– ואם ידפוק דפיקה ארוכה לבד בפתח לפי שהוא נקוד החכמה מורה שפגם בה ואם ידפוק שתי דפיקות קצרות זו אצל זו בצירי לפי שהוא נקוד הבינה מורה שפגם בה וכן כיוצא בזה בשאר הדפיקות כפי צורת הנקודות שדופק כך הם הספירות שפגם וכאשר ידפוק בצורת שתי נקודות מורה שפגם בשני הספירות שהשתי נקודות ההמה מורות:

[קטז] **כי מדרגת הרוח** היא ממוצע בין נשמה לנפש שהרוח מאיר הארת הנשמה לנפש ועי"ז מנהיג אותה, כי רוח בחי' הנהגה כמ"ש ביהושע ונתבאר במ"א "איש אשר רוח בו" להנהיג כל אחד לפי הראוי לו.

[קיז] * עיין משלי טו [יג] ישעיהו נג, סג [צ"ל נד ו' וסג י'] עיין קהלת יעקב ערך עצב שיסוד דקטנות נקרא עצב ונקרא נחש

[קיח] **עיין תורה קפט** צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד מֵעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כִּי עִקַּר נְשִׁיכַת הַנָּחָשׁ הוּא עַצְבוּת וְעַצְלוּת בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה ס"ה): "וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ", עָפָר הִיא בְּחִינַת עַצְבוּת וְעַצְלוּת שֶׁהֵם בָּאִים מִיסוֹד הֶעָפָר, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים

[קיט] **עיין תורה ד' תנינא** שאפשר לעסוק בלט מלאכות בקדושה – צָרְכֵי הַגּוּף הֵם רַבִּים מְאֹד, וַאֲפִלּוּ הַהֶכְרֵחִיּוֹת הֵם רַבִּים וּגְדוֹלִים מְאֹד: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמַלְבּוּשִׁים וְדִירוֹת, שֶׁיְּכוֹלִין לְבַלּוֹת יָמָיו וְשָׁנָיו אֲפִלּוּ עַל הַהֶכְרֵחִיּוֹת לְבַד, וְהֵם מוֹנְעִין אֶת הָאָדָם מְאֹד מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְאַף – עַל – פִּי שֶׁגַּם הֵם בְּעַצְמָן הֵם גַּם כֵּן עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, כִּי הֵם בְּחִינַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, כִּי 'בְּעֻבְדָּא דִּלְתַתָּא אִתְעַר לְעֵלָּא' (א), כִּי עַל יְדֵי כָּל עֲסָקִים וּמְלָאכוֹת שֶׁעוֹשִׂין בְּנֵי אָדָם, עַל – יְדֵי – זֶה נִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַצִּיּוּר שֶׁל אוֹתוֹ הַמְּלָאכָה לְמַעְלָה בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וּמֵבִיא חִיּוּת וְהֶאָרָה לְאוֹתוֹ הַצִּיּוּר שֶׁל אוֹתוֹ הַמְּלָאכָה שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא מְכֻוָּן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הָעֵסֶק וְהַמְּלָאכָה, שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי עַל – יְדֵי הָעֲסָקִים וְהַמְּלָאכוֹת שֶׁעוֹשִׂים, נַעֲשֶׂה עַל – יְדֵי – זֶה בְּחִינַת מִשְׁכָּן: כִּי כָל הַמְּלָאכוֹת כְּלוּלִים בְּל"ט מְלָאכוֹת שֶׁהֵם אֲבוֹת מְלָאכוֹת, 'אָבוֹת מִכְּלָל דְּאִיכָּא תּוֹלָדוֹת' (בָּבָא – קַמָּא ב.), כִּי כָל מִינֵי מְלָאכוֹת וַעֲסָקִים שֶׁעוֹשִׂין, כֻּלָּם כְּלוּלִים בְּל"ט מְלָאכוֹת שֶׁהֵם הָאָבוֹת, וְהַשְּׁאָר הֵם תּוֹלָדוֹת. וְל"ט מְלָאכוֹת הֵם כְּנֶגֶד מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת מ"ט:): 'אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת כְּנֶגֶד מִי, כְּנֶגֶד מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן'. 'וְצִיּוּרָא דְּמַשְׁכְּנָא כְּצִיּוּרָא דְּעֻבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית' (תִּקּוּנֵי זֹהַר דַף יב בְּהַקְדָּמָה), וְהָאָדָם עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה, 'וְצִיּוּרָא דְּגוּפָא כְּצִיּוּרָא דְּמַשְׁכְּנָא' (בְּהַקְדָּמַת הַתִּקּוּנִים שָׁם). נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הָאָדָם שֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה וְהָעֵסֶק, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה וְהָעֵסֶק כָּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה נוֹתֵן חִיּוּת וְהֶאָרָה לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְהוּא קִיּוּם הָעוֹלָם. נִמְצָא שֶׁגַּם זֶה הוּא עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא:

[קכ] בתרלד- שהיא

ונכנס הספק בלב לכל צאצאיה ונעשה פגם האמונה, ופְּנִיָּה אל הבלי העולם הזה והל״ט מלאכות [קבא]/קכב\, ש**עי״ז בא עצבות רוח** שהוא אבק הכעס/קכג\ דהיינו פגם אמונה, כי אינו מרוצה מהנהגת ה׳, דהיינו פגם הדעת הנ״ל לסבול הפכים, דהיינו להשלים עם הנהגה שהיא הפך הרצון שלי, דהינו קדרות שמים הנ״ל שהשמים דהיינו הקב״ה חשוך אצלו מחמת זהמת הנחש.

וע״י עצבות רוח שהיא לב מכווץ/קכד\ **אין הרוח דופק כסידורו,** והדם לא מעביר אותו כראוי לכל האיברים **ואזי נעשים האברים**[קבה] **כבדים, מחמת שאין רוח הדופק מנשב בהם כסדר. ואזי הידים** שהן הקרובות ביותר ללב כנ״ל, במקום להיות בבחי׳ ״ויהי ידיו אמונה״ הנאמר במלחמת עמלק ברפידים/קכו\, דהיינו שידי משה רבנו היו פרוסות בתפילה שע״ז וגבר ישראל על עמלק, אבל ע״י עצבות הרוח שבלב הן נעשים **בבחי׳ (שמות יז)**/קכז\ **וידי משה כבדים**/קכח\ הנאמר שם בהמשך אותו הפסוק, דהיינו רפיון ידים/קכט\ וייאוש שהוא התגברות עמלק שהוא זהמת נחש הקדמוני על הלב ומכניס כפירות וספק/קל\ באמונה, ועצלות בתפילה/קלא\. וברור שאין הכוונה שאצל משה רבנו הצדיק השלם היה איזה זהמה וספק, כי משה רבינו אצלו השמים בהירים וזכים בתכלית בבחי׳ אספקלריא המאירה, אבל מחמת שהוא שרש נשמות ישראל, דהיינו שהוא בחי׳ הלב של ישראל, נמצא שידיו דהיינו מקום ההתגלות, הם בחי׳ ישראל, לכן כפי האמונה של ישראל כך היו ידיו, וכמבואר בגמרא (ר״ה כט.) ששאלו וכי ידיו של משה עושות מלחמה? אלא הכל תלוי בישראל, אם נשאו עיניהם להקב״ה, אזי וגבר ישראל על עמלק, נמצא שמה שכתוב בתורה שכשהרים משה את ידיו גבר ישראל, הביאור שכשמשה רבנו הרים ידיו אזי ישראל הדבוקים בו הרימו עינים לשמים, ואזי גבר ישראל, ומאידך עצם החשכות שהיה לישראל הוא שגרם לידי משה להיות כבדים כי התגברות הכפירה של עמלק על ישראל התבטא בידי משה וכשהתגבר בעזרת אהרן וחור מיד כל ישראל התעוררו כשראו את ידי משה נשאים למעלה והתחזקו לישא עיניהם לשמים והתגברו עי״ז על ארס זהמת

קכא עיין לקמן תורה ח תנינא אות ח דהיינו קלקול המדמה עי״ש ועיין כלבו על ההגדה בפיוט אילו קרבנו להר סיני וכו׳ שבהר סיני נתבטל הספק מלבם.

קכב **ספר כל בו** – סימן נא – אלו קרבנו לפני הר סיני, פירוש וקבלנו תועלת בזה שפסק זוהמתנו ר״ל כל ספק באחדותו כי ראינו מלכותו ותוקף כבודו שם והוסר בזה כל ספק מאתנו,

קכג **כמבואר בספר החרדים** פרק סו אות ח׳. ועיין שיחות הר״ן סימן מא מב שיש בעצבות כעס ורוגז וכמו שמתרעם ומתלונן על הקב״ה. **ועיין תורה מח** תנינא עצבות היא ממש סט״א והקב״ה שונא אותה

קכד **עצבות** – הוא לשון כווץ כמבואר **בערובין דף ד.** טפח שוחק וטפח עצב. שטפח עצב הוא כשהאצבעות הדוקות זו לזו, נמצא עצבות לב היא הפך הרוחב לב דהיינו שמחה הארת הבינה הנקראת רחובות הנהר בחי׳ חירות שביובל.

קכה גם בדפו״ר האברים, ומתרלו - האיברים

קכו **אחרי יציאת מצרים** בדרכם אל הר סיני לקבל תורה חנו ברפידים ואין מים היינו תורה דהיינו שרפו ידיהם מהתורה (כמבואר שם באור החיים עפ״י בכורות ה: וסנהדרין קו. צ״ע איזה תורה ועיין שם דף נו: עשר מצות נצטוו במרה ז׳ מצות בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכבוד או״א). עפ״י הפשט זו הסיבה שבא עמלק אבל הכלל שאין כח לשום אומה אלא ע״י שתחלה מתגבר הבחינה שלה ברוחניות נמצא שקליפת עמלק הנחש הקדמוני גם שרפו ידיהם ידיהם דייקא בחי׳ וידי משה כבדים ולכן בא עמלק בגשמיות וע״י שהחלישו אותו נתבטל זהמתו ונתחזקו ידיהם בבחי׳ אמונה ותשובה שלימה וכמבואר בפרש״י שמות יט ב׳ שמרפידים נסעו להר סיני בתשובה שלימה ע״ש מקיש ביאתן להר סיני לנסיעתם מרפידים, ובהר סיני ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד בלא מחלוקת נמצא שע״י שהכניעו קליפת עמלק זכו לדעת ושלום הפך המחלוקת שהיו בה כשבאו לרפידים כמבואר שם בשמות יז א׳, ועי״ש פסוק ז׳ שכל כך היו בבחי׳ אלביש שמים קדרות עד שבאו לכפירות ושאלו היש ה׳ אם אין, ומיד ויבא עמלק (שם פסוק ח).

קכז **פרשת בשלח** (שמות יז יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק: (יב) וְיִדֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: (יג) וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב:

קכח **עיין פרש״י** לפי שנתעצל ושלח את יהושע ועיין זוהר בשלח סו. שרק יהושע יכול היה להלחם בעמלק מצד היות נער עי״ש ומכח משה שלחם בשרו של עמלק למעלה. נמצא שהם נפלאות תמים דעים שא״א להשיג אותם. ועיין ימי מוהרנ״ת ח״א סוף אות ט׳ שם מבואר שסמוך אחר אמירת תורה זו רמז למוהרנ״ת על היסורים שהצדיק צריך לעבור על שמגלה סודות גדולים ואע״פ שחייב לגלות אותם וזה הנהגת הש״י שא״א להשיג עי״ש.

קכט **כמבואר בפרש״י** שם שזה גרם שיבוא עמלק דהיינו שברוחניות הוא כבר בא קודם, ומהפגם ברוחניות יתן לו כח לבא בגשמית. בחז״ל רפיון ידים נאמר גם על רפיון מלימוד התורה אע״פ שתורה לא לומדים בידים כמבואר בפרשת בשלח שהגיעו למקום שנקרא רפידים על שם שרפו ידיהם מעסק התורה. ונראה כי תורה צריך ללמוד עם לב ובלי לב היא דומה לחכמה חיצונית שלומד להיות חכם. וכמו שסוף קומת המח יוצאת ומתגלית בפה, כך התעוררות הבאה מהלב לעשיה דקדושה יוצאת ומתגלה בפועל בבחי׳ הידים שהם בחי׳ סוף הקומה של הלב. וגם כשלא יוצאת לפועל ממש אלא רק עמ״נ לעשות ולקיים הגמירות דעת לזה כבר יוצא מגדר רפיון ידים.

קל **כמובא** עמלק גמט׳ ספק

קלא **אין הכוונה** שאצל משה היה חסרון אלא שכיון שאצל ישראל היה אחיזת זהמת הנחש קליפת עמלק לכן היו ידי משה כבדים כי כל מלחמתו היתה בשביל ישראל כי בעצמו כבר הכניע את עמלק ורק לחם בשביל ישראל וכמבואר במשנה וכי ידיו של משה עושות מלחמה אלא הכל תלוי בישראל כשמתחזקים באמונה ונושאים עיניהם אליו ית׳ אזי ניתן כח בידי משה להתגבר על שרו של עמלק ועי״ז מתגברים על עמלק למטה עיין זוהר בשלח סו..

הנחש של העמלקים, וגָבַר ישראל. **כי עיקר הכבידות** שנגרם ע״י פגם ברוח הדופק מתבטא **בהידים, ששם עיקר רוח הדופק** הבא מהלב **כנ״ל.**

והעצבות לב הנ"ל דהיינו כווץ הלב שעי"ז הרוח שבו אינו דופק כראוי וכאילו הרוח שבו תפוס וקשור ועל כן גם כשמתלבש בדם לדפוק באיברים זה נעשה בקושי, ועיקר ההפסד הוא לידים שהן עסקניות על כן בהן עיקר העיפוש כשהדופק חלש כנ"ל. ואזי גורם לעצבון ידים, דהיינו שגם הידים נעשות כמו מכווצות ולא יכולות להתנער מהעיפוש שנגרם ממה שהן עסקניות כנ"ל.

וזה בחי' עצבון ידים [א]/ב, כמובא במדרש שעד שנולד נח היו אצבעות בני האדם מחוברות זו לזו בבחי' טפח עצב/ג, ועל זה אמר למך כשנולד בנו נח (בראשית ה' כט) "זה ינחמינו ממעשינו ומעצבון ידינו". כי כבר סמוך לבריאה ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה וכו' נפלו כולם בתאווה ועל זה כתיב/ד "וירא ה' כי רבה רעת האדם וכו' וכתיב "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו" ועי"ז נעשה עצבון ידים (במדרש הנ"ל משמע שמתחילת הבריאה היו אצבעות האדם מחוברות, אבל קשה לומר זאת על יציר כפיו של הקב"ה, וא"כ צ"ע מתי זה התחיל? ונראה כאן מרבנו שהתחיל כשרבה רעת האדם ויתעצב אל לבו). וכשנולד נח הצדיק היה עליו להחזיר את דורו בתשובה, על כן מיד כשנולד כבר נפתחו האצבעות, אבל לא עלה בידו, והמתין הקב"ה ארבע מאות שמונים שנה וגזר שיהיה המבול והאריך אפו עד שנתמלאה סאתם/ה בשנת שש מאות שנה לנח. נמצא העצבות רוח גורם לעצבון ידים **כי** הרוח הדופק שבלב מתלבש בדם ודופק בכל האיברים אבל כנ"ל בעיקר צריך לדפוק בידים כיון שעסקניות הן ועל כן הן סמוכות ביותר ללב. על כן **עיקר מזיק** הפגם ברוח הדופק דהיינו **העצבות רוח** שבלב **להידים כנ"ל.**

וכשהאברים[ו] כבדים כשהרוח לא דופק בהם כראוי בגלל העצבון לב **אזי מכבידין יותר על הרוח הדופק, ונחלש עוד יותר** שהרי גם הלב הוא אחד מהאיברים/ז. **וע"י שנחלש יותר הרוח הדופק, נעשים האברים[ח] כבדים עוד יותר. וכן ע"י שנעשים האברים[ט] עוד יותר כבדים, נחלש הרוח הדופק עוד יותר ויותר. וכן חוזרת חלילה, עד שיוצאת נפשו חס ושלום** מרוב עצבות וכבידות ועצלות.

וע"י האנחה, שנאנח דהיינו מוציא רוח/י בכח גדול עד שנשבר חצי גופו (דהיינו הלב שהוא בחצי הגוף) ואזי שואב ומכניס רוח חדשה/יא ש**הוא מחיה ומבריא את הרוח הדופק, וניצול מהעצבות רוח. וחוזר הרוח הדופק ומנשב כסדר בכל האברים, ובפרט בהידים. ועי"ז מזכך את השמים** בחי' ידים, שהיא האמונה כנ"ל, שהיא כמו ידים לקבל רוחניות.

א * בראשית ה כט

ב **בראשית פרק ה** (כח) וַיְחִי לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בֵּן: (כט) וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרָרָהּ יְדֹוָד:

פירוש הרא"ש – זה ינחמנו ממעשינו קבלה היתה בידם שלא תפסוק הקללה עד שיולד אדם מהול ונח נולד מהול אמרו זה ינחמנו. **נמצא בשם ר' יהודה החסיד ז"ל שקודם שנולד נח לא היה להם פיסוק אצבעות והיו חורשים בידיהם ונח נולד בחילוק אצבעות** ולא היה בו כח לחרוש בידיו וזה שאחז"ל מחרישות תקן להם:

אמרי שמאי – ר' חיים ויטאל זצ"ל, מביא בשם מדרש אבכיר (מדרש אבכיר אינו בידינו), עד שנולד נח נולדו בני אדם עם ידים שטוחות בלי אצבעות ורק בימי נח נולדו בני אדם עם אצבעות מחולקות, ועל זה נאמר, זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו.

ג **עיין עירובין דף ג:** וְרַבָּא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן אָמַר: כָּל אַמּוֹת בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה, אֶלָּא: הַלָּלוּ שׁוֹחֲקוֹת, וְהַלָּלוּ עֲצֵבוֹת.

קובץ שיטות קמאי – ערוך – הללו סוחקות והללו עציבות — פי' שמודדין בטפח שאצבעותיו פתוחות כי היכי דטפיאן פורתא. פי' האצבעות סוחקות — מרווחות כדרך השוחק שפוסק שפתיו והעצב מדביקן.

ד **בראשית פרק ו** (ה) וַיַּרְא יְדֹוָד כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם: (ו) וַיִּנָּחֶם יְדֹוָד כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ:

ה **ראה רמב"ן** על בראשית פרק ו (א) ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה כאשר הזכיר הכתוב נח ובניו ורצה להתחיל בענין המבול, אמר כי מיד כאשר החלו בני האדם לרוב החלו לחטוא, ועמדו בחטאם ימים רבים, עד שהיה נח בן ד' מאות ושמנים שנה ואז גזר עליהם הקב"ה שלא ידון רוחו בהם לעולם, אבל יאריך עוד להם שנים עד שתמלא סאתם, כי כן משפט האלהים:

ו מתרלו - וכשאיברים

ז **שהרי הלב את הדם** של עצמו לא מקבל מהדם שבחלל שבו, אלא ככל האיברים דרך נימי הדם ע"י הרוח הדופק.

ח מתרלו - האיברים

ט מתרלו - האיברים

י **כמבואר** בתורה קח שהאנחה מתחילה בהוצאת הרוח ולא בהכנסת הרוח כפי שנדמה. כי הכנסת הרוח לפני שמוציאה זה רק הכנה לאנחה שהיא ההוצאה, שגם היא הכנה להכנסת הרוח החדש אחרי שנשבר עזות הגוף. וראה תורה קט שזה בחי' שמנתק עצמו מחבל הטומאה וקושר עצמו לחבל דקדושה.

יא **ראה תורה ח'** שהוא רוח חיים חדש הנמשך מא"ס, ומלובש בו הארת אמת נפלאה שעל ידה זוכים לדעת, בחי' דעת קנית מה חסרת, על כן אפשר ע,י אנחה שיתמלאו כל חסרונותיו.

כי הידים הם בחי׳ שמים, שכמו שבידים יש ימין ושמאל, כך השמים הם **אש ומים** [יב]/יג\, בחי׳ חסד ודין **שהם בחי׳ יד ימין ויד שמאל** [יד]/טו\: וכשהידים ידי אמונה בחי׳ ידי משה הנישאות כאחת לשמים, הן בחי׳ דעת שיש בו חסד ודין כידוע.

וזה (איכה ג)/טז\ **נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים.** פשוטו של מקרא שכשנושא ידיו לשמים אזי גם ליבו נישא לשמים דהיינו אליו ית׳. ורבנו מפרש להפך, שהתיקון מתחיל מהלב ועי״ז ניתקנות הידים, דהיינו **שצריך לישא את הלב, היינו** את **הרוח הדופק שבלב** שהתחדש ע״י האנחה, **אל הידים** שיהיו בבחי׳ ויהי ידיו אמונה **כנ״ל. וזה אל אל בשמים, כי מזה נזדכך השמים** דהיינו הידים מהעיפוש של זהמת הספק דהיינו הקדרות שמים/יז\ **כנ״ל:**

וזה בחי׳ (דברים לב)/יח\ **כי אשא אל שמים ידי,** פשוטו של מקרא היא שבועת ה׳ שינקום באויביו שהרעו לישראל. ורבנו דורש **שצריך לישא את הידים** להוציא אותן מארציות וגשמיות לט מלאכות, **שיהיה נעשה מהם בחי׳ שמים כנ״ל :** כי שמים הם התכללות של אש ומים, ימין ושמאל, והידים הם ימין ושמאל נפרדים, וע״י שמעלה את הפירוד שבידים אל השמים, ששם התכללות אש ומים, אזי גם בידיו נעשה התכללות ושלום, ונעשה לו כח לתפוס הפכים שעי״ז יכול לקבל דבורי אמת משמים.

וכשמזכך את פירוד **הידים** להיות **בחי׳ שמים** התכללות אש ומים **ע״י אנחה** ששוברת את עזות הגוף וממשיכה לו חיות חדשה מא״ס אל הלב, **שעל ידה נושא הרוח שבלב אל הידים, ועי״ז נזדככין הידים והשמים** דהיינו הידים לבחי׳ שמים, כי כוונת ליבו לשמים מתפשטת אל הידים, ומוציאה אותן מעסקנותם בהבלי עוה״ז, ורק אז נעשה ליבו שלם, ויוצא מבחי׳ קדרות שמים, דהיינו שמתבהרים השמים ונשלמת האמונה **כנ״ל,** ואז כשהוא בחיבור גמור בכל ליבו אל הקב״ה הנקרא שמים, **אזי הוא בחי׳ מחלוקת לשם שמים** דהיינו דעת גדול ושלום שלא רק סובל הפכים, אלא גם שמח בהם, ותופס שדווקא הפכי הוא המשלים אותי.

כאן מגיע רבנו לעיקר המכוון באות זו לבאר עניין המחלוקת לשם שמים שמתבטא בתורה בכך ששני צדיקים נחלקים בהלכה כגון שמאי והלל שאלו ואלו דברי אלקים חיים (הרומז לבינה כידוע בכהאריז״ל), דהיינו שאע״פ שאומרים פסק הלכה, כל אחד הפוך מחברו ממש, אעפ״כ שניהם אמת, כי בשמים שם הדעת הגדול והנפלא של מחלוקת לשם שמים הנ״ל ששם כל ההפכים הם אחד. ורק כשבא לעולם הזה שבו הדעת קלה, לכן מוכרחים לפסוק למעשה כאחד מהם.

כאן מוסיף רבנו מושג חדש בתורה זו, דהיינו עניין הרעמים דהיינו שמכנה את האנחה רעם/יט\. כי כשהשמים קודרים כנ״ל מחמת זהמת הנחש כנ״ל ואז האדם מנהיג עצמו בחשכות ונופל לעצבות רוח, אזי התיקון ע״י אנחה משבר עזות הגוף ומושך רוח חיים גדולה מא״ס דהיינו מהבינה עילאה (תוצאות חיים) אל הרוח שבלב

יב חגיגה יב. זוהר ח״ב דף קסד: וח״ג דף רז.

יג **חגיגה דף יב.** מאי שמים אמר רבי יוסי בר חנינא ששם מים במתניתא תנא אש ומים מלמד שהביאן הקדוש ברוך הוא וטרפן זה בזה ועשה מהן רקיע.

יד ספר הלקוטים להאריז״ל כי תצא פרק כא

טו **ספר הליקוטים** – פרשת תצא – פרק כא – ולכן נקרא עצם השמים, על שם שלא נשתנה עצמות האור השמים, הכולל בו האור של ימין ושמאל, הנקרא אש ומים, ששמים הוא אש ומים.

טז **איכה פרק ג** (מ) נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד יְדֹוָד: (מא) נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם:

רש״י (מא) נשא לבבינו אל כפים – כשאנו נושאים את כפינו אל השמים נשא אף לבבינו עמהם לשוב להשיב לבבינו לפני המקום ב״ה. ד״א אל כפים – אל העננים אל שמים כמה דאת אמר (מלכים א יט) והנה עב קטנה ככף איש עולה וכן (איוב לו) על כפים כסה אור, ומדרש רבותינו נשא לבבינו באמת להקב״ה כאדם הרוחץ בנקיון כפיו שמשליך מידיו כל טינוף כי מודה ועוזב ירוחם והמודה ואינו עוזב כטובל ושרץ בידו:

יז **עיין תורה קיב** [דף צט:] והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דיבור אחד של אמת לפני ה׳ כראוי.

יח **דברים פרק לב** (מ) כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם: (מא) אִם שַׁנּוֹתִי בָּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם:

רש״י (מ) כי אשא אל שמים ידי – כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה: ואמרתי חי אנכי – לשון שבועה הוא אני נשבע חי אנכי: (מא) ותאחז במשפט ידי – להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. ד״א ותאחז ידי את מדת המשפט להחזיק בה לנקום נקם:

יט **עיין תורה ה׳** לא נבראו רעמים אלא לישר עקמומיות הלב

ואזי הרוח הדופק מנפץ זהמת הנחש ועי"ז מזכך את הידים להיות ידי אמונה, שהיא החלון להביט לשמים, ולקבל משם דבורי אמת.

כי כל הדיבורים דבורי אמת בתורה ותפלה **מקבלין מן השמים** דהיינו מהקב"ה, **כי שם** בשמים נצבים **כל הדיבורים, כמ"ש (תהלים קיט)**[כ] **לעולם ה' דברך נצב בשמים.** נראה הכוונה כי כל הדבורים הקדושים הם דבר ה' ששולח הקב"ה בפי האדם בבחי' אם שגורה תפילתי בפי וכו'[כא] וכן חדושי התורה של האדם הם מחלקו בתורה לפי שרש נשמתו[כב] שהיא חלק אלוק ממעל. וכיון שדבר ה' נצב בשמים, נמצא שכל הדבורים הקדושים הם מהשמים.

והדבורים[כג] **שמקבלין מן השמים מקבלין מן הרעמים**[כד] (נראה שצ"ל ע"י רעמים), דהיינו שע"י האנחה שהיא בחי' רעם שמזעזע את כל הגוף כמחז"ל (ברכות נט.) לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמימיות שבלב. ולפי רבנו כאן הכוונה להוציא אותו מעצבון לב. **בחי'** מה שאמר דוד המלך בשירתו על הצלתו מאויביו **(שם יח)**[כה] **ירעם בשמים ה'**[כו] פשוטו של מקרא שנתן קולו על אויבי דוד. ורבנו מבאר שרמז שהרעם יוצא מהשמים ורועם בלב ומכוון אותו אל שמים, **בחי' (איוב לז)**[כז] **יַרְעֵם אל בקולו נפלאות** כמבואר לקמן שזה הקול הוא פלא ודעת גדול, מנפלאות תמים דעים, שאפשר לשמוע בו דבר והפוכו והכל אמת.

נמצא שמקבלין הדיבורים מהידים, כי אחרי שנשא ידיו לשמים ונכללו ימין בשמאל בבחי' אש ומים אזי **הן הן בחי' שמים** אזי ידי האמונה הן כלי הקבלה לקבל דבר רוחני מן השמים, **ששם כל הדיבורים. ועיקר הקבלה ע"י בחי' רעמים** שעל ידם נעשים הידים ידי אמונה, **היינו בחי' רוח הדופק, שנתתקן ע"י אנחה, שעל ידו** נטהרו הידים מהעיפוש כנ"ל וגם **נתנשאים הידים לשמים** בתפלה אמונה כנ"ל (איוב ג') נישא לבבינו אל כפים אל קל בשמים. **כי הרוח הדופק שהולך ומנשב ומנפץ הכל ועיקר בהידים, זה בחי' רעמים, בחי' ירעם בשמים ה' כנ"ל.** רוצה לומר שהאנחה היא הרעם שרועם בלב ומוציא אותו מעצבות רוח ואזי מכח הרעם יוצא הרוח הדופק ורועם בכל האיברים, ובעיקר בידים בבחי' ירעם בשמים ה', **כי הידים הן**[כח] **בבחי' שמים כנ"ל. ושם כל הדיבורים בחי' לעולם ה' דברך**[כט] **נצב בשמים כנ"ל, נמצא שמקבלין הדיבורים מהידים** מאחר שע"י אנחה נעשו בבחי' שמים.

וזה בחי' הכתוב **כאשר דבר ה' ביד הנאמר במשה [ל]**[לא] **ובשאר נביאים [לב]**[לג] שכל הנביאים מקבלים את דבר ה' בידי האמונה שלהם מן השמים, ועל כן נכתב שהקב"ה מדבר אל בחי' היד של הנביא. **כי**

כ **תהלים פרק קיט** (פט) לְעוֹלָם יְדֹוָד דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם:

כא **עיין תורה י'** אות ד' – כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו, כְּדֵי שֶׁיֵּהָנֶה מִתְּפִלָּתוֹ. וְזֶה: כִּי נָבִיא הוּא, לְשׁוֹן נִיב שְׂפָתָיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם – אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ'.

כב **עניין זה** רמוז בתורה קפח

כג בתרלד ומתרצו - והדיבורים

כד **צ"ע לקמן** אומר ע"י רעמים אבל לשון מן הרעמים צ"ע, כי רעמים דהיינו אנחה היא רק היכי תמצי לצאת מהארציות אל השמים, אבל הדבורים עצמם הם מהשמים כנ"ל.

כה **תהילים פרק יח** (יד) וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם יְדֹוָד וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קֹלוֹ בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ:

רד"ק (יד) וירעם בשמים, הרעים בשמים על האויבים ונתן קולו עליהם, והענין ששם מורך ויראה בלבבם וייראו ממנו כמו שירעד אדם ויבהל לקול הרעם. ואמר עוד, ברד וגחלי אש, כי עם הקולות יש מעשה הגזירות שיכלה אותם, שהם כברד וגחלי אש:

כו **צ"ע דלעיל** רעם הוא אנחה שעל ידה ממשיך רוח לנפץ את הידים להעלותן מעיפוש וזהמת לט מלאכות לידי אמונה, וכאן רעם הוא מהקב"ה שרועם בשמים. ואולי ר"ל כמו שה' רועם משמים לישר לבות בני אדם להביאם לאמונה ויראה, כך האנחה מושך רוח חיים ללב, ומהלב לידים, והרוח חיים הוא בחי' זעיר בחי' ה', רועם בידים שהם בחי' מלכות, להביאם להיות ידי אמונה.

כז **איוב פרק לז** (ה) יַרְעֵם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת עֹשֶׂה גְדֹלוֹת וְלֹא נֵדָע:

מלבי"ם (ה) ירעם – בזה מסיים דבריו, אמר אם אתה מתפחד וחרד מקול הרעם הטבעי, ואינך מכיר טבעו ותכונתו ולא לשמעו תיכף בצאתו, כ"ש אם ירעם אל בקולו נפלאות – אם ירעם בקול שלמעלה על ענינים שהוא נוהג בהם למעלה מחקי הטבע, מכ"ש שלא נדע – ונכיר אותם, ואיך תרצה אתה לחקור ולדעת בסתרי ה' המופלאים מה שאחר הטבע:

כח בתרלד- בחי'

כט בתרלד- דבריך

ל שמות ט לה במדבר יו ה', וכו כג, יהושע יד ב', וכא ח' מלכים–א ח' נג

לא **שמות פרק ט** (לה) וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְדֹוָד בְּיַד מֹשֶׁה:

לב עיין מלכים–ב יז כג

לג **מלכים ב פרק יז** (כב) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל חַטֹּאות יָרָבְעָם אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא סָרוּ מִמֶּנָּה: (כג) עַד אֲשֶׁר הֵסִיר יְדֹוָד אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל פָּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד כָּל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים וַיִּגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל אַדְמָתוֹ אַשּׁוּרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כשהנביא מזכך את ידיו ע"י שנושא אותם לשמים, להיות נכללים זה בזה בבחי' שלום של אש ומים, שהוא בחי' שמים, אזי **שם כל הדיבורים ומשם** הנביאים **מקבלין**[לד] **אותם כנ"ל:**

וכל הדיבורים שמקבלין משם, היינו מבחי' ידים, בחי' שמים, בחי' רעמים, אין לגנות את המקבל לומר שאינם אמת, **אף אם אין הלכה כמותו,** כי אעפ"כ הם אמת **מאחר שקבלם מן השמים. וע"כ באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים** [לה]/[לו] {**עירובין יג:**}[לז] שרשם בבינה הנקראת אלקים חיים[לח]. **ומה שאין הלכה כמותו, זה א"א**–אי אפשר **לנו להבין ולהשיג** [לט]/[מ], **כי זה בחי' רעמים, שמשם קיבל הדיבורים, שעליהם נאמר ירעם מא'ה' בקולו נפלאות** דהיינו שכיון שקיבל דבריו ע"י רעמים מהשמים שקבלו מהבינה מהכתר הנקרא פלא ששם הכל אמת ואחדות ושלום גמור, ורק כשבא לעולם הזה נראה מחלוקת, לכן א"א בשכל של עוה"ז להבין כיצד שניהם אמת. **דהיינו שהם באמת נפלאות תמים דעים** [מב]/[מג], **וא"א לנו להשיג זאת, כי זה בחי' דרכי ה' שא"א להשיג, היינו**[מד] **בחי' צדיק וטוב לו**/[מה] **צדיק ורע לו רשע וטוב לו**/[מו] **רשע ורע לו** דהיינו

[לד] **צ"ע כי ידוע** שמנצח והוד יניקת הנביאים. דהיינו מנצח והוד שהם רגלי זעיר אנפין הנקרא שמים. דהיינו מרגלי בינה דאיתפשט עד הוד דזעיר אנפין. דהיינו שרגלי בינה מתלבשים ברגליו ומשם יניקת הנביאים.

[לה] לשה"כ ירמיהו כג לו

[לו] **ירמיה פרק כג** (לו) וּמַשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ עוֹד כִּי הַמַּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דְּבָרוֹ וַהֲפַכְתֶּם אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ:

[לז] **עירובין דף יג:** – אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן תלמיד היה לו לרבי מאיר וסומכוס שמו שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה תנא תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים אמר רבינא אני אדון ואטהרנו ומה נחש שממית ומרבה טומאה טהור שרץ שאין ממית ומרבה טומאה לא כל שכן ולא היא מעשה קוץ בעלמא קעביד אמר רבי אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו יצאה בת קול ואמרה **אלו ואלו דברי אלהים חיים** הן והלכה כבית הלל וכי מאחר **שאלו ואלו דברי אלהים חיים** מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

ריטב"א –אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד **בדבר:**

[לח] **עיין קהלת יעקב** סוף ערך א – אלהים בינה אקרי אלהים חיים (זוהר יתרו ס"ח ע"ב),

[לט] עיין באה"ל הארוך תורה ח' אות לו.

[מ] **רבי אברהם בן נחמן** בבאור הלקוטים על תורה ח' מבאר מדוע זכה צדיק אחד יותר מחבירו שתיהיה הלכה כמותו עי"ש שמבאר שתלוי בתפלה. ונמצא לפ"ז שהתפלה בעצמה היא הנפלאות תמים דעים שא"א להבין כיצד התפלה גורמת שדבריו יתקבלו להלכה יותר מחבירו אע"פ ששניהם אמת. ואולי זה כוונת חז"ל שמכנים את התפלה כרום זולות לבני אדם דהיינו שהיא עומדת ברום עולם ובני"א מזלזלים בה.

עיין באה"ל הארוך תורה ח' אות לו – שבכל הנ"ל נראה מבואר, שנמצאים כל הד' דברים הנ"ל, צדיק וטוב לו וכו', רשע וטוב לו, בנפשות ישראל בעצמן. אשר בתכלית המעלה והעדן שבהם לבדו, נמצא השגת ותבונת כל הדרכים האלה, שנשתלשלים ונמשכים עד תכלית דיוטא התחתונה כנ"ל. **ובמה שכתב**, שהעדן הוא התפלה. לא יבוא להוציא ולמעט לגמרי להבלתי עוסק בתפלה, שאין ביכולתו להתעלות כלל במדריגת העדן. **כי בוודאי** נמצאו כמה צדיקים וקדושים, שהיתה עיקר עבודתם בתורה לבד, ונתעלו גם כן בקדושתם למדריגת העדן. **אבל מחמת** זה באמת לא היתה ההלכה כמותם. כי הוא הצדיק ורע לו, מעוצם ההעלמה וההסתרה שנעלם ונסתר מאוד המדריגה הזאת כנ"ל. מכל שכן הנלוים אליו, ומעורבים עדיין בתאוותיהם הרעות, נמשך עליהם באופן אחד, כענין הרשע ורע לו הנ"ל [כמובן מזה מדבריו הקדושים במקום אחר]. **אבל** לעיקר מעלת העדן לא יזכה זולת המייחד ומצרף ועולה מהתורה והתפילה, בנועם זמירותיו ותהילותיו הנ"ל. **וכל הנלוים אליו,** אף על פי שמצידם בוודאי רחוקים עדיין ממדריגת התפלה והעדן שבו, ולא יהיו עדיין כנגדו, זולת במדריגות התורה. אבל ברוב ועוצם ההתחדשות שמשפיע ומאיר בכל עת למדריגת התורה שבהם, זוכים לאמתת ההלכה שתהיה כמותם. והכל בכוחו וזכותו לבד, שהוא הכתוב השלישי המכריע לצידם, ונתגלה ויוצא על ידם לבד מההעלם אל ההתגלות הנ"ל.

וגם לפי זה יש ליישב את הפליאה הנ"ל באות י"ד, [על אשר לא יחשבו על כל פנים כל הצדיקים שתחתיו [ש]במדריגת התורה לבד, מהנלוים אליו המוב"פ, להיות גם ביכלתם להתגרות ברשעים]. **כי בכלליותו** בעדן הזה למעלה מהתורה, סתום ונעלם הוא מעין כל נביא וחוזה, עד שנמצא לפעמים שנתרחקים ונבדלים מאתו לגמרי על ידי זה. **ואף על פי כן** יכול להיות, שדווקא התועים והנבוכים, יגיעו במותעותם ונבוכותם, סמוך למקומם הראשון, בדעת הרב העליון והעדן, שנשפעו וירדו משם להגן, [ובנסיון כל שהוא, ישובו ויתעלו, להיות בכלל הנלוים אליו, ולהכיר ולידע באמתתו, וכמאן דאמר במקום שבעלי תשובה עומדים וכו', וכמובא בדבריו הקדושים לענין הכתוב תעיתי וכו' (תהלים קיט)]. וגם זה מתעלומות דרכי הבורא יתברך, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו וכו' הנ"ל:

[מא] גם בדפו"ר ותרלד- ירעם ה' בקולו, בתרלו- ירעם אל בקולו, ומתרצו- ירעם (ה') אל בקולו (כי בפסוק כתוב ירעם א-ל וכמו שכתב רבינו לעיל)

[מב] * איוב לז טז

[מג] **איוב פרק לז** (טז) הֲתֵדַע עַל־מִפְלְשֵׂי־עָב מִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים:

[מד] **צ"ע שתחילה** אמר שהקושיא מדוע צדיק אחד הלכה כמותו וחבירו אין הלכה כמותו וכאן בא לומר שזה בעצמו קושית צדיק וטוב לו וכו' רשע וטוב לו וכו'. ולכאורה הן שתי קושיות שונות לגמרי. כי הראשונה היא רק על צדיקים והשניה גם על רשעים. ונראה שרוצה

שא"א להבין מדוע צדיק אחד טוב לו ולחברו רע וכן רשע אחד טוב לו ולשני רע, **שאפי' משה רבינו ע"ה לא השיג זאת, וע"ז**–ועל זה **ביקש (שמות לג)**/מז\ **הודיעני נא את דרכיך** כמבואר בגמרא (מח)/מט\. **כי צדיק וטוב לו, זה בחי' הצדיק שהלכה כמותו**/נ\. **צדיק ורע לו זה בחי' הצדיק שאין הלכה כמותו**/נא\. **רשע וטוב לו**/נב\ **זה בחי' הרשע שמקורב להצדיק שהלכה כמותו. רשע ורע לו זה בחי' הרשע שמקורב להצדיק** גמור **שאין הלכה כמותו.** צ"ע מדוע לפי רבינו לא קשה כלל על רשע שאינו מקורב לשום צדיק. נמצא שכל קושית רשע טוב לו היא על רשע שמקורב לצדיק מדוע זוכה המקורב לצדיק שהלכה כמותו יותר מהמקורב לצדיק שאין הלכה כמותו. ונראה שהטוב שמדבר עליו אינו טוב גשמי אלא עצם הקרבה לצדיק אמיתי היא הטוב שזוכה על ידו לדעת הנ"ל באות ג' שעל ידו מהפך את ההסתרה שבתוך ההסתרה לדעת ותורת ה' תורת נסתר שמוכיחה אותו ע"י התנוצצות געגועים אל הש"י, אלא שגם בזה יש חילוק עצום בין צדיק שהלכה כמותו לצדיק שאין הלכה כמותו. כי זה שהלכה כמותו נראה שזכה לדעת גדול יותר (ובהקדמה כתבתי שאולי אפ"ל שזה החילוק בין דעת סתם לדעת של מחלוקת לשם שמים)

עוד נראה שבכח הצדיק להמשיך שפע וטוב לנילוים אליו אפילו רשעים יותר מהמגיע להם לפי מעשיהם כי עצם הביטול לצדיק עולה על הכל כמבואר ממעשה שסיפר רבנו/נג\ מהתבואה שציוה המלך לקצור עד סוף השנה וכיון שלא הספיקו יעץ להם החכם להביא למלך צפור לפייסו.

והחילוק בין צדיק שהלכה כמותו לצדיק שאין הלכה כמותו נ"ל שהכוונה לצדיקי אמת לעומת צדיק האמת שבדור/נד\, ובאמת החילוק ביניהם אע"פ שמבואר במקום אחר שהוא עצום, אבל לעיני בשר הוא נעלם,

---

לומר שאותה קושיא שיש על הצדיקים יש גם על הרשעים וכפי שיבאר לקמן שהן תלויות זה בזה כי החילוק בין הרשעים תלוי בחילוק שבין הצדיקים.

מה **לכאורה** צ"ע מה הקושי להבין שצדיק וטוב לו.

מו **עיין קהלת פרק ז'** טו ובמדרש רבה שם הביאור על יש צדיק אובד בצדקו ורשע מאריך ברעתו, דהיינו שעל הקושיא למה רע לצדיק וטוב לרשע יש ביאור ברור, אבל בברכות ז. הקושיא על הצדיקים בעצמם שאחד טוב לו ולחבירו רע וכן על הרשעים שלאחד טוב ולשני רע. ומתרצת שני תרוצים בשם רבי יוסי אבל רבי מאיר חולק שהקב"ה לא נתן למשה תירוץ לשאלתו זו. ונראה כיון דלא סבירא ליה לתרץ כך, אלא סבר כרבנו שאין על זה תירוץ בעוה"ז,

מז **שמות פרק לג** (יג) וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה:

פשוטו של מקרא עיין חזקוני – **הודעני נא את דרכך** מדותיך. ולפי המדות אדע אם טוב לנו שתלך עמנו אם לאו. וכעין זה הרשב"ם

אבל כמה מפרשים האריכו לבאר את בקשת זו של משה רבנו בכמה דרכים ראה נחלת יעקב שמבאר עפ"י הגמרא בברכות. וראה ספורנו שששאל על הידיעה והבחירה. וראה אריכות גדולה ברבנו בחיי.

מח **עיין ברכות ז.**

מט **ברכות דף ז.** ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר הלא בלכתך עמנו בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו **שנאמר הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו** אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע. אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב פקד עון אבות על בנים וכתיב ובנים לא יומתו על אבות ורמינן קראי אהדדי ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם נמצא שצדיק בן רשע לא רע לו בגלל אביו. אלא הכי קאמר ליה צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור. **ופליגא דרבי מאיר** דאמר רבי מאיר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנאמר וחנתי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשרציתי בסנה לא רצית דכתיב ויסתר משה פניו עכשיו שאתה רוצה שהודיע לך דרכי איני רוצה ופליגא דברי ר"י בן קרחה שאמר שמשה נענש על ויסתר פניו על דברי דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בשכר שלש זכה לשלש בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה לוייראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה לותמונת ה' יביט:

צ"ע הגמ' דוחה תירוץ הראשון כי הבינה שמדובר בעונש שנענש הבן רשע על עוון אביו אבל באמת אפשר לפרש פשוט שכיון שנולד מאב שאינו צדיק נולד במדות רעות וזה הרע שלו וכמבואר בתורה י'. עה"פ ויראו את צרורות כספהם המה ואביהם.

עוד צ"ע התירוץ השני לחלק בין רשע גמור ללא גמור שהרי רוב רשעים שאינם גמורים וביניהם בעצמם יש שרע לו ויש שטוב לו וא"כ הדרא קושיא. ואולי אפ"ל שעל כן פליג ר"מ דלא סבירא ליה האי תירוץ.

נ **על פי פשט** צ"ע מה אכפת לצדיק שנמצא בעולם האמת אם הלכה כמותו או לא העיקר שזכה לאמת. ואולי כי זוכה לגור בשני עולמים כמבואר בגמרא שע"י שלומדים דבריו שפתותיו דובבות בקבר

נא **ונראה פשוט** שאין הכוונה הלכה כמותו בהלכה למעשה של ש"ע כי נמצא לפ"ז שהצדיק שאין הלכה כמותו לא מקיים ש"ע ועוד קשה הרי מדובר ברשע ומסתמא מעיקרא נקרא רשע כיון שלא מקיים ש"ע גם המקורב לצדיק שהל"כ.

נב **לכאורה** נראה הכוונה כפשוטו שטוב לו בגשמיות עוה"ז, ועל זה קשה מדוע טוב לו יותר מחבירו מקורב לצדיק שאין הל"כ. אבל קשה לומר שהטוב שמקבלים מצדיק הוא גשמיות. לכן באמת צ"ע במה מתבטא הטוב שיש לרשע המקורב לצדיק שהל"כ יותר מהמקורב לצדיק שאין הל"כ

נג **נמצא** בכבבי אור חלק מעשיות וספורים

וממילא חוזרת הקושיא גם על הרשע, כיצד זכה רשע אחד יותר מחבירו להתקרב לצדיק שהלכה כמותו, כי זה שהלכה כמותו זה בעצמו נעלם ונסתר, אדרבה דייקא הצדיק הגדול שהלכה כמותו, נדמה שאין הלכה כמותו, וכמבואר בתורה קמ, המשל מהחותם שנראה הפוך מהאמת/[נד], ועוד שתמיד הס"מ מעמיד עליו איזה חולק שמעליל עליו עלילות שווא ומצייר אותו בעיני העולם כרשע וקל כידוע ממעשה ברב ובנו ומעשה מזבוב ועכביש.

ואפילו משה לא השיג זאת/[נו], כי הם בחי' דרכי ה', בחי' רעמים, שהם נפלאות תמים דעים, שא"א להשיג [נז]/[נח]. ועל כן כשמקבלים דיבורים מן השמים, מבחי' ידים, בחי' רעמים כנ"ל, אין לגנות אותו, אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחי' מחלוקות[נט] לשם שמים, שבאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, רק שאי אפשר להשיג זאת. כי הוא נפלאות תמים דעים, בחי' רעמים כנ"ל :

וזה שנתבאר עד כאן באות ט', הוא **פירוש** הפסוק **(איוב כו)**/[ס] **ברוחו שמים שיפרה[סא] חוללה ידו נחש בריח, הן אלה קצות דרכיו ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו מי יתבונן.**

ברוחו שמים שפרה, היינו בחי' הרוח הדופק הנ"ל המנשב בידים שהם בחי' שמים כנ"ל כי ע"י שמנשב בידים רוח חיים מעלה אותן מהארציות להיות ידי אמונה ואזי מתבהרים השמים שלו. **וזהו בחי' ברוחו שמים שפרה, כי ע"י הרוח הדופק הנ"ל** שמתחדש ע"י אנחה באמת ומטהר את

[נד] **וכמבואר** לעיל בתחילת התורה שיש צדיק שכל הצדיקים הם תחת ממשלתו באתכסיא.

[נה] **וכן מובא** בשיש"ק ח"ב סימן רצז ששאל מוהרנ"ת את רבינו זה שהעולם רחוקים מכם זה לא קשה לי אולם במה זכיתי אני להתקרב אליכם וענה לו רבינו גם זה לא קשה ואחר שענה לו כך אזי באמת שוב לא היה לו קשה הדבר.

[נו] **צ"ע** אם הכוונה משה דייקא אבל צדיקים שאחריו כיון שהם משה בעצמו שחזר כן זכו או שבאמת א"א להשיג זאת עוה"ז כלל. ועיין חיי מוהר"ן תטו ועיין באה"ל הנ"ל שראב"ן עפ"י תורה ח' לשרבינו מבאר ולכאורה מבאר מה שמשה לא השיג וצ"ע.

[נז] עיין חיי מוהר"ן אות כד

[נח] **חיי מוהר"ן סימן כד** – אַחַר שֶׁאָמַר הָעִנְיָן הַמְבֹאָר בְּסוֹף הַתּוֹרָה הַנַּ"ל הַמְדַבֵּר מִדַּרְכֵי ה' שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲבִינָם שֶׁהֵם בְּחִינַת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַצַּדִּיק הֶלָכָה כְּמוֹתוֹ וְזֶה אֵין הֶלָכָה כְּמוֹתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים. וְזֶה הַדָּבָר אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כְּלָל כִּי הֵם בְּחִינַת רָעָמִים וְכוּ':

אַחַר כָּךְ בַּלַּיְלָה דִּבֵּר מִזֶּה קְצָת בְּשִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה עִם הָעוֹלָם וְאָמַר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא בְּסִפְרֵי מְקֻבָּלִים תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיָא הַזֹּאת וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה כִּי הֵם רוֹצִים לְתָרֵץ מַה שֶּׁזֶּה מֻקַּל וְזֶה מַחְמִיר שֶׁזֶּה מֻחְסָּד וְזֶה מְגֻבּוֹרָה וְכוּ', עַל כֵּן בֶּאֱמֶת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, עַיִן בְּדִבְרֵיהֶם, וְאָמַר רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אַף עַל פִּי כֵן בֶּאֱמֶת אֵלּוּ הַתֵּרוּצִים אֵינָם בְּלוּם לַמֵּבִין קְצָת. וְאָמַר בְּוֹ הַלָּשׁוֹן (מִיר לָאז עֶמְיצֶער זָאגִין אַתֵּרוּץ). יַחְגֹּר אֶחָד מָתְנָיו לוֹמַר תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיָא זֹאת בְּפָנַי. כִּי בֶּאֱמֶת אֵינוֹ תֵּרוּץ כְּלָל כִּי זֶה אוֹמֵר שֶׁהַדָּבָר בָּשֵׂר וּמַתָּר לֶאֱכֹל, וְזֶה אוֹמֵר לְהֶפֶךְ שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹלוֹ וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְהָבִין בַּשֵּׂכֶל שְׁנֵיהֶם אֱמֶת מֵאַחַר שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר הַדִּין בְּהֶפֶךְ מֵחֲבֵרוֹ וְכוּ':

וְכַנָּתוֹ הָיְתָה שֶׁהַתֵּרוּצִים עַל קֻשְׁיוֹת בָּאֵלּוּ אֵין בָּהֶם מַמָּשׁ. לֹא מִבַּעְיָא הַתֵּרוּצִים שֶׁבִּסְפְרֵי הַמְחַקְּרִים שֶׁבְּוַדַּאי אֵין בָּהֶם בְּלוּם, וְכַמְבֹאָר בִּדְבָרֵינוּ בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה אָסַר רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְעַיֵּן אֲפִלּוּ בִּסְפָרִים שֶׁל הַמְחַקְּרִים הַכְּשֵׁרִים מֻחְמָת שֶׁמְּבִיאִין קֻשְׁיוֹת חֲזָקוֹת גְּדוֹלוֹת עַל דַּרְכֵי הַשֵּׁם וּמַאֲרִיכִין בְּקֻשְׁיָתָם, וְאַחַר כָּךְ רוֹצִין לְתָרְצָה וְהַתֵּרוּץ חָלוּשׁ מְאֹד וּבָטֵל לְסָתְרוֹ. וְעַל כֵּן מִי שֶׁמְּעַיֵּן בָּהֶם וְרוֹצֶה לְתָרֵץ הַקֻּשְׁיוֹת עַל יְדֵי שֶׁכָּל יוּכַל לָבוֹא לְאֶפִּיקוֹרְסוּת גָּדוֹל, כִּי מֵבִין אַחַר כָּךְ שֶׁהַתֵּרוּץ אֵינוֹ כְּלוּם וְנִשְׁאָר בְּקֻשְׁיָא, עַל כֵּן אָסוּר לְעַיֵּן בָּהֶם כְּלָל רַק לְסָמֹךְ עַל אֱמוּנָה לְבַד. וּכְשֶׁבָּא חַס וְשָׁלוֹם בְּדַעְתּוֹ אֵיזֶה קֻשְׁיָא בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ צָרִיךְ לִידַע שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָרְצָה כִּי אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לָדַעַת וּלְהַשִּׂיג בְּשִׂכְלֵנוּ הָאֱנוֹשִׁי דַּרְכֵי ה' וְכוּ', רַק לִסְמֹךְ עַל אֱמוּנָה לְבַד, לְהַאֲמִין שֶׁבְּוַדַּאי בֶּאֱמֶת הַכֹּל נָכוֹן וְיָשָׁר, רַק שֶׁבִּשְׂכְלֵנוּ אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין דַּרְכֵי הַשֵּׁם, וְכַמְבֹאָר זֶה בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הַרְבֵּה. **אֶלָּא אֲפִלּוּ קְצָת הַתֵּרוּצִים** הַמּוּבָאִים בְּסִפְרֵי הַמְקֻבָּלִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵיוּ צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים בַּעֲלֵי הַשָּׂגָה וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי כֵן אִי אֶפְשָׁר לְתָרֵץ הַקֻּשְׁיָא עַל יְדֵי תֵּרוּצִים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁהַתְּשׁוּבָה נִשְׁאָר מַעַל, וּצְרִיכִין רַק לִסְמֹךְ עַל אֱמוּנָה. **וְכֵן עַל שְׁאָר קֻשְׁיוֹת בְּיוֹצֵא בְּאֵלּוּ בְּגֹנֶן הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה** שֶׁמּוּבָא גַּם כֵּן שָׁרוֹצִים לְתָרְצָה, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם יִרְאֶה שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהָבִין הַתֵּרוּץ כְּלָל בְּשִׂכְלֵנוּ. עַל כֵּן אֵין לָנוּ לִכְנֹס בָּזֶה כְּלָל לְתָרֵץ קֻשְׁיוֹת כָּאֵלּוּ. **וְכֵן הַקֻּשְׁיָא הַמּוּבָאָה בְּעֵץ הַחַיִּים בִּתְחִלָּתוֹ** שָׁרוֹצֶה בַּעַל הַ"שַּׁעֲרֵי גַן עֵדֶן" לְתָרְצָה, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׂכֶל כָּל שֶׁהוּא יִרְאֶה שֶׁהַתֵּרוּץ הוּא וְלָא כְּלוּם, כִּי סוֹף כָּל סוֹף מְסַיֵּם שָׁם שֶׁלְּמַעְלָה מִשָּׁם אָסוּר לְהַרְהֵר. אִם כֵּן טוֹב אֶשֶׁר יָפֶה לְתָרֵץ הַקֻּשְׁיָא בִּתְחִלָּה עִם זֶה הַתֵּרוּץ, שֶׁאָסוּר לָנוּ לְהַרְהֵר כְּלָל מַה לְּפָנִים וּמַה לְּאָחוֹר, וְלָמָּה לָנוּ לִכְנֹס בַּחֲקִירוֹת שֶׁל עוֹלַם הַתֹּהוּ כָּאֵלּוּ, וּלְבַסּוֹף לֹא יְתָרְצוּ כְּלוּם, וּמִי יוֹדֵעַ אִם יָשׁוּב בְּשָׁלוֹם:

[נט] גם בתרלד- מחלוקות, בדפו"ר- מחלוקת ומתרלו - מחלוקת

[ס] **איוב פרק כו** (יג) בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה חֹלְלָה יָדוֹ נָחָשׁ בָּרִיחַ: (יד) הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דְּרָכָו \{דַּרְכָּיו\} וּמַה שֵּׁמֶץ דָּבָר נִשְׁמַע בּוֹ וְרַעַם גְּבוּרֹתָו \{גְּבוּרֹתָיו\} מִי יִתְבּוֹנָן:

רש"י (יג) ברוחו שמים שפרה – בדבריו וברוח פיו איהל כמו ונטה אהל שפרירו (ירמיה מב). חוללה ידו – את פרעה הנקרא נחש בריח (ישעיה כז) לשון חיל וצרה וכן במקום אחר הלא זאת היא המחצבת רהב מחוללת תנין (ישעיה נא), ל"א יסדה ידו את לויתן כמו גבעות חוללתי (משלי ח):

(יד) קצות דרכיו – קלות ומועטות לפי שאר גדולות שבו. ומה שמץ דבר נשמע בו – מה רמז דבר אדם יכול להבין מפעלותיו ד"א שמץ כמו לשמצה לגנות:

[סא] בתרלד- שפרה

הלב ועי"ז ממילא את הידים, **הוא מזכך ומשפר השמים שהם הידים, בבחי' נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים כנ"ל :**

וזה חללה ידו נחש בריח, שעי"ז עושה חלל בהידים[סב] **שהיו כבדים וסתומים על ידי העצבות רוח שהוא זוהמת הנחש** שבלב ונתפשט לידים **כנ"ל** ועתה ע"י אנחה המשיך רוח חיים שסילק את העצבות והכבדות מהלב והידים בבחי' לבו חלל :

ואזי כשמבטל בחי' זוהמת הנחש ע"י אנחה באמת שממשיך על ידה רוח חיים ודעת חדש ללב ומתפשט לידים, **והרוח הדופק מנשב כסדר, ואזי נתנשאין הידים** לבחי' ויהי ידי אמונה ותפלה, **ונזדכך השמים** וזוכה לאמונה חזקה בחי' נפתחו השמים ואראה מראות אלקים ר"ת אמונה, **ואזי מקבלין מהם** מידים שעלו לבחי' שמים, **דבורים** שהם אמת ודעת גדול שסובל הפכים, **בחי' מחלוקת לשם שמים, שזה בחי' דרכי ה', כי באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים כנ"ל.**

וזה הן אלה קצות דרכיו, היינו שזה בחי' דרכי ה', בחי' צדיק וטוב וכו', שא"א להשיג כנ"ל, בחי' רעמים שהם נפלאות תמים דעים כנ"ל.

וזה ומה שמץ דבר נשמע בו ורעם גבורותיו מי יתבונן, היינו שבאלו הדיבורים שמקבלין מן השמים הנ"ל, אין בהם שום גנות, ואסור לגנות את המקבל אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחי' דרכי ה', בחי' רעמים, שא"א להבין ולהשיג כנ"ל.

וזה ומה שמץ דבר וכו', היינו שאין בהם שום גנות, אף אם אין הלכה כמותו, כי ורעם גבורותיו מי יתבונן, כי מי יוכל להבין רעם גבורותיו, שהם נפלאות תמים דעים, בחי' ירעם[סג] **ה' בקולו נפלאות. כי באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, רק שזה א"א להשיג, כי הוא בחי' דרכי ה' כנ"ל :**

עתה חוזר לבאר הפסוק שבו פתח את התורה בו רמוז כל הנ"ל שנתבאר בתורה זו
וביום הבכורים זה בחי' מלכות שנפלה להסתרה, **בהקריבכם מנחה חדשה לה'** זו התורת ה' שנעשית מההסתרה ע"י בחי' **בשבועותיכם** דהיינו הדעת הגדול של שער הנ' שזוכים לו ע"י בחי' **מקרא קדש יהיה לכם** דהיינו רוח הדופק ע"י אנחה מנשב בידים ומוציאם אותן מבחי' **כל מלאכת עבודה** שהיא זהמת הנחש לט מלאכות עצבון ידים

וזה פי' וביום הביכורים[סד], כי יום הבכורים לשון בכור, **זה בחי' מלכות, כמ"ש** בהבטחת הקב"ה לדוד המלך **(תהלים פט)**[סה] **אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ** דהיינו שאעשה אותו מלך עליון על כולם כמו שהבכור עליון על אחיו. נמצא יום הבכורים רומז למלכות של האדם שבה ממליך את הקב"ה על עצמו והיא בהסתרה שבהסתרה.

בהקריבכם מנחה חדשה לה', זה בחי' תורה חדשה [סו]**, תורת ה', שנעשה ע"י בחי' המלכות הנ"ל**[סז] כשהיא יוצאת מהסתרה ע"י שהצדיק המוכיח מאיר לה דעת למצא את הקב"ה בתוך ההסתרה ומזה נעשה תורה חדשה תורת ה' ממש:

בשבועותיכם, זמן מתן תורה, חוזר ומאיר בו אור גדול שהאיר בליל הסדר בלא כלים ועתה מאיר בכלים שנתתקנו במ"ט ימי הספירה **זה בחי' הדעת כנ"ל, בחי' מן, בחי' מקוה של שבועות, שהוא מקוה של שער הנון כנ"ל** בחי' תורת ה' המתגלה בתוך ההסתרה.

[סב] **נ"ל** מלשון לבי חלל בקרבי כי הידים הן בטוי הלב

[סג] גם בתרלד- ירעם ה' בקולו, בדפו"ר - ירעם ה' מקולו, בתרלו – ירעם אל בקולו, ומתרצו – ירעם (ה') אל בקולו (כי בפסוק כתוב ירעם א-ל)

[סד] בתקפא אות ו' עם ניקוד חולם וביום הביכורים (כנראה שהיה חסר אותיות רגילות)

[סה] **תהילים פרק פט** (ד) כָּרַתִּי בְרִית לִבְחִירִי נִשְׁבַּעְתִּי לְדָוִד עַבְדִּי: ... (כז) הוּא יִקְרָאֵנִי אָבִי אָתָּה אֵלִי וְצוּר יְשׁוּעָתִי: (כח) אַף אָנִי בְּכוֹר אֶתְּנֵהוּ עֶלְיוֹן לְמַלְכֵי אָרֶץ: (כט) לְעוֹלָם אשמור לו \(אֶשְׁמָר לוֹ\) חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמָנֶת לוֹ:

מצודות דוד (כח) בכור אתנהו – להיות גדול על כל כמו הבכור על שאר הבנים. עליון וגו' – כפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור:

[סו] * עיין ויקרא רבה פרשה יג ז' [ועיין בעש"ט עה"ת בראשית סוף אות לה ולק"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד' לה]

[סז] **צ"ע מדוע** ע"י המלכות, הרי נעשה ע"י הצדיק שמאיר דעת למלכות. ואולי כי רק כשהמלכות נקלט בה הדעת רק אז נעשה מההסתרה תורה לכן נחשב כאילו שהמלכות עושה.

וע"כ נקרא שבועות עצרת [סח]/סט\ **מלשון מלכות, כמ"ש (שמואל א ט)**/ע\ כאשר ראה שמואל את שאול אמר לו הקב"ה **זה יעצור בעמי (עא)** פירוש זה ימלוך על עמי, דהיינו שאליו התכוונתי במה שאמרתי לך למשוח מלך על ישראל **:** על כן שבועות לשון מלכות כי בשבועות מאיר דעת גדול במלכות.

מקרא קודש יהיה לכם, קודש **זה** רמז ל**בחי' רוח הקודש** [עב] **בחי' רוח הדופק הנ"ל** שמתחדש ע"י אנחה לנשוב באיברים לנפץ אותם מעיפושם. **היינו שצריכין לקרות את הקודש בחי' רוח הדופק הנ"ל, כדי להנצל מזוהמת הנחש, ל"ט מלאכות, עצבות רוח** השולט בידים העסקניות **כנ"ל.**

וזהו מקרא קודש יהיה לכם דהיינו ע"י אנחה לקרא את הרוח הדופק כדי ש**כל מלאכת עבודה לא תעשו,**

[דף סז:]

דהיינו כדי **לבטל זוהמת הנחש, ל"ט מלאכות, עצבון ידים,** כי עיקר העצבון שולט בידים **כמה שכתוב (בראשית ה)**/עג\ שלמך אמר כשנולד בנו נח **זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו** כי שמנולד נח נמתקה הקללה שנתקלל האדם והאדמה ועיקר הקללה היתה בחי' עצבות ושליטתה בידים. **הכל כנ"ל** שמבאר שע"י הדעת שביאר באות ג' שזוכים לו ע"י עסק התורה, אפשר לזכות לדעת גדול יותר להוציאו ממצרים, דהיינו מעצבות ועבדות של ל"ט מלאכות ע"י אנחה (בחי' ויאנחו בנ"י), שעל ידה מושך אריכות חיים ודעת ללב, ומהלב מתפשט לידים ע"י הרוח הדופק, ומבטל מהן זהמת הנחש (שהוא הספק שבלב קליפת עמלק) ומתעלין הידין מל"ט מלאכות לויהי ידיו אמונה לבחי' שמים ועי"ז אמונתו ותפלתו שלימה ואזי מקבל דבורי אמת מהקב"ה דהיינו מהשמים **:**עד

עד כאן ביאור חברותא לתורה נו

עצות למעשה

- לימוד תורה בפה דייקא להיות קורא את חי החיים לתוך המלכות
- גם בכל חושך שיהיה להאמין שהקב"ה נמצא סמוך ומכח ידיעה זו לצעוק איה מקום כבודו
- אנחה באמת לנפץ העיפוש מהידים העסקניות כדי שיוכל לקבל תורה משמים

*

הוספות לעיון

הוספה לאות ז' בעניין שבועות ומקווה של שער נ'

שיעור של הריצ"ח תורה נו שיעור טז

[סח] עיין משנה בכורים א' ג', ועין ויקרא רבה כח ג' שבעה שבועות שבין פסח לעצרת. ועוד הרבה בלשון חז"ל ועיין זוהר ח"ג דף צז: בגין כך איקרי עצרת דאית ביה ביטול יצה"ר.

[סט] **משנה ביכורים** פרק א משנה ג' – אֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים קֹדֶם לָעֲצֶרֶת. אַנְשֵׁי הַר צְבוֹעִים הֵבִיאוּ בִכּוּרֵיהֶם קֹדֶם לָעֲצֶרֶת, וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם, מִפְּנֵי הַכָּתוּב שֶׁבַּתּוֹרָה (שמות כג) וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה:

[ע] **שמואל–א פרק ט** (טו) וַיהוָה גָּלָה אֶת אֹזֶן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לִפְנֵי בוֹא שָׁאוּל לֵאמֹר: (טז) כָּעֵת מָחָר אֶשְׁלַח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּמְשַׁחְתּוֹ לְנָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת עַמִּי כִּי בָּאָה צַעֲקָתוֹ אֵלָי: (יז) וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת שָׁאוּל וַיהוָה עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעְצֹר בְּעַמִּי:

[עא] **עיין זוהר** [רע"מ] **פנחס רנו:** [מאי עצרת כמד"א זה יעצור בעמי, תכלי עי"ש שמלוכה כשמיני עצרת]

[עב] עיין לק"ה חו"מ חובל בחבירו ג' יט

[עג] **בראשית פרק ה** (כט) וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרָרָהּ יְהוָה:

רש"י (כט) זה ינחמנו – יניח ממנו את עצבון ידינו עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדה"ר ובימי נח נחה וזהו ינחמנו. ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על השם ואתה צריך לקרות שמו מנחם:

אמרי שמאי – ויקרא את שמו נח, לאמר זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו:– ר' חיים ויטאל זצ"ל, מביא בשם מדרש אבכיר (מדרש אבכיר אינו בידינו), עד שנולד נח נולדו בני אדם עם ידים שטוחות בלי אצבעות ורק בימי נח נולדו בני אדם עם אצבעות מחולקות, ועל זה נאמר, זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו.

[עד] בדפו"ר נדפס כאן הקיצור של תורה נב ואחריה תורה נג . תורה נז נדפס בדפו"ר בצילום 121 טור ד עיין סוף תורה נה

(הדברים מקוצרים ומורחבים לפי הבנתי)

(אחר 7 דקות) הגילוי של אנכי שנתגלה בשבועות בעשרת הדברות הוא בחי' תורה ד' שמבואר שם הדעת הגדול שיודע שכל מאורעותיו לטובה שתופס חסד בדין אנכי ה' ואנכי אלקיך לתפוס זאת זה ע"י והוצאתיך מארץ מצרים דהיינו מכל הגלויות וכל המיצרים מבית עבדים היינו מכל המידות רעות ותאוות רעות ואז עולה מלכות דקדושה לבחי' עוה"ב לדעת שכל מאורעותיו לטובה בחי' בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר.

וזה בחי' שבועות שז"א עולה לכתר זה בחי' הנהגת הדין עולה לאריך לחד עינא דרחמי הנהגת הרחמים הגדולים ששם אין דין ואין יחס למעשים שלא כדין אלא היחס הוא לכל דבר כפי שהוא בשרשו

(אחר 18 דקות) דברים פרק ד (ו) וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

עיין פירוש בעל הטורים שם פסוק ב – האלה ואמרו רק עם. ס"ת מקוה ור"ת ערוה. למה ערות אחות אסורה וערות בת אחיו מותרת, ולמה מקוה מ' סאה מטהר ואם חסר קורטוב אינו מטהר.

וביאר הריצ"ח שזה חכמתינו לעיני הגויים דהיינו שזה מה שתופס הגוי בישראל, שיש להם מקוה להטהר מטומאת הערוה. וזהו שרק ע"י מקווה יכול גוי להכנס לקדושת ישראל.

(אחר 28 דקות) בשם החינוך שכח המקוה לטהר כיון שמים מטשטש צורה עי"ש– מצוה קעג דין טהרה מן הצרעת – **ובטעם המים שיטהרו כל טמא, אחשוב על צד הפשט כי הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה,** כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב [בראשית א', ב'] ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב, ויכשיר מעשיו, וידקדק בדרכי השם ברוך הוא: וכו' ... והשומע ישמע והחדל יחדל:

(אחר 27 דקות) ביאר זאת עפ"י הסוד של מקוה גמט' קנא שהוא סוד מילוי אהי–ה בההין שהוא מילוי של בחי' מלכות כי מקוה סוד הבינה שבה מאיר הכתר דהיינו שם אהי–ה

והביאור (אחר 29 דקות) שע"י שהוא טובל הוא בטל וכמו נכנס בעיבור באמא עלאה דהיינו בינה ונולד מחדש, ובינה בחי' מי החסדים כי שער הנ' שבה דהיינו כתר המאיר בה הוא תבלית החסדים. וזה בחי' רחם שנותן לנכנס בו (ומבטל עצמו כחמר ביד היוצר) מחר חדש לכן השרש לזה הוא בשם אהי–ה בחי' אנא זמין למהוי

(אחר 21 דקות) וזה בחי' תשובה המבואר בתורה ו' זביחת היצר דהיינו ישמע בזיונו ידום וישתוק שזה תבלית הביטול ואזי ע"י בחי' כתר לי זעיר מאיר לו שם אהי–ה דהיינו כתר של זעיר שע"ז נעשה בבחי' אנא זמין למהוי וזוכה שתיהיה לו הויה חדשה ע"י שמבטל עצמו לגמרי (אמנם שם התורה מדברת בעיקר ממילוי יודין דהיינו קסא אבל גם בחי' קנא דהיינו מקוה יש בזה)

כי אהי–ה הוא הכתר המאיר בבינה ובינה בחי' יובל בחי' וקראת דרור בחי' חרות בחי' שער החמישים שער הנ' שאחר המט שמעל כל ההטיות (וכמבואר בתורה עג תנינא לעין תשובה) ושם הכל חוזר לשרשו בחי' תשובה זרקא לאתר דאתנטילת מתמן.

עוד אמר שמשה שאל "ויאמרו לי מה שמו" ס"ת הויה, הכוונה שמשה רצה שהקב"ה יתגלה להם בשם הויה, והקב"ה אמר לו שכדי שיאיר שם הויה, דהיינו שיהיה לו הויה, צריך לגלות שם אהי–ה, וזהו שאמר לו אהי–ה אשר אהי–ה (אשר אותיות ראש מרמז לחכמה שע"י בינה זוכה לחכמה)

ועיין לקמן "אין יסורים בלא עוון" משמע שהמקוה מרפא מחלות, וביאר הריצ"ח (אחר 31 דקות) עפ"י האריז"ל/[עה] עה"פ "ה' יסעדנו על ערש דוי" כי כשאין הארה משער הנ', אזי הוא נופל לבחי' מט, ואזי נופל למשכב, לכן חולה גמט' מט, ורפואתו להמשיך לו הארה משער הנ', וזה ע"י מקוה ,דהיינו בינה ששם מאיר החכמה את הכתר, כי "החכמה תחיה" ע"י שיונקת משער הנ', ששם מקור חיים, כי כתר הוא הרצון, הוא עצם החיים, כמ"ש "חיים ברצונו" והכל מתגלה רק בבינה, והחכמה רמוז ביוד, שהיא עשר, שהיא מאירה בגוף את הנ', אבל כשיש ניתוק מהחכמה, אזי נעשה מיוד דוי, ומעשר ערש, והוא נופל למשכב על ערש דוי. ומבואר בספרים "כי אני ה רופאך" ר"ת אריך, ובגמרא חולה נקרא קצירי, דהיינו כשלא מאיר בו מאריך אזי נעשה קצר רוח.

עוד ביאר (אחר 31 דקות) שכתוב "כי לא יראני האדם וחי", האדם גמט' נ', דהיינו שבחיים א"א לראות ולהשיג ממש את שער הנ', וגם משה רבינו לא זכה לשער החמישים אלא במתן תורה ובפטירתו, "ויעלהו על הר נבו" דרשו חז"ל נ' בו, ולכן שמו ר"ת מחלוקת שמאי הלל, דהיינו שהשורש לו בא משער הנ', בחי' אלו ואלו דברי אלקים חיים, ששם זה רומז לבינה (עיין כאן פרפראות לחכמה), דהיינו שבחייו "ותחסרנו מעט מאלקים", הכוונה שזכה למע"ט דהיינו ע' פנים של תורה ומט שערי בינה, ובפטירתו זכה לשער הנ', וזה הכוונה הר נבו, שאז הנ' נכנס בו.

דהיינו כי כל הבחירה, היא בבחי' המט, בחי' מה זה בידך? מטה. דהיינו כח הבחירה ושרש המחלוקת, כי מטה בחי' מ"ט הטיות, לכאן ולכאן, בחי' מט פנים טמא ומט פנים טהור, וכשמתגלה שער הנ', אזי הוא מעל הבחירה, כי שער הנ' הוא לא עוד שער רק מעל המט, אלא הוא ענין אחר לגמרי, עולם אחר, מהות אחרת (כיחס עבד ודרור)

(אחר 37 דקות) מידה בעצמה היא גבול לא שייך בה שינוי אלא ע"י הארת המוחין ששם בחי' וחילופיהם בגולם כמו שמובא כבר בראשונים שהפירוש שבחכמה אפשר לשנות ולהחליף הכל ולכן המידות רק ע"י הארת המוחין בהן אפשר לשנותן ועכ"פ לכווין את המידה למקום הנכון

(אחר 40 דקות) כתוב בהגר"א שש פעמים דעה גמט' דעת כלומר הדעת העליון מאיר בו' קצוות שהן המידות ע"י שמאיר בבחי' הדעת שבכל מידה כי בכל קומת מידה יש דעת דהיינו שהדעת שהוא בקו האמצעי מאיר מהכתר לכתר שבכל מידה ולדעת שבה

אחר יציאת מצרים אחרי שירת הים נאמר [שמות פרק טו (כו)] וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפְאֶךָ: וקשה מה שייך מחלה ורפואה לכאן אלא

[עה] **טעמי המצות** להאריז"ל– פרשת וירא – חולה לפי שחסר ממנו שער הנ' ולזה אירע לו החולי. והכוונה תהיה להמשיך לו שער הנ' ועי"ז יתרפא החולה והוא כללות של מ"ה ועי"ז הם נ' שערים (הר"א פלקין משם מורי זללה"ה). אמנם מה ששמעתי אני הוא בפ' ה' יסעדנו על ערש דוי והוא כי סוד החולי בא לו מחמת היפוך רחמים לדין וסוד היו"ד היתה דו"י גם יו"ד מספרה הוא עשר והוא זה עשר חוזר להיות עשר דוי והרי כל משכבו הפכת בחליו סוד ב' היפוכים הנ"ל. וביאור הדברים דע שהוא חולה לפי שאור חכמה אבא נסתלק ממנו לכן צריך להמשיך לו מזון משם כדי לסעדו ולהחזיקו וז"ס משרז"ל בס"ה כי מזון החולה בא מחכמה. והענין כי חכמה הוא י' שבשם ובאשר הוא חולה מתהפכת היו"ד זו ונעשית דו"י ואז הוא חולה ודוי לבב גם י' גי' עשר נהפך לערש שהוא שוכב על המטה הנקרא ערש דוי ולכ אז צריך שיסעדנו ה' ויזון אותו וישקה על מציאות הערש דוי שיש לו ואז ע"י אותו הסעדה והזנה שהוא מאבא י' שבשם אז כל משכבו הפכת בחליו פי המשכב ששכב הוא ערש הנ"ל וגם חליו שגרם לישכב על מטתו חוזר להיות עשר ודוי חוזר להיות יו"ד וזהו כל משכבו הפכת בחליו ועי"כ הוא מתרפא וכמ"ש כי סיבת חליו הוא בהסתלקות השפע מהחכמה. עכ"ל טעמי המצוות. עכ"ל האריז"ל.

כי אז האיר להם בחי' משער הנ' שעל ידה יצאו ממצרים ומבואר בספרים כי אני ה רופאך ר"ת אריך וכמבואר בזהר ששאל ר"א את אביו רשב"י מדוע נזכר כל כך פעמים בתורה כי אני ה המוציאך מארץ מצרים וכיו"ב וענה לו שחמישים פעמים זה מוזכר כדי לגלות לנו באיזה מידה הוא הוציא אותנו ממצרים דהיינו ע"י שער הנ' בחי' יובל העליון בחי' חרות דרור כמ"ש (ויקרא פרק כה י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: (יא) יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תְקַצְרוּ אֶת סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת נְזִרֶיהָ: (יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: (יג) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ: בחי' וחמושים יצאו בנ"י ממצרים דהיינו ע"י בחי' חמישים בחי' חרות שיש בו כח להחזיר כל דבר לנקודת המוצא שלו בחי' תשובה עלאה בחי' בינה אמא עלאה יובל העליון וזה מובא גם בזהר רעיא מהימנא ספר ויקרא פרשת בהר דף קח/ב יובל אימא עלאה בינה איהי לחמשין שנין ובה אתייחסין ישראל במפקנותהון מן גלותא דה"ד ואיש אל משפחתו תשובו. כגוונא דמפקנו דמצרים דאינון מארי תורה בה אתמר בהון וחמושים עלו בני ישראל ואוקמוה.

(אחר 45 דקות) וזה בחי' לצאת מחולי לרפואה מכעס לדעת מקטנות לגדלות הכל ע"י אמא עלאה סוד השם של אהי–ה שאחד הצירופים הנמוך שבו הוא קנא גמט' מקוה וכן בכאריז"ל כעס עם הכולל גמט' מקוה כי או כעס או דעת או שטובל באש או במים "לב טהור ברא לי אלקים" הכל זה בבינה, טהרה, בריאה, לב, אלקים חיים, הכל בבינה.

(אחר 47 דקות) שלום הגבוה הוא דווקא שלום של מחלוקת כי כשאין הפכים אזי אין צריך שלום והשלום הזה נמצא דייקא בבינה שעל זה נאמר אם אין בינה אין דעת אין לנו משנה אם אין דעת אין חכמה או אם אין חכמה אין דעת כי דעת קשור דווקא לבינה בחי' גילוי האחדות בתוך הרבוי ולשלום של ההפכים

משנה מסכת אבות פרק ג (יז) רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חָכְמָה, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חָכְמָה. **אִם אֵין בִּינָה, אֵין דֵּעָת. אִם אֵין דֵּעָת, אֵין בִּינָה.** אִם אֵין קֶמַח, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה (מה שהזכיר הריצ"ח את תשובת הריב"ש צ"ע כי הוא מבאר שם דעת מה שאנו קוראים חכמה)

וזהו שיציאת מצרים היתה ע"י בחי' בינה בחי' חמישים בחי' יובל שבו הכל חוזר לשרשו אפילו עבד עולם אין זה אלא לעולמו של יובל כי בבחי' חמישים חוזר הכל ומתחיל עולם חדש (אולי זה הכוונה מה שאמרו חז"ל שבין עולם לעולם חמש מאות שנה דהיינו חמישים פעם עשר) וזה בחי' יום כיפור כידוע שעי"ז מתכפרים העוונות ע"י שעולים ביום הזה לבינה. לכן התחלת גאולת מצרים התחיל בגלויים של שם אהי–ה

(אחר 49 דקות) כתר לי זעיר, כתר של זעיר, "כתר לי זעיר ואחווך" דהיינו סוד ההמתן ,להתבטל, כדי לקבל צורה אמיתית, ואז מאירים בו המוחין, השכל גדול, חסד עליון, רחמים גדולים, דעת.

(אחר 50 דקות) עפ"י תורה ב' הדג בחי' משה משיח כמבואר שם בהגה בן פורת יוסף פורת עם הכולל הוא גמט' ג' מלויים של אהי–ה וד' מלויים של הויה, וג' וד' היינו דג, בחי' דעת גדול, שנמצא אצל משה משיח, משה הוא הדעת, כמ"ש אתה הארת לדעת בתורה ד' אות ט. לאהי–ה יש ג' מלויים קמג באלפין, קנו בההין, קסא ביודין, וג' מלויים אלה ביחד הם גמט' תנה, ובאריז"ל מרמז זאת בפסוק אשר "תנה הודך על השמים"

שער הכוונות – דרושי כוונת הברכות – ונחזור לבאר מלת "אתה" כי מלת "אתה" הוא ר"ת של פסוק "אש"ר תנ"ה הוד"ך על השמים", והכוונה כי אחר שעוררנו היסודות דאו"א, במלת ברוך כנז', הנה עתה במלת אתה, נתחברו שניהם יחד ביסוד שלה, ועתה נק' היסוד שלה אש"ר, כנז' בתיקונים ת' ל' ד' ע"ו ע"א, כי הזכר נק' ראש, והנקבה נקרא אש"ר, אח"כ נמשך שפע אל מלכות דבינה, שהיא בחי' עטרת דיסוד שבה, שה"ס שיפולי מעיים, כנזכר בתיקונים ובגמרא, ויוצא השפע מן היסוד שבה ונמשך אל המלכות, דהיינו העטר' שבה, והנה זאת העטר' נק' תנ"ה, לפי ששם הם ג' אהיה במלוי יודין אלפין ההין העולי' בגימ' תנ"ה, וכל זה הוא בבחי' הה"ח שנותן לה אבא, ואמנם גם היא יש בה ה"ג, וכבר ידעת כי כולם מתקבצי' בעטרת היסוד שלה, הנקרא מל' שבה, והיא נק' "הודך", לפי שה' גבו' המתפשטות בה הוא מחסד עד הוד שבה, וכלן נק' הודך, ואחר כך מתחברות כולם בעטרת היסוד שלה, והרי נת' ג' תיבות "אשר תנה הודך" הרמוזות במלת "אתה" שבברוך אתה: עכ"ל.

"אשר" הוא בבינה כמ"ש "מגבעות אשורנה" ובזהר כתוב אמא זה אשר, בינה זה אשר, זה מה שהרחם נותן בסיס אשר מאושר, דהיינו יסוד לדברים, וראש זה אבא "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" יש כאן נקודה שמכאן מתחיל לצאת החוצה, בבחי' עביד פסיעה לבר, זה נמצא בשור לשון מהלך, וכנ"ל שאין שום אפשרות למחר אמיתי בלי שיכנס לבחי' הזו של אם, אם לבינה תקרא, האמא היא נותנת את העתיד, ולכן ע"י בינה נעשה יציאת מצרים כנ"ל.

בשעת מתן תורה נראה להם כזקן מלא רחמים, זקן רחמים בגמט' תנה, דהיינו ג' מלויי אהי–ה כנ"ל, כי בחי' זקן מלא רחמים מאיר כאן, בחי' בינה שאע"פ שמינה דינין מתערין, זה כלפי הבחירה והבריאה, אבל בבחי' תשובה מחזיר הכל לשרשו ע"י שמאיר מהכתר ומעלה לבחי' רחמים גדולים

(אחר 54 דקות) עוד מצאנו ענין זה בארון שכתוב בו שאינו מן המידה כי ארון אותיות אור נ' לכן יש בו שני הפכים כי נצטוו לדקדק מאד במידותיו כמ"ש דברי הימים א פרק כח (יט) הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד יְהוָה עָלַי הִשְׂכִּיל כֹּל מַלְאֲכוֹת הַתַּבְנִית: ואם היו משנים המידה אפילו במשהו הרי הוא פסול (וגם היה לו מקום מסויים מאד היכן להניחו בקדש הקדשים) ומאידך מקום ארון אינו מן המידה, דהיינו שלא תפס כלל מקום. וכתוב ברשב"א שזה מהפלאות הכי גדולים, שהם שני הפכים בנס אחד, שיש מקום ואין מקום. והביאור הוא כי קדש הקדשים הוא בחי' פנימיות של היכל הקודש, הוא בחי' בינה, שער הנ', פירוש כי המידה זה המט, אבל הבינה היא ארוכה מארץ מידה, רחוקה מני ים, כמ"ש איוב (יא ז) הַחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא אִם עַד תַּכְלִית שַׁדַּי תִּמְצָא: (ח) גָּבְהֵי שָׁמַיִם מַה תִּפְעָל עֲמֻקָּה מִשְּׁאוֹל מַה תֵּדָע: (ט) אֻרְכָּהּ מֵאֶרֶץ מִדָּהּ וּרְחָבָה מִנְּיָם: דהיינו כי זל"ז יש מידה ויש ים, ובארון האיר אור נ', ועי"ז יש מידה ואין מידה. זה בחי' מה שהרמ"א אומר מפליא לעשות, שאין תפיסה כלל איך מתחבר גוף ונשמה, מצד הגוף הוא חומר וכל הגופים אותו דבר, אבל נשמה היא יחידית, בחי' האני, שאין עוד כזה, ואין שום תפיסה והסבר איך כשאדם רוצה להניע אבר מיד הוא נע, מדוע כשאני רוצה להניע אבר של זולתי הוא לא נע, אבל אבר שלי מיד נע, שום מדען בעולם לא מצא לזה הסבר איך הרצון פועל בהרף עין בגוף לעשות רצונו, איך מתחברים שני הפכים גמורים כאלה, כי זה מפליא לעשות, והחיבור הזה הוא בבחי' הנ' הזה (וכנ"ל כשיש ניתוק מהנ' אזי נופל למשכב על ערש דוי) וזה בחי' מקום ארון אינו מן המידה, כי מקום זה בחי' גוף, ואינו מהמידה זה בחי' נשמה, ובקדש הקדשים זה היה מפליא לעשות.

(אחר 58 דקות) וזה בחי' יציאת מצרים, שמצד אחד היה מאד במידה, שספרו מט ימים, שע"ש זה נקרא חג שבועות דהיינו שבע שבועות שספרו, ואעפ"כ כתוב תספרו חמישים יום, דהיינו שספרו עמ"נ שיאיר להם החמישים, כי המט הוא רק היכי תמצי לזכות לחמישים, שזה בחי' שובו אלי ואז אשובה אליכם, בחי' וירד ה' על הר סיני. אין שום יחס כלל בין שובו אלי, לאשובה אליכם, דהיינו שהבחי' החמישים, היא לא עוד אחד, כמו שמט הוא עוד אחד על מח, אלא הנ' הוא מהות אחרת לגמרי מהמט שהן מידה וגבול.

(אחר 60 דקות) וזה בחי' המבואר בתורה עג תנינא שיש תשובה שלנו בחי' מט שערים ויש תשובה שלו ית' בחי' שער החמישים וע"י תהילים אוחזים בבחי' המט וזוכים למצא כ"א השער השייך לו ולהכנס בו.

(אחר 63 דקות) יומא דף כב: אמר רבי שמואל בר נחמני רבי יונתן רמי כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים וכתיב אשר לא ימד ולא יספר, לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום עכ"ל.

דהיינו כי יש בחי' שהלא יספר מאיר במספר, וזה ע"י שעושים רצונו דייקא, דהיינו מעבר למה שכתוב ומוכרח, אלא עושה רצונו דייקא, שזה בחי' מה"רוחי אשר עליך" חוץ מ"דברי אשר שמתי בפיך", אזי זוכה שמאיר הרצון, בחי' כתר בחי' החמישים, בחי' ואשובה אליכם, ואזי המידה נהפך לכלי, כדי להמשיך את הלמעלה מהמידה, וע"י כל מצוה ממשיך את בחי' אשובה אליכם, שיש במצוה הזו, ובכל תורה הוא מגלה את בחי' תורת ה' שבה, כמבואר כאן בתורה שתורת ה' היא בחי' השער הנ'.

אבל מי שכל כוונתו לצאת מהמט דהיינו לצאת חובתו ולא יותר, זה בחי' מספר, בחי' מידה, על זה לא נאמר ירמיה פרק יד (ח) מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה לְמָּה תִהְיֶה כְּגֵר בָּאָרֶץ וּכְאֹרֵחַ נָטָה לָלוּן: כי זה דייקא ע"י בחי' מקוה, בחי' שרוצה רצון אנא זמין למהוי, מהות חדשה בחי' אהי"ה.

(אחר 66 דקות) וזה בחי' שבועות ומתן תורה, "ה' עז לעמו יתן ה יברך את עמו בשלום", בהר סיני ניתן שלום ובשבועות מקריבים שתי לחם, לחם דייקא בחי' דעת, בחי' "השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך".

(אחר 68 דקות) קדש לי כל בכור, זכר ליציאת מצרים, צריך להבין מדוע בכורה תלויה דייקא באמא, הרי עפ"י הפשט לא נזכר כלל אמא שם, בענין בכורי מצרים, ומדוע המצווה היא דווקא בכור פטר רחם, אבל הביאור עפ"י פנימיות התורה כנ"ל (כי קדושת בכור היינו ראשית, בחי' חכמה, מתגלה בבינה דייקא) וכן חז"ל אומרים כשומט העובר ממעי אמו, כך היתה יציאת מצרים, וזה בדיוק מה שענה רשב"י לבנו, ששאל מדוע נזכר כ"כ ענין יציאת מצרים בתורה, התירוץ כי יציאת מצרים, היא יציאה מהרחם, מהמקווה, מבינה, בריאה חדשה כנ"ל.

האמא קבלה את הבכור, הזה שנקרא ישראל "אף אני בכור אתנהו עליון לכל גויים" ו"בני בכורי ישראל" זה בני בכורי של פטר רחם, שיצא מהמקוה של אהי"ה, זה מה שהיה הטהרה של מצרים, באהי"ה היה הגילוי, ושם אהי"ה שייך לגמרי לנקודה הזו של אמא, זה השם, וזו המידה שפעל, וזה הקדושת בכורה ,שנמשך מכח יציאת מצרים, מכח המקוה הזה של שם אהי"ה.

וכל הרמזים האלה זקן מלא רחמים, וכל בחי' השמות של אהי"ה הם בחי' הדעת של משה רבינו, כמו שהוא מאחד את מחלוקת שמאי הלל, כן הוא מקוה, שער הנ', וכן מבואר בהמשך, משה הוא המן, מקוה נ'.

(אחר 71 דקות) מבאר לק"ה פורים הלכה ו אות ז עפ"י תורה נט היכל הקדש, מה שמובא שם המסורת שיש שש פסוקים חמש תיבות בנות ב אותיות.

(אחר 83 דקות) דעת גדול גמט' בית המן, כי מה יעשה בה, ההסתרה בעצמה נהפכת לתורה לדעת גדול, (וזהו בית המן ר"ת בה, דעת גדול ר"ת דג, היינו הצדיק כנ"ל, בחי' בן פורת יוסף, שיש בו ג' וד' מלויים, שזה בחי' הדעת גדול, בחי' אהי"ה שמגלה הויה) דג בארמית נון, דהיינו שער הנ', בחי' בינה, הבית המן בעצמו אצל המן הוא הסתרה, אבל כשניתן למרדכי אזי הוא דעת גדול.

(אחר 86 דקות) בתורה יח יש דג שנקרא ברשא בחי' מרדכי כמ"ש תחת הנעצוץ יעלה ברוש.

(אחר 94) דקות מבאר מה רמוז בזה שהן שתי אותיות דייקא, כי אות בחי' רצון, באות אין אחיזה לסט"א, כמבואר במהרש"א על קדושין דף ל בענין ו' דגחון מפסיק, שהנחש הקדמוני אין לו אחיזה באותיות, הכוונה שנגד רצון, אין הוא יכול לעשות כלום, (בחי' אין דבר העומד בפני הרצון), לכן מי שנמצא תפוס לגמרי ברצונו ית', זה לא שולל את הצורך לדעת גם מה הרצון ולקיימו, אלא שלא בגלל שאני מבין אני עושה, אלא רק בגלל שזה רצונו ית', בחי' הנ"ל שהרצון של כל אחד מניע את גופו, כן הצדיק שבטל ומחובר מפליא לעשות אל הקב"ה, אזי הרצון של הקב"ה מניע אותו, זה נקרא צדיקים, אין להם אלא רצון קונם.

(אחר 96 דקות) וזה בחי' חיים ברצונו, אבל יש ההפך דהיינו רגע באפו, שהוא שרש כל הצמצומים, כמבואר בתורה יח, שהצדיקים לא רוצים להנהיג, כי יש הסתר פונים, ואע"פ שהוא רק רגע, הם מרגישים זאת, והסיבה שמרגישים היא כיוון שכל חיותם רק מרצונו, לכן כל הפסק קל, אפילו כרגע נרגש להם.

*

הוספה לאות ט' בעניין אלו ואלו דברי אלקים חיים

אוסף ביאורים בזה מספרים אחרים

השל"ה הקדוש – תולדות אדם – בית חכמה (תליתאה) (יד) – נראה לעניות דעתי בירור הענין על דרך הא דאיתא בפרק הזהב (ב"מ נט, ב) במחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע לא בשמים הוא וכו'. הנה כבר הארכתי לעיל כל מצוה ומצוה יש לה למעלה שורש ושורש מעל שורש עד שורשי השרשים, ולפי הדביקות למעלה כן למטה המצוה הגשמיות, ואיך שנעשית המצוה למטה הנה יתאמת כן, כי כן יש דביקות למעלה. אמנם יש מעלות זו על גב זו, ואחד נכנס ודבק למעלה יותר מאחר, על כן זה אומר דין המצוה כך לפי דביקותו למעלה, וזה אומר כך לפי דביקותו. וההלכה נפסק ברבים, כי מאחר שרבים סבירא להו הכי נמצא שדבקותם כך, וכפי הדביקות של רבים כן ההשפעה במלכות, כי שם הנטייה. ואף על פי שדברי היחיד הם גבוה על גבוה, בודאי אילו היה הסכמת הרבים כן היתה ההלכה, כי כן היתה ההשפעה במלכות במעלה גבוה ורמה, רק שההלכה היא כפי התעוררות התחתון, ואלו ואלו דברי אלהים חיים.

ריטב"א על עירובין דף יג: אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו (מדרש שוחר טוב תהלים יב) כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר:

עיין עירובין יג: שוטנשטין הערה 18 אחר שהביא את דברי הריטב"א הנ"ל כתב – ומקשים עוד (ראה תוס' רבנו פרץ): במקומות שחולקים בביאור המקראות לגבי מעשים שכבר היו, אם היו כך או כך, איך שייך לומר שם ששניהם דברי אלקים חיים? ומתרצים, דהם חלקו במשמעות הפסוקים שמהם הביא כל צד ראיה לשיטתו, ועל זה נאמר אלו ואלו דברי אלקים חיים, דמתוך הפסוקים יש משמעות לדרוש כשתי השיטות, אבל ודאי שהמעשה היה רק באופן אחד.

(עיין ריטב"א ותוספות רבינו פרץ; ועיין רש"י כתובות נז, א ד"ה הא, וציין לדבדיו בגליון הש"ס כאן; ועיין עוד שו"ת חוות יאיר קצב, דרשות הר"ן, ז ויא, תורת משה להר"ם אלשיך, דברים יז, ח; מהר"ל בפירושו לאבות דרך חיים פרק ה', בענין מחלוקת שהיא לשם שמים; יבין שמועה שער א, ג ואמת ליעקב כאן).

עיין ילקוט ביאורים מתיבתא עירובין יג: – **ברש"י בכתובות** (נז. ד"ה הא קי"ל) משמע שהביאור בזה שאלו ואלו דברי אלהים חיים הוא שיש בשתי השיטות צד וחלק של אמת, ויש להעמיד את דברי כל שיטה ושיטה שבאופן מסוים היא צודקת. וזה לשונו 'אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא, אין כאן שקר כל חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתירא

ומר יהיב טעמא לאיסורא, מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בעניינא אחרינא, ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא, שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט[לא].

ובפתח עינים (נ״מ נט: ד״ה חס) כתב עוד ביאור, אחר שהטעם שאמר הקב״ה למשה דברי המחייבים ודברי המזכים הוא משום שכמו שאין האור ניכר אלא מתוך החושך ואין האמת ניכרת אלא מתוך השקר, כן בתורה לא יובנו הדברים ויתיישבו אלא מתוך הסברות ההפוכות שלהם.

וביערות דבש (ח״ב דרוש ח) ביאר על דרך הקבלה כי העולם הזה בנוי בדרך של גלגל שחוזר והולך, וגם למעלה בעולם העליון הולך הגלגל וחוזר פעמים טוב ופעמים רע, ואם כן אף בדבר שלפי העולם הזה דהיינו לפי הזמן הזה פוסקים שהוא טמא, בזמן אחר שקיומו הוא על פי עולם העליון הוא טהור[לב].

הערה לא. וכן משמע בגמרא בגיטין (ז:) דפליגי אמוראי על הפסוק שכתוב בפילגש בגבעה, ׳ותזנה עליו פילגשו׳ (שופטים יט ב), רבי אביתר אמר זבוב מצא לה בתבשיל שבישלה, ורבי יונתן אמר שנימא מצא לה באותו מקום. ואמרה הגמרא שם שמצא רבי אביתר לאליהו ושאלו במה עוסק הקב״ה, וענה לו שהקב״ה עוסק בפילגש בגבעה ואומר אביתר בני כך הוא אומר. יונתן בני כך הוא אומר, ושאל אותו רבי אביתר ומי איכא ספיקא קמיה שמיא, ואמר לו אלו ואלו דברי אלהים חיים זבוב מצא ולא הקפיד נימא מצא והקפיד, עיי״ש.

הערה לב. כעין זה ביאר במראה יחזקאל (פו״מ סי׳ פר). וכן כתב הקדושת לוי (על מסכת אבות). ועיין עוד בתולדות יעקב יוסף (פר׳ משפטים אות ע).